

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ

πρὸς τὸν «ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΕΚΔΟΤΙΚΟΝ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΝ»

διὰ τὰ «ΑΠΑΝΤΑ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΠΑΤΕΡΩΝ»

«...Ἡ ὁφ' ὧν ἀναληφθεὶσα ἐκδοτικὴ προσπάθεια
πολλὰς θὰ φέρῃ ὠφελείας εἰς τὸ ὁρθόδοξον πλῆρωμα τῆς
Ἐκκλησίας τοῦ Χριστοῦ. Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐνισχύσῃ
ὁμᾶς διὰ τὴν ἀποκλήρωσιν τοῦ ἔργου».

Ἀριθ. Πρωτ. 69/Τ.Ε./1336/1972

ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 47

ΕΙΣ ΤΗΝ ΓΕΝΕΣΙΝ ΟΜΙΛΙΑΙ ΑΣΤ'—ΜΑ'

Κείμενον: B. de Montfalcon.

Μετάφρασις - Σχόλια
ΚΥΡΙΑΚΟΥ Γ. ΡΟΥΜΠΗ
Πρυτανικοῦ Θεολογίας, Φιλολογίας,
Ἱστορίας - Αρχαιολογίας

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΣΤ'	9 (113)*
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΖ'	26 (133)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΗ'	43 (152)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΑΘ'	64 (175)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία Μ'	79 (193)
Εἰς τὴν Γένεσιν ὁμιλία ΜΑ'	90 (206)
ΚΕΙΜΕΝΟΝ	113

* Οἱ ἐντὸς παρενθέσεων ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς τὰς ἀντιστοιχίας σελίδας τοῦ κειμένου.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΚΤΗ

•ΜΕΤΑ ΤΑ ΠΥΘΑΓΟΡΙΑ ΑΙΤΑ Ο ΚΥΡΙΟΣ ΕΝΦΑΝΙΣΘΗ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑΝ ΤΗΣ ΝΥΚΤΟΣ ΚΑΙ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ, 362 Β ΜΗ ΦΟΒΗΤΑΙ ΑΒΡΑΜ. ΕΓΩ ΕΞ ΥΠΕΡΑΣΠΕΙΩ, Ο ΚΙΒΩΤΟΣ ΣΟΥ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΡΑ ΙΟΥΔΑΙ ΜΕΤΑΛΛΟΣ.*

Ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου ὁμοιάζει μὲ θησαυροφυλάκιον ποῦ ἔχει πολλὸν καὶ ἀνυπαλόγιστον πλοῦτον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν ἡμπορέσῃ νὰ πάρῃ κάποιος ἔστω καὶ ἓνα μικρὸν μέρος, δημιουργεῖ διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ μεγάλῃν εὐπορίαν, τὸ ἴδιον θὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ συμβαίνει καὶ μετὰ τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Πράγματι, ἐνῷ ἡ διδασκαλία τοῦ σᾶς προσφέρει καὶ καθὲς ἡμέραν προέρχεται σχεδὸν ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ Ἀβραμ καὶ σᾶς παραθέτω πλουσίαν πνευματικὴν τράπεζαν, ἐν τούτοις δὲν κατάρθωσα ἀκόμη οὔτε ἓνα μικρὸν μέρος ἀπὸ τὰ κατωρθώματά του νὰ σᾶς παρουσιάσω. Ὁ Τόσον μεγάλη εἶναι ἡ ἀρετὴ του. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ μίαν πηγὴν ποῦ τρέχει ἔρπονεν νερό, καὶ ἐν ἀκόμῃ ἕλος ὁ κόσμος ἀντλῇ, ὅχι μόνον δὲν ὀλιγοστεύει τὸ νερὸ ποῦ ἀναδύεται ἀπ' αὐτὴν, ἀλλ' ὅταν περισσώτεροι εἶναι αὐτοὶ ποῦ ἀντλοῦν, τόσον πολλαπλασιάζονται τὰ νερά, τὸ ἴδιον ἀκριβῶς θὰ ἴδωμεν νὰ συμβαίνει καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ πατριάρχου. Πόσοι, λοιπόν, ἀπὸ τότε μέχρι σήμερον ἀντλοῦν ἀπὸ τὴν πηγὴν τῶν κατωρθωμάτων του, καὶ ὅχι μόνον δὲν τὴν ἐξήντησαν, ἀλλ' ἀντιθέτως, πολλὴ μεγαλύτερα ἀναπηδαῖν τὰ κατωρθώματά του; Πράγματι, ἡ διήγησις τῆς Ἀγίας Γραφῆς θ' αὐτὸν ὁμοιάζει σὰν μία χουσὴ ἀλυσίδα. Καὶ εἰς καθὲ περίπτωσιν ὁ πατριάρχης ἐδείκνυε τὴν ἰδικὴν του εὐσέδειαν καὶ ἀμέσως ἠκολούθει ἡ ὁμοιότης ἐκ μέσου τοῦ Θεοῦ. Καὶ διὰ νὰ πεισθῇτε διὰ τοιαυτοτρόπως ἔχουν τὰ πράγματα, εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς διηγηθῶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν συντάξας τὴν ἱστορίαν του. διὰ νὰ γνωρίσετε καὶ τὴν ὑπερβολικὴν πίστιν ποῦ εἰδείκνυν ὁ δίκαιος πρὸς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀφθονίαν, μετὰ τὴν ὁποίαν ὁ φιλάν-

θρῶπος Θεός τοῦ παρεῖχε τὰς ἀμοιβάς. Πράγματι, ὁ δίκαιος αὐτὸς εἶναι εἰς θέσιν νὰ μᾶς διδάξῃ ὅλους ν' ἀναλαμβάνωμεν με προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὰς οὐρανίαις ἀμοιβάς, Ἐ καί, γνωρίζοντες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου μας, νὰ δεχόμεθα κάθε τι, ποῦ εἶναι δύσκολον εἰς τὴν παρούσαν ζωὴν, με εὐκόλῳ, τρεφόμενοι με τὴν ἐλπίδα τῆς ἀνταποδόσεως.

Προσέχετε, λοιπόν, σὰς παρακαλῶ, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἡξιώθη ν' ἀπολαύσῃ τὴν θέσιν ἐπιφάνειαν, ἐπειδὴ διὰ τῶν ἰδίων του δυνάμεων ἐπέτελες τὸ καθήκον του, διηγουμένου ἀπὸ τὴν ὑπάρχουσαν μέσα μας ἔμφυτον γνώσιν τοῦ ἀγαθοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη κανένα ἑξωτερικὸν διδάσκαλον καὶ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἀντιγράφη ἀπὸ γονεῖς ἀπίστους, ³⁸³ Α Διηλοῦ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν δὲν ἠκολούθησε καθόλου τὴν πλάνην τοῦ πατρὸς του, ἀλλ' ἐδείκνυε τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν, δι' αὐτὸ γρήγορα κατέστη ἄξιός τῆς οὐρανίου ὀπίστας, ὅταν ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν Χαλδαίαν. Αὐτὸ, θεδαίως, μᾶς τὸ διηγείται σαφέστερον ὁ μακάριος Στέφανος, ὅταν λέγῃ τὰ ἀκλόουθα «Ὁ Θεὸς ὁ ἐνδοξὸς ἐνεφανίσθη εἰς τὸν πατέρα μας τὸν Ἀδράμ, ὅταν ἦτο ἀκόμη εἰς τὴν Μεσοποταμίαν, πρὶν νὰ κατοικήσῃ αὐτὸς εἰς τὴν Χαρράν». ³ Εἶδες πῶς ἡ ἐμφάνις τοῦ Θεοῦ τὸν ἔκανε νὰ μεταναστεύσῃ; Βεβαίως, ἦτο φυσικὸν ὅτι μαζί με τὴν πίστιν του εἰς τὸν Θεόν θὰ ἐδείκνυε καὶ τὸν ἀνάλογον σεβασμὸν πρὸς τοὺς γονεῖς του, ὅστε θὰ τὸν ἠγάπα πολὺ ὁ πατήρ του Β καὶ ὁ ἱδιος θὰ ἐγένινε ἡ αἰτία νὰ μετακινήθουν καὶ αὐτοὶ ἀπὸ ἐκεῖ μαζί του. Διηλοῦ, διὰ τὴν ἀγάπην τοῦ υἱοῦ του, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα του καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην χώραν. Ἀλλὰ κύτταξε, σὲ παρακαλῶ, με ποῖον τρόπον ἡ ἐμφάνις τοῦ Θεοῦ εἰς αὐτόν, σὺν ἀνταμοιᾷ τῆς προηγούμενης ἀρετῆς του, καθιστᾷ καὶ πάλιν λαμπρότερον τὴν ἀρετὴν του. Διότι προσέθηκε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν του χώραν καὶ νὰ κατοικήσῃ εἰς ξένην γῆν, διὰ νὰ ἐφαρμόσῃ τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Καί, ὅπως φαίνεται, ἦτο ἐτοιμὸς καὶ μόνος του, χωρὶς τοὺς συγγενεῖς του, νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν ἀποδημίαν. Ἀλλ' ὅπως εἶπα ἀνωτέρω, ἡ ἀρετὴ τοῦ C καὶ ἡ μεγάλη του περιποίησις πρὸς τοὺς γονεῖς του παρεκίνησαν τὸν πατέρα του νὰ τὸν ἀκολουθήσῃ εἰς τὴν μετοκινήσιν του. Εἰς τὴν συνέχισιν, ὅταν ἐφθάσαν εἰς τὴν Χαρράν ἐστῆσαν ἐκεῖ τὴν σκηνὴν των. Καί,

8. Πρῶτ. 7, 8.

ὅταν ἀπέθανεν ὁ Θάρρα (αὐτὸ ἦτο, θεοτικῶς, τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς του), πάλιν λαμβάνει διαταγὴν ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ μεταναστεύσῃ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ. «Φύγε, λέγει, ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου καὶ ἔλα εἰς χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὀρίσω». ² Ἐπειδὴ, δηλαδή, μετῆνάστευσαν οἰκογενειακῶς εἰς τὴν Χαρράν, δι' αὐτὸ, διατάσσων αὐτὸν νὰ φύγῃ, προσέθεσεν «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου καὶ ἀπὸ τοὺς συγγενεῖς σου», ὑποδεικνύων ὅτι θέλει νὰ μεταναστεύσῃ τελείως μόνος D καὶ οὔτε τὸν ἀδελφόν του, τὸν Ναχώρ, ἐνωσά, οὔτε ἄλλον κανένα νὰ πάρῃ μαζί του. Ἐλεγε δὲ «ἀπὸ τὴν πατρίδα σου», ἐπειδὴ ἔμειναν ἐκεῖ ἀρκετὸν χρόνον καὶ ἐκατοικούσαν ἐκεῖ ὥσάν νὰ εὐρίσκοντο εἰς τὴν πατρίδα των. Μαλουτί το πίνθος ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν γονέων του ἦτο πρόσφατον καὶ μεγάλοι δυσκολίαι ὑπῆρχαν τότε εἰς τὰς μετοκινήσεις διὰ μέσου τόπων ποῦ δὲν ὑπῆρχαν δρόμοι, ὅμως με κάθε προθυμίαν ἐφήρμοξε τὴν ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ. Καὶ μάλιστα χωρὶς νὰ γνωρίσῃ ποῦ θὰ τελειώσῃ ἡ περιπλάνησίς του. Διότι τοῦ λέγει «ἔλα» ὅχι εἰς αὐτὴν ἢ ἐκείνην τὴν χώραν, ἀλλ' «εἰς τὴν χώραν, τὴν ὁποίαν θὰ σοῦ ὀρίσω». Καὶ ὅμως, μαλουτί ἡ ἐντολὴ ἦτο τόσο ἀόριστος, Ἐ καθόλου δὲν διατάζει καὶ ἐκτελεῖ τὴν προσταγὴν. Ἐπῆρε δὲ μαζί του τὸν ἀνεψιόν του καὶ τοιοῦτοτρόπως ἐπέδειξε τὴν ἀρετὴν του. Ἐπειδὴ, δηλαδή, τὸν εἶχεν ἀπὸ μικρὸν κοντὰ του καὶ τὸν προετομαζε νὰ μιμηθῇ τὴν ἀρετὴν του, δὲν ἠμποροῦσε ν' ἀνῆξῃ τὸν χωρισμὸν του, ἀλλὰ τὸν ἔπηρε μαζί του εἰς τὴν ἀποδημίαν. Διότι, ἐὰν ὁ πατήρ μου, λέγει, ἂν καὶ ἦτο ἀπίστος, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν ἀγάπην του δι' ἐμὲ, ἐδέχθη νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ἐγεννήθην καὶ ἀνετράφημην καὶ νὰ με ἀκολουθήσῃ καὶ μάλιστα ἀπέθουε εἰς ξένην χώραν, ³⁸⁴ Α πολὺ περισσότερο ἐγὼ δὲν θὰ ἠμποροῦσα ν' ἀνεχθῶ ν' ἀφήσω ἐδῶ τὸν υἱὸν τοῦ ἀδελφοῦ, ποῦ εἶναι νέος καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ἐμφανίζει σημεῖα ὅτι θὰ προσδεύσῃ εἰς τὴν ἀρετὴν. Ἀφοῦ, λοιπόν, μ' ὅλας τὰς πράξεις του ἐφανέρωσε τὴν εὐσεβείαν του, ἐπραγματοποίησε καὶ αὐτὴν τὴν ἀποδημίαν, ὅταν δὲ ἔφθασεν εἰς τὴν Παλαιστίνην καὶ διέβη τὰ σύνορα τῶν Χαναανίων, ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός καί, ἐπιθυμῶν νὰ τὸν ἐνθαρρύνῃ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ χεῖρα βοηθείας, τοῦ λέγει «Εἰς ταὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω

8. Γεν. 12, 1.

τὴν χώραν αὐτὴν.⁴ Αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ ὅποιον ἐπιθυμῶ καὶ ἐπὶ οὗ, ἐννοῶ τὴν ἀπάκτησιν ἀπογόνων, αὐτὰ ἀμέσως τοῦ ἐπάσχεσθαι. Β εἰδὼν ἀμειδίην διὰ τοὺς τόσους πό-
νους του. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἡ φύσις τοῦ εἶχε στερεώσει αὐ-
τὴν τὴν ἰκανότητα καὶ ἡ ἡλικία του τὸν ἔκανε νὰ μὴ ἐλ-
πίσῃ, μὲ τὴν ὑπόσχεσιν τὸνώνει τὸν ἀθλητὴν, τὸν καθι-
στᾷ προθυμότερον καὶ τὸν κάνει νὰ νοιώθῃ ὡς ἂν νέος εἰς
τοὺς ἀγῶνας τοῦ τὸν ἀναμένουν.

Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ὕστερα ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν αὐ-
τὴν, ἄλλην δοκιμασίαν δέχεται ὁ δίκαιος. Ἐπειδὴ ἐπακρά-
τησε πᾶν καὶ ὑπῆρχε μεγάλη δυσκολία εἰς τὴν Χαναάν
κατέφυγεν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Καὶ ἐνῷ προσπαθεῖ νὰ εὗ-
ρῃ ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν πείναν, ἔρριψε τὸν ἑαυτὸν του
εἰς μεγαλύτερους κινδύνους. Διότι ἡ ὥραιότης C καὶ τὸ
κάλλος τῆς αὐτοῦ του Σάρρας σχεδὸν τοῦ προσκάλεσε
τὸν εἰσελθεῖν θάνατον. Δι' αὐτὸ καὶ ὅταν ἔλθῃ εἰς τὸ
αἴνιον τῆς Αἴγυπτου, λέγει πρὸς αὐτὴν. «Γνωρίζω ὅτι
εἶσαι γυναῖκα εὐμορφος»,⁵ γνωρίζω τὴν ἀκτινοβολίαν τῆς
ὥραιότητός σου καὶ φοβοῦμαι τὴν ἀκαλασίαν τῶν Αἴγυ-
πτίων. Ὅταν, λοιπόν, σὲ ἴδω καὶ πληροφορηθῶ ὅτι
εἶσαι σύζυγός μου, ἔσται πιθανὸς νὰ σὲ περιποιηθῶν,
διὰ νὰ πραγματοποιήσουν τὴν ἀφηνιασμένην των ἐπιθυ-
μίαν, ἐνῷ ἔμμενα θὰ μὲ φονεύσουν, ὥστε νὰ ἡμποροῦν νὰ
ἐκτελοῦν χωρὶς φόβου τὴν παρουσίαν των, χωρὶς νὰ ὑ-
πάρχῃ αὐτὸς τοῦ θά ἡδύνατο ν' ἀποκαλύψῃ τὴν μοι-
χείαν των. «Δι' ὃ αὐτὸ πᾶς ὅτι εἶμαι ἀδελφός σου».⁶ Κύτ-
ταξε ψυχὴν ἀδαμαντίνην, κύτταξε καρδίαν περισσότερον
σταθεράν καὶ ἀπὸ τὸν σίδηρον. Πράγματι, δὲν τοῦ παρέ-
λυσε τὴν σκέψιν ἡ παραδοκωμένη συμφορὰ, οὔτε ἐσκέφθη
ὅτε εἶπε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του. Δι' αὐτὸ, λοιπόν, ἐγκα-
τέλειψα τὴν πατρίδα μου καὶ ἔβδξα τόσην ὑπακοήν καὶ
ἦλθα εἰς τὴν ξένην χώραν, διὰ νὰ ὑποστῶ τόσα πολλὰ
κακά. Πρὸ ὧλου δὲν μοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεὸς ὅτι «εἰς τοὺς
ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν». Νά, ὅμως
ποῦ ὁ φόβος τῆς μοιχείας καὶ τοῦ θανάτου συγκλονίζει
τὴν ψυχὴν μου. Ἀλλὰ καὶ ἐνῷ αὐτὰ δὲν καταδέχθη
ὅτε κἀν νὰ σκεφθῇ. Εἰ Δι' ἓνα μόνον ἐνδιαφέρεται, πῶς,
δηλαδή, θὰ ἡμπαρῇ. Ὑπακοινόμενος τὴν θλίβεράν αὐ-
τὴν ὑπόθεσιν, ν' ἀποφύγῃ τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς δύο κινδύ-

4. Γεν. 13, 7.
5. Γεν. 13, 11.
6. Γεν. 13, 13.

νους τοῦ τὸν ἀπειλοῦν. Καὶ ἀφοῦ αὐτὸς ἔκανε ὅτι ἐξηρ-
τᾷτο ἀπὸ τὸν ἴδιον καὶ μὲ γενναϊότητα ἔδωσε τὴν συμ-
βουλὴν καὶ ἡ σύζυγος, ἀποδεκνύουσα τὴν μεγάλην τῆς
ἀγάπην καὶ ὑπακοήν πρὸς τὸν ἄνδρα τῆς, συμφώνησα
καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ σχεδίου, τὸ ὅποι-
ον τοὺς ἐφάνη καλὸν εἰς τὴν περίπτωσιν ἐκείνην. Ὅταν,
πλέον, κατέληξαν εἰς τὴν ἀπόφασιν αὐτὴν καὶ εἶχαν φθά-
σει εἰς τὴν τελείαν ἀπελπισίαν συμφώνως πρὸς τὰ ἀνθρώ-
πινα πράγματα καὶ σχεδὸν εἶχε φθάσει νὰ γίνῃ πραγματι-
κότης ἡ παρανομία, τότε ἀποδεκνύεται μεγάλη ἡ μέρι-
μνα τοῦ Θεοῦ δι' αὐτὸν. Διότι ὅχι μόνον τὴν γυναῖκα ἔ-
σωσεν ἀπὸ τὴν ταπίνωσιν μὲ τὴν ἀρχὴν τοῦ ὁ Θεός, 368
Α τὴν ὅποιον ἐξαπέλυεν ἐναντίον τοῦ βασιλέως καὶ ὁ
λακλήρου τῆς οἰκονομίας του, ἀλλὰ καὶ τὸν πατριάρχη
ἐπανέφερεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον εἰς τὴν Παλαιστίνην μὲ με-
γάλην δόξαν.

Πρόσεχε μὲ ποῖον τρόπον ὁ Θεὸς προσφέρει τὴν βο-
ήθειάν του, ἐνῷ εὐρίσκεται μέσα εἰς τοὺς πειρασμούς ὁ
πατριάρχης, καὶ τοιοῦτοτρόπως καθιστᾷ τὸν ἀθλητὴν ἀκ-
μαῖον διὰ τοὺς ἐπομένους ἀγῶνας, χωρὶς νὰ τὸν ἀφῇ
ἀδοχήθῃ, ἀλλὰ ποικιλοτρόπως ἐξοικονομεῖ τὰ πράγμα-
τα διὰ νὰ τοῦ ἀποδείξῃ σαφῶς Β ὅτι μολοντί αὐτὸς προ-
σφέρει ὧλου, ἐν τούτοις γίνεται ἄξιος νὰ λάβῃ μεγάλα
καὶ μάλιστα πόρα πολὺ μεγάλα, τὰ ὅποια ὑπερβαίνουν
τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Εἶδες, λοιπόν, τὴν ὑπακοήν τοῦ δικαίου; Πρόσεχε,
πάλιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐπεικέ-
ας του, μετὰ τὴν ἐπ' ἀνόδον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Ὅταν ἐ-
πανήλθεν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, ἀφοῦ ἀπέκτησεν ἀφθονα
πλοῦτη (συνοδωόμενος ἀπὸ τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Λώτ) «δὲν
ἦτο ἀρετὴ ἡ χώρα Χαναάν, ὥστε νὰ μείνουν μαζί ὁ Ἰ-
σραὴλ καὶ ὁ Λώτ, ἐπειδὴ τὰ πρόβατα καὶ τὰ λοιπὰ ζῶα
τοῦ πατριάρχου καὶ τοῦ Λώτ ἦσαν πολλά».⁷ Δι' αὐτὸ καὶ
ἐβίβλησαν οἱ ποιμένες τοῦ Λώτ μὲ τοὺς ποιμένας τοῦ
Ἰσραὴλ. Ἀλλ' ὁ δίκαιος, ἀποδεκνύουσα τὴν πραΰτητα τῆς
ψυχῆς του C καὶ τὸ μέγεθος τῆς εὐσεβείας του, ἀφοῦ ἐ-
κάλεσε τὸν Λώτ, τοῦ λέγει. «Δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχῃ φι-
λονεκία μεταξὺ μας ὅτε μεταξὺ τῶν ποιμένων μου καὶ
τῶν ποιμένων σου, διότι εἴμεθα συγγενεῖς, θεῖος καὶ ἀ-
νεψιός».⁸ Δηλαδή, σὸν νὰ τοῦ ἔλεγε περίπου. Τίποτε δὲν

7. Γεν. 13, 6.
8. Γεν. 13, 8.

έξισώνεται με την εφόρμη. Τίποτε δὲν εἶναι χειρότερον ἀπὸ τὴν φιλονεικίαν. Λοπόν, διὰ τὴν ἐξαφανίσωμεν καθε ἀφορμὴν φιλονεικίας, διάλεξε ὅποιαν περιοχὴν προτιμᾷς καὶ ἄφησε εἰς ἐμένα τὴν ὑπόλοιπον, ἀρκεῖ μόνον νὰ μὴ ὑπάρχη μεταξύ μας φιλονεικία καὶ διαμάχη.

Εἶδες τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός; Παρεχώρησεν εἰς τὸν νέον τὰ πρωτεῖα τῆς ἐκλογῆς καὶ ἠρκέσθη εἰς τὴν ὀλιγώτερον εὐφορίαν γῆν. Ἀλλὰ πρόσεχε καὶ πάλιν πόσῃ ἀμοιβῇ λαμβάνει, ἀφοῦ ἔκαυε τὸ κατῆκον του. Ὁ Δηλαδῆ, μόλις ἔγινεν ὁ χωρισμός, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός, ἀφοῦ ὁ Λῶτ εἶχε πλέον ἀπομακρυνθῇ: «Ἐξήκωσε τὰ δέμματα σου ὀψιλά καὶ παρατήρησε ὁλόκληρον τὴν χώραν πρὸς πᾶσαν κατεύθυνσιν, διότι ὅλην αὐτήν, τὴν ὅποιαν ἐλέγεις θὰ δώσω εἰς σὲ καὶ τοὺς ἀπογόνους σου ὡς αἰώνιον κατοικίαν σου».⁹ Πρόσεχε πόσῃ μεγαλοθυρίας καθίσταται ἄξιος διὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ποὺ ἔδειξε πρὸς τὸν ἀνεψιὸν του. Καὶ αὐτὸς μὲν παρεχώρησεν ὀλίγα, ἀλλ' ἠξιώθη νὰ λάβῃ πολλά, ἐνῷ ἐκεῖνος (ὁ Λῶτ) ἔσπευσε πρὸς τὴν πρωτεῖαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον περιέπεσεν εἰς κινδύνους. Καὶ οὐ μόνον δὲν ἐκέρδιζε τίποτε ἀπὸ τὴν ἐκλογὴν, ἀλλ' ἀμέσως ἠχμαλωτίσθη καὶ ἔμεινε χωρὶς οἰκονόμειαν καὶ χωρὶς οὐκίαν, Ἐ καὶ διδάσκεται ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου καὶ συγχρόνως ὁ ἴδιος ἐπαιδεύετο νὰ μὴ κἀνῃ ποτὲ πλέον τίποτε παρόμοιον. Διότι μόλις ἐγκατεστάθη εἰς τὰ Σόδομα ὁ Λῶτ, ἀμέσως ἐδημιουργήθη πόλεμος φοβερός καὶ οἱ βασιλεῖς τῶν γειτονικῶν λαῶν ἐπετίθησαν μετὰ πολλὰς δυνάμεις καὶ κατέστρεψαν ἐν γένει ὅλην τὴν χώραν, ἐφόνευσαν τοὺς γιγάντας, ἐφυγάδευσαν τοὺς Ἀμαληκίτας, ἔστρεψαν εἰς φυγὴν τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γουμόρρας, κατέλασαν ὅλην τὴν ὁρεινὴν περιοχὴν καὶ συνέλαβαν τὰ ἵππικόν τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων καὶ ἠρμαλώτισαν τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ὅλα τὰ ὑπάρχοντά των καὶ τοιαυτοτρόπως ἐφυγον.

¹⁰⁰ Α Ἀλλὰ κύτταξε καὶ πάλιν τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον τοῦ Θεοῦ. Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν Λῶτ ν' ἀπελευθερώσῃ καὶ συγχρόνως νὰ καταστήσῃ περισσότερον ἐνδοξον τὸν πατριάρχην, παρωθεῖ τὸν δικαίον νὰ σπεύσῃ πρὸς βοήθειαν τοῦ ἀνεψιῶ του. Ὅταν, δηλαδὴ, ἐπληροφορήθῃ τὰ γεγονότα, ἀφοῦ ἐπετίθη μετὰ τοὺς ἀνθρώπους τῆς ὑπηρεσίας του ἀναστῆναι τῶν βασιλέων ἐκείνων, καὶ αὐ-

⁹ Γεν. 13, 14-15.

τοὺς μετὰ μεγάλην εὐκολίαν ἐνίκησε, καὶ τὸν Λῶτ καὶ τὰς γυναῖκας καὶ ὅλον τὸ ἵππικόν τοῦ βασιλέως ἐπανέφερεν, ἐπιτέλεσας μέγαν θρίαμβον καὶ ἀφονέρευσε πρὸς ὅλους τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν Β καὶ ἀκόμη ἐτι δὲν ἐπέτυχε τὴν μεγάλην αὐτὴν νίκην μετὰ τὴν ἰδικήν του δυνάμειν, ἀλλὰ προστατευόμενος ἀπὸ τὴν ἐξ οὐρανοῦ προερχομένην βοήθειαν. Εἰς τὴν συνέχειαν ἔσπευσε νὰ γίνῃ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας εἰς ὅλους τοὺς κατοικοὺς τῶν Σοδόμων μετὰ τὰς πράξεις του, διὰ τῆς συζητήσεως ποὺ ἔκανε μετὰ τὸν βασιλέα. Ὅταν, δηλαδὴ, τὸν συνήντησεν ὁ βασιλεὺς καὶ τοῦ ἐξέφρασε τὴν εὐγνωμοσύνην του δι' ὅσα ἔπραξεν ὑπὲρ αὐτοῦ καὶ τοῦ ἔλεγεν ὅτι θὰ τοῦ παραχωρήσῃ ὅλον τὸ ἵππικόν καὶ θὰ κρατήσῃ μόνον τοὺς ἀνδρας, πρόσεχε καὶ πάλιν τὴν μεγαλοφυΐαν τοῦ δικαίου, μετὰ τοῖον τρόπον διδάσκει συγχρόνως καὶ τὴν ἰδικήν του εὐσεβείαν, ἀνοδεκνυόμενος ἀνώτερος τῆς προσφορᾶς αὐτοῦ, C καὶ τὸν ὁδηγεῖ εἰς τὴν γνώσιν τοῦ Θεοῦ. Διότι δὲν τοῦ εἶπεν ἄπλως ὅτι δὲν θ' ἀνεχθῶ νὰ πάρω κάτι ἀπὸ ἐσένα, οὕτε ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ἀμοιβῇ αὐτοῦ τοῦ εἶδους, ἀλλὰ τί εἶπεν; «Ἀπλώνω τὴν χεῖρά μου καὶ ὀρκίζομαι εἰς Κύριον τὸν Θεόν τὸν Ὑψίστον», διδάσκων αὐτὸν σχεδόν, ὅτι δὲν εἶναι θεοὶ αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἐσὺ προσκυνεῖς, ἀλλὰ εἶναι ἕξλα καὶ λίθοι, διότι ἔσας εἶναι ὁ Θεὸς τῶν πάντων, «ὅ ὅποιοις ἐδημιούργησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν». «Δὲν θὰ λάβω ἀπὸ τὰ ἰδικά σου ἀπὸ κλωστήν μέχρι λωρίου ὑποδήματος»¹⁰ διὰ νὰ μὴ νομίσῃς ὅτι ἔκανα τοῦ πόλεμου χάριν αὐτοῦ καὶ νὰ μὴ ἰσχυρίζεσαι: D ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἡ αἰτία τῶν ἀγαθῶν μου. Διότι αὐτὸς ποὺ μοῦ ἔδωσε τὴν νίκην καὶ ἔσπασε μαζί μου τὸ τροπαιόν, αὐτὸς εἶναι ποὺ μοῦ ἔδωσε καὶ τὰ πλοῦτή. Πρόσεχε ὅτι ὁ βασιλεὺς, ἐὰν ἤθελεν, ἠμποροῦσε νὰ ἀφελθῇ ἀπὸ ἐσὲ ἔλεγεν ὁ πατριάρχης. Ἐδιδάσκεται, δηλαδὴ, νὰ μὴ στηρίζεται πλέον εἰς τὰς ἰσχύς του δυνάμεις, ἀλλὰ νὰ γνωρίσῃ τὸν αἴτιον τῶν πάντων, νὰ περικρυνῇ τοὺς χειροποιήτους θεοὺς καὶ λατρεύῃ τὸν Θεὸν τοῦ Σὺμπαντος, τὸν δημιουργὸν τῶν ὅλων, τὴν πηγὴν τῶν ἀγαθῶν. Πράγματι, διὰ μέσου ὅλων ἐμάθαινε τὴν ἀρετὴν τοῦ πατριάρχου. Διὰ νὰ μὴ νομίσῃ, ὅμως, ὅτι ἀπὸ ἐγωισμοῦ καὶ ὑπερηφάνειαν περιεφρόνησε τὴν δωρεάν του, E δι' αὐτὸ λέγει

¹⁰ Γεν. 14, 23.

¹¹ Γεν. 14, 22.

¹² Γεν. 14, 23.

πρός αὐτόν. Ἐγὼ δὲν θά πάρω τίποτε, διότι δὲν ἔχω ἀνάγκη οὔτε χρειάζομαι νὰ μοῦ ἀξήση κάποιοι ἄλλος τὴν περιουσίαν μου, ἀλλὰ θά ἐπιτρέψω νὰ λάβουν τὸ μερίδιόν των ὅσοι ἐκινδύνευσαν μαζί μου, διὰ τὴν ἀποκαταστάσιν κάπως ἀπὸ τοὺς κόπους των.

Καὶ πρὸς μὲν τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδὸμων αὐτὴν τὴν ἀπάντησιν ἔδωκεν ὁ δίκαιος. Ὅταν, ὅμως, καὶ ὁ Μελχισεδέκ, ὁ βασιλεὺς τῆς Ἱερουσαλὴμ, τοῦ προσέφερεν ἄρτους καὶ οἶνον, (διότι «ἦτο ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου», λέγει).¹³ Δέχεται τὴν προσφορὰν ἐκείνου καὶ ἀνταποδοῦν αὐτόν διὰ τὴν εὐλογίαν ποῦ τοῦ ἔδωκε καὶ τὴν δοξολογίαν ποῦ ἀνέπαψε πρὸς τὸν Θεόν, (διότι «ἔπειτα, λέγει, «ὡς εἶναι εὐλογημένος ὁ Ἀδραμ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου»¹⁴ Α καὶ ὡς εἶναι δοξαζόμενος ὁ Θεός, ὁ ἀπαίσιος κατέστησεν ὑπακούειν εἰς σὲ τοὺς ἑχθρούς σου»),¹⁵ τοῦ δίδει τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ ὅλα τὰ λάφυρα ποῦ ἀπακόμισε ἀπὸ τὸν πόλεμον ἐκείνου. Εἶδες ὅτι ὁ δίκαιος μ' ὅλην τὴν συμπεριφορὰν ἀποδεικνύει τὴν ἀγάπην του πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ὅτι ἀπὸ μὲν τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδὸμων δὲν ἐδέχθη νὰ λάβῃ ἀπὸ κλωστήν μέχρι λωρίου ὑποδήματος, ἐνῷ ἐδέχθη τὰς προσφοράς τοῦ Μελχισεδέκ καὶ μάλιστα προσέφερε πρὸς ἀνταπόδοσιν ἀπὸ τὰ ἴδικά του, διδάσκων καὶ ἡμᾶς ὅτι πρέπει νὰ κάνωμεν μεγάλην διάκρισιν καὶ νὰ μὴ λαμβάνωμεν ἀπὸ ὅλους ἀπερίσκεπτος καὶ ἐλευθέρως; Ἐπειδὴ, λοιπόν, ἐκεῖνος μὲ τὴν προσφορὰν του ἀπεδεικνύετο ἀγνῶμων, ἐνῷ κατὰ τὰ ἄλλα ἦτο ἀπίστος καὶ ἐχρειάζετο μεγάλην διδασκαλίαν, ὅσον αὐτὸ περιεφρόνησε μὲν τὰ προσφερόμενα, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀνησυχίαν του νὰ λάβῃ αὐτὰ καὶ μὲ ὅσα εἶπεν, ὁφείλουσε πολὺ νὰ τὸν οδηγήσῃ πρὸς τὴν θεοσέβειαν. Ἀπὸ τὸν Μελχισεδέκ, ὅμως, δικαιολογημένως δέχεται τὴν προσφορὰν. Ἐξ ἄλλου δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον ἐπεστήμανε τὴν ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ὅταν εἶπεν «ἦτο δὲ ἱερεὺς τοῦ Θεοῦ τοῦ Ὑψίστου». Ἐπὶ πλέον, ὅσα συνέστησαν ἦσαν τύπος τοῦ Χριστοῦ καὶ τὰ προσφερόμενα προεμήνουν κάποιο μυστήριον. Δι' αὐτὸ καὶ τὰ ἐδέχθη καὶ, ἀφοῦ τὰ ἐπῆρε, μὲ τὴν ἰδικὴν του ἀνταπόδοσιν ἐδίδασκε τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς του. Διότι τοῦ προσέφερε τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ τὰ λάφυρα ἀποδεικνύων μὲ τὴν ἐνέργειάν του αὐτὴν τὸν φιλόθεον σκοπὸν του.

13. Γεν. 14, 18.

14. Γεν. 14, 18-20.

Ὁ Πίθωνός νὰ διήρκεσε πολὺ ὁ λόγος, ἀλλ' αὐτὸ δὲν ἐγίνετο τυχαίως καὶ ἀσκόπως. Διότι ἐγνωρίσαμεν συντόμως τὴν παιδείαν καὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ σημερινοῦ ἀναγνωσματος ἀρετὴν τοῦ δίκαιου, τὴν μεγαλοψυχίαν του, τὴν υπερβολικὴν του πίστιν, τὴν εὐσεβὴν του διάθεσιν, τὸ μέγεθος τῆς ταπεινοφροσύνης του, τὴν υπερβολικὴν του περικρύνησιν πρὸς τὰ χρήματα, τὴν διορκὴ εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν, καὶ ἀκόμη μὲ ποῖον τρόπον κάθε φορά ἡ προσφερομένη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν δοῦναι καθίσταται τὸν δίκαιον ἐπιφανέστερον καὶ λαμπρότερον.

Ἀλλ' ἐν ἐπιθυμητῇ καὶ δὲν ἔχετε κουρασθῇ υπερβολικῶς, ὡς πλησιάζομεν καὶ τὰ πρὸ ἀλγίου ἀναγνωσθέντα Β καὶ, ἀφοῦ προσθέσωμεν ἄλλα, ὡς τελειώσωμεν τὸν λόγον, διὰ νὰ πληρωφωρῇτε πόσῃ μεγάλῃ ὁμοιότητι λαμβάνει πάλιν ἐπειδὴ δὲν ἐδέχθη ὅ,τι τοῦ εἶδεν ὁ βασιλεὺς τῶν Σοδὸμων. Τί λέγει, λοιπόν; «Μετὰ τὰ γεγονότα αὐτὰ ὁ Κύριος εἶπε πρὸς τὸν Ἀδραμ».¹⁶ Διὰ ποῖον λόγον ἦρκεσε μ' αὐτόν τὸν τρόπον «ὕστερα ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά»; Ποῖα γεγονότα ἐννοεῖ, πές μου; Ἦ εἶναι φανερόν ὅτι ἐννοεῖ τὴν πρὸς τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδὸμων συμπεριφορὰν του; Δηλαδή, μετὰ τὴν ταπεινοφροσύνην ἐκείνην, λέγει, μετὰ τὴν δόνησιν νὰ δεχθῇ τὴν προσφορὰν ἐκείνου, μετὰ τὴν διδασκαλίαν, ποῦ ἔκανε μὲ τὴν ἀνησυχίαν του νὰ δεχθῇ τὰ προσφερόμενα, ἔδωκεν αὐτόν (τὸν βασιλεῖα τῶν Σοδὸμων) πρὸς τὴν θεοσέβειαν καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Σαλπαντός. «Ἐννοεῖται ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά», μετὰ τὴν προσφορὰν τοῦ ἑνὸς δέκατου τῶν λαφύρων εἰς τὸν Μελχισεδέκ, ὅταν, λέγει, ἔκανε ὅ,τι ἐφηρτο ἀπ' αὐτόν, τότε κινεῖται τὰ γεγονότα αὐτά; ὁ Κύριος ἐμμενισθεὶς κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς νικτὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἀδραμ. Μὴ ποθεῖσαι. Ἀδραμ. Ἐνὸς σὲ ὑπερασπίζω, ὁ μισθός σου θά εἶναι πῶς πολὺ μέγας».¹⁷

Πρόσενε τὴν φιλονεικίαν τοῦ Κυρίου, μὲ ποῖον τρόπον παρακολουθεῖ καὶ ἀνταμεῖβει μὲ τὰς δωρεάς του καὶ προοιτιάζει τὴν ἀθλητὴν καὶ τὸν ἀναιμῶνα, 368 Α ὁ Κύριος ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Ἀδραμ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς νικτὸς καὶ εἶπεν. Δυσὶ, ὅμως, κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς νικτὸς; Διὰ νὰ δεχθῇ μὲ ἡσυχίαν τὰ ληγόμενα. Καὶ ἵσχυι πρὸς αὐτόν «Μὴ ποθεῖσαι, Ἀδραμ. Κύριός σε ὑπερασπίζει. Διὰ ποῖον λόγον ἔλεγε μὴ ποθεῖ-

16. Γεν. 15, 1.

17. Γεν. 15, 1.

σαι». Ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσον πολὺ πλοῦτον, μετὰ τὸ νὰ μὴ δείξῃ ἐνδιαφέρον διὰ τὰς προσφοράς τοῦ βασιλέως τῶν Σοδόμων, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Θεός· «μὴ φοβείσαι», ἐπειδὴ περιεφρόνησε τόσας μεγάλας δωρεάς, νὰ μὴ κοπτεῖσαι ἀπὸ ἀγωνίας, μετὰ τὴν ἰδέαν ὅτι ἐλαττώνεται ἡ περιουσία σου. «Μὴ φοβείσαι». Ἐπειτα, διὰ νὰ ἐνθαρρύνῃ ἀκόμη περισσότερον τὴν ψυχὴν του, προσθέτει εἰς τοὺς λόγους του καὶ τὸ ὄνομα του καὶ λέγει· «Μὴ φοβείσαι, Ἄβραμ». Β' Ὅπως δὴποτε δὲν εἶναι ἀσήμενον καὶ αὐτὸ διὰ νὰ τονώσῃ τὸ ἠθικὸν κάποιου, τὸ νὰ τὸν προσφωνήσῃ, δηλαδὴ, μετὰ τὸ ὄνομα του. Εἰς τὴν συνέχῃ αὐτὸς λέγει· «Ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω». Μεγάλῃν ἐμψύχων περικλείει καὶ ἡ λέξις αὕτη. Ἐγὼ, ποῦ σὲ ξεσέκωσα ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαιῶν, ἐγὼ ποῦ σὲ ὠδήγησα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, ἐγὼ ποῦ σὲ ἀπὸλλυσα ἀπὸ τοὺς κινδύνους τῆς Αἰγύπτου, ἐγὼ ποῦ μίαν καὶ δύο φορές σοὺ ὑπεσχέθην ὅτι θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἐγὼ θὰ σὲ ὑπερασπίσω. Ἐγὼ ποῦ κάθε ἡμέραν σὲ καθίστις λαμπρότερον, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. Δηλαδή, ἐγὼ αγωνίζομαι πρὸς χάριν σου, ἐγὼ εἰμαι ὑπέρμαχος σου, ἐγὼ σὲ φροντίζω, ἐγὼ μεταβάλλω διὰ τὰ δύσκολα εἰς εὐκόλα πρὸς χάριν σου, ἐγὼ σὲ ὑπερασπίσω. Γ' «Ὁ μισθός σου θὰ εἶναι πέρα πολὺ μεγάλος». Δὲν ἠθέλησε νὰ λάβῃ ἀμοιβὴν διὰ τοὺς κόπους ποῦ ἀπέμεινε μετὰ τὸ νὰ ἐκθέσῃ εἰς τόσους κινδύνους τὸν εαυτὸν σου, ἀλλὰ περιεφρόνησε καὶ τὸν βασιλέα καὶ διὰ τοῦτο σοὺ ἐδίδεν. Ἐγὼ, λοιπόν, θὰ σοὺ δώσω αὐταμοιβήν, ὅχι τόσῃ μόνον, ὅσην ἐπαρέκειτο νὰ λάβῃς, δηλαδὴ, ἀλλὰ κατὰ πολὺ μεγαλυτέραν. «Ὁ μισθός σου», λέγει, «θα εἶναι πέρα πολὺ μεγάλος».

Εἶδες τὴν μεγαλοδωρίαν τοῦ Κυρίου; Εἶδες σοβαρότητα λόγων; Εἶδες μετὰ ποῖον τρόπον ἐνεθάρρυνε τὸν ἀγωνιστὴν τῆς ἀσεβείας; Εἶδες πῶς ἐνεδυναμώσε τὴν ψυχὴν του; Βεβαίως, ὁ Θεός, ποῦ γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις, ἐγνωρίζεν ὅτι ὁ δίκαιος εἶχεν ἀνάγκην στηρίξεως διὰ τῶν λόγων. Δ' Κύπταζε, λοιπόν, ποῖον ἀπάντησον λαμβάνοντα ὅταν ἐπὶ τὴν ἐξουσίαν τοῦ Θεοῦ. «Ὁ δὲ Ἄβραμ ἀπήντησε. Κύριε, τί θὰ μοῦ δώσῃς; Ἐγὼ θὰ ἀποθάνω χωρὶς τέκνα». Ἐπειδὴ, λοιπόν, τοῦ ὑπεσχέθῃ μισθόν, καὶ μισθὸν πολὺν, μάλιστα δὲ ἐξαιρετικῶς πολὺν, ἀποκαλύπτων τὴν δούλην τῆς ψυχῆς του καὶ τὴν συνε-

χῶς ἀδυναμένην λύπην του μετὰ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου ἐξ αἰτίας τῆς ἀτεκνίας του, λέγει· Κύριε τί παρόμοιον θὰ μοῦ δώσῃς; Ε' «Νέ, λοιπόν, ποῦ θὰ ἀποθάνω» ἀτεκνος». Ἐκεῖ ἐφθέσα εἰς σαθρὴν γῆρας. Κύπταζε πῶς ἀπὸ τὴν ἀρχὴν ὁ δίκαιος ἐφιλοσόφει μετὰ τὸ νὰ ὀνομάσῃ τὸν θάνατον «ἀπόλυσιν». Διότι ὅποιοι εἶναι πράγματι ἐνάρητοι, ὅταν μεταστῶν ἀπὸ τὴν ἐπίγειον ζωὴν, τοιαυτοτρόπως ἐλευθερώνονται, ὥστε νὰ ἀπαλλάσσωνται ἀπὸ τοὺς ὀνείρους καὶ τὰ θεσμὰ. Βεβαίως, δι' ὅσους ζοῦν ἐναρέτως, ὁ θάνατος εἶναι μία μετάστας ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα καὶ ἀπὸ τὴν πρόσκαιρον ζωὴν εἰς τὴν διαρκή, ἀθάνατον καὶ ἀτελεύτητον ζωὴν.

«Ἐγὼ», λέγει, «ἀποθνήσκω ἀτεκνος». Καὶ διὰ τὴν προσελκυστὴν τὴν εὐνοίαν τοῦ εὐαγγελιστοῦ Κυρίου δὲν σταματᾷ εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ τί προσθέτει; «Ὁ δὲ υἱός» τῆς ἐν τῇ οἰκῇ μου γεννηθείσης δούλης μου Μαρίκας, ἡ δὲ ἐπειδὴ δὲν ἔδωκε εἰς ἐμένα υἱόν θὰ με κληρονομήσῃ». Μεγάλῃν ψυχικὴν δούλην φανερώουν οἱ λόγοι αὗτοι. Σχεδόν, λέγει πρὸς τὸν Θεόν· Δὲν ἠξιώθην ν' ἀποκτήσω τὰ ἴδια μετὰ τὸν υἱόν τῆς δούλης ποῦ ἐγεννήθη εἰς τὴν οἰκίαν μου, ἀλλ' ἐγὼ θ' ἀποθάνω ἄγονος καὶ ἀτεκνος, ἐνῶ αὐτός, ὁ υἱός τῆς δούλης μου, θὰ κληρονομήσῃ τὰ ὅσα μοῦ ἔδωκες, καὶ μάλιστα, ὅταν δύο φορές μοῦ ἔδωκες τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν».

Πρόσεχε, σὲ παρακαλῶ, καὶ ἀπὸ ἐδῶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, διότι μολονότι αὐτὰ αἰσέψεις ἀπασχολοῦν τὸν νοῦν του, ἐν τούτοις καθόλου δὲν ἀγανακτεῖ, οὔτε λέγει κατὰ ἀνάγκησιν. Β' Ἀλλὰ καὶ τώρα, ἀπὸ προεστράτη ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ τοῦ ἀπηύθυνεν ὁ Θεός, ἐμφανίζεται πρὸς τὸν Κύριον καὶ ἀποκαλύπτει τὴν παραχρὴν τῶν σκέψεων του καὶ φανερώσει τὸ τραῦμα τῆς ψυχῆς του. Δι' αὐτὸ καὶ ἐδέχθη ἀμέσως καὶ τὴν θεράπειαν. «Καὶ ἀμέσως», λέγει, «ἤκουσθ φωνὴ Κυρίου πρὸς αὐτόν». Κύπταζε

18. Ἡ λέξις τοῦ κυρίου εἶναι «ἀπολυσιν» καὶ ἐπ' αὐτῇ οὐκ ἐκτινῶνται οἱ μισθοὶ ἀποθνήσκοντος ἀνθρώπου ὁ Χριστοστόμους.

19. Γεν. 15, 2.

20. Βλέπε σημείωσιν 18.

21. Τὸ ὄνομα αὐτοῦ εἶναι Ἐλίζαβ. Ἐπὶ τῇς καλῆς ἀσκητικῆς, δι' αὐτὴν καὶ αὐτὸς καὶ ἡ μητέρα του εἶχον γεννηθῇ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Ἀβραάμ, καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ του κατέφηκε ἐν Ἀβραάμ.

22. Γεν. 15, 2-8.

23. Γεν. 15, 1.

ποῦ ἤδη βλέπει»²⁹ Συνεπώς, αὐτὸ σημαίνει πίστις, ὅταν, δηλαδή, πιστεύωμεν εἰς ὅσα δὲν βλέπομεν, προσέχοντες εἰς τὴν ὀξιοπιστίαν τοῦ ὑποσχομένου. Πράγμα τὸ ὁποῖον, βέβαια, ἔκανε καὶ ὁ δικαῖος αὐτὸς μὲ τὸ νὰ δείξῃ μεγάλην καὶ γνήσιαν πίστιν εἰς τὰς ἐπαγγελίας τοῦ Θεοῦ. Δι' αὐτὸ καὶ προσάλλεται ἀπὸ τὴν θείαν Γραφήν. Διότι, ἀμέσως, προσέθεσεν· «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπίστευσεν εἰς ὃ,τι εἶπεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν καὶ ἡ πίστις αὐτὴ ἐθεωρήθη ὡς μεγάλη ἀρετή».³⁰ **Δ** Εἶδες ὅτι καὶ πρὶν ἀκόμη πραγματοποιηθῶν αἱ ἐπαγγελίαι, διὰ τὴν πίστιν τοῦ μόνου εἰς αὐτὰς ἔλαβε τὴν ἀνάλογον ἀμοιβήν; Διότι ὑπελογίσθη ὅτι ἐτήρησε κάθε νόμον καὶ ἐντολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνακηρύχθη δικαῖος μὲ τὸ νὰ πιστεύσῃ εἰς τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ, χωρὶς νὰ ἐξετάσῃ μὲ ἀνθρωπίνους ὑπολογισμοὺς ὅ,τι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός.

Λοιπὸν, ἄς διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς σὰς παρακαλῶ, ἀπὸ τὸν πατριάρχην νὰ πιστεύωμεν εἰς ὅσα λέγει ὁ Θεός, νὰ ἔχωμεν πεποιθήσιν εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ καὶ νὰ μὴ ἀκολουθῶμεν τὰς ἰδικὰς μας σκέψεις, ἀλλὰ νὰ ἀκράδωμεν μεγάλην εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτόν. Διότι αὐτὴ ἡ διαγωγή θὰ μᾶς δώσῃ τὴν δυνατότητα νὰ καταστῶμεν δικαῖοι. **Ε** καὶ συντόμως θὰ μᾶς προσηλωθῇ ὡς ἀποκτήσωμεν καὶ τὰς ὑποσχέσεις τοῦ μᾶς ἔδωκεν. Εἰς τὸν Ἀβραὰμ ὑπεσχέθη ὅτι ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τοῦ θὰ δημιουργηθῇ μεγάλο πλῆθος ἀνθρώπων καὶ ἡ ἐπαγγελία αὕτη ὑπερέβαινε κάθε ἀνθρωπίνην φύσιν καὶ τάξιν, δι' αὐτὸ καὶ ἡ πίστις τοῦ τοῦ παρέσχε τὸν χαρακτηρισμὸν τοῦ δικαίου. Ἀλλὰ καὶ εἰς ἡμᾶς, ἐὰν εἴμεθα προσεκτικοί, ὑπεσχέθη πολὺ μεγαλύτερα καὶ κατὰ πολὺ δυνάμεθα νὰ ὑπερβῶμεν τὰς δυνατότητας τῆς ἀνθρωπίνης λογικῆς, ἀρκεῖ μόνον νὰ πιστεύωμεν εἰς τὴν δύναμιν τοῦ ὑποσχομένου, διὰ νὰ λάβωμεν καὶ τὴν δικαιοσύνην ποῦ δίδει ἡ πίστις καὶ νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ὑπεσχέθη.

Πράγματι, αἱ ἐπαγγελίαι ποῦ μᾶς ἐδόθησαν, νικοῦν κάθε ἀνθρωπίνην σκέψιν.³¹ **Α** καὶ ὑπερβαίνουν κάθε ἀνθρωπίνην δυνάμιν. Τόσον μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων. Διότι δὲν μᾶς ὑπεσχέθη μόνον τὰ παρόντα ἀγαθὰ καὶ τῆς ἐπιγείου ζωῆς τὴν συγκρότησιν καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων, ἀλλὰ καὶ βίαια αὐτὰ τὸ τὸν θάνατον καὶ τὴν φθορὰν τοῦ σώματος, βίαια τὰ

σώματά μας πλέον θὰ διαλυθῶν εἰς τέφραν καὶ σκόνην, τότε ὑπεσχέθη νὰ τὰ ἀναστήσῃ καὶ νὰ τὰ καταστήσῃ ἐνδοξότερα. «Διότι πρέπει, λέγει ὁ μακάριος Παῦλος, κατὰ φθορὰν αὐτοῦ σώμα νὰ ἐνδυθῇ ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν αὐτὸ σῶμα νὰ ἐνδυθῇ ἀθανασία».³² καὶ ὁ ὅτι ἀπὸ τὴν ἀνάστασιν τῶν σωμάτων ὑπεσχέθη νὰ μᾶς δωρίσῃ τὴν ἀπόλαυσιν τῆς βασιλείας τοῦ, τὴν συναναστροφὴν μὲ τοὺς ἁγίους, **Β** τὴν ἀπόλαυσιν εἰς τὸν ἀτελεύτητον αἰῶνα καὶ τὰ ἀνέκφορα καὶ τὰ ἀπερίγραπτα φεῖνα ἀγαθὰ, κατὰ ὅποιον ὁφθαλμὸς δὲν εἶδε καὶ οὐς δὲν ἤκουσε καὶ ἀνθρώπινος νοὺς δὲν ἐφάντασθη.³³ Εἶδες πόση εἶναι ἡ ὑπερβολὴ τῶν ὑποσχέσεων; Εἶδες τὸ μέγεθος τῶν δωρεῶν;

Αὐτὰ συλλογίζομενοι καὶ γνωρίζοντες ὅτι ὁ ὑποσχεθεὶς δὲν ψευδεῖται, ἄς ἀναλαμβάνωμεν μὲ προθυμίαν τοὺς ἀγῶνας τῆς ἀρετῆς, διὰ νὰ ἡμπορώμεν ν' ἀπολαύσωμεν τὰ ἀγαθὰ ποῦ μᾶς ὑπεσχέθη ὁ Θεός, χωρὶς νὰ προσκυμῶμεν τὰ πρόσκαιρα ἀπὸ τὴν σωτηρίαν μας καὶ τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀγαθῶν, ὅτε νὰ ὑπολογίζωμεν τοὺς κόπους ποῦ ἀπαιτεῖ ἡ ἀρετὴ, **Γ** ἀλλὰ νὰ ἔχωμεν τὴν προσοχήν μας προσηλωμένην εἰς τὰς ἀμοιβάς, ὅτε, πάλιν, νὰ προσέχωμεν εἰς τὴν δαπάνην τῶν χρημάτων, ἀφοῦ εἶναι ἀνάγκη νὰ τὰ προσφέρωμεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ν' ἀποδίδωμεν εἰς τὸ κέρδος ποῦ ἐπιτυχάνομεν, ὅταν ἐξοδύωμεν αὐτά. Διότι δι' αὐτὸν τὸν λόγον ἡ Γραφὴ παρωμοίωσε τὴν ἐλεημοσύνην μὲ τὸν σπόρον, διὰ νὰ κῶνομεν αὐτὴν μὲ χαρὰν καὶ μεγάλην προθυμίαν. Πράγματι, ἐὰν αὐτοί, ποῦ ἐμπιστεύονται τοὺς σπόρους εἰς τὴν γῆν καὶ σκορπίζουν ὅσα ἔχουν συγκεντρώσει καὶ φυλάσσουν εἰς τὰς ἀποθήκας τῶν, τὸ κῶνον μὲ χαρὰν καὶ τρέφονται μὲ καλὰς ἐλπίδας **Δ** καὶ φαντάζονται πλέον τὰ θεμάτια μὲ τὰ στάχυα καὶ τὸ ἀλώνι γεμῶς, πολὺ περισσότερον, θεοβαίως, ἀρμόζει νὰ χαίρονται καὶ νὰ εὐφραίνονται αὐτοί, ποῦ ἠξιώθησαν νὰ σπείρουν τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπόρον, διότι, ἐνῷ σπείρουν εἰς τὴν γῆν, πρόκειται νὰ θερίσουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ, καταβάλλοντες χρήματα, ἀπολλάσσονται ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τῶν καὶ εὐρίσκουν λόγον παρηγοίας, ἀφοῦ μὲ τὰς ἐδῶ προσφοράς τῶν δημιουργῶν τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν τῶν καὶ εξασφαλίζουν τὴν συναναστροφὴν τῶν μὲ τοὺς ἁγίους. Καί, ἐὰν μᾶς εὐ-

29. Ρωμ. 8, 24.

30. Γεν. 15, 6 καὶ Γωμ. 4, 8.

31. 1^η Κορινθ. 15, 58.32. 1^η Κορινθ. 2, 9.

χαριστη ἢ σωφροσύνη, νὰ μὴ ἐξετάζωμεν αὐτό, ὅτι, δηλαδὴ, ἡ ἀρετὴ συνεπάγεται κόπον, οὕτε ὅτι ἡ παρθενία προϋποθέτει μεγάλον ἀγῶνα. Β ἀλλὰ νὰ σκεπτάμεθα τὴν τύχην ποὺ μᾶς περιμένει καί, ἀναλογιζόμενοι αὐτήν, ἅς τιθασεύσωμεν τὴν λύσαν τῆς πανηράς ἐπιθυμίας, ἅς κατακτῶμεν τὰ σκιρτήματα τῆς σαρκὸς καὶ ἅς ἐκμηδυνώσωμεν τὴν δυσκολίαν τῶν πόνων μὲ τὰς ἁμοιβὰς ποὺ θὰ λάβωμεν ὡς ἀνταπόδοσιν. Διότι ἡ ἐλπίς τῶν ἀγαθῶν εἶναι κἀκὴ νὰ μᾶς κἀκὴ νὰ ὑποσώσωμεν τοὺς κινδύνους καὶ νὰ ὑπερέσωμεν μὲ γενναιότητα τοὺς κόπους τῆς ἀρετῆς. Ὅταν, λοιπόν, καταλάβῃς ὅτι, ἐάν ἀγωνισθῇς ὀλίγον χρόνον καὶ διατηρήσῃς ἀναμμένη τὴν λαμπράδα τῆς παρθενίας, θ' ἀξιώθῃς ὡς ἀπολαύσης τὴν μακάριαν ἐκείνην ζωὴν καὶ νὰ εἰσέλθῃς μαζί με τὸν νυμφίον, ἐόν, θεοαίως, διατηρήσῃς τὰς λαμπράδας ἀνομιμῶν, μὲ τὸ ἀνάλογον ἔλαιον, δηλαδή, τὴν ἐργασίαν ποὺ πηγάζει ἀπὸ τὰς ἀγοθὰς πράξεις, τότε πῶς θὰν θὰ ἡμπορήσῃς νὰ ὑπερτηρήσῃς ὅλας τὰς δυσκολίας;⁸² Ἀ μὲ κάθε εὐκολίαν, ἀντιλαμβανόμενος ἐκεῖνο ποὺ ἐλέγχθῃ ἀπὸ τὸν μακάριον Παῦλον· «Ἐπιδιώκετε νὰ ἔχετε εἰρήνην μὲ ὅλους καὶ τὸν ἁγιασμόν διότι χωρὶς αὐτῶν καὶ οὐκ ἔστιν ἡ εἰρήνη τῶν Κυρίων».⁸³ Εἶδες μὲ ποῖον τρόπον συνεδύασε τὴν εἰρήνην καὶ τὸν ἁγιασμόν; Διὰ νὰ μάθωμεν, δηλαδή, ὅτι θὰν ἐπιζητῇ μόνον τὴν ἀγνότητα τοῦ σώματος, ἀλλὰ καὶ τὴν εἰρήνην, ἐπικαίρως τὸ ἐμνημόνευσεν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ μᾶς ἀπαλίσῃ καὶ ἀπὸ τὰς δύο πλευρὰς καὶ νὰ τὸ ἔχωμεν συνεχῶς ὡς ὅψιν μας, ὥστε νὰ μὴ ὑπάρχῃ μετὰς μας καμμία ταραχὴ ἢ θόρυβος, ἀλλὰ νὰ ζῶμεν μὲ γαλήνην καὶ ἡσυχίαν καὶ νὰ φερώμεθα πρὸς ὅλους μὲ εἰρηνικὴν διάθεσιν καὶ νὰ εἴμεθα ἡμέτεροι, πρᾶσοι καὶ ἐπιεικεῖς. Β διὰ ὃ ἀπαστράπτουν εἰς τὸ πρόσωπόν μας ὅλα τὰ χρώματα τῆς ἀρετῆς.

Τοιοῦτοτρόπως, λοιπόν, θὰ ἡμπορώσωμεν νὰ καταφρονήσωμεν καὶ τὴν δόξαν τοῦ παρόντος αἵου καὶ θὰ προτιμήσωμεν τὴν ἀληθινὴν δόξαν, θὰ φροντίσωμεν πολὺ διὰ τὴν ταπεινωφροσύνην καὶ θὰ διασφαρίσωμεν διὰ τὴν εὐημερίαν τῆς ἐπιτελοῦς ζωῆς καὶ διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν ἀληθὴ καὶ θεοαίαν εὐπορίαν καὶ ὑπὸ τὰς προϋποθέσεις αὐτὰς ν' ἀξιώθωμεν ν' ἀντικρίσωμεν τὸν Χριστόν. Διότι λέγει· Μακάριοι εἰσὶν ἐκεῖνοι, ποὺ ἔχουν τὴν καρδίαν των καθαρὰν διότι οὗτοι θὰ ἴδουν τὸν Θεόν».⁸⁴ Συνεπῶς, ἅς καθαρῶς

μεν τὴν συνειδήσιν μας καὶ ἅς τακτοποιώμεν μὲ ἀκριβείαν τὸν οἶον μας, ὥστε, ἀφοῦ διέλθωμεν τὴν παρούσαν μας ζωὴν κατὰ τρόπον ἐνάρετον. Ο ν' ἀξιώθωμεν νὰ λάβωμεν τὰς ἁμοιβὰς τῶν ἐδῶ κόπων μας εἰς τὸν μέλλοντα αἰῶνα, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον μαζί με τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα, ἡ δύναμις καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Γένετο.

82. Ἰερ. 12, 11.

83. Ματθ. 5, 8.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΕΒΔΟΜΗ

«Ο ΔΕ ΚΥΡΙΟΣ ΕΠΙΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΜ ΗΤΕ ΕΙΜΑΙ Ο ΘΕΟΣ Ο ΟΠΟΙΟΣ
ΞΕ ΒΕΒΛΑΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΤΩΝ ΣΑΔΔΑΙΩΝ, ΔΙΑ ΝΑ ΒΟΥ ΔΩΣΩ
ΕΑ ΚΑΝΤΟΝΟΜΗΣΕ ΤΗΝ ΧΩΡΑΝ ΑΓΓΙΗΝ ΚΑΙ Ο ΑΒΡΑΜ ΑΠΕΝΤΗΣΕ
ΔΕΞΙΠΟΤΑ ΚΥΡΙΕ, 172 Δ ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ ΤΡΟΠΟΝ ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΠΟΙΟΝ
ΚΡΟΝΟΝ ΕΑ ΠΙΝΕΜΕΝ ΚΥΡΙΩ ΕΙΣ ΚΑΙ ΟΙ ΑΝΙΣΤΟΧΟΙ ΜΟΥ ΤΗΣ
ΓΕΩΡΑΣ ΤΑΥΤΗΣ.»¹

Μεγάλη είναι η δύναμις της θέας Γραφής και πολύς ο πλοῦτος τῶν νοημάτων ποῦ κρύπτεται εἰς τοὺς λόγους της. Δι' αὐτὸ πρέπει μὲ ἀκριθεὶς νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ ἐρευνῶμεν μὲ προσοχὴν ὥστε νὰ ἀποκαμίσωμεν μεγάλην ἀφέλειαν ἀπὸ ἐδῶ. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ Χριστὸς παρήγγελε, λέγων «Ἐρευνάτε τὰς Γραφάς»,² διὰ νὰ μὴ περιοριζώμεθα μόνον εἰς μὴν ἀπλήν ἀνάγνωσιν ἀλλὰ ν' ἀν χυεώμεν τὸ βάθος δὲ νὰ ἡμπορέσωμεν ν' ὄντ ληφθῶμεν τὴν ἀληθινὴν σημασίαν τῆς Γραφῆς. Ἐ Δ ὅτι, ἔχει αὐτὴν τὴν συνήθειαν ἡ Γραφή, δηλαδὴ εἰς συντόμους λόγους εἶναι δυνατόν νὰ εὐρώμεν μεγάλο πλῆθος νοημάτων. Βεβαίως, τὰ διδάγματα εἶναι θεὰ καὶ οὐκ ἀνθρώπινα καὶ δι' αὐτὸ εἶνα δυνατόν νὰ ἴδῃς δι' αὐτὴ ἀπαρτίζεται ἐντελὲς διαφώρως ἀπὸ τῆν ἀνθρωπίνην σοφίαν. Καὶ σοὺ ἐξηγῶ μὲ ποῖον τρόπον ἔκει' ἡ πότιν ἐνοῶ τὴν ἀνθρωπίνην σοφίαν, ὅλη ἡ προσπάθεια ἀποδίδετο εἰς τὴν κατάληλυν πλοκῆν τῶν λέξεων, ἐνθ' ἐδῶ (τὴν Γραφήν) συμβαίνει ἐντελὲς τὸ ἀντίθετον. Εἰς τὴν Ἀγίαν Γραφήν δὲν γίνεται κανένας λόγος δὲ τὴν ἀραδίτητα καὶ τὴν πλοκὴν τῶν λέξεων, διότι τὰ λεγόμενα ἔχουν ὅψ' ἑαυτὸν ἀπασιδράπτουσαν τὴν θεῖαν χάριν καὶ τὸ κάλλος. Καὶ ὅκε μὲν ὕστερα ἀπὸ πολλὴν καὶ ἀφάνταστον φιλοσοφίαν³ Ἄ εἶναι δυνατόν νὰ συλλάβῃς τὸ νοήματι ἐνθ' ἐδῶ ὅπως γνωρίζετε, καὶ μία οὐντομος φράσις πολλὰς φράσις ὑπὲρῃξεν φανερὴ διὰ νὰ ὑψάνῃ ἐλόκληρον τὴν διδασκαλίαν μας. Δ' αὐτό, λοιπόν, καὶ κατὰ τὴν χρείαν μὲς συνάντησιν, ἀφοῦ σὰς πα-

¹ Γεν 16, 7, 8.

² Ματθ 23, 29.

ρουσίασα τὰ πρὸς ἀνάγνωσιν κεῖμενα καὶ ἐξητάσωμεν τὴν ἀρχὴν αὐτῶν, δὲν ἡμπορέσωμεν νὰ προχωρήσωμεν περισσότερον, ἐπεδὴ συνητήσωμεν μεγάλαν πλοῦτον νοημάτων, ὥστε νὰ μὴ καλυψώμεν δὲ τοῦ πλῆθους τῶν λεγόμενων τὴν μνήμην σας καὶ καταστρέψωμεν καὶ ὅσα ἐλεχθῶν.

Ὅθεν ἐπιθυμῶ νὰ συνεχίσω τὸν λόγον καὶ νὰ συνδέσω ὅσα ἐλεχθῶσαν χθὲς μὲ ἐκεῖνα ποῦ πρόκειται τώρα νὰ εἴπω, ἢ δὲ νὰ ἐξηγησώμεν τὸ ἀνόγνωσμα εἰς τὰ συνολὸν τοῦ καὶ ὕστερα νὰ σὰς ἀπολύσω ἀπὸ ἐδῶ. Ἀλλὰ σὰς παρακαλῶ, νὰ προσέχετε πολὺ εἰς τὰ λεγόμενα, διότι, ἐὰν ὁ κόπος τῆς οἰκίας εἶναι ἱσικός μου, τὸ κέρδος, ὅμως, εἶναι ἱδικόν σας, ἢ μάλλον εἶναι καὶ τῶν δύο μας. Μὰ δ α-τι, λέγω δι' ὁ κόπος εἶναι ἱδικός μου, Ὅχι, θεοῦ. Ἀλλ' εἶναι δωρεὰ τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ. Συνεπῶς, ἂς ὕπαθε χωρεθῶ μὲ προσοχὴν τὰ διῶρα ποῦ προσφέρει ὁ Θεὸς διὰ νὰ κερδίσωμεν κατ' ποῦ νὰ συντελῇ εἰς τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας, καὶ το σπουδαιότερον νὰ φήνωμεν ἀπὸ ἐδῶ. Ἐξ ἁλλου, δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον σὰς παραστέτω κάθε ἡμέραν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν, ὥστε μὲ τὴν ἀδ' ἀκοπὸν νοθεύσῃ καὶ τὴν συνεχὴ ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν Ἦ νὰ ἡμπορέσωμεν ν' ἀποκραύσωμεν καθολοκληρίαν τὴν ἐπιθεσιν τοῦ πονηροῦ διαμονός. Δέτι, δὲν ἴδῃ δι' ὅτι διακονοῦν μεγάλο ἐνδιαφέρον δὲ τὰ πνευματ. καὶ ζητήματα, οὐκ μόνον δὲν θὰ μὲς ἐπι τεθῇ ἀλλὰ δὲν θὰ τολμῇ οὔτε ἀπλῶς νὰ μὲς ἐνοχλήσῃ, ἐπεδὴ γνωρίζε δι' ἡ ἀπόπερά σου θὰ εἶναι χωρὶς ἀποτέλεσμα καὶ δι' ἡ τόλμη τοι θὰ ἀστροφῇ ἐναντίον τῆς ἰσῆας τοῦ τῆς κεφαλῆς.

Ἐλάτε, λοιπόν, ἂς ἐνδυσθεθῶμεν ὅσα σὰς ἔλεγα χθὲς καὶ ἂς προσπαθῶμεν νὰ ἐξηγήσωμεν τὰ ἐπὶ ὁλοκλήρως. Τί σὰς ἔλεγα χθὲς; Μὰ, σὰς περιέγραψα τὴν ἐπαγγελίαν ποῦ ἔδωκεν ὁ Θεὸς πρὸς τοῦ Ἀβραάμ, δταν δέξασαι αὐτὸν νὰ κυττάξῃ ὑψηλὰ πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ νὰ παρατηρήσῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀστέρων «Ἐάν ἡμπορῇς» λέγει, μετρήσεις τοὺς ἀστέρας. Καὶ εἶπεν ὁ Θεός. Τόσοι θὰ εἶναι οἱ ἀπόγονοί σου»¹ Δ Ἐν συνεχείᾳ ἡ Γραφή ἀποδεικνύουσα τὸ φλόθειον τῆς σκέψεως τοῦ πατρὸς ἀρχαίου καὶ ἀκόμη δι' ἐπὶ στευεν εἰς ὅσα εἶπεν ὁ Θεός, λαμβάνων ὑπ' ὄψιν τὴν ἐπαγγελίαν λαμβάνων καὶ σκεπτόμενος τὴν δύναμιν τοῦ ὕπαρχαμένου λέγει «Καὶ ὁ Ἀβραὰμ ἐπ' αὐτοῦ εἰς δι' τοῦ

εἶπεν ὁ Θεὸς καὶ ἡ πίστις τοῦ αὐτοῦ ἐθεωρήθη σὺν μεγάλῃ ἀρετῇ.⁴ Μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου ἐβόσκειν ἡ χεῖρ ἡμῶν καὶ δὲν ἐστάθη δυνατὸν νὰ προχωρήσωμεν, περαιτέρω, δ' αὐτὸ εἶνα, ἀνάγκη νὰ συνεχίσω σήμερον. Τί λέγει, λοιπὸν, «Ὁ θεὸς εἶπεν εἰς τὸν Ἀδραμ· Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς παῦ σὲ ἐθαλά ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν».⁵ Κύτταξε συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ, μὲ ποιὸν τρόπον ἐπιθυμῶ νὰ σταθεροποιήσῃ τὴν πίστιν τοῦ πατριάρχου, ἔκ καὶ νὰ τὸν πείρῃ ὥστε νὰ ἔχη μεγάλην θεοδότητα εἰς τὰς ὑποσχέσεις, δηλαδὴ, σὺν νὰ τοῦ λέγῃ· Νὰ ἐνθυμῶσαι ὅτι ἐγὼ σὲ ἔκανα νὰ μετακινήθῃς ἀπὸ τὴν πατρίδα σου. Νὰ ποῦ ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶπεν ὁ Θεὸς διὰ τὸν πατριάρχην, ἀποδεικνύονται σύμφωνα μὲ ὁκεῖνα ποὺ εἶπεν ὁ μακάριος Στέφανος, ὅτ', δηλαδὴ, καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα τοῦ καὶ ἀπὸ τὴν Χαλδαίαν ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἔκανε τὸν Ἀδραμ νὰ μεταναστεύσῃ.⁶ Καὶ, ὅπως σὰς προανέφερα ἦδη ὅτ' ἀσκαλοῦσθαι τὴν ἀπόφασιν τοῦ πατριάρχου, ὁ πατέρας τοῦ μολονότι ἦτο ἀπίστος, τὸν ἠκολούθει καὶ ἐξήρχετο ἀπὸ τὴν χώραν τοῦ ἐπειδὴ τὸν συνέδεε μεγάλη ἀγάπη μὲ τὸν υἱὸν τοῦ. Τοῦ ὑπεβύβριζι λοιπὸν ἐν προκειμένῳ ὁ Θεὸς πόσῃν πρόνοιᾳ ἔδεξε δ' αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀρχῇν.⁷ Ἀ ἀποκαλύπτειν εἰς αὐτόν, ὅτ' ἐπειδὴ εἶχε κάποια μεγάλα σχέδια δι' αὐτόν καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τοῦ δώσῃ αὐτὰς τὰς ὑποσχέσεις καὶ νὰ τὰς πραγματοποιήσῃ, δ' αὐτὸ τὸν ὑπεκρίνωσε νὰ κάνει τούτην ὁδοπορίαν· «Ἐγὼ εἶμαι ποὺ σὲ ἐθαλά ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, δὲ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν»· Μήπως, λοιπὸν σὲ μετεκνήσω ἀσκόπως ἀπὸ ἐκείνῃ; Μήπως τυχαίως καὶ ματαιῶς σὲ παρέσυρα καὶ ἀπὸ ἐδῶ; Ὁχι, θεοσώως. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἀκριβῶς ἤθελε νὰ καταλάβῃς τὴν Παλαιστίνην, ν' ἀφίσης τὴν πατρὶκὴν σου χώραν καὶ νὰ ἐλθῇς εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν χώραν, δ' αὖ νὰ τὴν κληρονομήσῃς. Β. Συνεπῶς σκεπτόμενος τὸ πόσῃν πρόνοιᾳ ἔδεξε ἡμῖν ὁ Θεὸς ἀπὸ τότε ποὺ ἐγκατέλειψες τὴν Χαλδαίαν ἄν μὲν σήμερον καὶ πόσον ἐνδοξος ἔγινες, δοξαζόμενος καθὲς ἡμέραν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μου συμπράσσειν καὶ ἀκόμη συλλογίζομενος τὴν φροντίδα ποῦ ἐγὼ δ' εἶδε δέξαι πίστιν εἰς ὅσα σοῦ λέγω. Εἶδες ὑπερβολῶς

4 Γεν. 5:6
5 Γεν. 5:7
6 Παλ. 1:9:7 2:8

φιλανθρωπίας, Εἶδες μέγεθος συγκαταβάσεως. Μὲ ποιὸν τρόπον ἐπιθυμῶ νὰ στηρίξῃ τὴν ψυχὴν τοῦ καὶ νὰ καταστήσῃ σταθερωτέραν τὴν πίστιν τοῦ, ὥστε νὰ μὴ τὸν ἀπασχολοῦν πλέον τὰ ἐκ τῆς φύσεως προερχόμενα ἐμπόδια, ἀλλὰ, συλλογίζομενος τὴν δύναμιν τοῦ ὑπασχομένου, νὰ ἔχη τόσον θάρρος ὥσταν νὰ ἔχουν πραγματοποιηθῇ αἱ ὑποσχέσεις. Γ. Ἀλλὰ κύτταξε, πάλιν τὸν πατριάρχην δὲ τι ζητεῖ περισσότερο λεπτομερείας, ἀποῦ ἔλαβε θάρρος ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Διότ', λέγει, «δέσποτα Κύριε, πῶς θὰ γνωρίσω ὅτ' θὰ κληρονομήσω τὴν γῆν»· Μολονότ', ἡ θεὰ Γραφή ἐπρόφθασε καὶ ἐδήλωσεν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὅτ', ἐπιστεύειν εἰς ὅτι τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δ' αὐτὸ καὶ ὡς ἡ πίστις τοῦ αὐτοῦ ἐθεωρήθη ὥσταν μεγάλη ἀρετὴ, ἐν ταῦτα, βίαν τοῦ εἶπεν ὁ Θεός ὅτ', «Ὁ αὐτὸ σὲ ἐθαλά ἀπὸ τὴν χώραν τῶν Χαλδαίων, διὰ νὰ σοῦ δώσω νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν», λέγει, πρὸς τὸν Θεόν. Δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ δεῖξω ἀπιστίαν εἰς ὅσα μοῦ λέγεις, ἀλλ' ὅμως θελω νὰ μάθω καὶ τὸν τρόπον συμφωνίης πρὸς τὸν ὅποιον πρόκειται νὰ κληρονομήσω αὐτήν. Δ. Διότ' βλέπω ὅτι ἐγήρασα πλέον καὶ ἐφθασα ἐδῶ περιφερόμενός σὺν πλάνης μέχρι τώρα, καὶ κατὰ συνέπειαν δὲν ἡμπορῶ συμφωνῶς πρὸς τὴν ἀνθρωπίνην σκεψὶν νὰ καταλάβω αὐτὸ ποῦ πρόκειται νὰ γένη, μολονότ', λέγει, ἐκ τῶν προτέρων ἐπιστεύω εἰς ὅτ' μοῦ εἶπες, ἐπειδὴ προήρχοντο ἀπὸ ἐσένα, ὁ ὅποιος δύνασα ἐκ τῆς ἀνυπαρξείας νὰ φέρῃς κάτι εἰς τὴν κατὰστασιν τῆς ὑπάρξεως, νὰ βηματοποιήσῃς καὶ νὰ μετασχηματίζῃς τὰ πάντα. Λοιπὸν, δὲν ἐρωτῶ αὐτὸ, ἐπειδὴ κατέχωμαι ἀπὸ ἀπίστην. Ἐκείνῃ μοῦ ὑπενωμήσεις πάλιν τὴν κληρονομίαν, ἤθελε νὰ ἔχω κάποιο πιστικώτερον καὶ σαφέστερον σημεῖον, ποῦ θὰ ἡμποροῦσε νὰ ἐνδυναμώσῃ τὴν ἀσθενῆ μου ψυχὴν. Ε. Τ' ἔκανε, λοιπὸν, ὁ ἀγαθὸς Κύριος, φερόμενος μὲ συγκρατῶσαι πρὸς τὸν δουλοῦν τοῦ καὶ ἐπιθυμῶν νὰ ἐνισχύσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ, ἀφοῦ ὁ ἴδιος ομολογεῖ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ, καὶ πιστεύει μὲν εἰς τὴν ὑπόσχεσιν ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ ἔχη μίαν σαφέστεραν πληροφορίαν, λέγει πρὸς αὐτόν· «Ἐλθέ δάμαλιν τῶν ἐτών, αἰγὰ ἐπίσης τῶν ἐτών καὶ κριοῦ τῶν ἐτών, μίαν τρυγόνα καὶ μίαν περσιτέραν»· Κύτταξε μὲ ποιὸν τρόπον συμφωνεῖ μοῦ, τοῦ ὁ Θεὸς ἐπ' τῇ δάσει ἀνθρωπίνων δεδομένων. Ὅπως, δηλαδὴ, εἰς τὰς ἀνθρωπίνους σχέσεις, δέταν ὑποσχωμὲθα κάτι εἰς κάποιον, ³⁷⁵ Α. ἐπειδὴ θέλωμεν

7 Γεν. 5:9.

νά τὸν πείσωμεν, τοῦ δοῦμεν μίαν ἀπόδειξιν καὶ κάποιοι ἐγγύησιν, ὥστε νὰ ἔχη τὴν θεθαλίαν, οὐαὶς θὰ θλάτῃ αὐτά, ὅτ' ὁπωσδήποτε θὰ πραγματοποιηθῶν αἱ ὑποσχέσεις μας το σὺτατρόπως καὶ ὁ φιλόδοξος Κύριος, ἐπειδὴ τὸν ἡρώτησεν ὁ Ἀβραὰμ «πῶς θὰ γνωρίσω (ὅτι θὰ γίνω κληρονόμος τῆς γῆς αὐτῆς);» τοῦ ἀπαντᾷ, δοῦ σοῦ προσφέρω καὶ αὐτὸ «Λάβε δάμαλιν τριῶν ἐτῶν, αἷγα ἐπίσης τριῶν ἐτῶν κα, κριὸν τριῶν ἐτῶν, μίαν τραγῶνα καὶ μίαν περιστέραν» Πρόσχεσε αὐτὸν παρακαλῶ, πῶσον αἰσθητὰ μέσα καταδέχεται νὰ χρησιμοποῖ ἡσὶ ὁ ἀγαθὸς Κύριος, διὰ νὰ λάβῃ σαφέστερας ἀποδείξεις ὁ πατριάρχης; Ἐπειδὴ δηλαδὴ κατὰ τὴν παλαιὰν ἐκείνην ἐποχὴν το σὺτατρόπως συνήθηον νὰ συνάπτουν τὰς μεταξὺ τῶν συμφυλίας οἱ διευρωπαῖοι καὶ νὰ τὰς ἐπιστηματοῖουν διὰ τῆς θυσίας τῶν ἀνωτέρω ζώων. 8. αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς μεταχειρίζεται τὸν ἴδιον τρόπον «Κα, ὁ Ἀβραὰμ, λέγε, ἡ Γραφὴ «ἐλαβε τὰ ζῶα αὐτὰ» καὶ ἔκοψε τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο» 9. Πρέπει νὰ προσέξωμεν ὅτ' οὐκ ἀσκόπως καὶ τυχαίως ἐσημείωσε καὶ τὴν ἡλικίαν τῶν ζώων. Διέταξε νὰ λάβῃ ζῶα τριῶν ἐτῶν, δηλαδὴ, ζῶα ἄρτια καὶ τελειῶς ἀνεπτυγμένα. «Καὶ ἔκοψε τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ εἰς δύο τεμάχια καὶ ἔθηκε τὰ τεμάχια ἀντιμέτωπα ἀλλήλων. Τὰ πτηνὰ δὲ μὲν τὰ ἔκοψε εἰς δύο» 10. Καὶ ὕστερα ἐκάθητο καὶ ἐπρόσεχεν, ὥστε νὰ μὴ ἀρτίζουν τὰ τεμάχια τὰ πετώντα ὄρνια, ἔκανε δὲ αὐτὴν τὴν ἐργασίαν ὅλην τὴν ἡμέραν «Εἰς τὰ κομμάτια τῶν ζώων αὐτῶν ἐπέπεσον ἀρτοκτικά πτηνὰ. Ὁ Ἀβραὰμ ἐκάθητο πλησίον αὐτῶν (πρὸς ἐκδίωξιν τῶν) C. Κατὰ τὸ ἡλιοβασίλειμα ὁ Ἀβραὰμ ἔπεσον εἰς ἑκασταὶν, μέγας δὲ καὶ σκοτεινὸς φόθος κατέλασεν αὐτόν» 11. Διὰ τοῖον λόγον κατὰ τὸ ἡλιοβασίλειμα, ὅταν πλέον ἔρχεται, ἡ νύκτα, συνέδρασαν αὐτὰ. Δι' ἔλθων αὐτῶν ὁ Θεὸς ἐπιθυμεῖ νὰ καταστήσῃ τὸν Ἀβραὰμ περισσώτερον προσκεττόν. Δ' αὐτὸ καὶ πῖπτει εἰς ἑκασταὶν καὶ τὸν κυριεῖ μέγας καὶ σκοτεινὸς φόθος, ὥστε διὰ μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν νὰ λάβῃ αἰσθησὶν τῆς ἐμφανιστοῦ τοῦ Θεοῦ, διότι τοιοῦτοτρόπως συνηθίζει κάθε φορὰ νὰ κύνῃ

8. Δηλαδὴ, τὰ πάντα ζῶα ποὶ ἀνέστην ἀνωτέρω καὶ τὰ ὅποια ἀρτοκτικά ὅτ' ἀποδοῦν τὰ πλέον εὐχέρητα διὰ τὴν προσφορὰν θυσιῶν.

8. Γεν. 15, 10. Ἡ προαναφερθεῖσα πρῆξις δὲν ἀπαικῶσαι εἰς νομὴν λέγουσιν τῆς θεοῦ, ἀλλ' εἰς τὴν ἐπιθεωρεῖσιν τῆς ἀρτοκτικῆς κατὰ τὴν ἀρτοκτικὴν νόμον συνηθίζων.

10. Γεν. 15, 10.

11. Γεν. 15, 11-12.

ὁ Θεὸς Πράγματι, ὅταν ἀργότερον ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ εἰς τὸν Μωσῆ τὸν νόμον καὶ τὰς ἐντολὰς ἐπάνω εἰς τὸ ὄρος Σινά, ὁ ἀπεκράτεται, λέγει «σκότος καὶ καταιγίδα καὶ τὸ ὄρος ἐκάπνιζε» 12. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφὴ λέγει «Ὁ Κύριος ἐγγύζει τὰ ἄρτια καὶ κομνίζονται» 13. Ἐπειδὴ, λοιπόν, δὲν ἡμποροῦμεν νὰ ἴδωμεν μετὰ τοὺς σωματοκτοῦς μας ὀφθαλμοὺς κανένα ἀπὸ τὰ μὴ αἰσθητὰ, ὁ Θεὸς θέλει νὰ καταστήσῃ αἰσθητὴν τὴν θέαν τοῦ ἐνέργειαν διὰ μέσου αὐτῶν τῶν φαινομένων. Συνεπῶς, ὅταν ὁ δικαίος ἔδοκίμασε κατὰπλήξιν καὶ ἐτάραξε τὴν σκαψὶν τοῦ ὁ φόθος καὶ ἡ ἐπελθοῦσα ἑκστασις τότε, λέγει, ἐλέχθη πρὸς αὐτόν. Ἐπεὶ, λέγει, πῶς θὰ γνωρίσω, καὶ, ἀκόμη, ἡλεήσῃς νὰ ἔχῃς κάποιοι ἀπόδειξιν διὰ τὸ πῶς ἐπρόκειτο νὰ κληρονομήσῃς τὴν χώραν αὐτὴν. Νά, σοῦ δίδω καὶ τὴν ἀπόδειξιν. Διότι χρειάζεται νὰ ἔχῃς μεγάλην πίστιν. Εἰς διὰ ν' ἀντιληφθῇς ὅτ', ἐγὼ ἡμπορῶ νὰ φέρω τὰ πράγματα εἰς οἰκονομοῦν τέλος καὶ ὅταν ἀκόμη ἔχουν φθάσει, εἰς ἀπελπιστικὴν κατάστασιν «Καὶ ὁ Θεὸς εἶπε πρὸς τὸν Ἀβραὰμ. Πρέπει νὰ μάθῃς καλῶς, ὅτ' οἱ ἀπόγονοι σοῦ θὰ ζήσουν πορὸ κοῦντες εἰς ξένην χώραν, τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι, θὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡσαν δούλους, θὰ τοὺς καταπονήσουν καὶ θὰ τοὺς ἐξευτελίσουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Τὸ ἔθνος δὲ εἰς τὸ ὅπου θὰ γίνουσι δούλοι, θὰ τὸ τιμωρήσῃς ἐγὼ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὸ θὰ ἔλθουν ἐξω εἰς τὴν Χαναάν μετὰ πολλὰ ὑπάρχοντα» 14. Ὅσα ἐλέχθησαν εἶναι πολὺ σοδαρὰ καὶ ὁ

12. Ἐξωδ. 19, 18.

13. Γεν. 22, 32.

14. Εἰς τὸ Ἐξωδ. 12, 40 ἀναγράφεται ὅτ' ὡς παρῶντες τετρακοσίων ἐτῶν ὄντων ἐξῆλθεν ἡ δυνάμις Κυρίου. Κατὰ τοῖον τρόπον συμβαίνει ὅτ' ὁ ἀρχαῖος τετρακόσια ἔτη ἀναφέρεται διὰ τὸν χρόνον αὐτοῦ, ὅτ' κατὰ τὴν δεύτερον δὲ ἀρχαῖος τετρακόσια ἐτῶν ὄντων ὁ ἀρχαῖος ἀνδρῶν τῶν ἐτῶν ἀναγράφεται 25 ἔτη ἐκαστοῦ, τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὴν Χαναάν μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰσαὰκ, 60 ἔτη καὶ Ἰσαὰκ μέχρι τῆς γεννήσεως τοῦ Ἰακώβ, 130 ἔτη τοῦ Ἰακώβ μέχρι τῆς συναντήσεως τοῦ μετὰ τὸν Φαραὼ εἰς τὴν Αἴγυπτον. Ἐν συνόλῳ 215 ἔτη. Ἐάν ἀφαιρέσωμεν αὐτὰ ἀπὸ τὰ 430, ἐκλείπεται, ἀλλὰ 215 ἔτη, τὰ ὅποια παρῶντες ἀπὸ τὴν συναντήσιν τοῦ Φαραὼ μετὰ τὸν Ἰακώβ εἰς τὴν Αἴγυπτον μέχρι τῆς ἐξόδου τῶν Ἰσραηλίων ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον. Συνεπῶς, ὁ χρόνος ἐν τῇ οὐκ ἴσται κρῖται, συμπῆσις πρὸς τὰ ἐν Γεν. 8, 17 λεγόμενα, ν' ἀποδοῖται ὅτι μόνον εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν Χαναάν. Δηλαδὴ ἡ χρυσολογία αὐτῆς ἀρχίζει ἀπὸ τὴν εἰσοδὸν τοῦ Ἀβραὰμ εἰς τὴν Χαναάν. ἡ ὅποια ἔγινε κατὰ τὸ ἴδιον ἔτος τῆς ἐλπίσεως τῶν. Κατὰ τὴν δεύτερον τράμην, ὁ Θεὸς δὲν ὄντων ὄντων εἰς τὸν χρόνον τῆς ἐξόδου τῶν ἐκ τῆς Αἴγυπτου, ἀλλ' ὄντων μόνον ἐκείνην.

15. Γεν. 15, 13-14.

τα παύει νεανικήν ψυχὴν, 376 Α ἡ ὁποία περὶ καὶ ἐγκαταλείπει ὅλα τὰ ἀνθρώπινα πράγματα, καὶ ἂν δόκησῃ ὁ πατριάρχης εἶχε ψυχὴν γενναίαν, ἀνδρείαν καὶ εὐσεβή, ἀλλ' αὐτὰ ἦσαν ὀρεκτὰ νὰ τοῦ προκαλέσῃ σιγῆς καὶ ταπεινότητος. «Πρότε νὰ μὴθῃς, λέγει, «ὅτι οἱ ἀπογόνου σου θὰ γένησιν ποροικοῦντες εἰς ξένην χώραν τῆς ὁποίας οἱ κάτοικοι θὰ ἔχουν αὐτοὺς ὡσανύουσι, θὰ τοὺς καταποιήσιν καὶ θὰ τοὺς ἐξευτελίσουν ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Τὸ ἔθνος δὲ εἰς τὰ ὁποία θὰ γίνωνται βαυλοὶ, θὰ τιμωρήσῃ ἐγώ. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ θὰ ἐλθουν ἐδῶ με πολλὰ ὑπάρχοντα».

Μὴ ἀπαρῆς, λέγει, ὁ Θεός, ἐξετάζων τὸν ἑαυτὸν σου τὸ γῆρας σου, τὴν στερῶσιν τῆς Σάρκα καὶ τὴν νικῶσιν τῆς μήτρας καὶ μὴ νομίσης ὅτι εἶπα κατὰ τὸ ἀδύνατον, ἐπειδὴ σοὺ ὑπεσχέθη. Ἐπὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν. Δὲν σοὺ προλέγω μόνον αὐτὸ ἀλλ' ὁκώμην, ὅτι οἱ ἀπογόνου σου θὰ ἀχθῶν αἰχμάλωτοι εἰς ξένην χώραν. Καὶ δὲν εἶπεν ὅτι θὰ ἐδηγῆσθαι εἰς τὴν Αἴγυπτον, οὐτε ἀνέμωσεν τὴν χώραν, ἀλλὰ λέγει «εἰς ξένην χώραν» Ἐκεῖ θὰ γίνωνται δοῦλοι καὶ θὰ ὑποστοῦν μεγάλην ταλαιπωρίαν καὶ θὰ βασανισθοῦν διὰ τὸ ὄλγον χρόνον, ὅτε ἐπ' ὀλίγα ἔτη, ἀλλὰ ἐπὶ τετρακόσια ἔτη. Ἐγὼ θὰ λαβῶ ἐκδικησὴν δ' αὐτοὺς κατὰ τὸ ἔθνος ἐκεῖνο πού θὰ τοὺς ὑποδουλώσῃ, θὰ τὸ κρίνω ἐγὼ καὶ τὸ ἀντοτρώπως θὰ τοὺς κάνω νὰ ἐπανέλθουν ἐδῶ με πολλὰ ὑπάρχοντα. Ὑστερον, δηλαδὴ, προσέειπεν εἰς τὸν Ἀβραάμ με ἀκριβεῶς ὅσα θὰ συνέβαιναν εἰς τὴν συνέχθειαν, ὑπανιστάμενος καὶ τὴν ὑποδουλώσιν καὶ τὴν κάθεισιν εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν θὰ ἐδοκίμαζον οἱ Αἰγύπτιοι ἐξ αἰτίας τῶν ὀρεγμάτων, καὶ τὴν μεγαλοπρεπῆ ἐπάνοδόν των. Ἀλλ' ἐπὶ πλέον ὑποδεικνύει εἰς αὐτὸν ὅτι τὰ βαρυστάτα γεγονότα δὲν θὰ συμβῶν μόνον εἰς αὐτὸν καὶ θὰ πραγματοποιηθοῦν ὅσα τοῦ ὑπεσχέθη ὁ Θεός, ἀλλ' αὐτὰ τὰ ὅσα θὰ συμβαίνει καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους του. Αὐτὰ, λοιπόν, λέγει, σοὺ τὰ εἶπα, ὅστε, πρὸς τὸ ν' ἀπαθάνης, νὰ εἶσαι εἰς θέσιν νὰ γνωρίζῃς ὅσα θὰ συμβῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. «Σὺ δὲ ἀποθνήσκων», λέγει, «θὰ μεταβῇς πρὸς τοὺς προπάτοράς σου, ὁ ἀποῦ φθάσει εἰς εὐτυχισμένα γεράματα»¹⁶ Δὲν εἶπε θ' ἀπαθάνης ἀλλὰ «θὰ μεταβῇς», ὥσαν νὰ ἐπρόκειτο ν' ἀποθνήσκῃ καὶ νὰ ὑπᾶν ἀπὸ τὴν μὴ πατρίδα εἰς τὴν ἄλλην «θὰ μεταβῇς» λέγει πρὸς τοὺς

16. Γεν. 15, 15. Τὸ παρεμύθηον χωρίον ἀναφέρει καὶ ἡ ἑβραϊστὶς ἀποκρίσις.

προπάτοράς σου, ἐννοῶν ὅτι τοὺς κατὰ σάρκα, δεδαιώς. Διότι πῶς ἦτο δυνατόν αὐτῷ, ἀποῦ ὁ πατήρ του ἦτο ἀπίστος καὶ δὲν ἐπετρέπετο ὁ πιστὸς πατὴρ ἀρχιερεὶς νὰ ὑπᾶν εἰς τὸν ἔθνον με ἐκείνον τόπον, διότι «ὑπάρχει», λέγει, «μεγάλη ἀπόστασις μετὰξὺ μας». Τότε διὰ ποίον λόγον εἶπε πρὸς τοὺς προπάτοράς σου; Μὰ ὑπανιστάμενος τοὺς δικαίους ἐκεῖ νους, ὅπως εἶνα, ὁ Ἀβελ, ὁ Νώε, ὁ Ἐνὼχ καὶ ὅλα οἱ ἄλλοι δίκαιοι, πού ἔζησαν μαζί μ' αὐτοὺς.

«Αποῦ φθάσει εἰς εὐτυχισμένα γεράματα», Πισθόν, ὅμως, νὰ ἐρωτήσῃ κάποιος, καὶ ποῖα εἶναι τὰ εὐτυχισμένα γεράματα; Εἰ τὸ νὰ περῶν τὴν ζωὴν τοῦ διὰ μέσου τῶν πλῃξων, μὰ καὶ ἐλεπῆς μόνον αὐτὰ διανοῶν, Ἀλλὰ ἐλλογιστοῦ καὶ τὴν κατὰ καρούς λαμπρότητά του καὶ πόσον ἐνδοξος ἔγινεν αὐτὸς πού ἦτο ξένος, πού δὲν εἶχε πατρίδα, πού δὲν εἶχε οἰκίαν, καὶ πόσον φροντίδα ἐδείκνυν ὁ Θεός δ' αὐτὸν καὶ ὅλην τὴν ὁρμήν τῆς ζωῆς του. Λοπόν, νὰ μὴ κρίνῃς τὰ πράγματα συμφωνῶς πρὸς τὰς σημερινὰς ἀντιλήψεις, οὐτε νὰ θεωρῇς ὅτι εὐτυχισμένα γεράματα σημαίνει νὰ ζῇς εἰς τὴν τρυφὴν καὶ τὴν πολυφονίαν ν' ἀποκτήσῃς πλοῦτην, πλεῖθος ὑπηρετῶν καὶ ἀγέλας ἀπὸ δοῦλους. 377 Α Αὐτὰ, δεδαιώς, δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ ἐκφυγίσουν εὐτυχισμένα γεράματα, ἀλλὰ, ἀντιθέτως, ἡμποροῦν νὰ προσάφουν καὶ μεγάλην κατηγορίαν εἰς ἐκείνους, ὁ ὅποιος, ἂν καὶ εἶναι γέρον, δὲν ζῇ με σώφροσιν οὐτε, ἐνὺ εὐρίσκεται εἰς τὸ τέλος τῆς ζωῆς του σκέπτεται κατὰ τὰ πρόποντα, ἀλλὰ καθὼς ἡμέραν ἱκανοποιεῖ τὴν κοιλίαν του καὶ ἐπιβώκει τὰ συμπόσια καὶ τὰς μέθας, καὶ ἂν στιγμὴν προκεταί μετ' ὀλίγον νὰ τοῦ ζητηθῶν εὐθύναι δ' αὐτὰ Αὐτός, ὅμως, πού ἐξήσεν ἐναρέτως αὐτὸς πράγματι, ἀποθνήσκει ἀποῦ φθάσῃ εἰς εὐτυχισμένα γεράματα, καὶ λαμβάνει τὰς ἀμοιβὰς καὶ τὰς ἀνταποδόσεις διὰ τοὺς κόπους πού ὑπέμειν ἐπὶ τῆς γῆς. Δι' αὐτὰ λέγει αὐτὰ θὰ συμβῶν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου ἐνὺ ἐσὺ ὁ ἀποθνήσκων, ἀποῦ φθάσῃ εἰς εὐτυχισμένα γεράματα.

Β Σκέψου πόλιν εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅτι καὶ αὐτὰ ἦσαν ὀρεκτὰ διὰ νὰ παραβῶν τὴν σκέψιν τοῦ πατριάρχου, ἐκείνους ἦτο μεγάλη ἡ ἀνδρεία του καὶ ὑπερβολικὴ ἡ θεοσεβεία του. Ἀσφαλῶς ἐκείνους ἦτο κάποιος ἀπὸ τοὺς συνηθισμένους ἀνθρώπους, θὰ ἔλεγεν. Διὰ ποίον αἶψαν μοῦ ὑπέσχεθες ὅτι θὰ παλαμπασιάσῃς τοὺς ἀπογόνους μου ἀποῦ πρόκειται νὰ ἀντιμετωπίσουν τόσους κινδύνους καὶ νὰ γίνωνται δοῦλοι, διὰ τὴν μεγάλην χρονικὴν διάρκειαν. Ποῖα ἡ

ἡμέλεια δι' ἑμένα, ἅλλ' ὁ δίκαιος δὲν ἐσκέφθη τιποτε ἀπ' αὐτά, ἀλλ' ὡσαν ἐδυνάμην ὑπηρέτης ἡγάπα δι' τοῦ ἐσ-
θεν ὁ Θεός καί, δι' τι ἀγαίνεται καλὸν εἰς τὸν Θεὸν αὐτὸ ἤρε-
σε καὶ εἰς αὐτόν.

Ἐν συνεχείᾳ τοῦ φανερωῖν καὶ τὸν χρόνον τῆς ἐπι-
στροφῆς ἐκ τῆς δουλείας. Ὁ Διότη, ὅταν ἀνερέθη εἰς τὸν
ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν, καθώρισεν αὐτὸν εἰς τετρακόσια ἐτη.
«Οἱ ἀπόγονοι σου κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν θά ἐπιστρέ-
ψουν ἐδῶ ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένη χωρᾷ δουλείας τῶν». ¹⁸ ἅλλ' ἔ-
βδω ἰσως κάποιος θά διατυπώσῃ τὴν ἀπαρίσιν, διὰ τι εἶπεν
ὅτι θά μείνουν ἐπὶ τετρακόσια ἐτη δοῦλοι, ἐνῷ αὐτε τὰ μισὰ
δὲν ἔμειναν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Μά, δι' αὐτὸ δὲν εἶπεν, δι'
θὰ περάσουν τετρακόσια ἐτη εἰς τὴν Αἴγυπτον, ἀλλ' εἶπεν
«εἰς ξένην χώραν», ὥστε νὰ καταστή δύνατον νὰ συμπτο-
λογισθῇ εἰς τὰ ἐτη τῆς παραμονῆς τῶν εἰς τὴν Αἴγυπτον
καὶ ὁ χρόνος ποῦ ἐπέρασεν ἀπὸ τότε ποῦ ὁ Ἄθραμ ἐλάθε
τὴν ἐπιτολήν νὰ ἐξέλθῃ ἀπὸ τὴν Χαρράν. Δι' αὐτὸ, διδασ-
κός, ἡ Γραφὴ μᾶς ἐγνωστοποίησε καὶ τὴν ἡλικίαν τοῦ, ὅταν
εἶπεν δι' αὐτοῦ ἐβδωμήκοντα πέντε ἐτῶν, ¹⁹ δι' καθ' ἣν σι-
γὴν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὴν Χαρράν. Ἐάν, λοιπόν, κανένας
ἐπ' θυμῇ νὰ μετρήσῃ τὰ ἐτη ποῦ μεσολοβοῦν ἀπὸ τὸ γεγο-
νός αὐτοῦ μέχρι τῆς ἐξόδου ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον, θά διατυ-
πώσῃ δι' τοῦ ἀριθμοῦ τῶν ἐτῶν εἶναι ὁρθός. ²⁰ ἅλλὰ καὶ κά-
τι ἄλλο εἶναι δυνατόν νὰ λεχθῇ, δι' ἡλικίαν, ὁ Κύριος ἐ-
πειδὴ εἶναι φ' ἄνθρωπος καὶ διότι τὰς τιμωρὰς ἀναλόγως
πρὸς τὰς δυνάμεις μας, ὅταν εἶδεν δι' τοὺς οὐδαίους εἶχον
ἐξουσιάζῃ ἀπὸ τὰ δάσκαλα τῆς δουλείας καὶ δι' τοὺς Αἰγύ-
πτους ἐφύροντο μὲ μεγάλην σκληρότητα πρὸς αὐτούς, ἐπι-
μύρησεν αὐτοὺς πρὶν νὰ ἀλακλήρωθῇ ὁ καθωρισμένος χρό-
νος καὶ ἔβωσεν εἰς τοὺς οὐδαίους τὴν ἐλευθερίαν. Ὁ Διότη
ἔχε αὐτοῦ τοῦ εἰδούς τὴν συνήθειαν ὁ Κύριος, ἐπειδὴ διὰ
μέσου βλῶν τῶν ἐνεργειῶν τοῦ ἐπιβίωκε τὴν δικήν μας σω-
τηρίαν, καὶ, ἔαν μᾶς ἀπειλήσῃ μὲ κάποιαν τιμωρίαν, ὅταν
ἡμεῖς θελήσωμεν νὰ δεῖξωμεν εἰλικρινῆ μετάνοιαν, ἀνακα-
λεῖ τὰς ἀρχικὰς τὸ ἀποφάσεως. ²¹ ἅ καὶ ἀντιθέτως, ἔαν
πάλιν ὑποσχεθῇ νὰ μᾶς δώσῃ κάποιο ἀγαθὸν καὶ ἡμεῖς δὲν
κάνωμεν δι' τὴν ἐξαρτάται ἀπὸ ἡμῶς, τότε οὐδὲ ὁ ἴδιος δὲν
φέρει εἰς πέρας τὰς ὑποσχέσεις του, διὰ νὰ μὴ γινώσκωμεν τοι-
ουτοτρόπως χειρότεροι. Καὶ ὅλα αὐτὰ γενικῶς, ὅσοι εἶναι

18. Γεν. 15, 16.

19. Πρὸς Γεν. 12, 4.

20. Εἰς τὴν σημείωσιν 14 τῆς παραφύσεως ὁμοίας.

φλότεχνοι περὶ τὴν ἀνάγνωσιν τῶν βιβλίων Γραφῶν θά ἡμι-
πορέσουν νὰ τὰ εὗρουν εἰς αὐτάς.

«Οἱ ἀπόγονοι σου», λέγει, «κατὰ τὴν τετάρτην γενεάν
θά ἐπιστρέψουν ἐκ τῆς ἐν τῇ ξένη χωρᾷ δουλείας τῶν. Δὲν
θά ἐπιστρέψουν ἐνωρίτερον, διότι αἱ κακίαι τῶν Ἀμορραί-
ων δὲν ἔχουν συμπληρωθῇ ἀκόμη διὰ νὰ τιμωρηθοῦν». ²² Το-
τε, λέγει, θά εἶναι καὶρός, ἀπ' ἐνὸς μὲν οἱ ἀπόγονοί σου
νὰ ὀδηγηθοῦν εἰς τὴν ἐλευθερίαν, ἀπ' ἐτέρου δὲ αἱ κακίαι
καὶ αὐτῆς τῆς περιοχῆς νὰ τιμωρηθοῦν διὰ τὸ πλῆθος τῶν
ἁμαρτιῶν τῶν καὶ νὰ ἐκδικηθοῦν ἀπὸ τὴν χώραν. Καὶ τὰ
δύο, λοιπόν, θά γίνωνται εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν, δηλα-
δὴ, καὶ τῶν ἀπογόνων σου ἡ ἀποκατάστασις καὶ ἡ ἐκδι-
κὴς αὐτῶν ἐδῶ (τῶν Ἀμορραίων). Β «Διότη», λέγει, «δὲν
ἔχουν συμπληρωθῇ ἀκόμη αἱ ἁμαρτίαι τῶν». Ὡσαν νὰ εἴπῃ
κάποιος Δὲν ἔχουν ἀκόμη διαπράξει, τόσον πολλὰ ἁμαρ-
τήματα, ὥστε νὰ ὑποστοῦν τόσην μεγάλην τιμωρίαν. Ἐ-
πειδὴ, δηλαδή, ὁ Κύριος εἶναι φ' ἄνθρωπος δὲν μόνον δὲν
εἶδει τιμωρίας μεγαλυτέρας ἀπὸ τὰς κακίας, τὰς ὁποίας ἔ-
χουμε διαπράξει, ἀλλὰ πολὺ μικροτέρας. Δι' αὐτὸ καὶ εἰς
τὴν περιήγησιν αὐτῶν φέρεται μὲ μακροθυμίαν μεγάλην,
ὥστε μόνον τῶν μὲ τὰς ἁμαρτίας τῶν νὰ προκαλέσων τὴν
τιμωρίαν τῶν, χωρὶς νὰ ἔχουν κομμίαν δικαιοσύνην.

Εἰδοὶτε, δι' τοῦ Θεοῦ τὰ ἀνεκάλυψεν ὅλα μὲ ἀκριβείαν
εἰς τὸν πατριάρχην, ὥστε νὰ ἐνισχύσῃ τὴν πίστιν τοῦ ἀπὸ
πάσης ἀπόψεως καὶ νὰ ἔχη τὴν δεδαιόγητα δι' ὅσα ἐλέ-
χθησαν εἰς αὐτόν θά ἀποληθεύσων ὁπωσδήποτε καὶ εἰς
τοὺς ἀπογόνους του. Ἀκόμη, ν' ἀπακτίσῃ στοθεράν τι-
στιν ἀπὸ ὅσα τοῦ ἐλεχθήσαν καὶ τοιουτοτρόπως ἀναγκαί-
ως νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ δι' ἀναφέρεται, εἰς αὐτόν. Εἰς
τὴν συνέχειαν, ἀπὸ ὅλα ἀλακλήρωθῃ ἡ πρόβρασις καὶ ἐλαθεῖν
ὁ πατριάρχης ἱκανοποιητικῇ ἀπόδειξιν τῶν ἐνεργειῶν
τοῦ ἐλαθεῖν ὅταν ὁ ἥλιος ἔδυσεν, ἤματι μὲν φλόξ καὶ ἐφάνη
κάμινος νὰ καπνίσῃ καὶ λαμπάδες πυρὸς ²³ οἱ ὁποῖα ἐπέ-
ρσαν διὰ μέσου τῶν τερασθεμένων ζώων. ²⁴ δι' Ἐφάνη

21. Γεν. 18, 16. Ὑπάρχον, δηλαδή, ἐκείνη εὐκαιρία εἶ, ἡν περι-
σχέει. Ἐξ ἁλλου, εἶναι δύνατον εἰπεῖν ὅτι καὶ ἐν Γεν. 18, 39
λεγόμενα. Ὑπάρχει ὁ μακροθυμία, ὁ ἐκδικητής, καὶ ἱερὸς, καὶ ἀναδεδειγμένος
καὶ ὅλοι οἱ ἀπόγονοί του δι' ἡμῶν ἡμεῖς μ' αὐτόν.

22. Ἐφάνη, δηλαδή, κλάδους ἐκ τοῦ ὁποῦ ἐξέρχοντο οὐδὲς μετὰ
λαμπάδων καὶ γινώσκοντες τὰ ὅποια εἶναι σημεῖα ποτε καὶ ποτε καὶ τοῦ
σημειώσαντος τρόπον διὰ τὸν ὅτι οὐδὲν ὁ Θεὸς ὡς ἐν τῇ νύκτι. Ὁ αὐτὸς
ἀπὸ τῆς παραφύσεως τοῦ Θεοῦ (Ἐβδω 13, 21).

23. Γεν. 18, 17. Ἐξ ἁλλου, εἶναι δύνατον εἰπεῖν ὅτι καὶ ἐν τῇ νύκτι
ἐξ ὅτων τῶν ζώων ἐκέρχοντο τὴν λαμπρότητα τοῦ Θεοῦ διὰ μέσου αὐτῶν καὶ τῶν

θά ποῦ ὀρίσω»⁸⁵ Εἶδες σταθεράν πιστὴν, Εἶδες εὐλοκίῃ ψυχῇ; Αὐτὸν ὅς μνησθῆμεν καὶ ἡμεῖς καὶ ὅς φύγωμεν ἀπὸ τὰς ὑποθέσεις τῆς ἐπιγείου ζωῆς μετὰ τὴν σκάνην καὶ τὴν προθυμίαν Ὡ καὶ ὅς θαυμάσωμεν πρὸς τὸν οὐρανόν. Εἶνα, θεοβαίως, δυνατόν αὐτό, εἰν θέλωμεν νὰ ἀκολουθήσωμεν δεξιὸν τοῦ δρόμου, ἔστω καὶ ἂν εὐρίσκωμεθα εἰς τὴν γῆν, ἀρκεῖ νὰ πράττωμεν ἔργα δεξιοῦ τοῦ οὐρανοῦ, ἀρκεῖ νὰ μὴ εἰμεθα προσκεκολλημένοι, εἰς τὰ πράγματα τοῦ κόσμου τούτου, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὴν δόξαν τὴν μεταὰν τῆς παρουσίας ζωῆς ἀλλὰ νὰ περφρονώμεν αὐτὴν καὶ νὰ δεικνύωμεν προθυμίαν διὰ τὴν ἀληθειᾶν καὶ αἰώνιαν Ἄρκε· νὰ μὴ ἀπασχολούμεθα μετὰ τὰς πολυτελεῖς ἐνδύμασας καὶ νὰ μὴ μᾶς ἀποροφᾷ ὁ καλλωπισμὸς τοῦ σώματος, ἀλλὰ ὅλον αὐτὸν τὸν ἐξωτερικὸν κόσμον νὰ τὸν μεταφύρωμεν εἰς τὴν φωντὶδα διὰ τὴν ψυχὴν Ἐ καὶ νὰ μὴ ἀναχωρεῖται νὰ εἶναι γυμνὴ καὶ ἔρημος ἀπὸ τὴν ἐνδυμασίαν τῆς ἀρετῆς, Ἄρκε· νὰ περφρονώμεν τὰς ἀπολαύσεις, νὰ ἀποφεινόμεν τὴν γαστριμαργίαν, ἀρκεῖ νὰ μὴ ἐπιδιώκωμεν τὸ συμπόσιον καὶ τὰ δέιπνα, ἀλλὰ νὰ εἰμεθα ὀλιγαρκεῖς συμφωνα μετὰ τὴν ἀσποστολικὴν προτροπὴν τοῦ λέγει «Ὅταν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά»⁸⁶ Διότι, πρὸς μου, σὲ παρακαλῶ, ποίαν ἀφέλειαν ἔχομεν ἀπὸ τὰ περ τὰ, ὅταν ἀπὸ τὴν πολυμαργίαν κινδυνεύῃ νὰ ὁ ἀρραγὴ ἡ κοιλία μᾶς ἢ χάνωμεν τὸ λογικὸν μᾶς ἀπὸ τὴν ἀμετρον οἶνονος ἀν; Ἡ μήπως ἀπὸ τὰς αἰτίας αὐτὰς δεῖ γεννῶνται⁸⁷ Ἄ ὅλα τὰ σωματικά καὶ ψυχικά κακά, Πλαγίον, ἀπὸ τοῦ προέρχονται αἱ παντὸς εἰδους ἀσθένειαι καὶ στρεβλώσεις τῶν μελῶν τοῦ σώματος, Μήπως δὲν προέρχονται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτ φροντίζομεν τοὺς στόμαχόν μας μετὰ περ σσοτέραν ἀπὸ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, Ἀπὸ τοῦ προέρχονται αἱ μοιχεῖαι, αἱ παρνεῖαι, αἱ ἀστυγαί, αἱ πλεονεξίαι αἱ φόνοι, αἱ ληστεῖαι καὶ ἐν γένει ἡ διαφθορά τῆς ψυχῆς, Μήπως δὲν εἶναι αἷτια τὰ γεγονόσ ὅτ ἐπιβρύμεν σφόδρα τὸ ὑπερβολικὸν ἐντὶ τοῦ συμμέτρου; Διότι ὅπως ὁ Πλούτος καθ' ὅσον ὥσάν αἷτ' ὅσον δ' ὅσον τῶν κακῶν τὴν φλογυρίαν⁸⁸ Ὡ καὶ ὅσοι προέρχονται δὲν θὰ πύση ἔξω κανένας, εἰν ὀνομάσῃ πηγὴν ὅλων τῶν κακῶν τὴν ἀμετρον καὶ τὴν ἐπιθυμίαν νὰ ἔχωμεν περ σσοτέρα ἀπὸ δατα μᾶς χρσιάζονται κατὰ περιστάσεων Διότ ἐν δὲν ἐπιθυμῶ-

85. Ὡν 19 f.

86. Α. Τ. 6, 8.

87. Ἰερ. Α. Τ. 6, 10.

μεν τὴν ὑπερβολὴν εἰς τὴν τροφήν, εἰς τὰ ἐνδύματα, εἰς τὰς οἰκίας καὶ εἰς τὰς ἄλλας σωματικὰς ἀνάγκας, τότε τὸ ἀνθρωπινὸν γένος θὰ ἀπηλλασσέτο ἀπὸ μεγάλης καταστροφῆς.

Ἀλλὰ δὲν γνωρίζω κατὰ ποῖον τρόπον ὁ καθένας μᾶς ἀκολούως πρὸς τὰς δυνάμεις τοῦ, ἀφοῦ προσεδιήθη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν τῆς πλεονεξίας, εἰς καμμίαν περιστάσιν δὲν ἐπίβηκε, νὰ κινήθῃ ἐντὸς τῶν ὁρίων τοῦ προδιογράφου, ἢ ἀνάγκῃ, ἀλλ' ἀντιθέτως πρὸς τὴν ἀποστολικὴν προτροπὴν, τοῦ λέγει, Ὁ καθὼν ἔχωμεν τροφὰς καὶ ἐνδύματα νὰ ἀρκοῦμεθα εἰς αὐτά»⁸⁹ αὐτοματοτρόπως ἡμεῖς ἐνεργούμεν γενικῶς, χωρὶς νὰ λαμβάνωμεν ὅπ' ἔβη μᾶς ὅτι ἔχομεν εὐθύναν καὶ θὰ δασωμεν λόγον δι' ὅσα ἀποκτώμεν πέραν τῶν ἀναγκαίων, ὅ ὅτι δὲν βιεχειρίσθημεν ὁρθῶς δι' ὅς μᾶς ἔδωσεν ὁ Κύριος Διότ δὲν μᾶς τὰ ἔδωκε διὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦμεν μόνον διὰ τὴν ἰδίαν μᾶς ἀπόλαυσιν, ἀλλὰ διὰ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν καὶ τὰς ἀνάγκας τῶν συνανθρώπων μας Συνεπῶς, ποῖαν συγχώρησιν ἀξίζουσι ἔκείνοι, οἱ ὅποιοι καὶ εἰς τὴν ἐνδυμασίαν φανερώνουσιν μεγάλην βλακείαν καὶ φροντιστὶν νὰ ἐνδύονται μετὰ τὰ νήματα τῶν σκυλῶν⁹⁰ καὶ τὸ χειρότερον ὑπερηφονεῦνται δι' αὐτά, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ καλύπτωνται, νὰ φοβοῦνται καὶ νὰ τρέμουν, Ὡ διότ ἐνδύονται αὐτὰ ὅχι ἐξ αἰτίας κάποιας σκοπιμότητος καὶ ἀναγκαιότητος, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς βλακείας καὶ τῆς κενοδοξίας, με σκοποῦν ἀντικειμενικῶς νὰ θαυμασθῶν ἀπὸ τοῦ ἀνθρώπου τῆς ἀγορᾶς, Ἐνῶ ὁ συνάνθρωπός σου περιφέρεται γυμνός, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε ἓνα χονδρὸν ἐνδύμα νὰ φορέσῃ καὶ δὲν σοῦ κινεῖ τὴν συμπάθειαν οὔτε ἡ φυσικὴ συγγένεια οὔτε ἡ συνειδησίς σου σὲ παρῶθε, νὰ ἐρηθίσῃς τὸν συνάνθρωπόν σου, οὔτε ἡ ἐκόντα τῆς φοβεράς ἀκρίβους ἡμέρας, οὔτε ὁ φόβος τῆς κολάσεως, οὔτε τὸ μέγεθος τῶν ὑποσχέσεων, οὔτε τὸ γεγονός ὅτι ὁ Κύριός μας θεωρεῖ ὡς ὅσον προσωπικὴν τοῦ ἐνεργείον τὴν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας προσφερομένην βοήθειαν⁹¹ Ἐ Ἀλλὰ ὥσάν νὰ ἔχουν λίθινην καρδίαν καὶ νὰ εὐρίσκονται ἔξω ἀπὸ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν, το οὐτοτρόπως σκέπτονται, πλέον, δι' αἷτίας τῆς πολυτελοῦς ἐνδυμασίας ἔχουν ὑπερβῇ τὰ ἀνθρώπινα φυσικά πλαίσια, χωρὶς ν' ἀντισταθίζονται μετὰ τὸν εὐθύνην βαρύνουν τοὺς ἑαυτοὺς καὶ μετὰ τὸ νὰ δαχε-

87a. Α' Τ. 6, 9.

88. Ἀντιδρῶν, μετὰ ἐκείνους ὁράματα.

89. Πρὸς Α. καὶ Β. 23, 44, 45.

ρίζονται κατά τρόπον κακὸν τὰ ἀγαθὰ, ποὺ τοὺς ἐνεπ-
στευθῇ ὁ Κύριος, καὶ δὲν θέλουν νὰ δώσουν ἕνα μικρὸν
μέρος ἀπ' αὐτὰ εἰς τοὺς συνδούλους των, ἀλλὰ τὰ ἀφῆ-
νουν εὐχαρίστως νὰ καταπράττονται ἀπὸ τοὺς πικύληκας
καὶ τοιοῦτοτρόπως πλεον προετοιμάζουν ἀφθονωτέραν τὴν
φωτίαν τῆς κολάσεως. Μὰ καὶ ὅν ἀκόμη οἱ πλούσιοι προσέ-
φερον εἰς τοὺς πτωχοὺς ὅλα ὅσα ἔχουν φυλαγμένα εἰς τὰς
ἀποθήκας των, καὶ πάλιν δὲν θὰ ἠμπορέσουν ν' ἀποκρύβουν
τὴν κολασίν δ' αὐτὴν σπατάλην ποὺ κάνουν εἰς τὰ ἐνδύμα-
τα καὶ εἰς τὰ φαγητά. ³⁸¹ Α. Πράγματα, πόσας τιμωρίας δὲν
εἶναι, ὅσοι ἐκείνοι οἱ ὅποιοι μετὰ τρόπον ἐπιδεικτικὸν νὰ
ἀδύωνται συνήθως μετὰ ξυμμά ὑπόστατα καὶ νὰ συγκεν-
τρωνονται εἰς τὴν ἀγοράν, περιβαλλόμενοι χρυσοῦφαιτο
ἐνδύματα καὶ ἐν γένει νὰ στολίζονται ποικιλοτρόπως, ἐνῶ
ἀφήνουν τὸν Χρὸστον γυμνόν, χωρὶς νὰ ἔχη οὔτε τὴν στο-
χειωδὴ τροφὴν. Πραγμάτων, θεοσώτας, ὁ λόγος αὐτὸς ἀρ-
μοζει εἰς τὰς γυναῖκας. Διότι εἰς αὐτάς συνάμειβα νὰ ἴδω-
μεν μεγαλύτεραν ἀγάπην πρὸς τὸν καλλυπτικόν καὶ τὴν
ἀσώτην καὶ τὴν τὰς νὰ φοροῦν μαζὶ, μετὰ τὰ χρυσοῦφα
ἐνδύματα τὰ χρυσὰ κοσμήματα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐπὶ
τοῦ τραχήλου καὶ εἰς τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος καὶ αἰ-
σθάνοντα, μεγάλην ὑπερηφάνειαν δι' αὐτὰ. ³⁸² Β. Πῆς μου, σὲ
παρακαλῶ, πὸ τὸν πτωχὸν τὸς κολλὰς ἠμποροῦσαν νὰ γε-
μοῦν, πόσα γυναικὰ σώματα νὰ καλύπτουν τὰ κοσμήματα
μόνον ποὺ κρέωνται εἰς τὰ αὐτὰ τῶν γυναικῶν ματωρὰς
καὶ ἀσκήτως, χωρὶς νὰ παρέχουν κανένα κέρδος, παρὰ εἰ-
δὸν θλάθην καὶ ζημίαν προκαλοῦν εἰς τὴν ψυχὴν, Δ' αὐτό
καὶ ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκοκλήμενης ἀφοῦ εἶπεν ἔχοντες τρο-
φὰς καὶ σκεπάζομενα, ³⁸³ αὐτὴν μετέφερε τὸν λόγον πάλιν πρὸς
τὰς γυναῖκας καὶ λέγει. Θέλω αἱ γυναῖκες νὰ στολίζωνται,
ὅχι μετὰ ἡμιμέλια τῶν μαλλίων των ἢ μετὰ χρυσὰ ἢ μαργα-
ριτάρια καὶ κοσμήματα ἢ μετὰ πολυτελῆ ἐνδύματα. ³⁸⁴ Κὺτταξε
ὅτι δὲν θέλει νὰ στολίζονται καθ' ὑπερβολὴν, οὔτε νὰ φο-
ροῦν χρυσὰ ἢ μαργαριτάρια καὶ κοσμήματα καὶ πολυτελῆ ἐν-
δύματα, ἀλλὰ τὸν πραγματικὸν στολισμὸν νὰ τὸν παρέχω-
μεν εἰς τὴν ψυχὴν, Γ' λαμπρύνοντες τὴν ἀραιότητα τῆς ψυ-
χῆς μετὰ τὴν ἐκτέλειαν τῶν ἀγαθῶν ἔργων, χωρὶς ν' ἀνεχώ-
μεθα νὰ βλέπωμεν αὐτὴν ἐστερωμένην αὐτῶν ρυπαρῶν,
διηκόσαν ἐνδεομένην πτωχικῶς, νὰ λυγνῇ ἀπὸ τὴν πεί-
ναν νὰ κρυσταλλῶν ἀπὸ τὸ πῦχος Πράγματα, ἡ φροντίς

³⁸¹ Μα. Α. Τιμ. β. 8
³⁸² 40. Α. Τιμ. 2, 9

ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὸν καλλυπτικὸν τοῦ σώματος, τῆς ψυ-
χῆς τὴν ἀσχημίαν αποδεικνύει, καὶ ἡ τραχηλάτης αὐτοῦ
τὴν πεινᾶν αὐτῆς φανερώνει καθὼς καὶ ἡ πολυτελής ἐνδυ-
μασία τὴν γυμνότητά αὐτῆς παρουσιάζει. Διότι δὲν εἶναι
δυνατὸν ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος φροντίζει τὴν ψυχὴν του καὶ ὁ-
ποδίδει μεγάλην σημασίαν εἰς τὴν ὥρα ἁγία καὶ τὸ ἐλά-
λος αὐτῆς, νὰ εἶναι προσεκκολλημένος εἰς τὰ ἐξωτερικά
στολίσια. ³⁸⁵ Δ' Ὅπως πάλιν εἶναι ἀδύνατον ἐκεῖνος, ὁ ὅποιος
ἀσχολεῖται μετὰ τὴν ἐξωτερικὴν μεγαλοπρέπειαν, μετὰ τὸν καλ-
λυπτικὸν τῆς ἐνδυμασίας καὶ τὰ χρυσὰ κοσμήματα νὰ δι-
ξῇ καὶ τὴν ἐλαχιστὴν φροντίδα εἰς αὐτήν.

Πράγματα, εἰς τοὺς περ πτωχῶν θ' ἀνεχθῇ ἡ ψυχὴ αὐ-
τοῦ τοῦ εἶδους νὰ γνωρῇ κατ' ἀπὸ τὰ πρέποντα ἢ νὰ κα-
τανοήσῃ τὰ πνευματικὰ ζητήματα, ἀφοῦ μὲν φοροῦν ἱερ-
οῦ ἐξ ολοκληρώου εἰς τὰ ἱερίγια ἀγαθὰ καὶ ὅπως θὰ ἐλέ-
γομεν, σῦρτα εἰς τὸ χῶμα, χωρὶς νὰ εἶναι εἰς θέσιν ν' ἀ-
νορθωθῇ, ἀλλὰ μὲν διαρκῶς σκυμμένη προσέτεταται καθὲ
ἡμέραν ἀνυπολόγιστον θάρος ἁμαρτιῶν ἐπὶ τῶν τη, Δὲν
εἶναι πῶς δυνατόν νὰ παρουσιάσῃ μετὰ τὸν λόγον ὅσα θυ-
σάσματα πράγματα δημιουργοῦνται ἀπὸ τὴν κατὰστασιν
αὐτῆν, Ε' ἀλλ' εἶναι ἀρκετὸν νὰ τὸ ἀφήσω αὐτὸ εἰς τὴν
συνέδρῳ ἐκείνων οἱ ὅποιοι εἶναι ὡς ἀπομεινὸν εἰς αὐτὰ
διὰ νὰ μὴ εἴπουν πόσας θλίψεις ὑφίστανται καθὲ ἡμέραν
ἐξ αἰτίας αὐτῶν. Δηλαδή ἡ ἐχάθη κάποιου χρυσῶν κόσμη-
μα καὶ μεγάλη θυελλώκη ἀνταρραχὴ ἔπειτα καὶ τὴν οὐκ οὐ
ἢ κάποιος ὑπηρέτης ἔκλειψεν ἐκείν, καὶ ὅλοι οἱ ἐκείνων
εἰς μισογῶν καὶ βασανιστήρια καὶ φιλοκλίοντα. Ἡ
μερικοὶ ζηλοφθονοὶ τὰ ἱερὰσαν καὶ ἀποτόμως τὸν ἀπε-
γύμνωσαν ἀπὸ τὰ πλοῦτη του ὁπότε μεγάλη καὶ ἀδόξα-
κτος εἶναι ἡ λύπη. Ἡ αἰ περιστασις τῶν προσγμάτων ἦσαν
ὅν θετοὶ καὶ τὸν ἔρριψαν εἰς τελεῖαν πτωχείαν, καὶ ἔσαν
τὴν ζωνὴν του βαρυτέραν ἀπὸ τὸν θάνατον. Ἡ τέλος κατὰ ο
ἄλλο σμῆμα θυοφύσαντο τοῦ προσκίλεσε μεγάλην στενα-
χωρᾶν. ³⁸⁶ Α. Καί, γενικῶς, δὲν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ συ-
ναντήσῃς τὴν ψυχὴν ἐκείνην, ἡ ὅποια ἀσχολεῖται ἀποκλε-
στικῶς μετὰ τὰ πράγματα αὐτά, νὰ εἶναι ἡσυχὸς καὶ ἀμεί-
μνος, ἀλλὰ ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ λείψουν τὰ
κακά τῆς θαλάσσης οὔτε ν' ἀριθμηθῶν, ἐπειδὴ τὸ εἶναι
διεσπείρατα τὰ ἄλλα, κατὰ τὸν ἴδον ἀκριβῶς τρόπον δὲν εἶ-
ναι δυνατόν ν' ἀριθμηθῶν καὶ αἱ ταραχαὶ τοῦ γεννῶνται
ἀπ' αὐτὰ τὰ πράγματα.

Δι' αὐτὸ, σὰς παρακαλῶ νὰ ἀποφεύγωμεν τὴν πλεονε-

ξίον εις όλα τὰ πράγματα καὶ τὴν προσπάθειαν νὰ ἔχωμεν περισσότερα ἀπὸ ὅσα μᾶς χρειάζονται. Διότι, ὁ ἀληθινὸς πλούτος καὶ ἡ ἀδαπάνητος περὶ οὐσίᾳ συνίσταται, ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὸ νὰ ἐπιδιώκωμεν ὅσα μᾶς χρειάζονται, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὸ νὰ διαθέτωμεν ὅπως πρέπει ὅσα περισσεύουν ἀπὸ τὴν κάλυψιν τῶν ἀναγκῶν μας. **Β** Πράγματι, ὅπως ἐνεργεῖ τοιοῦτοτρόπως, οὔτε τὴν πτωχείαν φοβεῖται, οὔτε, οὔτε δυσκολίας ὑφίσταται, οὔτε ταραχὴν δοκιμάζει, ἀλλ' εἶναι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ πάς συκοφαντίας, ἐλεύθερος ἀπὸ πάς ἐπιβουλεύσεως καὶ, διὰ τὰς εἴτας γενικῶς, θὰ εὐρίσκειται εἰς διαρκὴ γαλήνην καὶ ὅ' ἀπολαμβάνη ἡσυχίαν καὶ μακαριότητα. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀπὸ ὅλα καὶ ἡ συγκεκριμένη λαίωσις τῶν ἀγαθῶν εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἀνθρώπος αὐτός θὰ ἔχη τὴν εὐστολαγμένην τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ τοῦ χορηγηθῇ μεγάλη βοήθεια ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ἔπε θή, θεοδικῶς ἀπεδεχθῇ πιστὸς διαχειριστὴς τῶν χρημάτων τοῦ Κυρίου. Διότι λέγει. «Μακάριος θὰ εἶναι ὁ δοῦλος ἐκεῖνος, τὸν ὁποῖον, ὅταν ἔλθῃ ὁ Κύριός του, θὰ τὸν εὕρῃ νὰ φέρεται καὶ νὰ ἐνεργῇ φρονίμως καὶ πιστῶς».¹ Ἦ δηλαδὴ νὰ δυνάμει τὰ ἀγαθὰ εἰς τοὺς συνανθρώπους χωρὶς νὰ τὰ ἀποδοθῇ καὶ μὲ ισχυρὰς θύρας καὶ ασφαλιστικοὺς μοχλοὺς καὶ νὰ τὰ παραχωρήσῃ ὡς ἀνὰ τρυφήν εἰς τοὺς σκώληκας, ἀλλὰ νὰ καλύπτῃ τὰς ἀνάγκας τῶν πτωχῶν καὶ τοιοῦτοτρόπως νὰ ἀποδεικνύεται καλὸς καὶ πιστὸς διαχειριστὴς τῶν ἀγαθῶν τοῦ τοῦ Θεῶν. ὅτε ὁ Κύριος, ὅτε ν' ἀπεκρίνηται καὶ τὸν μισθὸν τῆς καλῆς αὐτῆς διαχειρίσεως καὶ ν' ἀξιώσῃ ν' ἀποκτήσῃ καὶ τὰ ὑπεροχίμιστα ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλοφρονήσιν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί μὲ τὸν ὅποιον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγγράμως εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνέκε· ἡ δόξα, ἡ δόξα καὶ ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἐννοεῖται.

382 D OM ΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΤΗ ΟΓΔΩΗ

·Η ΕΑΡΑ, Η ΤΥΧΑΙΑ ΤΟΥ ΑΒΡΑΜ, ΔΕΝ ΤΟΙ ΕΓΕΝΝΗΣΕ ΚΑΚΕΝΑ ΤΕΚΝΟΝ ΤΗΝ ΔΕ ΣΑΡΑΝ ΥΠΗΡΕΤΕΙ ΜΙΑ ΑΙΤΥΠΤΙΑ ΔΟΥΛΗ· Η ΟΠΟΙΑ ΕΚΤΟΜΑΖΕΤΟ ΑΙΔΑ.²

Καὶ πάλιν τὸ σημερινὸν ἀνάνυσμα παροκινεῖ τὴν γλώσσάν μου νὰ ἐμυλῇ διὰ τὰ γεγονότα που σχετίζονται μὲ τὸν πατρὶάρχην. Καὶ νὰ μὴ παραξενευθῇτε, ἐπεὶ ὁ ἀσχολουμένος ἐπὶ τὰς ἡμέρας μὲ τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ, χωρὶς μέγχο σήμερον νὰ ἠμπορῶμεν νὰ τὴν ἀποκλιθεῖμεν. Διότι, εἶναι μεγάλη ἡ φάσμα τῆς ἀρετῆς τοῦ Ἀβραμ. Ἐκείναι τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων του εἴς ἡμπορεῖ καὶ μὴ ἀνθρώπινη γλῶσσα νὰ παραστήσῃ. Ἀσφαλῶς αὐτὸν τὸν ὅποιον ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἐσπεφάνωκε καὶ ἐπήνεσε, ποῖος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους θὰ δυνήθῃ νὰ ἐπιανεσθῇ κατὰ τὰς ἀρετὰς τῆς ἀρετῆς του. Καὶ διὰ τὸ, μολοντὶ οἱ ἱκανότητες μου δὲν ἐπαρκοῦν διὰ νὰ ἐπαινήσω ἀντάξαι τὸν πατρὶάρχην, ἐν τούτοις, συμφωρῶς μὲ τὸ μέτρον τῶν δυνάμεών μου, σὺς παρουσιάζω τὴν ἱστορίαν αὐτοῦ ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ νὰ σὺς διηγήσω νὰ θαυμάσετε καὶ νὰ μιμηθῇτε τὴν ἀρετὴν του. Διότι, ἀπωσδητοτε, ἡ θεοσεβία τοῦ πατριάρχου εἶναι ἱκανὴ νὰ φρονιμασθῇ κάθε ἀνθρώπον καὶ νὰ προσελκύσῃ πρὸς τὸν δόμον τῆς ἀρετῆς, ὅπου οὐ προσέξῃ τὴν ζωὴν τοῦ πατρὶάρχου.

Ἀλλὰ οὐς παροκαλῶ, νὰ προσέχετε εἰς ὅσα σὺς λέγω ὥστε καὶ ἀπὸ τὸ σημερινὸν ἀνάνυσμα νὰ γνωστῇτε καλὰ τὴν εὐσεβὴ συμπεριφορὰν τοῦ Θεοῦ ἀνθρώπου. Διότι τὸ παραπάνω χωρὶς εἶναι ἀρκετὸν διὰ νὰ δόξῃ ἄνδρας καὶ γυναῖκα 383 ἂ νὰ ἔχουν μεγάλην ἀγάπην μετὰ τῶν καὶ νὰ κρατοῦν ἀδιάσπαστον τὸν συζυγικὸν δεσμόν, χωρὶς οὔτε ὁ ἄνδρας νὰ φέρεται μὲ τυραννικὸν

1 Αἰετὶς ἐπεὶ πάλιν ἐκεῖνος εἶπεν ὅτι τὸν Θεὸς εἰς τὸν Δεσφῶν. Γεν 12 10.

2 Γεν 16, 1. Το δευτερον ἄνθρωπος εἶναι ἀρετὴ καὶ σφύριξ. Ἐν αὐτῷ ἀνέκε· ἡ νύμφη δὲ αὐτῆς ἐπὶ τὴν ἀρετὴν εἰς τὴν ἀρετὴν, καὶ κατέχευε τὸ ἀπὸ τῆς ἀρετῆς.

Ραχήλ προς τὸν Ἰακώβ «Ἄδός μου τέκνα, εἰ δὲ μὴ, θ' ἀποθάνω»⁵. Ἀλλὰ τί λέγει. α' δοῦ, ὁ Θεὸς μὲ ἔχε ἀνέκταντι πρὸς τεκνογονίαν. Ἐπειδὴ, λέγει, ὁ δημιουργὸς τῆς φύσεως με κατέστησεν ἀνέκταν πρὸς τεκνογονίαν καὶ μοῦ ἀπεστέρησε τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, διὰ τὴν μὴ παραμεινέω καὶ οὐ ἀτεκνὸς εἴμι αἰτίας τῆς ἰδικῆς μου στειρώσεως, ἀφ' οὗ ἔφθασες πλέον εἰς τὸ γῆρας. Ὡς ἄλλο εἰς ἔκωσιν με τὴν δούλην μου, διὰ τὴν ἀπακτησὶν τέκνον ἐξ αὐτῆς. Μεγάλῃ καὶ ἀνέκφραστοις ἡ εὐσέβεια τῆς γυναικὸς. Διότι ποῖα γυναῖκα εἶχε τώρα ἐπιτόκισσε νὰ κόνη αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἢ νὰ δώσῃ αὐτὴν τὴν συμβουλήν εἰς τὸν σύζυγόν της, ἢ νὰ παραχωρήσῃ τὸ κρεβάτι της εἰς τὴν δούλην της.

Εἴδες πόσον εἶνα ἀπηλλαγμένο ἀπὸ κάθε πάθος ὁ θεὸς σκοπὸς καὶ ἐπιδοθεὶς των εἶναι ἕνας νὰ μὴ παρορμήσῃ χωρὶς τέκνα. Ἀλλ' ἐφροντίσεν νὰ εὕρῃ τὸν τρόπον σύμφωνα με τὸν ὁπίου καὶ τὴν χαρὰν τοῦ διδοῦν τὰ τέκνα. ὁ ἀπακτησὶν καὶ τὴν μεταξὺ των ἀγάπην καὶ εἰρήνην νὰ διατηρῶσιν ἀδιάσπαστον. Συλλογίσου, σὲ παρακαλῶ, ἐν προκειμένῳ τὴν ὑπερβολικὴν σωφροσύνην. Ὁ καὶ τὴν μεγάλην ἐπιείκειαν τοῦ πατριάρχου. Διότι, οὕτε συμπεριφέρτετο σκληρὰ καὶ θάνασσα πρὸς τὴν σύζυγόν του ἐξ αἰτίας τῆς ἀτεκνίας της, ὅπως κάνουν μερ καὶ ἀνόητοι, οὔτε πάλιν ἐμενετο ἡ ἀγάπη του πρὸς αὐτὴν ἀπὸ τὴν ἰδίαν αἰτίαν. Γνωρίζετε θεοβίως, γνωρίζετε ὅτι τὸ γεγονός αὐτὸ πρὸ πάντων εἰς πολλοὺς ἀνδρας γίνεται αἰτία νὰ κατενύκωνται τὰς γυναῖκάς των, ὅπως πάλιν καὶ τὸ ἐντίθεται γίνετα. Ἀφροσύνη νὰ ἐκδηλώνουν μεγάλην ἀγάπην πρὸς αὐτάς, ἐπεὶ δὴ, ὅπως δι' ὅλου ἀπερίσκεπτα καὶ ἀνόητα ἀποδίδουν εἰς τὴν γυναῖκα καὶ τὴν ἀτεκνίαν καὶ τὴν εὐτεκνίαν, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ὅτι τὸ πᾶν ὀξαρτῶται ἀπὸ τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ ὅτι οὕτε ἡ συνουσία οὔτε τίποτε ἄλλο εἶναι δυνατόν νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν ἀπόκτησιν τέκνων, ἐὰν δὲν συνεργῇ τὸ χεῖρ τοῦ Θεοῦ ἀπὸ ὀφθαλμοῦ καὶ δὲν κατευθύνῃ τὴν φύσιν πρὸς τὴν γεννησιν. Αὐτὰ, λοιπόν, τὰ ἐγνωρίζε καλὰ ὁ δικαίος καὶ δὲν ἐπέριπτε τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας εἰς τὴν γυναῖκά του, ἀλλὰ δι' ὅλης τῆς συμπεριφορᾶς του τῆς ἀπέδιδε τὴν τιμὴν τοῦ ἁγίου. Δι' αὐτὸ ἀκριβῶς καὶ αὐτὴ κυριαμένη ἀπὸ τὴν φιλοτιμίαν καὶ ἐπιθυμίαν ν' ἀποδίδῃ πόσον ἀγάπην εἶχε πρὸς τὸν δίκαιον, χωρὶς νὰ ἐπ-

5. Ἐ.ε. 30, 1. Δηλαδή θ' ἀποθάνω.
6. Δηλαδή ἡ ἀπόκτησις τέκνων.

δίακη τὸ ἀγαθὸν τῆς συμπεριφορᾶς, ἀλλὰ τὸ πῶς θὰ προσφέρῃ κάποιαν παρηγορίαν εἰς αὐτὴν διὰ τὴν ἀτεκνίαν, σχεδὸν μετὰ τὰ ἴδια τῆς τὰ χεῖρα ἐπὶ τὴν Αἰγυπτίαν δοῦλην καὶ τὴν ὠδήγησεν εἰς τὸ ἰδικόν της κρεβάτι. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τοὺς λόγους τῆς καθώρεσε τὸν σκοπὸν διὰ τὸν ὁποῖον ἠνέχθη νὰ κόνη αὐτὴν τὴν ἐνέργειαν, ὅταν λέγῃ. Ἐπειδὴ ἐγὼ ἀπεδεύχην ἀχρηστός καὶ ἀκατάλληλος διὰ νὰ τεκνοποιήσω. «Διότι ὁ Θεός», λέγει, «με κατέστησεν ἀνέκταν πρὸς τεκνογονίαν». Κόπταξε ἀνθρώπινα ψυχὴν, ἡ ὁποία δὲν λέγει τίποτε τὸ κακόν, οὐτε κλαίει διὰ τὴν στείρωσιν, ἀλλὰ μόνον τὸ ἐξῆς θέλει νὰ εἰς κατὰστηρί φανερόν, ὅτι, δηλαδή, ὑπέφερε μετὰ προαίρετα καὶ γενναίως τὴν ἀτεκνίαν, ἐπεὶ δὴ ἀπέδεν αὐτὴν εἰς τὸν δημιουργὸν τῆς φύσεως καὶ παρῆρθετο ὅτι ἐφανερώσῃ καλὸν εἰς τὸν Θεὸν παρὰ ὅτι ἤρρεσεν εἰς αὐτὴν καὶ ἐφροντίζε μετὰ τὸν τρόπον θὰ ἡμπορέσῃ νὰ παρηγορήσῃ τὸν ἀνδρα τῆς

Λοιπόν, ἐπειδὴ, λέγει «ὁ Κύριος με κατέστησεν ἀνέκταν πρὸς τεκνογονίαν»³⁸⁵. Ἡ Πίστις εἶναι ἡ σημεῖο τοῦ ῥήματος ἀνεκλείεσθαι, Πιστὸν ἀποδεικνύει τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀνέκφραστον αὐτοῦ δύναμιν. Δηλαδή, ὅπως ἀκριβῶς ἡμεῖς, λέγει, κλειόμεν καὶ ἀνοήσομεν τὴν πρόνοιαν τοῦ σπιτιοῦ μας, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον ἐνεργεῖ καὶ ὁ Θεὸς ἐπὶ τῆς φύσεως καὶ μετὰ τὴν προσταγὴν του σφραγίζει, καὶ ἀκινεῖ αὐτὴν, καὶ πάλιν, ὅταν θελήσῃ, τὴν ἐλευθερώνει καὶ τὴν διορθοῦσε νὰ ἐκτελῇ τὸ ἔργον της. Ἐπειδὴ, λέγει «ὁ Θεὸς με κατέστησεν ἀνέκταν πρὸς τεκνογονίαν», εἶλα εἰς ἔκωσιν μετὰ τὴν δούλην μου, διὰ τὴν ἀπακτησὶν τέκνον διὰ μέσου αὐτῆς. Γνωρίζω ὅτι ἐγὼ εἰμι αἰτία τῆς ἀτεκνίας. Δι' αὐτὸ δὲν θέλω νὰ σοῦ στερήσω τὴν χαρὰν τοῦ διδοῦν τὰ τέκνα. Πιστὸν νὰ ὁπωπιεῖτο ἡ Σάρα ὅτι δὲν ἦρα αὐτὴ μόνον ἡ αἰτία τῆς ἀτεκνίας, Ὡς ἔλλα νὰ εὐθύνετο δι' αὐτὴν καὶ ὁ πατριάρχης. Δι' αὐτὸ, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ διαπιστώσῃ τὴν ἀλήθειαν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γεγονότα, προσφέρει τὴν δούλην καὶ τὴν ὁδηγεῖ εἰς τὸ ἰδικόν της κρεβάτι, ὥστε νὰ πληροφωρηθῇ ἡμπερὶ αὐτὴν ἐάν πρέπει ν' ἀποδίδῃ εἰς τὸν ἐαυτὸν τῆς ὁδοκλήρου τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας. «Καὶ ὁ Ἀβραάμ», λέγει, «ἐπὶ τὴν εὐθύνην τῆς ἀτεκνίας». Μεγάλῃ εἶναι ἡ εὐσέβεια τοῦ δικαίου. Διότι αὐτὸ πού εἶπα παραταῖνα θὰ τὸ ἐπαναλάβω καὶ τώρα. Ὅτι, δηλαδή, οὔτε

7. Γεν. 18, 2.

προηγούμενως εσκήψθη πρὸ τοῦ πατριάρχης, ὃν καὶ εἶχε φθάσει εἰς θαβὺν γῆρας, καὶ, τώρα, ἀφοῦ ἐδέχθη πρόθυμα τὴν συμβουλὴν τῆς Σάρρας, ὑπήκουσε, ἀποδεκνύων ὅτι, ὅχι, ἀπὸ μιαν ἀπλὴν ἐπιθυμίαν οὐτε ὑπακούειν εἰς κάποιον πάθος, ἐδέχθη νὰ ἰλθῇ εἰς ἔνωσιν μὲ τὴν δούλην, ὅτι ἀλλὰ προέβη εἰς τὴν πράξιν αὐτὴν διὰ τὴν ἀποκτήσιν ὁμοδόχου.

«Καὶ ἡ Σάρα ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀδραμ ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Αἰνυπτίαν δούλην τῆς Ἀγάρ, δεκά ἐτη μετὰ τὴν ἀφίξιν των εἰς τὴν Χαναάν, ἔβωκεν αὐτὴν εἰς τὸν Ἀδραμ ὡς σύζυγόν του.»⁹ Πρόσεξε τὴν ἀκριβεῖς ἀντὶς τῆς Γραφῆς. Διὰ τὴν ἀλήθειαν, ὅτι νὰ μάθωμεν ὅτι οὐτε ὕστερα ἀπὸ τοὺς λόγους αὐτοὺς, τοὺς ὁμοίους τοῦ εἰπεῖν ἡ Σάρα δὲν ἔσπευσε μὲ προθυμίαν δὲ νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν συμβουλὴν. Δὲν αὐτὸ καὶ λέγει ἡ Γραφή ἡ Σάρα, ἡ γυναῖκα τοῦ Ἀδραμ, ἀφοῦ ἐπῆρε τὴν Αἰνυπτίαν δούλην τῆς Ἀγάρ, Σχεδὸν μὰς ἀπαθεῖ κυεῖ ἡ θεὰ Γραφή, ὅτι ἡμεῖς ἂν νὰ καλοῦμεν τὸ ἔργον αὐτὸ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ παρηγορήσῃ τὴν σύζυγον καὶ νὰ ὑπακούσῃ εἰς αὐτὴν. Καὶ διὰ τὴν μάθησιν μὲ ἀκριβεῖς τὴν σωφροσύνην καὶ τὴν ἐγκράτειαν τοῦ πατριάρχου προσθετέ ἡ Γραφή «Ὑστερα ἀπὸ δεκά ἐτη ἀπὸ τότε που ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς του Ἀδραμ εἰς τὴν Χαναάν» Βέβαια, δὲν ἐσημαίωσεν ἀσκοπία καὶ τὸν χρόνον, ἀλλὰ δὲν ἡμπορέσωμεν νὰ πληροπορηθῶμεν ἐπὶ πᾶσι ἐτη ἔκανεν ὑπακομὴν ὁ δὲ καιρὸς καὶ ὑπερῆκε μὲ γενναῖα ὀνείρα τὴν ἀπεκτείναν καὶ, ἐπειδὴ ἦτο ἀπὸ πολλοὺς ἀπὸ κάποιου πάθος, ἔδεξε μεγάλην ἐγκράτειαν. Καὶ ὅχι, μόνον αὐτὸ ἀλλὰ διὰ τὴν μάθησιν καὶ κατ' ἄλλο ὅτι αὐτὸ ἐπρόσθεσε. «Ὑστερα ἀπὸ δεκά ἐτη ἀπὸ τότε που ἐγκατεστάθη μαζί μὲ τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἀδραμ εἰς τὴν Χαναάν» Ἐδὲν μὰς ἐγνωρίσει, βέβαια δὲ τὴν δ' ἄρκειαν τῆς συζυγίας των ζωῆς μὲ τοὺς λόγους αὐτοὺς, ἀλλὰ τὸ χρονικὸν διάστημα, κατὰ τὸ ὅποιον ἐζησαν μαζί εἰς τὴν Χαναάν Ἀπὸ πᾶσαν αἰτίαν καὶ διὰ τοῖς σκοποῦν τὸ ἔκανεν αὐτό. Μὰ ἐπειδὴ ἀμέσως, μόλις ἔφθασε καὶ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν Χαναάν, τοῦ ὑποσχέθη ὁ φιλάνθρωπος Κύριος ὅτι «θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους σου», καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπ' αὐτά, μιαν καὶ δύο φορές τοῦ ἀνένωσε τὰς ὑποσχέσεις αὐτάς, δὲ νὰ γνωρίσης ἀγαπητέ μου, ὅτι, μολοντὶ ὁ Κύριος ἐπὶ τόσα ἐτη ἀνέβαλλε ¹⁰ Ἀ κα καμμοὶ ἀπὸ

9. Ἐξ. α. στ. 8

τὰς ὑποσχέσεις δὲν ἐπραγματοποιεῖτο, ἐν τούτοις δὲν ἐκλονίζετο ἡ ψυχὴ τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ἀλλὰ ἐπρόσεχε περισσότερο τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ, παρὰ τὰς ἰδικὰς του σκέψεις καὶ ἐπιθυμίας. Δι' αὐτὸ λέγει, «Ὑστερα ἀπὸ δεκά ἐτη ἀπὸ τότε που ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Χαναάν»

Εἶδες γενναϊότητα τῆς ψυχῆς, εἶδες ἀσκήσιν τῆς εὐσεβείας, μὲ τοῖς τὸν τρόπον ὁρατοῦν καὶ ἀναβάλλει ὁ Κύριος, ἐπειδὴ θέλει νὰ τὸν καταστήσῃ ἐνδοξότερον, Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἐνδιαφέρεται διὰ τοὺς ἰδικούς του ἀνθρώπους, δὲν ἐπιθυμεῖ νὰ τοὺς δίδῃ μόνον τὰς δωρεάς του, ἀλλὰ θέλει νὰ τοὺς δοῦν καὶ νὰ φανερώσῃ τὴν πίστιν του εἰς τοὺς ὅλους. Πραγματὶ καὶ ἐάν, μόλις τοῦ ὑποσχέθη ὅτι θὰ δώσῃ τὴν χώραν αὐτὴν ὡς κληρονομίαν εἰς τοὺς ἀπογόνους του, ἔβωκεν καὶ τὴν μήτραν τῆς Σάρρας καὶ τοῦ εἶδε τέκνα, τότε οὐτε τὸ θαῦμα θὰ ἦτο τόσο μεγάλο, οὐτε καὶ ἡ πίστις τοῦ δικαίου θὰ ἐγένετο γνωστὴ εἰς τοὺς Βεβαίως, ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ καὶ τότε θὰ ἐγένετο φανερά, ὅτι, μολοντὶ τὸ ἐργαστήριον τῆς φύσεως ἦτο νεκρὸν καὶ εἶχε καταστῆ ἀχρηστὸν πρὸς τεκνοποιάν, ἐν ταῦτοις ὁ Θεὸς μὲ τὴν προσταγὴν του θὰ τοῦ εἶδε ζωὴν καὶ δύναμιν. Ἀλλὰ ὁ πατριάρχης δὲν θὰ ἐφόρε τόσον ἐνδοξὸν στέφανον ὅπως τώρα, ὅπου ἐπὶ τόσον χρόνον ἐδοκίμαζετο ἡ ἀρετὴ του καὶ καθὲ ἡμέραν ἐγένετο πρὸς λαμπρότητα.

Καὶ διὰ τὴν μάθησιν ὅτι ὅχι μόνον θέλει νὰ εὐαγγελισθῇ ὁ Θεὸς καὶ νὰ προσφέρῃ τὰς δωρεάς του, ὅτι ἀλλὰ συνηθίζῃ, μαζί μὲ αὐτάς, νὰ ἐπιθυμῇ νὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἐνδοξότερους, κύριους ὅτι τὸ ἴδιον ἔκανε καὶ εἰς τὴν Χαναναϊστίαν⁹ καὶ δι' αὐτὸ ἐδράβυνε καὶ ἀνέβαλλε τὴν βεβαίαν, δὲ νὰ μὴ ἱκανοποιηθῇ μόνον τῇ παρακλήσει τῆς, ἀλλὰ νὰ καταστήσῃ αὐτὴν γνωστὴν εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ὅταν, δηλαδή, ἐπλησίασε τὸν Ἰησοῦν καὶ τὸν ἱκέτευσε λέγουσα «Ἐλέησόν με, Κύριε ἡ θυνάτωρ μου κατέχευται, ἀπὸ δαιμόνων καὶ ὑποφέρει φρικτὰς», δὲν καπαδέχεται, οὐτε ἀπάντησιν νὰ τῆς δώσῃ ὁ εὐσπλαγχνικὸς καὶ φιλάνθρωπος Θεός, ὁ ὁποῖος πάντοτε προσθέτει τὰς αἰτήσεις μας προτοῦ τὰς ἀστυπώσωμεν. Καὶ οἱ μὲν μωθηταί, ἐπειδὴ δὲν ἐγνωρίζον τι ἐπρόκειτο νὰ γίνῃ καὶ ὅτι ἀπὸ ἐνδοξοῦν δὲ τὴν γυναῖκα αὐτὴν. Ὡς δὲν ἤθελον ὁ ἴδιος νὰ παραμεινῇ κρυμμένος ὁ πνευματικὸς τῆς θησαυρὸς καὶ

9. Ματθ. 15, 21-28.

10. Ἐξ. α. στ. 22

δ' αὐτὸ δὲν ἀπαντᾷ εἰς αὐτήν, μέ την ἰδέαν ὅτ αὐτοῦ εἶναι εὐσπλαγχνικώτερο, ἀφοῦ ἐπῆγον κοντά του, τὸν παρακαλοῦν λέγοντες «Κάμε τῆς αὐτοῦ ποῦ ζητεῖ διὰ νὰ φύγῃ, διότι, φωνάζει δυνατὰ ἀπὸ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῇ λαὸς πολλὸς».¹¹ σχεδὸν ὑποδεικνύοντες ὅτ. δὲν ὑποφέρουσι πλέον τὴν ἐνόχλησιν τῆς «Κάμε τῆς αὐτοῦ ποῦ ζητεῖ», λέγουν, ὅχ ἐπειδὴ ἡ ἀσθένεια εἶναι βαρεία, οὔτε ἐπειδὴ ἡ αἰτία εἶναι δι' αἰολογημένη, ἀλλὰ νὰ τῆς κάμῃς ὅτι θέλει, «ἐπειδὴ φωνάζει, δυνατὰ πίσω μας καὶ θὰ μαζευθῇ λαὸς πολλὸς». Τί ἔκανεν ὅμως ὁ Κύριος, Ἐπειδὴ ἤθελε καὶ τὸν πνευματικὸν θησαυρὸν ἑκείνης ν' ἀποκαλύψῃ ὄλιγον κατ' ὀλίγον ἀφ' ἑνὸς μὲν, ἀφ' ἑτέρου δὲ καὶ τοὺς μαθητὰς νὰ δάξῃ τὸ πᾶσαν ἀπέχουν ἀπὸ τοῦ νὰ ἔχουν τὴν ἰδίαν φιλανθρωπίαν με αὐτὸν, εἶδε, ἀπάντησιν, ἡ ὅποια ἦτο ἱκανὴ καὶ τὸ μυαλὸ ἑκείνης νὰ ἐκλύσῃ, ἐν δὲν εἶχε προσεκτικὴν ψυχὴν, ἡ βαρὺν πόθον καὶ ἰσχυρὰν προθυμίαν, καὶ ἑκείνῳς ν' ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν μεσολαβητικὴν των προσπαθειῶν «Δὲν ἀπεσπάλην ἀπὸ τὸν Πατέρα μου», λέγει, «πορὰ διὰ τὰ χαμένα πρόβατα τοῦ Ἰσραηλικοῦ γένους».¹² Ἡ ἀπάντησις αὐτῇ τοὺς μὲν μαθητὰς ἔκανε νὰ ταῦσαι νὰ παρακαλοῦν διὰ τὴν γυναῖκα, ἑκείνην ὅμως δὲν τὴν ἔκανε πρὸς διακτικὴ, ἀλλὰ μάλλον τῆς δῶκε ἀφορμὴν νὰ παρακαλῇ με μεγαλύτεραν θερμὴν Πραγματικὰ, αὐτὰ εἶναι τὰ γνωρίσματα μὲς πονεμένης ψυχῆς, ἡ ὅποια ἐρχεται νὰ παρακαλέσῃ διὰ κατὰ με θερμὴν διάθεσιν. Δὲν προσέχει εἰς τίποτε ἀπὸ ὅτ. τῆς λέγουν, ¹³ Ἀλλὰ ἕνα σκοπὸν ἔχει μόνον, νὰ ἐπιτύχῃ, δηλαδὴ ἑκεῖνο τοῦ ἐπιδόκε. Πράγμα που ἔκανε καὶ αὐτὴ, διότι, ὅταν ἤκουσε τὴν ἀπάντησιν, πάλιν, λέγει ἡ Γραφή, προσεκόντισε αὐτὸν καὶ ἔλεγε Κύριε ἐλέησάν με.¹⁴ Ἐγνώριζε τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Κυρίου, δι' αὐτὸ ἐξακολουθεῖ νὰ παραμένῃ κοντά του καὶ νὰ τὸν παρακαλῇ Ἀλλὰ κύτταξε πάλιν τὴν σοφίαν καὶ τὴν φρενετικότητά τοῦ Κυρίου Ὅτε καὶ τότε τῆς εἶδε τὴν δοῦναι του, ἀλλὰ τῆς ἀπαντᾷ με μεγαλύτεραν σκληρότητα καὶ τραχύτητα. Διότι ἐγνώριζε τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὴν ἐδρεγνήσῃ κρυφά, ἀλλ' ἐπεθύμει καὶ οἱ μαθηταὶ νὰ πληροφορηθοῦν τὴν αἰτίαν τῆς εὐαγγελίας διὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ αἰτήματος αὐτῆς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι, ἄνθρωποι νὰ μάθουν ὅ

11. Ἐ.δ. σ. 23.
12. Ἐ.δ. σ. 24.
13. Πρὸλ. Ἐ.δ. σ. 25.

τὴν δύναμιν τῆς ἐπιμόνου προσευχῆς καὶ τὴν ἀρετὴν τῆς γυναῖκος. Λέγε λοιπὸν «Δὲν εἶνα, σωστὸν νὰ πάρῃ καὶ εἰς τὸ ψαμὶ τῶν παιδιῶν καὶ νὰ τὸ ριπῇ εἰς τὰ σκυλάκια».¹⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ πρόσθετε, σὲ παρακαλῶ, τὴν σταθερότητα καὶ τὴν ἐπιμονὴν τῆς γυναῖκος, με τοῖον τρόπον δηλαδὴ καμμένη ἀπὸ τὴν θερμὴν τῆς προθυμίας, πετώσα ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, κόπτευσαν τὰ σπλάγχνα τῆς ὅπως ἡμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, ἀπὸ τὴν λύπην τῆς καὶ ἔχουσα μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὴν θυγατέρα τῆς, δὲν ἀποκρούε, καθόλου τὴν ὑδριστικὴν ἀπάντησιν, ἀλλὰ δέχεται τὴν ὀνομασίαν τοῦ σκύλου ὁμολογῶν ὅτι, εἶνα σκυλάκι, δὲ νὰ ἡμπαρῶσῃ ν' ἀπαλλαγῇ ἀπὸ τὴν ἀγρίαν κατάστασιν τῶν σκύλων καὶ ἡμέσως νὰ συγκαταβῇ εἰς τὴν κατηγορίαν των τέκνων τοῦ Θεοῦ. Λοιπὸν ἄκουσε καὶ τοὺς λόγους τῆς γυναῖκος δὲ νὰ μάθῃς πόσον κέρδος προσφέρει ἡ μακροθυμία τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅχ μόνον δὲν ἀπεμάκρυνε τὴν γυναῖκα ἡ σκληρὴ ἀπάντησις τοῦ Κυρίου, ἀλλ' αὐτὴ βέτως ἐπολλαπλαῖασεν τὴν προθυμίαν τῆς. Πραγματικὰ, ὅταν ἤκουσε αὐτοὺς τοὺς λόγους λέγει «Ναὶ Κύριε δέχομαι ὅτ εἶμαι σκυλάκι. Διότι καὶ τὰ σπλάγχνα σκυλάκια τρώγουν ἀπὸ τὰ ψιχουλά που πεποῦν ἀπὸ τὰ τραπέζια των κυρίων των».¹⁶ Κατάλαβες δὲ τοῖον λόγον ἔδειξε μέχρι τώρα τὴν μακροθυμίαν τοῦ ὁ Κυρίου, Μὰ, δὲ νὰ μάθωμεν τὴν μεγάλην πίστιν τῆς γυναῖκος ἀπὸ τοὺς λόγους τῆς αὐτοῦς. Διότι πρόσθετε ὅτι ὁμολογῶν ὅτ ὁ Κύριος τὴν ἐπήνεσε καὶ τὴν ἐστεφάνωσε, ὅταν εἶπεν «ὦ γυναῖκα, ἡ πίστις σου εἶναι μεγάλη».¹⁷ Δὲ θαυμασμὸν καὶ ἐπαίνους ἀπέλυσεν αὐτὴν, ἡ ὅποια κατ' ἀρχὰς οὔτε ἀπάντησιν δὲν ἤξιωθη νὰ λάβῃ ἀπὸ αὐτὸν «Εἶναι μεγάλη ἡ πίστις σου», λέγει. Καὶ πραγματικὰ ἦτο μεγάλη δὲ τὰ γεγονότα ὅτι, μολοντὶ μία καὶ δύο καὶ πολλὰς φορὰς ἔδωκε τὸν Κύριον ν' ἀρνῆται νὰ τῆς ἐκπληρώσῃ τὸ αἰτήμα τῆς, ἐν ταῦτοις δὲν ἀπεγοητεύθη οὔτε παρητήθη τῆς προσπαθείας ἀλλὰ με τὴν καρτερικότητά τῆς κατωρθώσε νὰ τὸν μεταπεισῇ καὶ νὰ δημουργήσῃ τὸς προϋποθέσεις ὥστε νὰ πραγματοποιηθῇ τὸ θέλημά τῆς. Διότι τῆς ἀπαντᾷ «ὡς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλες».¹⁸

14. Ἐ.δ. σ. 26.
15. Ἐ.δ. σ. 27.
16. Ἐ.δ. σ. 28.
17. Ἐ.δ.

Είδες, ὅτι αὐτός, πού προηγουμένως οὔτε νὰ τῆς ἀπαντήσει δὲν κατεδέχετο, πόσον πλούσιος ὁπάρχεις εἶναι τώρα εἰς τὰς δωρεάς. Ἐδὼτ' ἔχ' μόνον ὁπλῶς ἱκανοποίησε τὸ αἴτημά της, ἀλλὰ συγχρόνως τὴν ἐπλήρωσε καὶ τὴν ἐστεφανώσεν. Ὄταν, ἡ πόνη, εἶπεν, «ὦ γυναῖκα, ἔδεξε τὸ πόσον ἐξεπλάγη ἀπὸ τὴν πίστιν αὐτῆς, ἐνῷ, ὅταν εἶπε πρὸς σὲ, ὡς ἡμεῖς, ἀπεκάλυψεν εἰς ἡμᾶς τὸν πνευματικὸν πλοῦτον τῆς γυναῖκος. Ἐπεὶ τα λέγει, «ὡς γίνῃ εἰς σέ, ὅπως θέλεις». Ὅτι θέλεις, ὅ.τ. ἐπιθυμῶν, αὐτὸν ἀκριβῶς σοῦ προσφέρω. Διότι ἡ πόνη μεγάλη σου καρτερικότης καὶ ἡ ἐπιμονὴ σὲ καὶ στὰ ἄξια νὰ ἐκπληρωθῇ τὸ αἴτημά σου. Εἶδότε τὴν σταθερότητα τῆς πίστεως τῆς γυναῖκος, εἰδότε τὴν αἰτίαν τῆς μακροθυμίας τοῦ Θεοῦ καὶ ἀντελήφθητε, ὅτι, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ τὴν δοῇ σὲν σὺν τερπον, δι' αὐτὰ ἀνέβαλλε τὴν ἱκανοποίησιν τῆς παρακλήσεως τῆς.

Ἀλλὰ ἂς ἐπομείνωμεν, ἐάν θέλετε, εἰς τὴν προκειμένην ἱστορίαν, δὲ νὰ μάθωμεν, ὅτι διὰ καὶνὰ ἄλλον λόγον δὲν ἀνέβαλλεν ὁ Θεὸς ἐπ. τόσα ἐτὶ τὴν πραγμασιοποίησιν τῶν ὑποσχέσεων, 38^α Ἀ. πρὸς δῶσεν εἰς τὸν πατριάρχην, παρὰ διὰ νὰ τὰς δώσῃ εἰς αὐτὸν μὲ μεγαλυνέρον λαμπρότητα καὶ συγχρόνως δὲ νὰ καταστήσῃ γνωστὴν εἰς ὅλους τὴν πίστιν τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦτο λέγει «Ὑστερὰ ἀπὸ δέκα ἐτὶ ἀπὸ τότε πού ἐγκατεστάθηναι εἰς τὴν Χαναάν», διὰ νὰ καταλάβῃς πόσος χρόνος ἐτέραςεν ἀπὸ τότε πού ὁ Ἀβραὰμ ἔλαβε τὰς ὑποσχέσεις. Διότι, ὅτι, ἡς ἐβάσεν εἰς τὴν Χαναάν ἔκτισεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ὅτι, «εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θα δώσω ὡς κληρονομίαν τὴν χωρὶν αὐτῶν» ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν παρέλευσιν τούτου χρόνου καὶ ὁ ἴδιος ἔμνησε χωρὶς τέκνα καὶ τῆς Σάρρας ἢ στερίως ἔχε παύσειν.

Καὶ ἡ Σάρα ἔδωκε τὴν Ἀγάρ, λέγει ἡ Γραφή, εἰς τὸν ἄνδρα τῆς τὸν Ἀβραὰμ ὡς σύζυγον. Καταξέσκει οὖν ὁ Θεὸς ἐπὶ αὐτῆς εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων τῆς παλαιᾶς ἐκείνης ἐποχῆς. Β. Καὶ οἱ ἄνδρες ἦσαν ἐγκρατεῖς καὶ εὐδίδαν μεγάλην στήμασιν εἰς τὴν σωφροσύνην καὶ αἱ γυναῖκες ἦσαν ὁπληγμέναι ἀπὸ τοῦ παθὸς τῆς ζηλοτυπίας. Διότι ἐπιτηδεύοντες ἐπαναλαμβάναν συνεχῶς ἡ Γραφή «Ἀφροῦ ἡ Σάρα ἐπῆρε τὴν δούλην τῆς Ἀγάρ» καὶ πάλιν «τὴν ἔδωκεν αὐτῇ ὡς σύζυγον», δὲ νὰ μάθῃς μὲ πόσον ἀπάθειαν προέβαινε εἰς τὴν ἐνέργειαν αὐτῇ καὶ πόσον μεγάλη ἦτο ἡ ἐσθλα καὶ τῶν δύο.

Καὶ ὁ Ἀβραὰμ, λέγει ἡ Γραφή, ἐρχεται εἰς ἐνω-

σὺν μὲ τὴν Ἀγάρ, ἡ ὁποία κατέστη ἔγγυος.¹⁸ Καταξέσκει μὲ τοῖον τρόπον πληροφορεῖται ἡ Σάρα, ὅτι, δὲν ἀφείλεται εἰς τὸν δίκαιον ἢ ἀδικία τῆς, ἀλλ' ἡ ἰδικία τῆς στείρωσις εἶναι ἡ αἰτία αὐτῆς. Διότι, ἀμέσως ἡ ἐνωσις ἔφερε τὴν σύλληψιν. Ὁμοίως ἡ ἐνωσις ἔφερε τὴν ἀγνωμοσύνην τῆς δούλης καὶ τὴν ἀσθένειαν τῆς γυναῖκος φύσεως, διὰ νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ τὴν περίπτωσιν αὐτῇ τὴν μεγάλην ἐπελπίσιν τοῦ πατριάρχου, «Καὶ ὅταν ἡ Ἀγάρ, λέγει, ἡσθάνθη ὅτι εἶναι ἐγκυος, ὑπερηφανεύθη καὶ περιεφρόνησεν τὴν κυρίαν τῆς Σάρρας». ¹⁹ Πραγματικῶς, τέτοιος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῶν δούλων. Ὄταν, δηλαδὴ, ἀποκτήσουν κάποια μικρὰν δύναμιν, δὲν ἀνέχονται νὰ παραμείνουν μέσα εἰς τὸν κύκλον τῆς δικαιοδοσίας τῶν, ἀλλ' ἀμέσως ἀπομονοῦν τὴν ιδιότητά των καὶ σπεύδουν νὰ ἐκδηλώσουν τὴν ἀχαριστίαν των. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἐπαθε καὶ ἡ δούλη τῆς Σάρρας. Ὄταν, λοιπόν, εἶδε τὸν ὄγκον τῆς κοιλίας τῆς, δὲν ἐσκέφθη, οὔτε τῆς κυρίας τῆς τὴν ἀνέκαρστον εὐσέδειαν οὔτε τὴν μετάνοιαν τῆς ἰδικίας τῆς ἀξίας, δὲ ἀλλὰ κατελήφθη ἀπὸ ἔπαρσιν καὶ ὑπερήφανον φρόνημα καὶ περιεφρόνησε τὴν μεγάλην φροντίδα, πού ἔδεξε δι' αὐτὴν ἡ κυρία τῆς, μέχρι τοῦ σημείου νὰ τὴν ὀδηγήσῃ εἰς τὸ κρεβάτι, τοῦ ἀνδρός τῆς.

Γ. ἔκρινεν, ὡς, ἡ Σάρα, «Εἶπεν» λέγει, «πρὸς τὸν Ἀβραὰμ. Μὲ ἀδικεῖς. ²⁰ Ἐγὼ σοῦ ἔδωκα τὴν δούλην μου εἰς τὴν ἀγκάλην σου. Ἐκεῖνη αἰσθανθεῖσα ὅτι εἶναι ἐγκυος, ὑπερηφανεύθη καὶ μὲ περιεφρόνησεν. ²¹ Ὁ Θεὸς δὲ κρίνει μετὰ τοῦ ἐμοῦ καὶ σοῦ, ὅτι, ἀνέχεσθαι τὴν διαγωγὴν τῆς. ²² Ἐδῶ πρόσξες, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀνέκαρστον μακροθυμίαν τοῦ δικαίου καὶ τὸν σεβασμὸν, τὸν ὅπου δεικνύει πρὸς τὴν Σάρραν, μὲ τὸ νὰ ζητῇ συγγνώμην διὰ τὴν παράλογον αὐτῇ κατηγορίαν. Διότι, αὐτὴ πού μὲ τὰ ἴδια τῆς τὰ χερά παραδέδωκε τὴν δούλην τῆς εἰς τὸν ἄνδρα τῆς ὡς σύζυγον, αὐτὴ πού εἶπεν «ἔλα εἰς ἐνωσιν μὲ τὴν δούλην μου», Ἐ αὐτὴ πού ἀπὸ ἰδικῆς τῆς θέλησιν καὶ πρωτοβουλίας τὸν προέστρεψεν εἰς τὴν ἐνωσιν αὐτῇ, αὐτὴ ἢ λ

18. Γεν. 16, 4.

19. ἡ δὲ Βλέπει καὶ σελ. 4 τῆς παραρτήσεως, διὰ τὴν.

20. ἡ Σάρα παρακαλεῖται πρὸς τὸν Ἀβραὰμ, ἀκούει δὲν ἔλαβεν ἀμέσως μέτρα ἀσθηρὰ, ὅσα ν' ἀποκαλέσθαι εἰς τὴν αἰτίαν τῆς δούλης εἰς τὴν ἰδικίαν. Ὁ Ἀβραὰμ νὰ εἶχε ὅπως παρὰ τοῦτον οὐδὲν ἔμελλεν ἔμελλεν.

21. Διηγεῖται ἡ συμπεριφορὰ τῆς δούλης ἐπὶ τῇ παρακλήσει ἀπὸ τοῦ Θεοῦ.

22. Γεν. 18, 6.

τηρείς τὴν ἐξουσίαν σου ἐπὶ αὐτῆς καὶ εὐρίσκεται εἰς τὴν δούλῃ σου Ἡμιταρεῖς νὰ τὴν τιμωρήσῃς νὰ τὴν συμ-
βουλεύσῃς, νὰ τῆς ἐπιβάλῃς ποινὰς καὶ τιμωρίας. Ὅ, τι
θέλεις καὶ ὅπως σοῦ ἄρεσκει, ἔτσι νὰ συμπεριφερῇς πρὸς
αὐτήν. Μὴ μοῦ προκαλῆς μόνον ζητήματα, μόνον μὴ μοῦ
καταλογίσῃς ὅσα ἔπραξεν αὐτὴ μετὰ τὴν αὐθάδη διαγωγὴν
τῆς. Διότι δὲν παρεκινήθην ἀπὸ σαρκικῶν πάθος ἰδικῶν
μου, δὲ νὰ καταδεχθῶ τὴν ἔνωσιν μετ' αὐτὴν, ὥστε νὰ προ-
σφέρω εἰς αὐτὴν παράλογον προστασίαν, παρασυρόμενος
ἀπὸ τὸ πάθος μου αὐτὸ. Γνωρίζω τὴν τιμὴν ποὺ ὀφείλω
νὰ σοῦ ἀπονέμω, ἐνῶ ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος δὲν ἀγνοῶ τῶν
ὑπηρετῶν τὴν ἀχαριστίαν. Β. Δὲν θίβω καμμίαν σημάσειον
εἰς αὐτήν, δὲν τὴν φροντίζω καθόλου. Ἔνα εἶναι ἐκεῖνα
ποῦ με ἐνδιέφερε, μόνον, τὸ νὰ σὲ κάνω νὰ μὴ αἰσθάνε-
σαι λύπην καὶ ταπείνην καὶ νὰ εὐρίσκεισαι εἰς μεγάλην τι-
μὴν ἀπηλλαγμένη ἀπὸ κάθε πρᾶγμα ποῦ σοῦ προξενεῖ
δυσπαρέσκειαν.

Αὐτὴ εἶναι ἀληθινὴ οἰκονομία, αὐτὸς εἶναι ὁ πραγμα-
τικὸς ὁδὸς, διὰ δὲν λεπτολογεῖ τοὺς λόγους τῆς γυναι-
κὸς τοῦ, ἀλλὰ, φερόμενος μετὰ συγκρατίαν διὰ τὴν ἀδυνα-
μίαν τῆς γυναικείας φύσεως, εἶναι πρᾶγμα ἐπιδόωκε, νὰ ἐπι-
τύχῃ, πῶς, δηλαδὴ, θὰ ἀπομακρύνῃ τὴν λύπην τῆς καὶ θὰ
διατηρήσῃ σταθερὰν τὴν μεταξὺ τῶν εἰρήνην καὶ ἀμύνησιν.
Ἄς τὰ ἀκούσῃς αὐτὰ οἱ ἄνδρες καὶ ἄς μνηθεύῃς τὴν ἐπ-
είκειαν τοῦ δικαίου καὶ ἄς ἀπονέμῃς τὸν ἀνάλογον σέβας-
μόν καὶ τὴν τιμὴν πρὸς τὰς γυναῖκας τῶν καὶ ἄς τὰς φρον-
τίζῃς ὡς ἀσθενέστερα ὀκεῖται. Ὅστε νὰ αὐξάνῃ ἡ μετα-
ξὺ τῶν ἀγάπη. Διότι αὐτὸ εἶναι ἀληθινὸς πλοῦτος, αὐτὴ ἡ
πὸ μεγάλη περιουσία. ὅταν ὁ ἄνδρας δὲν εὐρίσκεται εἰς ὁ-
χόναν μετὰ τὴν γυναικά του, ἀλλὰ, ὡς νὰ εἶναι ἕνα σῶμα,
ἔτσι, εἶναι ἐνωμένοι. «Διότι οἱ δύο θὰ γίνωσιν», λέγει, «μία
σάρκα, ἐργαζόμενο εἰς διῶσιν μετὰ τῶν»²⁴. Οἱ σύζυγοι αὐ-
τοῦ τοῦ εἴδους, εἴτε ζοῦν εἰς τὴν πέναν, εἴτε εἰς τὴν ἀφά-
νειαν, θὰ εἶναι πρὸ εὐτυχείας ἀπὸ ὅλους, ἐπειδὴ ἀπολαμβά-
νουν ἀληθινὴν εὐχαρίστησιν καὶ περνοῦν τὴν ζωὴν των εἰς
διάρκῃ γαλήνην. Ὅπως, δὲ, ὅσα, ὅσα, στεροῦνται αὐτοῦ
τοῦ αγαθοῦ καὶ ὁ ἕνας ζηλεῖ τὸν ἄλλον καὶ καταστρέφουν
τὸ αγαθὸν τῆς εἰρήνης, εἴτε καλῶν μετὰ εἰς ἀφρονον
πλοῦτον, εἴτε ἔχουν πολυτέλη τραπέζαν, εἴτε κατέχουν με-
γάλα ἀξιώματα, ζοῦν τὴν χειροτέραν ζωὴν ἀπὸ ὅλους. Ὅ-
σοῦ κάθε ἡμέραν δημιουργοῦν εἰς ἄλλους τῶν κῆματα καὶ ἀ-

²⁴ Ἐ.α. 9, 24

ναταραχάς, ἀλληλουστυπτεῖνται, καὶ δὲν ἡμιταροῦν νὰ νο-
ωσοῦν καμμίαν ἡβονήν, ἐπειδὴ ὁ ἐσωτερικὸς πόλεμος συν-
ταράσσει τὰ πάντα καὶ δημιουργεῖ μεγάλην δυσπαρέσκειαν
μεταξὺ των. Ἀλλὰ ἐδῶ δὲν συμβαίνει, κατὰ τέτοιον. Μὴ, ὁ
ποτε ἀρχῆς μετὰ τὴν μεγάλην του ἀγαθότητα κατεπράννε
τὸν θυμὸν τῆς συζύγου του καὶ ἐγέμισεν τὸ σπῆν του ἀπὸ
εἰρήνης μετὰ τὸ νὰ δώσῃ εἰς τὴν σύζυγόν του ἀλόκληρον τὴν
ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς δούλης.

«Καὶ ἡ Σάρα ἐκακοτο ῥεε» τὴν Ἀγαρ, λέγει, «ὡς
δούλη ἐφυγεν ἀπὸ τῆς Σάρρας καὶ τὸ σπῆν τοῦ Ἀδραμ».
Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, πιθανὸν νὰ ἐταπώρῃσεν τὴν αὐθάδειάν της,
ἐπὶ αὐτὸ καὶ ἡ δούλη ἐπράπη εἰς φυγὴν. Διότι αὐτὴν τὴν
συνέθε αὐ ἔχουν οἱ δοῦλοι. Ὅταν δὲν ἔχουν τὴν δυνατό-
τητα νὰ ἐκδηλωνοῦν ἐλευθερίαν τὸν χαρακτήρα των, ἀλλ'
ἐμπαθίζονται εἰς τὰς ἐνεργείας των ὡς ὁμοῦς δραπέτου
ἀπὸ τοὺς κυριοὺς των καὶ τρέπονται εἰς φυγὴν. Ἀλλὰ πρό-
σεξε ἐν προκειμένῳ πάλιν πόσῃν δοθήσῃ εὐρίσκει ἡ δού-
λη ἀπὸ τὸν οὐρανόν, ὅς τὴν τιμὴν ποῦ ἀπελάμβανεν ὁ δι-
καίος. Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, περιέφερε μαζὶ τῆς τὸ σπέρμα τοῦ
δικαίου, ὅς αὐτὸ καὶ ἀξιοῦται, νὰ ἴδῃ τὴν ὁπτασίαν τοῦ ἀν-
γέλου.²⁵ Ἀ καὶ ὅτι ὁ ἄγγελος κυρίου εἶρε τὴν Ἀγαρ
πλουμένην εἰς τὴν ἐρημὸν πλησίον κάποιας πηγῆς, ὡς
τοῦ ἡ ποῖα εὐρίσκεται εἰς τὸν ὁρμόν πρὸς τὴν ἐρημὸν
Σούρ.²⁶ Κύτταξε τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὅτι δὲν πε-
ρφρονεῖ κανένα, ἀλλ' εἴτε εἶναι δούλος εἴτε δούλη ἀποδε-
κνύει πρὸς ὅλους ἀνεξαιρέτως, τὴν πρόνοιαν τοῦ ἀποθέ-
των δὲ εἰς τὴν διαφοράν τῶν ἀξιώματων, ἀλλὰ εἰς τὴν ὁ ἀ-
θείαν τῆς ψυχῆς ἐκάστου. Ἐν προκειμένῳ ὁμοῦς, ὁ ἀγγε-
λος δὲν ἀμφανίζεται χάριν τῆς παιδείας, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας
τῆς τιμῆς ποῦ ἀπεδίδεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν δικαίον. Διότι, ὅπως
εἶπα παραπάνω, ἔπραξεν αὐτὴ νὰ τύχῃ μεγάλης προνοίας,
ἐπειδὴ ἡξιώθη νὰ δεχθῇ τὸ σπέρμα τοῦ δικαίου. Καὶ ὁ ἀν-
γέλος κυρίου, ὅταν εὐρέσκει αὐτήν, εἶπε πρὸς αὐτήν. Β. Ἀ-
γαρ, δούλη τῆς Σάρρας, πόθεν ἔρχεσαι καὶ ποῦ ὁπάγεις;²⁷
Πρόσεξε ὅτι καὶ οἱ λόγοι τοῦ ἀγγέλου τῆς ἀπενοθεύουν

²⁵ Ἡ λέξις «ἐκακοτο ῥεε» ἔχει ἑξήκοντα σημασίας, ὅλων τῶν
τῶν ἐκφυγόντων καὶ τῶν ἐνοβέτητων.

²⁶ Γεν 16, 6.

²⁷ Ἐ.α. 1, 2. Ὁ ἄγγελος κυρίου εὐρέσκει πλῆθος καὶ ἀνθρώπων
καὶ ἀνθρώπων. Ἡ ὁδοὶ τῆς προνοίας κατενοῦνται ὡς τῆς ἀγίας
πνεύματος, τὴν καρδίαν της, καὶ ἐκτείνονται ὡς τὴν καρδίαν ἐπὶ τὴν
ἀνθρωπότητα καὶ ὅσοις νὰ συνεχίσῃ τὴν ὁδοὺς της.

²⁸ Ἐ.α. 1, 2.

τὴν ἀξίαν τῆς Διότης διὰ τὴν καταστήσει πρὸ προσεκτικῆς, ἀμείνων τὴν προσφώνει μὲ τὸ ὄνομά της καὶ λέγει «Ἄγαρ». Πραγματικῶς, συνηθίζοντες κατὰ κάποιον τρόπον νὰ προσεχόμεν περισσότερον εἰς ἀκείνους, οἱ ὁποῖοι μᾶς φωνάζουν μὲ τὸ ὄνομά μας, Ἔπειτα, λέγει «δοῦλη τῆς Σάρως». Τῆς ὑπενθυμίζει, δηλαδὴ τὴν κυρίαν τῆς, ὥστε νὰ ἡμιπορέσῃ νὰ ἀντληθῇ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη πολλὰς φορές εἶχε κομῆθι εἰς τὸ κρεβδῶν τοῦ Κυρίου τῆς, πάλιν ἦτο ὑποχρεωμένη νὰ θεωρῇ τὴν Σάρων κυρίαν τῆς.

Κύτταξε, λοιπόν, ὅτι ὁ ἄγγελος ἐρωτᾷ, διὰ τὴν ἀνοηκασίαν νὰ δώσῃ ἀπάντησιν. Ὁ ἄπο τοῦ, λέγει, ἐφθασες τώρα εἰς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔρημον καὶ ποῦ κοιτεῖς; αὐτὸ καὶ ὁ ἄγγελος ἐμφανίζεται εἰς αὐτήν, ὅταν ἐφθασῇ εἰς τὴν ἔρημον αὐτήν, διὰ νὰ μὴ σχηματίσῃ τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι, κάποιος τυχερός περαστικός εἶναι ὁ ἐρωτῶν. Διότι ἡ το ἔρημιά καὶ, δὲν ὑπῆρχε κανένας ἄλλος. Διὰ νὰ κοπιᾷ ὅτι, λοιπόν, ὅτι δὲν εἶναι κάποιος ἀσημαντός αὐτός τοῦ ὀμιλεῖ πρὸς αὐτήν δι' αὐτὸ ἀφοῦ ἀνεφανίσθη εἰς τὴν ἔρημον, ἐρωτᾷ αὐτήν. Καὶ ἐκείνη ἀπαντᾷ «Ἐφυγα ἀπὸ τὴν Σάρων τὴν κυρίαν μου».²⁹ Κύτταξε ὅτι, δὲν ἀρνείται ὅτι εἶναι, δοῦλη, ἀλλὰ τὰ ὁμολογεῖ ὅλα ὅπως εἶναι εἰς τὴν πραγματικότητά, δὲν εἶναι λέγει, ἄνθρωπος αὐτός τοῦ μὲ ἐρωτᾷ, διὰ νὰ ἡμιπορέσῃ νὰ τὸν ἐξαπατήσῃ. Διότι, ἐπρόφθασε καὶ μὲ ἀπεκάλεσε μὲ τὸ ὄνομά μου καὶ ἀνέφερε καὶ τὴν κυρίαν μου. Συνεπῶς, πρέπει καὶ ἐγὼ νὰ εἰπω ὁλόκληρον τὴν ἀλήθειαν «Ἐφυγα», λέγει, ἀπὸ τὴν Σάρων τὴν κυρίαν μου». Πρόσεξε ὅτι, λέγει, τὸ ὄνομα τῆς κυρίας τῆς χωρὶς νὰ ἐκδηλώσῃ καμμίαν κακίαν ἐναντίον τῆς. Διότι, δὲν εἶπεν ὅτι, μὲ σκεπτετο μὲ κακίαν ὅτε εἶπεν ὅτι, μὲ ἐθαύμασε καὶ ἐπειδὴ δὲν ἡμιπορούσα νὰ ὑποφέρω τὴν σκληρότητά της ἐπράτην εἰς φυγὴν. Τίποτε τὸ κακὸν δὲν εἶπεν, ἀλλὰ μόνον τὸν ἑαυτὸν τῆς κατηνόρησεν, ὅταν εἶπεν ὅτι ἐδραπέτευσα.

Ἐγνωρίσας τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτῆς. Πρόσεξε τώρα τὴν εἰπὼν ὁ ἄγγελος πρὸς αὐτήν. Ἐκκαὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτήν Ἐπίστρεψε εἰς τὴν κυρίαν σου καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν της.³⁰ Εἰς τὴν φράσιν τῆς δοῦλης ὅτι, «ἐδραπέτευσα ἀπὸ τὴν κυρίαν μου», ὁ ἄγγελος λέγει «Ἐπίστρεψε» δηλαδὴ γύρισε πάλιν εἰς αὐτήν καὶ μὴ συμπερ φέρσας μὲ ἀχαριστίαν πρὸς αὐτήν, ἢ ὅπως τὸσον τὸ-

29. Ε. 4
30. Ε. 4 στ. 9

λὺ σὲ εὐηργέτησεν Ἔπειτα, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας τῆς ἀλαστονείας καὶ τοῦ ἐγωισμοῦ τῆς εἶχεν ἐξοργίσει, τὴν κυρίαν τῆς, λέγει ὁ ἄγγελος καὶ ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς, δηλαδὴ νὰ υποταχθῇ εἰς αὐτήν, διότι αὐτὸ εἶναι τὸ σκεπτετο σου. Νὰ παραδεχθῇ τὴν δουλείαν, μὴ ἀγνοεῖς τὴν κυριαρχίαν.³² Ἀ μὴ ὑψηλοκρονήσῃ, μὴ φαντάζεσθαι παραπάνω ἀπὸ ὅσον ἀξίζει. Ταπεινώσου ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς, δεῖξε μεγάλην ὑποταγήν. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ἀγγέλου ἐμαλάκωσαν ἀρκετὰ τὴν ψυχὴν τῆς, ἐπαταύωσαν τὸν ἐγὼ ὁμὸν τῆς, ἐχαλινώγησαν τὸν θυμὸν τῆς, μεγάλην γαλήνην ἔφεραν εἰς τὴν σκέψιν τῆς.

Εἰς τὴν συνέχῃ, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι τυχεῖα καὶ ἄσκοπα ἤλθῃ νὰ τύχῃ τῶσης φροντίδας, ἀλλὰ διὰ νὰ μάθῃ ὅτι, ἐξ αἰτίας τοῦ σπέρματος τοῦ δικαίου εὐρίσκει τὴν περποίησιν, πρόσεξε μὲ ποῖον τρόπον παρηγορεῖ αὐτήν, σπταιζὶ τὴν ψυχὴν τῆς καὶ τῆς προσφέρει ἱκανοποιητικὴν παραμυθίαν, μὲ ὅσα προσθέτε. Β. Ἐκκαὶ ὁ ἄγγελος Κυρίου εἶπε πρὸς αὐτήν. Θὰ πληθύνῃ πολὺ τοὺς ἀπογόνους σου, ὥστε λόγῳ τοῦ πληθους νὰ μὴ θύναται νὰ ἀριεθύνῃς.³¹ Καὶ αὐτὸ, λέγει, σοὶ προλέγω ὅτι αἱ ἀπόγονοί σου θὰ εἶναι τῶσον πολλοί, ὥστε δὲν θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ ἀριθμηθῶν. Συνεπῶς, μὴ σὲ κυρτῇ ἡ λύπη, μὴ ἀπαγορεύεσθαι μὴ σὲ πᾶν ταραχή, ἀλλὰ νὰ δεῖξῃς καθολικὴν ὑποταγήν. Διότι, νὰ εἰσαί, ἔγγυσ, θὰ γεννήσῃς υἱὸν καὶ θὰ τὸν ὀνομάσῃς Ἰσαακ.³³ Δι' αὐτὸ ἀκριδῶς, λέγει, σοὶ προλέγω τὴν γεννησὶν καὶ διδοῦ ἀκόμη καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ τοῦ θὰ γεννηθῇ, διὰ νὰ ἐπανέλθῃς ὑπὸ τὰς οὐρανίας αὐτὰς καὶ νὰ ὁρθώσῃς τὰ σφάλματά σου, ἀφοῦ γνωρῆσθαι περ σσοτέρα, ἡμιπορεύσῃς. Ὁ Διότι ὁ Κυριος, λέγει, ὥστε εἶπεν εὐμένως ὑπὲρ σοῦ λόγῳ τῆς θλίψεως σου αὐτῆς.³⁴ Ἀπὸ ἐδῶ πληροφοροῦμεθα πόσον κέρδος διδοῦν αἱ θλίψεις καὶ πόσον ωφέλειαν προσφέρουσιν αἱ συμφοραὶ. Ἔπειδὴ δηλαδὴ, ἀνχώρησε ἀπὸ τὴν κυρίαν τῆς καὶ ἐμεγάλωσεν ἡ λύπη τῆς, περ σκεκλυθῇ ἀπὸ τὰς θλίψεως εὐρίσκει νοχώσιν. Ὑστερα ἀπὸ τῶσαν εὐμενοσίαν καὶ τὴν ἀνοδίαν τῆς εἰς τὴν θεοῦ καὶ τὰρ εἶπε εἰς τὴν κυρίαν τῆς δι' αὐτὸ καὶ γρήγορα τῆς ἐδόθη ἡ ἀνάλογος βοήθεια. Αὐτὰ λέγει, τὰ ὅσα σοὶ ὑπεσχέθην, θὰ πραγματοποιηθῶν καὶ θὰ γεν-

31. Ε. 4 στ. 10
32. Ε. 4 στ. 11
33. Ε. 4

νήσης υἱόν καὶ οἱ ἀπόγονοί σου θὰ εἶναι ἀναριθμητοί, ὥ-
στ' ὁ Κύριος διατέθῃ εὐμενῶς ὑπὲρ σοῦ λόγῳ τῆς θλιψέως
σου αὐτῆς.

Συνεπώς, και ήμεις ως μη άναγκασμένοι, **Ω** δούκς από μιαν κοκκιν προπτή των πραγμάτων θεσπασθέντα τότε ως αν άδοτι. τίποτε άλλο δει θοηθεί την φύσιν μας δασιν ή συστολή, το τεπεινόν φρονήμα και χαλ γωνργισμός της έπαύσεως της ψυχής. Πραγματικά, τότε μας άκουει περί ούσων το Κύριος, όταν τον έπακούμεθα με λιτήν ψήν και ταπεινωμένην καρδίαν και έπιμενόμενους της παρ- άλληςς μας, «Ω ότι το Κύριος δ έστέψη», λέγει, «εμηνάς ύπέρ σου λόγω της βλάβης σου ατίσχο

Ἐν συνεχείᾳ, προέβλεψε τὰς ἀσφαλείας τοῦ παιδὸς καὶ ποῦ πρόκειται νὰ γεννηθῇ Ὁ υἱὸς σου αὐτοῦ, λέγει, «ἐὰν εἴπωαι ἀνθρώπος τῆς ὑπατάσεως πόσον δυνατός,» ὥστε νὰ στρέφει τὰ ἐναντίον δίδων Ἐ καὶ θάλει νὰ στρέφονται ἐναντίον αὐτοῦ. Καὶ οἱ ἀπόγονοι, τοὺς καὶ κατακρίθωμεν ἀνατολικῶς τῶν ὁρίων σου.» Τίς προμηνύει, ὅτι θὰ εἶναι γενναῖος, πολεμιστὴς καὶ ὅτι θὰ δεῖξῃ μεγάλην ἐπιμέλειαν διὰ τὴν καλὰ ἔργειαν τῆς γῆς. Εἶδες πόσον ταπεινὰ, ὁ πατριάρχης μὲ ὅσα ἐγγίνους εἶναι τὴν δούλην. Ἀ δὲ, ἡ πρόνοια δι' αὐτὴν ἀποδεικνύει τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν δίκαιον.

Αὐτὰς τὰς συμβουλὰς ἀποὺ ἐδίδον· ὁ Ἄγγελος ἐκ τῆς Ἁγαρ καὶ τῆς ὑπακοῆς τὴν δόξα ἐπαράτει· καὶ συμ-
βῶν ἀνεχώρησεν. Ἄλλὰ κτῶταε πάλιν τὴν ἐγγνωμὴν
τῆς βουλῆς. ³⁹² Α· Ἡ Ἁγάρ, λέγει, ἡ Γραφὴ, λαλῶντι-
σας ἐπεκαλέσθη τὸ δυνάμι τοῦ Κυρίου τοῦ λαλοῦντος
πρὸς αὐτὴν καὶ εἶπε, Σὺ εἶσαι ὁ Θεὸς ὁ ρημας ἐπολάσων-
τις ἐλπίμας πρὸς ἐμὴ τὴν δυστυχισμένην. Ἡ Ἁγάρ ὡμα-
λόγησε καὶ εἶπε, Πραγματικὰ ἔφυγον μου εἰς τὸν παρο-
ντος ἀσθενῶ ἐκ ἐμὲ Κύριον, διὰ τοῦτο ἔχωρον σπουδῶς
ἐνόημα τὴν πηγὴν φράσας, λέγει τὸν Κύριον. Τοῦτο ἐρ-
ρίσκειται μετὰ Κἀδης καὶ Βαρὰχ. ³⁹³ Κτῶταε δὲ καὶ ἡ Ἁ-
γάρ θέλει νὰ διατηρήσῃ συνεχὲς τὴν ἀνάμνησιν τοῦ γε-
νότος αὐτοῦ νὰ τὴν ἀνομιᾶσιν πὺν θιθεῖται τὸν νότον.

[illegible]

35. 16. 12

[illegible]

κε νον. «Δι' αὐτὴν ὠνόμασεν», λέγει, «τὴν πτῆνην ἔκκεν· ἄραρον ὅπου εἶδα τὸν Κυρ. οὐκ ὅτι ἡ βασιλ. οὐα αἰὶά ἐστιν ἡγὼς τῆς βαλάνεως ἐπὶ τὴν ὁδοὺν εὐρασκεται γινετα. π.ὃ ἐν ἀποσῆς καὶ ἀποδῶκεται. μεγάλαν ἐνὸνυμασάντην διὰ τὴν γενομένην εἰς αὐτὴν ἐνδραγμένην ἢ καὶ ἐπιστάμενην ἐπὶ τὴν ἀνέδει. ὁ Θεός, ἀφ' οὗ ἤρξατο ἡ τύχη τῶς φροντίδος. Καὶ ἡ Ἀγαρή προσέειπε ἡ Γραφή «πρὸς τὴν καὶ ἐγέννησε μετ' ὧν λίγον κύν ἐπὶ τὸν Ἀδραρ. Ὁ Ἀδραρ καὶ ὠνόμασε τὸν κύν του. τὸν ὁποιον ἡ Ἀγαρ τὸν ἐχάρασε, ἀπῆλθε»

Ἄρα τὰ γεγονότα αὐτὰ μανθάνομεν πόσον μεγάλο ἔργον εἶναι ὃ ἐπίκει· καὶ πῶς ὤφειλε ἐν ἡμποροῦμεν ναυ ἀποκορσώμεν ἀπὸ τῆς θαλάσσης. Καὶ τὴν μὲν ἐξ ἐκείνου γνωρίζομεν ἀπὸ τῶν συμπεριφορῶν πού ἔδεξε ὁ πατὴρ ἀρχὴς πρὸς τὴν Σάρων καὶ καταπύριν τὴν ἀναγκάσειεν εἶναι, μὲ τὸ νὰ δωρῇ τὴν βουλὴν εἰς τὴν ἀπόλυσιν ζέουσιν αὐτῆς καὶ ἔτι· να γέμισεν τὸ στήν τοῦ ἀπὸ εἰρήνης, τὴν δὲ ὤφειλε ἀπὸ τοῦ δίδου ἀνὰ θαλάσσης ἡμποροῦμεν νὰ τὴν ἰδμεν ἀπὸ θαλάσσης συνεισέσιν εἰς τὴν βουλὴν. Ὁ ὅταν, δηλαδὴ, τὴν ἐπέτιμυσεν ὃ κὺρ αὐτῆς καὶ ἐβγαίε μακριὰ τῆς καὶ ὑπέστη μεγάλην ταλαιπωρίαν, ἀπὸ τοῦ μὴ πνευμένῃ ψυχῇ ἐπεκαλεσάμην τὸν Κύριον ὁκνῶς βλάψῃ νὰ ἴδῃ τὸν ἐξ ἀόραντου ἀπεσταλμένον. Πραγματικῶς, διὰ τὴν μάθησιν, ἔμελλε ὁ ἀπεσταλμένος καὶ συνειστέλλει, ἡ ἐξ ὧν τῆς μεγάλῃς αὐτῆς φροντίσεως λέγει πρὸς αὐτὴν ὁ ἄγγελος· «ἰδοὺ, εἰσα ἔγγιστος θὰ γεννηθῇς καὶ καὶ τὰς τὸν ἀνολάσῃς» σημαίει ὅτι ὁ Κύριος διετέθη ἐφωκῶς ὑπὲρ σοῦ λόγῳ τῆς θάλασσης σου ταύτης.

Ας τὸν ἀποφύγωμεν, ἀγαπητοί μου, ὅτι εἰν ἐμ-
μέθα προσεκτικοί, αἱ θλίψεις ἡμᾶς φέρουσιν πρὸς κεντὰ εἰς τὸν
Κυρίον καὶ τότε μόνον θα ἡμπερωσώμεν καὶ προσελθώμεν
πρὸς τὴν θνήσκειν αὐτὸν, ὅταν μὲ πνευμένῃ ψυχῇ καὶ θερμᾷ
δύναμι· προσαναγκάσῃ αὐτόν. Ὁ δὲς μὴ αἰσθάνωμεθα ὅτι
θεῖαν λύτην θ' ἂν τὰς θλίψεως μας, ἀλλὰ συλλογίζομεν ὅτι
κερόσοι πρὸς πείρασιν, ἀπὸ αὐτὰς θὰ ὑποπείρωμεν μὲ προ-
σπίτῃ ὅλα τὰ ἅθ' ἀγαθὰ συσπείσαντα τῆς ζωῆς μας, καὶ ἀκούη
δὲς διδασκόμεθα καὶ συμπεριφρονέμεθα μὲ ἐπιεικίαν καὶ ἡρε-
μίαν πρὸς θεόν· μὴ γινῇ καὶ τοὺς συναυθαριώμεν πρὸ πάν-
των θυμῶς πρὸς τὰς γυναῖκάς μας. Καὶ να προσεχωμένον πά-
ρα πάλιν ὥστε εἴτε μὴ ἐκ κατηγόρησεν εἰκόνα εἴτε εἰκόνα
καὶ μὴ λατρελαγῶμεν τὰ πράγματα· ἀλλὰ δι' ἕνα μόνον αἰ-
σθησιζώμεν, να ἐξαρῶμεν ζωὴν διηλαστὴν τὸ αἶμα τῆς λύ-
την καὶ να φέρωμεν εἰς τὸ σπῆ μας ἀπόλυτον εἰρήνην ὡ

στε καὶ ἡ γυναῖκα νὰ ἀποσιώνεται, εἰς τὸν ἄνδρα τὴς καὶ ὁ ἄνδρας νὰ ἡμπορῇ νὰ καταφεύγῃ πρὸς αὐτήν, οὐκ εἰς ἄλλον, ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς ταραχὰς καὶ τοὺς θαυμάσιους ἔκτοντας τῆς νὰ εὐρασκῇ καὶ ἐκαστὴν παρηγορίαν. Διότι ἡ γυναῖκα ἐδόθη εἰς τὸν ἄνδρα διὰ νὰ τὸν βοηθῇ, ὥστε ἀσφαλίσμενος ὁ ἄνδρας μὲ τὴν συμπαράστασιν τῆς γυναικὸς νὰ ἡμπορῇ νὰ ὑφίσταται τὰ κακὰ τοῦ τοῦ συμβαινόντος. Προσγυριστικά, εἰς αὐτοὺς ἄνδρας καὶ μετρημένην, δὲν θὰ προσφέρῃ μόνον εἰς τὸν ἄνδρα τὴν παρηγορίαν ἀπὸ τὴν συγκοιτησίαν, ἀλλὰ καὶ εἰς ὅλους τὺς ἄλλας ἐκδηλώσεις τῆς ζωῆς θὰ ἀποδείξῃ πόσον εἶναι ἀπαραίτητος ἡ παρουσία τῆς, ἐλαφρύνουσα καὶ διευκολύνουσα τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, χωρὶς νὰ τὸν ἀφῇ νὰ αὐτὴ λαμβάνει, ὅτε τὰς ἐξωτερικὰς οὕτως εἰς τὴν οἰκογένειαν καθ' ἡμέραν συμβαινουσας δυσκολίας. Ἀλλὰ, οὐκ ἄρα στος κυβερνήτης, ³⁴ ἂν εἴται θὰ νολιμῇ τὴν τροχίαν τῆς ψυχῆς τοῦ μὲ τὴν ἰδικήν τῆς σοφίαν καὶ μὲ τὴν σύνεσιν τῆς θὰ τοῦ δώσῃ μεγάλην παρηγορίαν.

Ὅσοι, λοιπόν, συζυγοὶ εἶναι συνδεδεμένοι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν ἡμπορεῖ πλεονεκτήματα δυσάρεστον τῆς παρουσίας ζωῆς νὰ τοὺς λυπήσῃ, οὕτως καὶ τοὺς ἀπορρίπτῃ τὴν χαρὰν τῶν. Διότι ὅταν ὑπάρχῃ ὁμόνοια, εἰρήνη καὶ δεσμός ἀγάπης μετὰ ἄνδρος καὶ γυναικὸς, τότε εἰς αὐτοὺς συσσωρεύονται ὅλα τὰ ἀγαθὰ καὶ ἅλα καταστοὺν ἀπρόσβλητο, ἀπὸ κάθε ἐπιβουλῆς, σὰν νὰ εἶναι ὠχυρωμένον. Πιστὸς ἀπὸ κάποια μεγάλο καὶ ἀπρόβλεπτον πείρασ, δηλαδὴ, μὲ τὴν δόξαν σὺν τοῦ χαρίζεσθαι ὁ Θεὸς αὐτὴν θὰ τοὺς κἀνῃ πρὸς ἰσχυροὺς καὶ ἀπὸ τὸν δόξαν, αὐτὴ θὰ τοὺς καταστήσῃ πρὸς σκληροὺς καὶ ἀπὸ τὸν σίβηρον, αὐτὴ θὰ τοὺς προστατεύσῃ πρὸς ὁποιοδήποτε ἀπὸ κάθε πλοῦτον καὶ περισσίων, ἢ αὐτὴ θὰ τοὺς διεκδύσῃ εἰς τὴν πρὸς μεγάλην δόξαν, αὐτὴ θὰ τοὺς δώσῃ μὲ μεγάλην ἀφθονίαν τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ.

Ὅθεν, ὅς τις παρακαλῶ νὰ μὴ θεωρῶμεν τίποτε πολυτιμότερον ἀπὸ αὐτήν, ἀλλὰ νὰ κάνωμεν καὶ νὰ ἐνεργῶμεν τὰ πάντα, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ γαλήνη καὶ εἰρήνη εἰς τὴν οἰκογένειαν. Διότι τότε τὰ παιδιὰ τοῦ θὰ γεννηθῶν θὰ μιμηθῶν τὴν ἀρετὴν τῶν γονέων τῶν, οἱ ὕμνῳ, ἐπιστῇ θὰ τοὺς ἀκολουθήσων εἰς τὸ καλόν, ἡ οἰκογένεια θὰ προσδεύσῃ ἀπὸ πάσης ἀπώλειας καὶ μεγάλη θὰ εἶναι ἡ εὐμερία τῶν προγόνων. Πραγματικά, ὅταν προτιμῶμεν τὸ θελημα τοῦ Θεοῦ, ὅλα τὰ ἄλλα θὰ ἔλθουν κατὰ φυσικὴν ἀκολουθίαν καὶ δὲν θὰ δοκιμάσωμεν καμμίαν λύπην, διότι

ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ θὰ μᾶς χορηγῇ τὰ πάντα μὲ ἀβυσσόν. Λοιπόν, διὰ νὰ ζῶμεν χωρὶς λύπην τὴν παρούσαν ζωὴν καὶ νὰ προσελκύσωμεν εἰς μεγαλύτερον θαυμάσιον τὴν εὐνοίαν τοῦ Θεοῦ, ἂς προσκολληθῶμεν εἰς τὴν ἀρετὴν, ἂς φρουρίζωμεν νὰ φέρωμεν εἰς τὸ σπῆν μας τὴν εὐνοίαν καὶ τὴν εἰρήνην, ἂς ἐνδιαφερωμεθα δὲ τὴν ἐκδοκίαν τῶν πατέρων μας, ἂς ἐπιμελώμεθα τὸν χαρακτήρα τῶν ὑπηρετῶν μας, ὥστε ἀπὸ δι' ὅλα αὐτὰ λαβώμεν πλοῦτος ὡς ἄλλοι, ἂν ἀξιώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν καὶ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μὲ τὸν ὅτιον εἰς τὸν Πατέρα καὶ συγχρόνως εἰς τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἀνῆκει ἡ δόξα τὸ πρῶτον, ἡ τιμὴ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

ΟΜ ΛΙΑ ΤΡΙΑΚΟΣΪΤΗ ΕΝΑΤΗ

• ΟΤΙΑΝ ΔΕ Ο ΑΒΡΑΜ ΕΓΓΙΝΕΝ ΕΝΗΝΗΝΤΑ ΕΤΗΕΣ ΕΤΩΝ
ΠΑΡΟΙΣΙΑΣΘΗ Ο ΘΕΟΣ ΒΙΣ ΑΥΤΟΥ. ¹

Είδατε, αγαπητοί μου, ότι τίποτε από όσα περιέχον-
ται εις την θείαν Γραφήν δεν είναι περιττόν. Είδατε με ποι-
ον τρόπον σῆς παρουσίᾳ αχθεῖ τὰ σχετ ζόμενα με τὴν Ἁ-
γὰρ γεγονότα καὶ τὴν δραπέτευσιν αὐτῆς ἀπὸ τοῦ οπί-
στου Ἀβραμ 394 Ε καὶ πόσῃ ὠφέλειαν ἐπήραμε ἀπὸ ἐκεί. Δι-
ὅτι ἐμάθωμε τὴν μεγάλην ἐπισκεΐαν τοῦ πατριάρχου, τὸ μέ-
γεθος τῆς σωφροσύνης του, τὸν σεβασμὸν τοῦ εἶδε ξε πρὸς
τὴν Σάραν ἐπειδὴ ἠθεώρησε τὴν ἀμόνοιαν πρὸς αὐτὴν πο-
λυμωτέραν ἀπὸ κάθε ἄλλο πράγμα. Εἶδαμε τὴν ἀνέκαρ-
στον φιλανθρωπίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος δὲ τὴν τιμὴν τοῦ
ἀπέδιδεν εἰς τὸν δικαίον διχ. μόνον ἐπανάφερε τὴν Ἁγὰρ,
ἡ ὁποία ἐπλανήθη εἰς τὴν ἔρημον ἀφου ἀπέδρασε φοβου-
μένη τὴν κυρίαν τῆς ἀλλὰ ἐχάρισε καὶ τὴν γέννησιν τοῦ
ἱσμεὶλ, προσφέρων μετὰ τὸ γεγονός αὐτὸ μεγάλην παρηγο-
ρίαν εἰς τὸν δικαίον καὶ ἀμειβων αὐτὸν διὰ τὴν τόσον μενὰ
λήν ὑπομονὴν του. Καὶ οὔτω ἐγεννήθη ὁ ἱσμεὶλ 395 Α ἐ-
πεὶ δὴ ἡ θεία Γραφή ἤθελε νὰ μᾶς φανερώσῃ τὴν ἡλικίαν τοῦ
πατρὸς ἀρχοῦ μᾶς ἀνέφερε καὶ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐτῶν ὅταν
εἶπεν, ὅτι «ὅταν ἐγεννήθη ὁ ἱσμεὶλ, ὁ Ἀβραμ ἦτο ὄγδο-
ῆκοντα ἐξ ἐτῶν». ² Λοιπὸν ἂς ἴδωμεν τί ἐπικαλούθησε, διὰ
νὰ γνωρίσωμεν πάλιν ἀπὸ τὴν συνέχῃ τῶν γεγονότων
καὶ τοῦ δικαίου τὴν μεγάλην ὑπομονὴν καὶ τοῦ Κυρίου τὴν
ἀνέκφορστον καὶ ὑπερβολὴν φιλανθρωπίαν. Θὰ γνωρίσω-
μεν δὲ μετὰ ἀκριβείαν, ἔάν κατορθώσωμεν νὰ μάθωμεν πάλιν
τὰ ἐτη τῆς ζωῆς τοῦ δικαίου, καὶ κατὰ ποῖον τρόπον ἐτα-
κτοποίησεν ὁ ἀναθὺς Θεὸς τὰ γεγονότα πρὸς ἀνέφερόντο εἰς
αὐτόν, δοκιμάζων εἰς κάθε περὶ πτωσὶν τὴν σταθερότητα
τῆς πίστεως τοῦ δούλου του Β καὶ ἀποκαλύπτων τὴν θεο-
φιλίαν τοῦ ἀδελφοῦ. Ὁ Θεός, δεδοκίμα, ἐγνωρίζε καλὰ ἐκ τῶν

¹ Γεν. 17 1.

² Βλ. 16, 16. Συνεπῶς, μεταξὺ τῶν γεγονότων τοῦ 16 περ. καὶ
τῶν τοῦ 17 περ. μεσολαβοῦν 13 χρόνια.

προτέρων τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου του, ἤξερε τὸ
κάλλος τῆς ψυχῆς του καὶ ἐγνώριζε μετὰ ἀκριβείαν τὸν μαρ-
τυρίαν. Επειδὴ, ὁμῶς, ἤθελε νὰ τὸν καταστήσῃ γνωστὸν
καὶ εἰς ὅλους τοὺς τότε παρὺρ σκομένους, ὥστε καὶ εἰς τὰς
ἐπερχομένας γενεάς ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου νὰ γινῇ παράδει-
γμα πρὸς μίμησιν εἰς τοὺς ἐπιθυμοῦντας, διὰ τοῦτο ὀλίγον
κατ' ὀλίγον φανερώει τὸν πλοῦτον τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου
δὲ νὰ διδασκώμεθα καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ δυσπιστῶμεν εἰς τὰς
ὑποσχέσεις τοῦ μᾶς διδὲι ὁ Θεός, οὔτε νὰ δυσαναοχτιώ-
μεν ἀπὸ τὴν ἀναβολὴν τῆς εκπληρώσεως αὐτῶν, ἀλλὰ νὰ
ἔχωμεν μεγαλύτερον ἐμπιστοσύνην εἰς τὰ μὴ βλέπομενα
παρὰ εἰς ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἀντ'λαμβανόμεθα διὰ τῆς ἀρε-
σεως καὶ ἐγγίζομεν μετὰ τὰ χερά μας, Ὁ δὲ ὅσον μᾶς διδὲι
τὴν ὑπόσχεσιν ὁ Κύριος τοῦ Σὺμπαντος. Καὶ πρέπει νὰ
γνωρίζωμεν καλῶς ὅτι δεν εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ διαψευ-
σθοῦν αἱ ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ Ἀλλὰ, καὶ ἂν ἀκούῃ μετὰ τὴν
πάροδον τῶν χρόνων συμβῇ κατ' ἀντίθετον πρὸς τὰς ὑπο-
σχέσεις τοῦ Θεοῦ, οὔτε τότε πρέπει νὰ κλονίζεται κανεὶς,
ἀλλὰ νὰ γνωρίζῃ τὴν πανσοφίαν καὶ τὴν παντοδυναμίαν
τοῦ ὑποσχεθέντος Θεοῦ καὶ ὅτι ὅλα ὑποχωροῦν καὶ ὑπο-
τάσσονται εἰς αὐτόν, ὅταν θελήσῃ νὰ πραγματοποιήσῃ ὅ-
σα ἔχει σκεφθῇ. Διότι ἡμῶς νὰ προσφέρῃ ἀκάμῃ καὶ ὁ
περφορικὸς ὠρεάς, ἀφοῦ εἶναι ὁ Κύριος καὶ ὁ Δημιουργ-
γὸς τῆς φύσεως Ἄς μὴ ἀσχολώμεθα λοιπὸν ὁ ὑπερβο-
λικά μετὰ ὅσα πραγματοποιεῖ ὁ Θεός, ἔχοντες ὡς κριτήριον
τὴν ἰδυνάμειαν μας, οὔτε νὰ δυσπιστῶμεν δ' αὐτὰ στρο-
ζόμενα εἰς τὴν φυσικὴν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ,
ὥσαν εὐγνώμονες δούλο, γνωρίζοντες τὴν ὑπέρμετρον δύ-
ναμιν τοῦ Κυρίου μας, ἂς πιστεῦσωμεν εἰς τὰς ὑποσχέσεις
Του, ὑπερβικνόντες τὴν ἀνθρωπίνην ἰδυνάμειαν μας. Τοου-
τοτρόπως καὶ ὅσα μᾶς ὑποσχεθῇ θα ἐπιτόχωμεν καὶ θὰ α-
πολαύσωμεν τὴν εὐνοίαν του καὶ ἀναλόγως πρὸς τὰς δυ-
νάμεις μας θὰ τιμῆσωμεν τὸν Θεόν Ἀσφαλῶς ἡ μεγαλυ-
τέρα τιμὴ τὴν ὅταν ἀποδοθῇ εἰς τὸν Θεόν εἶνα αὐτή,
δηλαδή το νὰ ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν δυνάμιν του
καὶ οὔτω ἀκόμη, ὅσα συμβαίνουν εἶναι ἀντίθετα, πρὸς ὅ-
σα διὰ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν βλέπομεν. Καὶ, ὅστις πα-
ραξενευσθῇ, ἂν τὸ νὰ μὴ ἀμφιβαλλώμεν εἶναι μεγάλη τι-
μὴ προκειμένου καὶ περὶ τοῦ Θεοῦ Ἀκόμη καὶ μεταξὺ τῶν
συνανθρωπῶν μας, ἔάν δεν ἀμφισβάζωμεν, ὅταν μᾶς ὀπα-
σχωῖται κατ' ἀπὸ αὐτὰ τὰ φθορὰ καὶ πρόσκαιρα πράγμα-
τα, ἀλλ' ἔλπιζωμεν μετὰ θάρρους εἰς ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος μᾶς ὁ-

πόσχεται, κάθε ένας θεωρεί ὅτ' αὐτὸ ἀποδίδεται ἡ ἐγγύτης αὐτῆς τιμῆς, τὸ ὅτ', δηλαδή, ἡμεῖς δὲν ἐδεξαμεν ἀμφισβήτησιν, ἀλλ' ἠλπίσαμεν μὲ θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις του. Ἐάν λοιπὸν συμβαίη αὐτὸ καὶ διὰ τὰ ἀνθρώπινα πρόνοιαι, τὰ ὅποια πολλὰς φορές μεταβάλλονται, ἡ ἑκατα ἀνθρωπίνης ἀδυναμίας δὲν εἶναι δυνατόν νὰ πραγματοποιηθοῦν αἱ ἀποφάσεις, πολὺ περισσότερον οφείλομεν διὰ τὰς θείας ὑποσχέσεις νὰ ἐλπίζωμεν μὲ θάρρος εἰς τὰς ὑποσχέσεις τοῦ Θεοῦ, ὅτι καὶ ἐν ἔκῃ μεσολαβήσει πολὺς χρόνος διὰ τὴν πραγματικὴν ἐκτέλεσιν αὐτῶν.

Λοιπὸν, αὐτὰ, τώρα, δὲν ἐλέγχθησαν ἀπὸ ἐμὲ χωρὶς αἴτιαν, ⁹⁶ Α ἄλλα διὰ νὰ ἡμπορέσωμεν νὰ μάθωμεν, ὅταν ἐξετάσωμεν τὴν ἀρχὴν τῶν δυνάμεων ἐκτιθεντά, εἰς ἡμᾶς, ὅτ' ὁ φιλόθεωπος Θεός, θέλων νὰ καταστήσῃ εἰς δόξαν γινωσκτὸν τὸν πατριάρχην, ἐπιδεκνύει τὴν μεγαλήν του μακαρίαν ἐν ἐπὶ τὸσον πολλὰ ἔτη. Καὶ ὁ δικαῖος Ἀβραάμ δὲν δυσπισθεῖ, δὲν γίνεται δυσκίνητος ἐνὰς τῆς ἀπειρίας, δὲν παραιτεῖται, ἀλλὰ δι' ἔλυν του τῶν προσποθεῶν ἐπιτεκνύει τὰ θεοφιλῆ του φρονήματα, ἐνισχυόμενος μὲ τὰς καλύτερας ἐλπίδας. Θὰ γνωρίσωμεν δὲ μὲ ἀκριβεῶς τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς τοῦ πατριάρχου, ἐάν πληροφορηθῶμεν πόσος χρόνος ἐμεσολάβησε. Βέβαια, δὴ αὐτὰ θὰ μᾶς τὰ διδάξῃ μὲ σαφηνείαν ὁ μακάριος Μωϋσῆς φωτιζόμενος ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Β Τ, λέγει λοιπὸν αὐτός, Ὅταν ὁ Ἀβραάμ ἐπήκουσε εἰς τὴν ἐπιτολὴν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀφ' οὗ ἐξεκίνησεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν κατηύθυνθ' εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ἥτο ἐβδομήκοντα πέντε ἐτῶν. Καὶ ἀμέσως, ἀφ' οὗ ἐγκατεστάθη εἰς τὴν γῆν Χαναάν, ὑπεσχέθη εἰς αὐτὸν καὶ τοὺς ἀπογόνους του ὅτι θὰ τοῦ δοῖται ὁλόκληρον τὴν γῆν, καὶ ὅτι θὰ ἀναδείξῃ τὸσον πολυαριθμὸς τούτων ἀπογόνους του, ὥστε νὰ μὴ ἀριθμοῦνται, ὅπως ἀκριβῶς ἡ ἑκμὸς τῆς θαλάσσης καὶ αἱ ἀστέρες. Καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὴν τὴν ὑπόσχεσιν συνέθεσαν ἐν τῷ μεταξὺ πολλὰ γεγονότα εἰς τὸν δικαῖον, δηλαδή ἡ μετὰδοσις εἰς τὴν Αἰγύπτου ἐξ αἰτίας τῆς πείνης, ἡ ἀρπαγὴ τῆς Σάρρας καὶ ἀμέσως κατόπιν ἡ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ φροντίς. ⁹⁷ Γ Καὶ πάλιν, ὕστερα ἀπὸ τὴν ἐπιστροφὴν ἀπὸ ἐκεῖ, ἡ γενομένη ὑπὸ τοῦ βασιλέως τῶν Γεράρων προσβολὴ πρὸς τὴν Σάρραν καὶ ἀμέσως ἡ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ παρασχεθεῖσα προστασία. ⁹⁸ Καὶ ἐνῶ ὁ δικαῖος ἐδίδετο νὰ συμπάσῃ οὐκ

8. Πρὸς Γεν. 20 εἰς καὶ ὁμολογ. 48ην εἰς τὴν Γένεσιν.

λα αὐτὰ εἰς αὐτὸν μετὰ τὴν δοθείσαν ἐκείνῃ ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, δὲν ἐκλονίσθη ἡ ἀρραβὴς του, οὔτε ἐξήταξε διὰ τοῖον λόγον αὐτός, ὁ ὁποῖος ἐλαθε τέτοιον ὑπόσχεσιν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, καθήμερ ὡς περιττὴ εἰς τὸσον πολλοὺς καὶ πικίλους περσμοὺς καὶ ἐπὶ τὸσον μεγάλῳ χρονικῷ διάστημα παραμένει ἀτσόνος. Ἀλλὰ καὶ ἔμεινεν ἱκανοστὸς ἡμεῖς καὶ ἀδέχετο μετ' εὐχαριστήσεως τὰς ἀποφάσεις τοῦ Θεοῦ ἐπειδὴ ἦτο φλόβεος καὶ δὲν ἠμέχετο νὰ ὑποβάλλῃ εἰς ἐρευναν ἐπὶ τῇ βάσει τῆς ἰδικῆς του σκέψεως ὅσα ἐγένοντο ἀπὸ τὸν Θεόν.

Δ Καὶ ὕστερα ἀπὸ δέκα ἔτη ἀποκτᾷ τὸν Ἰσραήλ, τὸν γεννηθέντα ἀπὸ τῆς Ἄρας, καὶ ἐνόμιζε, λοιπὸν, ὅτ' ὁ αὐτὸς Ἰσραήλ ἐκπληροῦται ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτὸν «Διότι, ἦτο ὁ πατριάρχης», λέγει, «ἀγνοοῦντα ἐξ ἐτῶν, ὅταν ἐγεννήθη ὁ Ἰσραήλ». Ἀλλ' ὁ φιλόθεωπος Θεός, ἀφ' οὗ ἐβήρυκσε τὴν ὑπαγγελίαν τοῦ δικαίου πατριάρχου ἐπὶ δέκα τρία ἐπὶ πλέον ἔτη, τότε πραγματοποιεῖ τὴν ὑπόσχεσιν του. Διότι γνωρίζε καλὰ ὅτ' ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου Ἀβραάμ ἀνέδεχθη λαμπρότερα καὶ ἐνδοξότερα διὰ τῆς ἐπὶ μακρὸν χρόνον δοκιμασίας, ὅπως ἀκριβῶς καθορίζεται ὁ χρυσὸς εἰς τὸ χυμένῳ σιμ. Ὅταν ἐγένεν ὁ Ἀβραάμ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐτῶν, λέγει, Ε «Παρουσιάσθη πάλιν ὁ Θεός εἰς αὐτόν». Καὶ ἐνεκα τοῦτο ἔβαλε μακροθυμίαν ἐπὶ τὸσον χρονικὸν ὁ ὅστις. Ὅχι μόνον δ' αὖ νὰ γνωρίσωμεν καλὰ τὴν ὑπαγγελίαν τοῦ δικαίου καὶ τὴν μεγαλήν ἀρετὴν, ἀλλὰ καὶ διὰ νὰ ἴδωμεν τὴν ὑπερβολικὴν του δύναμιν. Διότι, ὅταν τὸν ἐγκατέλειψεν ἡ φυσικὴ ἱκανότης καὶ ἦτο πλέον ἀσχηματὸς διὰ νὰ τεκνοποιήσῃ ἐπειδὴ τὰ μέλη τοῦ σώματος του ἔχον μαρτυρῆσαι τελείως καὶ ἀπὸ τὸ γῆρας ἔχον νεκρωθῆ, τότε, ἐποκαλύπτων καὶ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου καὶ δεκνύων τὴν ὑπερφυσικὴν του δύναμιν, πραγματοποιεῖ τὰ τῆς ὑποσχέσεώς του. Ἀλλ' εἶναι ἀπορατήτων νὰ ἀκούσωμεν καὶ οὗς λόγους, οἱ ὁποῖοι ἐλέγχθησαν ἀπὸ τὸν Θεόν πρὸς τὸν Ἀβραάμ. ⁹⁹ Α «Ὅταν ἐγεννέσθ' ὁ Ἀβραάμ ἐνενήκοντα ἐννέα ἐτῶν, λέγει, «παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός καὶ τοῦ εἶπεν Ὅταν δὲ ἀκούσῃς κῆρυξ ἡμῶν καὶ ἀκούσῃς κατὰ ἀνάξιν λόγον, οὔτε ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ γινῇ αἰσθητὴ δὲ τῶν σωματικῶν ὀφθαλμῶν ἡ θεία καὶ ἀσχηματὸς ἐκείνη δύναμις, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐννοήσις διὰ μὲ εὐσέβειαν. Εἶπε λοιπὸν ὁ Μωϋσῆς ὅτι παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν ὁ Θεός, ἀντί, δηλα-

4. Βλέπε σμ. 2. τῆς προσηγορίας διὰ τὸν Θεόν.
5. Λέξις τοῦ κειμένου.

δή, νά εἶπῃ, ὅτι ἤβρισεν αὐτόν τῆς ἐπισκέψεως του καί τόν ἐβειρωρῆσεν ἀξίον τῆς παρ' αὐτοῦ θεῆας φροντίδας καί συνδ' αἰλέγῃ, μαζί του μέ πολλήν συγκοιτάδασιν καί λέγει «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου Γίνοῦ εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καί ἀμεμπτος, ὅστι μεταξὺ ἐμοῦ καί σου ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ. Ὁ Ἀδράμ ἐγνώμωνων τόν Θεόν ἐπέσε πρηνῆς καταγῆς». ⁶ Ἡ Ὑπέρβη μεγάλη ἡ ἐγνώμοσυνη τοῦ δικαίου, ἀλλά καί ἡ φλανθρόπια τοῦ ἀγαθοῦ Θεοῦ πρὸς αὐτόν ἦτο ὑπερβολή καὶ Διότι εἶπεν «Εγὼ εἶμαι, ὁ Θεός σου», σχεδόν λέγων ὅτι ἐγὼ εἶμαι, ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος μέχρι σήμερα δ' ἠθεύετο ποικιλοτρόπως τὰς ὑποθέσεις σου, ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος σέ ἐδήγησα ὡς δώδω, ἀφοῦ σέ ἐξορκίσω ἀπὸ τὴν πατέρα σου, ὅτι ἐγὼ εἶμαι, ὁ ἀνδοκίχης ὑπερμαχός σου εἰς τῶσαν ἐποχήν, καί ὁ ὁποῖος σέ κατέστησα ἀνωτερον ἀπὸ τοὺς ἀντ' αἰώνους σου, καί, δὲν τοῦ εἶπεν ἀπλῶς ἐγὼ εἶμαι, ὁ Θεός, ἀλλὰ τοῦ εἶπεν «ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου». Παρατήρησε τὴν μεγάλην ἀναστροφήν τοῦ Θεοῦ, ἡ κατὰ τοῖον τρόπον καὶ δ' αὐτῆς τῆς προσθήκης ἐπὶ ἐκείνῃ τὴν πατρικὴν σπογγὴν πρὸς τὸν δικαίον Ἀδράμ. Διότι ὁ Θεός ἀλοκλήρου τῆς οἰκουμένης, ὁ δὴν οὐργός τῶν δλων, ὁ πρὸ γῆς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς εἶπεν «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου». Εἶναι μεγάλο τὸ μέγεθος τῆς τιμῆς τὴν ὁποῖαν ἀποδίδει εἰς τὸν δικαίον Ἀδράμ. Κατὰ παρόμοιον τρόπον συνήλθε νὰ ὁμολῇ καί πρὸς τοὺς προφήτας Διότι ὅπως ἀκριβῶς τώρα αὐτός, ὁ ὁποῖος εἶναι, καὶ νῦν εἰς δλους Κύριος, καταδεχεται νὰ προσφωνήται ἀπὸ τὸν ὑπηρέτην του Θεοῦ τὸν εὐαρεσμένον ἀργότερα νὰ λέγῃ «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεός τοῦ Ἀδράμ, τοῦ ὁποῖο ὁ ἀκούσας τοῦ ἀκούσας», τοιοῦτοτρόπως καὶ οἱ προφῆται συνήθιζον νὰ λέγουν «Ὁ Θεὸς μου, Θεὸς μου», χωρὶς νὰ θεωροῦν τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἱερέων τῶν ἀποκλειστικότητος, ἀλλὰ ἀποδεκνύοντες καὶ αὐτοὶ τὸν ἀκατάσχετον πάθος των πρὸς Αὐτόν. Ὁ Θεὸς οὖν, ὅμως, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ νὰ πράττουν τοῦτο ἄνθρωποι, ὅταν ὁμοῦ πρᾶττε τοῦτο δι' ἀνθρώπων πράγματα, ὅς ὡς ὁ Θεός αὐτὸ εἶναι τὸ πρωτοφανές καὶ παράδοξον Ἀλλ' ἄς μὴ θαυμάζωμεν, ἀγαπητοί, καὶ ἄς ἀκούσωμεν νὰ λέγῃ ὁ προφήτης «Εἶναι ἀνωτερός ἕως πρᾶττων τὸ βέλημα τοῦ Θεοῦ πάρα ἀμεπρητοὶ ἀμαρτωλοί». ⁷ Καὶ ἄς ἀκούσωμεν πάλιν νὰ λέγῃ ὁ

6. Γεν 17, 1. 2.

7. Ἐξοδ. 3, 6.

8. Σοφ. Ισπ. 16, 3.

μακάριος Παῦλος ἀΠεραιφόντο ὡς πλανόδιοι δῶδ καὶ ἐκεῖ, ἔχοντες ὡς ἐνδύματα δέρματα προβάτων καὶ αἰγῶν, σπερούμενοι, ἐλιδόμενοι καὶ κακοπαθοῦντες πρὸς αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἄνδρας δὲν ἦτο δυνατόν νὰ συγκριθῇ, ὡς ἄξιος, ἀλοκλήρος ὁ κόσμος». ⁸ Τοιοῦτοτρόπως ὁ μὲν προφήτης διεκήρυξεν ὅτι εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ μυρίους παρὰ νόμους ὁ ἕως, ὁ ὁποῖος πρᾶττει τὸ βέλημα τοῦ Κυρίου, ὁ δὲ μακάριος Παῦλος, ὁ διδάσκαλος τῆς οἰκουμένης, ἀπὸ μᾶς ἀνέφερε δι' ὅλους τοὺς ἐναρέτους, ἔοι ὅποιοι διὰ τοῦ μέθους καὶ σ' οὐ χωρῶν, λέγει, ὅτι «δὲν εἶναι ἄξιος πρὸς σύγκοσιν μὲ αὐτοὺς ὁ κόσμος ἀλοκλήρος». Αφοῦ ἀνέφερεν ἀλοκλήρουν τὸν κόσμον ὁ Παῦλος, αὐτὸν παρόμοιον πρὸς αὐτόν αὐτοῖς, οἱ ὅποιοι διώκοντες, καὶ θλιβόντες, διὰ νὰ διδάσθῃς πρὸς αὐτὸν μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς. Διὰ τοῦτο καί, λέγει, πρὸς τὸν πατριάρχην ὁ τῶν δλων δὴν οὐργός «Εγὼ εἶμαι ὁ Θεός σου, γίνοῦ εὐάρεστος ἐνώπιόν μου καὶ ἀμεμπτος. Διότι δὲν θὰ παραβλέψω τοὺς ἰδωτάς τῆς ἰσοσύνης μεγάλης ἀρετῆς σου, ἀλλὰ ἀμεταξύ ἐμοῦ καί σου ὑπογράφεται συμφωνία, ὅτι θά σέ πληθύνω πάρα πολύ». Δὲν εἶπεν ὅπως θά σου δώσω τὴν δυνατότητα νὰ ἀποκτήσης πλῆθος ἀπογόνων, ⁹ Ἀλλὰ καί, ὅπως παύλας, ὑποδεικνύων τὸ μέγεθος τῆς ἀξίσεως καὶ ἐκεῖνο τὸ ὅτι αὐτὸν εἶπε προσημαίνοντας ὅτι θὰ αὐξηθῶν οἱ ἀπόγονοί σου ὡς ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης καὶ οἱ ἀστέρες, τοῦτο ἀφανέρωσεν ὅτι διὰ τοῦ κοφύδρου. ¹⁰ Ἀλλὰ, βλεπόντων ὁ ἐγνώμων καὶ θεοφιλὴς ὑπηρέτης τὴν τῶσον μεγάλην συγκοιτάδασιν τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ ἐξεπλάγη ὁ Ἀδράμ ἀπὸ τὴν τῶσον μεγάλην φροντίδα τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἀπάρην του καὶ ἐπειδὴ ἀντελήφθη καλῶς καὶ τὴν ἀνθρωπίνην του ἀδυναμίαν καὶ τὴν ἀγαθότητα καὶ ἀπερὸν δύναμιν τοῦ Θεοῦ, ἔπεισε πρηνῆς, κατὰ γῆς, λέγει, δεκνύων δ' αὐτοῦ τρόπου αὐτοῦ τὴν μεγάλην του ἐγνώμοσυνη. Διότι ὁ μόνον δὲν ἔχουσιν τὴν νου, τοῦ καὶ δὲν ὑπερφανεύθη δ' αὐτὴν εὐνοῖαν, ἡ δὲ αὐτοῦ ἐπέθετο χθὲν ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ, ἀλλ' ἀντιθέτως πολὺ περισσότερον ἐπὶ ἐπὶ νουθετῶνται τῶν Θεοῦ. Πραγματικὰ ἔπεισε πρηνῆς, κατὰ γῆς, λέγει ἡ Γραφή. Ἡ Διότι ἡ ἐγνώμων ψυχὴ εἶναι αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα, δταν, δηλαδὴ ἀπολαμβάνη μεγαλύτερας εὐεργεσίας, τότε ἐπὶ ἐκείνῃ, πρὸς τὸν Θεόν, πολὺ μεγαλύτεραν εὐλόγησεν.

9. Γεν. 17, 1. 2.

10. Δεξ. τοῦ αὐτοῦ.

Δ, αὐτὸ «ἔπειτες», λέγε, «πρηνής, κατὰ γῆν». Ἐπειδὴ αὐτὸς κἀν ἐπὶ τοῦ ναὸς ἀνασηκώθη, βλέπων ὁ δίκαιος Ἀβραάμ νὰ ἔχη πραγματοποιηθῇ εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τόσο μεγάλου εὐεργετοῦ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ καὶ ἔπειδὴ ἀνελογίζετο τὴν ἀδυναμίαν τῆς ἀνθρωπίνης του φύσεως, ἐπεδείκνυε τὴν μεγάλην του εὐλάβειαν παρομένων πρηνής Πατριάρχης ἐν συνουσίᾳ τὴν ἀσπὸν μεγαλοδωριαν τοῦ Θεοῦ. Πραγματικῶς, εἶπεν εἰς αὐτὸν ὁ Θεὸς τὰ ἑξῆς: Ἐνῶ σοὺ ὁμῶς Ἰσοῦ ἢ παρὸς σὲ ὑπόσχεσις μου. Θὰ γίνῃς γενάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέχρι τώρα Ἀβραάμ, ὁ ἀλλὰ θὰ ὀνομάζουαι Ἀβραάμ.¹¹ Ὁ δὲ ἄνθρωπος οὗτος πατριάρχην πολλῶν λαῶν θὰ σὲ ἀξίῃσιν πολὺ, καὶ σὲ κἀνὼ πατριάρχην πολλῶν φυλῶν καὶ βασιλεὺς θὰ προεβῇσιν ἀπὸ σοῦ.¹²

Παρατήρησε, ἀγαπητέ, πῶς ὁμῶς τώρα πρὸς τὸν δίκαιον μὲ σαφένειαν καὶ ὅτι νὰ καταστήσῃ εἰς αὐτὸν περισσότερον ἀκριβῆ τὴν πληροφορίαν προσθεῖται εἰς τὴν προσηφώνησίν του καὶ τὸ ἐπὶ πλείον στοιχεῖον καὶ λέγει, «Θὰ γίνῃς γενάρχης πολλῶν λαῶν. Τὸ ὄνομά σου δὲν θὰ εἶναι ὅπως μέχρι τώρα Ἀβραάμ, ἀλλὰ θὰ ὀνομάζουαι Ἀβραάμ, διότι ὥρισαι σὲ, πατρὶάρχην πολλῶν λαῶν». Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ προσηφώνειν ὄνομα ἐσημάνει τὴν ἐδῶ ἐπιτροπὴν ἀπὸ τὴν πέραν χώραν, ὁ (διότι Ἀβραάμ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἐκεῖνον ὁ ὅστις ἦλθεν ἀπὸ πέραν, καὶ τὸ γινώσκον αὐτὸ ὅσο εἶναι κάτοχος ἐκείνης τῆς γλώσσης), ἐπεὶ δὲ λοιπὸν ἐπρόκειτο νὰ ἐλθῇ εἰς τὴν Χαναάν ἀπὸ τῆς πέραν χώραν, ὁ αὐτὸ οἱ γονεῖς του τοῦ ἔδωσαν αὐτὸ τὸ ὄνομα. Ἀλλὰ πιθανόν νὰ εἴπῃ τις. Καὶ ἐὰν ἦσαν ἄπιστοι, οἱ γονεῖς του, ἀπὸ ποῦ ἦτο γνωστὴ εἰς αὐτοὺς ἡ πρόγνωσις αὐτῆς ὥστε νὰ τοῦ προσδώσουν αὐτὸ τὸ ὄνομα, τὸ ὁποῖον ἐφαίνετο δὲ, ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ ὕστερον ἀπὸ πολλὸν χρόνον, καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπὸδεξις τῆς ἐμφυρετικῆς σοφίας τοῦ Θεοῦ. τὸ ὅτι δηλαδὴ πολλὰς φορές ἀκόμη καὶ διὰ τῶν ἀπίστων διευθετεῖ παρόμοια ζητήματα. Καὶ παρόμοια θὰ εὐρεθῶν νὰ ἔχουν συμβῇ καὶ εἰς ἄλλας περιπτώσεις. Ἐξ ὧν ἀμέσως μᾶς ἔρχεται εἰς τὸν νοῦν τὸ ὄνομα τοῦ Νῶε. Πραγματικῶς, καὶ εἰς αὐτὸν οἱ γονεῖς του ἔδωσαν ὄνομασαν ὅχι διὰ ὁμοσημασίας, οὔτε κυτὰ τύχην, ἀλλ

11. Ἀβραάμ, σημαίνει πατὴρ ἰσχυροῦ, ἢ ὁ ἰσχυρὸς ὁ πατέρας.

12. Ἀβραάμ, σημαίνει πατὴρ πολλῶν.

12a. Γεν. 17, 4-6.

λὰ θέλοντες νὰ ἐπιστημονοῦν ἐκ τῶν προτέρων τὸν κατακλυσμόν, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ συμβῇ μετὰ ἀπὸ πεντακόσια ἔτη. Ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ὅτι ὁ πατήρ τοῦ Νῶε ἔδωκε αὐτὸ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδί του,¹³ ὁ δὲ ἔπειδὴ ἦτο ἀνάρετος, ἔκρινε τὴν Ἁγίαν Γραφήν, ἡ ὁποία λέγει, μὲ σαφένειαν, ὅτι ὁ Νῶε ἀνεβίβη ὁ μόνος δίκαιος καὶ τέλειος εἰς τὴν γενεάν του.¹⁴ Ἐὰν καὶ ὁ Λάμεχ ὁ πατήρ τοῦ Νῶε ἦτο ζηλωτὴς τῆς ἀρετῆς τοῦ δικαίου δὲν θὰ τὸ παρεσιωποῦσεν ἡ Ἁγία Γραφή καὶ δὲν θὰ ἔλεγεν ὅτι ὁ Νῶε ἦτο ὁ μόνος δίκαιος. Ὅταν ἐπρόκειτο λοιπὸν νὰ δώσῃ τὸ ὄνομα εἰς τὸ παιδί του, λέγει, «καὶ θὰ εἶναι τὸ ὄνομά του Νῶε» αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ ἀπὸ τῶν κακῶν ἔργων τῶν χειρῶν μας, καὶ ἀπὸ τὸ ἀγῶνισμα τῆς γῆς, τὴν ὁποῖαν καταπράσσει ὁ Θεός.¹⁵ Πες μου, ἀπὸ ποῦ ἦτο δυνατόν ἐκεῖνος νὰ γνωρίζῃ ὅσα ἐπρόκειτο νὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ τόσας γενεάς, «Θὰ ὀνομασθῇ λοιπὸν, Νῶε, διότι αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ». Β. Τὸ ὄνομα «Νῶε» εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν σημαίνει ἀνάπαυσις. Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ δώσῃ μόνος ἀπὸ ἐκείνων τὸν κατακλυσμόν, ὁ ὁποῖος συνέβη εἰς τὴν οἰκουμένην καὶ νὰ ἀποτελέσῃ τρόπον τινὰ τὴν ἀπαρχὴν τῆς οὐσιώσεως τῆς ἐπομένης γενεᾶς, δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγει ἡ Γραφή «Αὐτὸς θὰ μᾶς ἀναπαύσῃ, ὀνομάζον ἀνάπαυσιν τὸν κατακλυσμόν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ὅταν εἶχον ἀποκάμει, δολοκλήρος ἡ γῆ ἀπὸ τὴν πονηρίαν τῶν κατοίκων τῆς καὶ εἶχεν ὑποστῇ μεγάλῃν κακοτολίῃν ἦλθεν ὁ κατακλυσμός καὶ τὴν γῆν, ἡ ὁποία εἶχε γίνῃ ἀκαθάρτος ἀπὸ τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῆς ἐκαθάρισε μὲ τὴν πύσιν τῶν ὑδάτων, ὁ καὶ ἀποκάμῃ τὴν πονηρίαν τῶν ἔλεον νῦν ἐκείνων ἀνθρώπων καὶ ἐκείνους διὰ τῆς τιμωρίας ἀνέταυσε. «Ὁ δὲ, λέγει ἡ Γραφή, «ὁ θάνατος εἶναι εἰς τὸν ἀνθρώπον ἀνάπαυσις».¹⁶ Παρατήρησε, διὰ διευθετεῖ ὁ Θεὸς πολλὰς φορές δὲ τῶν ἀπίστων ἐκείνη τὰ ὅποια πράσσεται νὰ συμβοῦν. Κατὰ τὸν ἴσον λοιπὸν τρόπον ἔδωσαν καὶ οἱ γονεῖς του εἰς τὸν πατριάρχην τὸ ὄνομα τοῦ ἐξ ἀρχῆς, βεβλόντες νὰ δηλώσουν ἐκ τῶν προτέρων ὅτι, θὰ γίνῃ μετανάστης καὶ ὅτι θὰ φθάσῃ εἰς ξένην χώραν ἀφοῦ περάσῃ τὸν ποταμόν. Ἀφοῦ λοιπὸν λέγει, ἐκείνο τὸ ὄνομα, ὁ δὲ ὁποῖον ἐβόη ἀπὸ τῶν γονεῖς σου ἐφαίνετο ἐκ τῶν προτέρων τὸ ὅτι ἐπρόκειτο νὰ διασπαραχθῇ ἐδῶ προερχόμενος ἀπὸ ἐ-

13. Πρὸς Ρωμ. 5, 9.

14. *11, 2 στ. 20.

15. *16, 3, 28.

κεῖ, παροδίζου καὶ τὴν προσθήκην τοῦ στοχείου ἄλλου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ, διὰ τὴν μάθησιν ὅτι αὐτὸ σου δείκνυε ὅτι. ὅθι γίνῃς πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν. Καὶ μάλιστα παρατήρησε τὴν ἀκριβείαν ἐκείνων τὰ ὅποια λέγει. Δὲν εἶπε, ὅθι γίνῃς πατὴρ ὅλων τῶν ἐθνῶν, ἀλλὰ πατὴρ πολλῶν ἐθνῶν. Διότι, ὑπάρχον καὶ ἄλλα ἔθνη, τὰ ὅποια ἐπρόκειτο νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ ἐκεῖ, διὰ τὴν κατακτήσασιν οἱ ἀπόγονοι τοῦ πατριάρχου ὡς κληρονόμοι τὴν χώραν, δι' αὐτὸ λέγει καὶ κατέστησε πατέρα πολλῶν ἐθνῶν. Ἐπειδὴ γινώσκω καλῶς τὸ μέγεθος τῆς ἀρετῆς σου θὰ σὲ ἀναδείξω ὁ δάσκαλος πολλῶν ἐθνῶν καὶ θὰ αὐξάνω τοὺς ἀπογόνους σου καὶ θὰ τοὺς πληθύνω ὑπερβολικὰ. Καὶ θὰ προσέλθουν ἔθνη ἐκ τῶν ἀπογόνων σου καὶ θὰ γεννηθοῦν δασαεῖς μετὰ σοῦ αὐτῶν.

Ἐ Ἀγαπητοί, νὰ μὴ ἀνογνώσωμεν ἐπιπροσάδην αὐτὰ τὰ ὅποια μέγας λέγει. Ἡ Γραφὴ χωρὶς νὰ δώσωμεν σημασίαν διότι, ἐν ἀντιληφθῶμεν καλῶς τὴν ἡλικίαν τοῦ πατριάρχου καὶ ὅτι ἦκουσεν αὐτὰ ἀπὸ τὸν Θεόν νὰ τοῦ λέγῃ εἰς τὰ τελευταῖα γηραιότητος τοῦ θὰ μείνωμεν καταπληκταὶ καὶ ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ καὶ ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν δύναμιν τοῦ φιλανθρωποῦ Θεοῦ. Διότι, ἐπεσήμανεν ὅτι, θὰ αὐξηθοῦν τόσοι πολλοὶ οἱ ἀπόγονοι ἐνὸς ἀνθρώπου σχεδὸν ἀπονεκρωθέντος καὶ τοῦ ὁποίου τὰ μέλη ἔχουν διαλυθῇ καὶ καθήμερὸς ὡς σκέπτεται τὸν θάνατον, ὥστε νὰ δημουργηθοῦν μάλιστα πολλὰ ἔθνη ἐξ αὐτοῦ. Καὶ ὅχι μόνον αὐτὸ ἀλλὰ λέγει ὅτι θὰ γεννηθοῦν ἀπὸ ἐσένα καὶ δασαεῖς. Εἶδες μέγας ὑποσχέσεις; «Θὰ αὐξάνω τοὺς ἀπογόνους σου ὑπερβολικὰ». Δὲν ἀποκαλύπτει ἀπλῶς τὸν διπλοσυσμισμόν, ¹⁷ ἀλλὰ φανερώνει εἰς τὸν Ἀβραάμ τὸ ὑπερβολικὸν πλήθος τῶν ἀπογόνων τοῦ καὶ ἐπειδὴ διὰ τῆς προσθήκης τοῦ στοχείου τούτου εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἔγραψε τὴν διαθήκην κατὰ τρόπον ἀνεξέλεπτου, ὡς νὰ ἔγραψεν ἐπάνω εἰς κάποιαν στήλην τὴν ὑπόσχεσιν, λέγει πάλιν «Θὰ πραγματοποιήσω τὴν ὑπόσχεσίν μου ταύτην πρὸς σὲ καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου, ἔπειτα ἀπὸ σέ, εἰς ὅλας τὰς γενεάς τῶν Σοῦ διδω ὑπόσχεσιν παντοτεινὴν καὶ ἀνέκκλητον ὅτι θὰ εἶμαι Θεὸς εἰς σέ». ¹⁸ Δὲν θὰ ἐπιδείξω, λέγει εἰς τὸν Ἀβραάμ ὁ Θεός, μόνον δι' ἐσένα φροντίζω μεγάλῃ, ἀλλὰ καὶ διὰ τοὺς ἀπογόνους σου καὶ μετὰ ἀπὸ τὸν θάνατόν σου. Παρατήρησε πῶς κερδίζει τὴν ψυχὴν τοῦ δικαίου Ἀβραάμ μετὰ τὸ νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτόν ὅτι καὶ εἰς

¹⁷ Γεν 17, 7

τοὺς ἀπογόνους τοῦ θὰ προσφέρῃ μεγάλην φροντίδα. Καὶ ποῦ εἶνα, ἡ δύναμις τῆς συμφωνίας, Εἰς αὐτὸ, τὸ ὅποιον τοῦ λέγει, «Ὡστε νὰ εἶμαι Θεός εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένου». Ἐ Διότι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ καρπὸν τῶν ἀγαθῶν καὶ εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου. «Καὶ θὰ δώσω εἰς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου μετὰ ἀπὸ ἐσένου τὴν χώραν, τὴν ὅποιαν προσωρινῶς κατοεῖς, δόκλῃσον τὴν γῆν Χαναάν, ὥστε νὰ τὴν κατέχουν αἰωνίως. Καὶ θὰ εἶμαι Θεός εἰς αὐτούς». ¹⁹ Ἐνεκα τῆς ἀρετῆς σου θὰ ἀπολαύσουν οἱ ἀπόγονοι σου τὴν πρόνοιάν μου καὶ δώσω εἰς αὐτοὺς τὴν γῆν Χαναάν νὰ τὴν κατέχουν αἰωνίως. «Καὶ θὰ εἶμαι Θεός τῶν». Ἰ σημαίνει, «Καὶ θὰ εἶμαι Θεός αὐτῶν». Τὸ λέγει ὁ Θεὸς ἀντὶ τὸ τοῦ εἶπη ὅτι θὰ ἐπιδείξω μεγάλην φροντίδα δι' αὐτούς καὶ πολλὴν πρόνοιαν, εἰς τὰς περιπτώσεις θὰ παράσχω εἰς αὐτούς τὴν δουλείαν μου. Ὁ μόνον, καὶ νὰ διατηρήσῃ τὴν διαθήκην μου καὶ οἱ ἀπόγονοί σου μετὰ ἀπὸ ἐσένου νὰ τὴν διατηρήσουν εἰς τὰς γενεάς τῶν». ²⁰ Τιποτεῖ ἄλλο δὲν ἐπ'εγγὼ ἀπὸ σοῦ παρὰ μόνον τὴν ὁποιοὴν εἰς ἐμέ καὶ τὴν ἐγνωμοσύνην σας καὶ τότε ἐγὼ θὰ πραγματοποιήσω ἐκεῖνα ὅσα ὡς τὰ ὅποια σὲς ὑποσχεθῇ.

Ἐπειτα, λοιπόν, ἐπειδὴ ἤθελε νὰ κἀν ἰδικούς τοι ἐκείνους οἱ ὅποιοι θὰ ἐγεννῶντο ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐπειδὴ ἤθελε νὰ ἀναδείξῃ τὸν λαόν ἰδικόν του καὶ διὰ τὴν μὴ ἀναμυχήθῃ τὸ πλῆθος τῶν ἀπογόνων τοῦ, τὸ ὅποιον θὰ ἐπολλαπλασιάζετο, μετὰ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, τῶν ὁποίων ἐπρόκειτο νὰ κατακτήσῃ τὴν χώραν, ἀλλὰ, ἀκόμη καὶ ἐπειδὴ ἀργότερα ἐπρόκειτο κατὰ τὴν προφητικὴν τοῦ ἀγγελοῦ νὰ ὑποσταῖν τὴν δουλείαν τῶν Αἰγυπτίων καὶ διὰ τὴν μὴ ἀναμυχήθῃ μετὰ τὰ ἔθνη, τὰ ὅποια εὐρίσκοντο εἰς τὴν Αἴγυπτον, ὅταν θὰ ἐφθάνουν ἐκεῖ. Ὁ δατάσας τὸν δικόν σου Ἀβραάμ νὰ ἐρασιώσῃ τὴν περιτομὴν πρὸς διακρίσιν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη καὶ λέγει «Αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ ἐξωτερικὸν γινώσκω, διὰ τοῦ ὁποίου θὰ διατηρήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν μου σὺ καὶ οἱ ἀπόγονοί σου ἔπειτα ἀπὸ σέ εἰς τὴν μνήμην σας εἰς ὅλας τὰς γενεάς τῶν. Πάν ἄρρεν τέκνον θὰ περτέμνεται. Θὰ περικόψῃτε, δηλαδὴ τὴν σαρκίνην ἀκροθυσίαν σας». ²¹

Ἐπειτα δὲ νὰ διδάξῃ καὶ ἐκείνους καὶ ὅλους ἡμᾶς διὰ ποῖον λόγον ἔδωσεν αὐτὴν τὴν διατάγην καὶ διὰ διὰ

¹⁷ Ἐ. 2. στ. 8.

¹⁸ Ἐ. 2. στ. 9.

¹⁹ Ἐ. 2. στ. 10-11.

κανένα άλλου λόγου δεν επιθυμεί να γίνει αυτό, παρά διὰ τὴν ξεχωριστὴν ἡλικίαν τοῦ λέγει: «καὶ τοῦτο θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας».⁹⁰ Ἐν συνεχείᾳ, καθορίζει καὶ τὸν χρόνον, κατὰ τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ γίνῃ αὐτό. Ἐκαστὸ ἀρσενικὸν παιδί θὰ περιτέμνεται, ὁκτώ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ καὶ ὁ ἐν τῷ οἴκῳ σου δούλος καὶ ὁ διὰ χρημάτων ἀγορασθεὶς τοιοῦτος καὶ ὅλοι γενικά, ὅπως ἡμπορεῖ νὰ λεχθῇ, τοῦ εὐρισκόντα, κοντά σας, θὰ ὑποστοῦν τὴν περιτομήν. Καὶ κάθε ἀπερ τμήματος, τοῦ ὁποῖου δὲν περιτέμνηται ἢ ἀκροδοῦσιν κατὰ τὴν ὁρισμένην ἡμέραν, θὰ καταστραφῇ, διότι περιεφάνησεν τὴν συμφωνίαν μου αὐτῇν.⁹¹ Διότι δὲν ἐτήρησε, λέγει, τὴν ἐντολήν. Κύτταξε τὴν σοφίαν τοῦ Κυρίου, ὁ ὅποιος, ἐπειδὴ ἐγνωρίζε τὴν ἀσάθεισιν αὐτῆς ψυχῆς τῶν μεταγενεστέρων, πάντες νὰ ἔχετε κάποιον χαλκόν, ἔτα ἔδωκε τὸ δακτυλίδιον αὐτῷ γνωρίσματος τῆς περιτομῆς.⁹² Ἀ συγκρατῶν τὴν ἀκαθάρτην ὁρμήν αὐτῶν, ὥστε νὰ μὴ ἀναμνησκόμενοι, καὶ ἀπαρροφῶνται ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἐγνωρίζε τὴν ἴσιν των πρὸς τὰς σαρκικὰς ἡδονὰς καὶ, ὅτι δὲν θὰ ἀνεχθοῦν, ἔτα καὶ ἂν συνέχευε διδασκωνταί, νὰ συγκρατοῦν τὴν ἀλογον ὁρμήν, διὰ αὐτὸ δὲ εἰς αὐτοὺς διαρκὴ ὑπόμνησιν, καὶ τοὺς ἔδωσε σὺν μετὰ οὖν δακτύλῳ, μετὰ τὸ γνωρίσμα τῆς περιτομῆς θέσας ὅρα καὶ κανόνας νὰ μὴ προχωροῦν πέρα τέρμα, ἀλλὰ νὰ περιορίζωνται εἰς τὰ πλάσια τοῦ Ἰσραὴλ τῶν ἐθνῶν, χωρὶς νὰ ἐρχωνται εἰς καμμίαν ἐπιμίξιν πρὸς τὰ ἄλλα ἔθνη, μὰ νὰ διατηροῦν καθάρων τὸ σπέρμα τοῦ πατριάρχου, ὥστε ἔπειτα νὰ καταστῇ δυνατόν νὰ πραγματοποιηθῇ καὶ ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὅπως ἀκριδῶς κάποιος πατέρας συνετός καὶ μετρημένος, τοῦ ἔχει κορὴν ἀκόλαστον, ὁρᾷ εἰς αὐτὴν περιορισμούς καὶ δίδει ἐντολήν. ὥστε νὰ μὴ ἐξίσχεται ποτε ἀπὸ τὴν θύραν τοῦ σπιτιοῦ τοῦ αὐτοῦ νὰ ἐμφανίζετο εἰς τοὺς προσερχομένους ξένους, ἀλλὰ πολλὰς φορές τῆς θέτε δαμά εἰς τὰ πόδια, διὰ νὰ ἡμῶν πορῆσιν ἔτα νὰ ὑπερνηκίησιν τὴν μεγάλην τῆς ἀκολασίας κατὰ τὸν Ἰσραὴλ, ὁποῖον τρόπον καὶ ὁ φανερῶντος Κυρίου σὺν δαμά τῶν παδῶν ἔτα ἔβλεπε τὸ σημεῖον τῆς περιτομῆς εἰς τὸ σῶμα ὥστε, ἔχοντες ὁμῶς αὐτῶν τὴν ὑπόμνησιν τῆς ἐντολῆς τοῦ, ὁ νὰ μὴ χρειάζωνται εἰς τὸ ἐξῆς διδασκαλίαν ἀπὸ ἄλλους.

Μὰ, οἱ ἀγνωμονες καὶ ἀνοήτοι οὐδαὶ καὶ πωρα

90 Ἐ.α.
91 ῥαβ. 2 α στ 19 14.

θέλουν νὰ τηροῦν τὴν περιτομήν παράκαιρα καὶ ἔτα ἐμφανίζουσιν παιδικὴν υστέρησιν. Πίς μου, ὅμως, διὰ τοῖον σκοπόν θέλουν τώρα νὰ περιτέμνωνται. Τότε, θέδαια, ἔλαβαν αὐτὴν τὴν ἐντολήν διὰ νὰ μὴ συμφύρωνται μετὰ τὰ παρὰ νόμον ἔθνη τῶν ὁρίων, ὅπως, πού μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ ὁ λαὸς οἱ ἄνθρωποι ἐγνωρίσαν τὴν ἀληθείαν τοῦ πραγματικοῦ φωτός τοῦ ὁφειλόμενου προσφέρει, ἡ περιτομή, μήπως συντελεθῇ καθόλου εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς ψυχῆς ἢ ἀποκοτῇ τῆς σαρκός. Δὲν ἤκουσαν πού ὁ Θεὸς τοὺς εἶπε καθαρά, ὅτι αὐτὸ θὰ εἶναι τὸ σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας,⁹³ ἀποδεικνύων, σχεδόν, ὅτι, ἐξ αἰτίας τῆς μεγάλης τῶν ἀγνωμοσύνης εἶχαν ἀνάγκην τοῦ σημείου αὐτοῦ τοῦ αἰσθητοῦ. Τὸ ἔβλεπον συμβαίνει θέδαια, καὶ μετὰ τὰ ἀνθρώπινα πράγματα πολλές φορές. Ὅταν δηλαδὴ, δὲν ἔχωμεν ἀμπιστοσύνην εἰς κάποιον, ἐπιθυμοῦμεν νὰ λαθῶμεν ἕνα ἀποδεικτικὸν στοιχεῖον ὥς ἐνέχυρον καὶ ἐγγυησιν. ἔτα καὶ ὁ Θεὸς τῶν ἄλων, ἐπειδὴ ἐγνωρίζε τὸ εὐμεταδύλῃτον τῆς γνώμης αὐτῶν, κατεδέχθη νὰ ἀπατήσῃ ἀπὸ αὐτοὺς τὸ σημεῖον αὐτό, διὰ διὰ νὰ τηρήσῃ αἰώνως αὐτό ἀλλὰ διὰ νὰ καταργηθῇ, ὅταν θὰ ἔπαυον νὰ ὁφιστάνται αἱ προϋποθέσεις, αἱ ὅτι αὐτὸ ἐπέβαλλον. Ἐν πραγματικῶς ὅμως, ὅταν μερικοὶ ζητοῦν στοιχεῖον ἀποδεικτικόν μιας καταστάσεως καὶ θέλουν νὰ λάθουν ἐνέχυρον, καταργοῦνται αἱ ἐγγυήσεις αὐτά, ὅταν τελεσθῇ καὶ ἡ ὑπόθεσις πού τὰ ἐπέβαλλον, ἔτα καὶ ἂν προκεμένω, λοιπόν, ἐπειδὴ τὸ σημεῖον αὐτὸ εἰσῆλθον διὰ νὰ διακρινεῖται ὁ λαὸς τοῦ πατριάρχου ἔπρεπε ἀπὸ τὰ ἔθνη ἐκεῖνα, ἐξ αἰτίας τῶν ὁπῶν ἐδεχθῆτε τὸ σημεῖον αὐτό ἀλλὰ μὲν καθ' ὁλοκλήριον ἐξέλειπαν ἀλλὰ δὲ, μετὰ ἀπὸ αὐτό, προσήλθον εἰς τὸ φῶς τῆς ἀληθείας, νὰ μὴ περιορίζετε, πάλιν, τὸν ἄλλον τῆς ἀγνωμοσύνης ἀλλὰ νὰ ἀπαλλαγῆτε ἀπὸ αὐτῶν καὶ νὰ ἐπανελάβετε εἰς τὴν ἀρχὴν σας εὐγένειαν. Συλλογισθε, σὲ παρακαλῶ ὅτι ὁ Θεὸς ὁμοῦς ἀκρίτως ἀνθρώπων τὸν πατρὸς ἀρχὴν ἐννοῶ, προτοῦ ἀκόμη νὰ λάθῃ τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς, (ὅτι ἡτο ἐνεργήκοντα ἐνείκα ἐτῶν, ὅταν τοῦ ἔδοθη ἡ διαταγὴ αὐτή),⁹⁴ Ἄ κα, εὐάρεστος ἦτο εἰς τὸν Θεὸν καὶ πολλές φορές τὸν ἐπῆνεσεν ὁ Κύριος. Ὅταν ὅμως ἐπρόκειτο νὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑπόσχεσις καὶ νὰ γεννηθῇ ὁ ἱσραὴλ νὰ αὐξηθῶν αἱ ἀπόγονοι καὶ νὰ ἀποθάνῃ ὁ πατρὸς ἀρχῆς, τότε δεχεται τὴν ἐντολήν τῆς περιτομῆς καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἡλικίαν περιτέμνεται, διὰ νὰ καταστῇ ἰσχυρὸς

92. ῥαβ. 2 α στ 11.

καὶ κανὼν ζωῆς διὰ τοὺς μεταγενεστέρους αἱ πράξεις τοῦ πατρὸς ἄρχου.

Καὶ διὰ τὴν πεισθῆναι, ἀγαπητοί, ἐξ ὁλοκλήρου, ὅτι δὲν προσφέρει τίποτε ἡ περιτομή εἰς τὴν προστάθειαν τὴν κατὰ τὴν ψυχὴν ἐνάρτησιν, διδάσκει τὸ ἰδίωκεν ἀπὸ τῆς ἰδίας τῶν γεγονότων. Διότι λέγει ὅτι ἐκάθε ἀρσενικὸν παιδί θὰ περιτέμνεται ὀκτὼ ἡμέρας ἀπὸ τῆς γεννήσεως. ²⁴ Ἡ νομίζω, ὅτι ὁ φιλόσοφος Θεός ὥρισε τὸν χρόνον αὐτὸν διὰ τοὺς λόγους. Ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τὴν ἡμιπαρῆσιν τὸ παιδί, λόγῳ τῆς νηπιότητος τοῦ ἡλικίας, νὰ ὑποστῇ χωρὶς μεγάλου πόνου τὴν περιτομὴν τῆς σαρκός, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τῶν ἰδίων τῶν περιστατικῶν, ὅτι δὲν ὠφελεῖ καθόλου τὴν ψυχὴν τὸ γεγονὸς αὐτό, ἀλλὰ γίνεται ὁπλῶς ὡς διακριτικὸν γνωρισμῶν. Πραγματικῶς, τὸ ἄνωμα παιδί, ποῦ δὲν ἀντιλαμβάνεται τὰ συμβαίνοντα καὶ δὲν ἔχει καμμίαν ἀνεπτυγμένην αἴσθησιν τῶν γεγονότων ποῖαν ψυχικὴν ὠφέλειαν θὰ ἡμιπαρῆσιν νὰ ἀποκομίσῃ ἀπὸ αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνα εἶναι κατορθώματα τῆς ψυχῆς τοῦ προερχάντου ἀπὸ τῆς ἀθεοσύνης. Βέβαια, εἶνα κατορθώματα τῆς ψυχῆς τὸ νὰ προτιμῇ τὴν ἀρετὴν καὶ νὰ ἀπαρνηθῇ τὴν κακίαν. ²⁵ Κατορθώματα τῆς ψυχῆς εἶναι ὅχι τὸ νὰ μὴ ἐπιθυμῇ μόνον τὰ περισσότερα, ἀλλὰ τὸ νὰ προσφέρῃ τὰ ὑπάρχοντά σου εἰς τοὺς ἐχόντας ἀνάγκην. Ὑλικῆς κατορθώματα εἶναι ὅχι μόνον νὰ μὴ ἔχῃς προσκαλλήθη εἰς τὰ παρόντα ἐπιγεία ἀγαθὰ, ἀλλὰ τὸ νὰ περιφρονῇς μὲν αὐτὰ καὶ νὰ σκέπτεσαι κατὰ ἡμέραν τὰ μελλόντικά σου ἀγαθὰ. Τὸ νὰ δι' ἡβῆς, ὅμως, τὸ σημεῖον τῆς σαρκός, τ. ἰδίους κατορθώματα εἶναι.

Μὰ, οἱ ἀγνώμονες καὶ ἀναίσθητοι, ²⁶ οὐδαίσι, ἐνῶ ἀφάνη ἢ ἄληθεα, κάθοντα ἄκομην εἰς τὴν σκίαν, καὶ ἐνῶ ἐνέτειλεν ὁ ἥλιος τῆς δικαιοσύνης καὶ ἔσπε ἡ τὰς ἀκτῖνας τοῦ φωτός τοι. πρὸς τὰς κατεύθυνσιν, παραμένουν ἄκομην εἰς τὸ φῶς τοῦ ἡλιου τοῦ προσηλωμένοι καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν καιρὸν τῆς στερῆς τροφῆς ἐξακολουθοῦν νὰ τρέφωιν τὰ ἄκομην μετὰ γάλα. ²⁷ Ὡς χωρὶς νὰ ἀνέχωνται, νὰ ἀκούσων τὸν μακάριον Παῦλον, ποῦ φωνάζει δυνατὰ καὶ λέγει διὰ τὸν πατρίάρχην «καὶ ἔλαβε σημάδι· ἐξωτερικὸν τὴν περιτομὴν σὺν σφραγίδι· ἡ ὅπου ἐπεθεσάμεν τὴν δικαιοσύνην ἀπὸ τῆς πίστεως, ποῦ ἐδείξεν ὅταν ἦτο ἄκομην εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἀκραθείας». ²⁸ Κι ἔταξε μετ' οὗτον τρόπον μὰς εὐδοξε καὶ τὰ δύο ἐδώ, ὅτι ὁ ἡλιαδὴς, ἐδέχθη τὴν πε-

25. Ρωμ. 4, 11

ριτομὴν σὺν σημάδι, ἐξωτερικὸν καὶ ὅτι, ὅταν ἦτο ἄκομην ἄ-περιτομος, ἐδείξε τὴν δικαιοσύνην ποῦ προῆλθεν ἀπὸ τὴν πίστιν τοῦ. Διὰ τὴν νὰ μὴ φέρεται, ὅμως μετ' αὐθάδειαν ὁ ἴου-δαίος καὶ ἐρωτᾷ μήπως δὲν τὸν ἔκανε δικαίον ἡ περιτομή, δι' αὐτὸ ὃ μακάριος αὐτός, ὁ ὅποιος ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Γαμαλιήλ²⁴ καὶ ἐδιδάχθη μετ' ἀκριθείαν τὸν νόμον, λέγει. Ἐνῶ μὴ νομίζετε, ἀναίσχυντοι, ²⁵ οὐδαίσι, ὅτι ἡ περιτομὴ τὸν ἐδιδάχθη καθόλου εἰς τὸ νὰ καταστῇ δικαίος. Διότι κατὰ τὸ χρονικὸν ἔσθημα ποῦ ἦτο ἀπεριτομος, ὅταν ἀπέδεξε τὴν πίστιν τοῦ ἤκουσεν «Ἐπιστεύσατε δὲ ὁ Ἰσραὴλ εἰς τὸν Θεόν καὶ ἡ πίστις τοῦ αὐτὴ ἐλογαρίασθη σὺν τῇ ῥῆσιν κατὰ νόμον καὶ ἐνταλῆν τοῦ Θεοῦ καὶ. ἔτσι ὁ Θεὸς τὸν ἀκηρυξεν δικαίον». ²⁶ Ὡς, λοιπόν, ἀκηρυχθῇ ὁ καιὸς, διὰ τῆς πίστεως τοῦ εἰς τὸν Θεόν, τότε δεχεται σὺν ἐξω-τερικὸν γνωρισμῶν τὴν περιτομήν. Καί, ἄκομην, πρῶται προ-σθετεῖ τὸ γράμμα ἔλαβε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ καὶ ὕστερα τοῦ διδοῦ τὴν ἐνταλὴν τῆς περιτομῆς, διὰ τὴν δειξῇ ὅτι ἔνεκα τῆς μεγάλης τοῦ ἀρετῆς τὸν ἐθεώρησε πλέον ἢ τὸν τοῦ ἀνθρώπου καὶ χάρις αὐτοῦ καὶ τοὺς ἀπογόνους τοῦ.

²⁷ Αἱ καὶ ὅπως, ὅταν κανεὶς ἀποκτήσῃ κατὰ τὸν βού-λον, πολλὰς φορές τοῦ ἀλλάσσει καὶ τὸ ὄνομα καὶ τὴν ἐξωτερικὴν ἐμφάνειν τοῦ, διὰ τὴν φανερώσῃ μετ' ἔλα αὐτὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ ἐπ' αὐτοῦ, κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ ὁ Θεὸς τῶν ὁλῶν, σὺν τῇ ἡβῇ νὰ ἐξχωρήσῃ αὐτὸν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ἀφ' ἐνὸς μὲν διὰ τῆς προσθή-κης τοῦ γράμματος ἔλαβε εἰς τὸ ὄνομα τοῦ τοῦ ἐγνωσέν ὅτι θὰ γνῇ γενάρχης πολλῶν ἐθνῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῆς περιτομῆς δειξῇ ὅτι θὰ τοῦ εἶναι ὁ ἀγαπημένος λα-ὸς καὶ οἱ ἀπόγονοι ποῦ θὰ γεννηθῶν ἀπὸ αὐτοῦ νὰ εἶναι χωρὶς ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη.

²⁸ Ἀλλ' ἐάν ἐκεῖνο ἐξ αἰτίας τῆς παρώσεως τῶν ἐξακο-λουθῶν νὰ θελήσῃ ἄκομην τὴν περιτομὴν τῆς σαρκός, ²⁹ ὡς χωρὶς νὰ ἀκούσων τὸν Παῦλον, ποῦ λέει. «ἐάν περιτέμνε-σθε, ὁ Χριστὸς τίποτε δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ», ³⁰ (διότι δ' αὐτὸ ἤλθειν ὁ ἴκυσ δὲ νὰ καταργήσῃ ἔλα αὐτὰ, καὶ δ' αὐτὸ ἐτήρησεν ὅλος τὰς νομικὰς διατάξεις, διὰ τὴν πείσῃ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου πλέον. Καὶ δ' αὐτὸ φωνάζει δυ-νατὰ ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι, «ἐγὼ νῦν ἐκπύπτω ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ ἀποσταθεῖν νὰ δικαιωθῇτε διὰ μέσου τοῦ νό-μου». ³¹ Ἡμεῖς δὲ πιστευόμεν εἰς τὸν μακάριον Παῦλον καὶ

24. Ρωμ. 12, 3

25. Ρωμ. 4, 9

26. Γαλ. 3, 12

27. Εβ. 4, 1

ὡς δεχόμεθα τὴν χειροποίητον περιτομήν. Διότι, λέγει: «Διὰ τῆς κοινῆς σας με αὐτὸν ἐπεριτμήθητε καὶ με περιτομήν πνευματικὴν, ποὺ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπου, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή, ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομή αὕτη εἰς τὸ γδύσασθαι καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποὺ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός. C Καὶ τὸ γδύσασθαι αὐτὸ ποὺ ἐγένετο διὰ τῆς κατακόψεως τοῦ σώματος, εἶνα, ἡ περιτομή, ποὺ ἐλάβατε ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ»²⁸ Ἐπειτα, διδάσκων ἡμᾶς με μεγαλύτεραν ἀκριβείαν ποῦ εἶδους εἶναι ἡ περιτομή αὕτη, προσέθεσε: «ὅταν ἐτάφητε μαζί του εἰς τὸ θάπτισμα»²⁹. Ὅπως, δηλαδή, τὸ ἐξωτερικὸν σημεῖον τῆς περιτομῆς τοῦς ἐξεχώριζεν ἀπὸ τὰ λοιπὰ ἔθνη καὶ ἀπεδείκνυε τὴν στενὴν των σχέσιν με τὸν Θεόν, κατὰ τὸν ἴδιον ἀκριβῶς τρόπον καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ πνευματικὴ περιτομή, ποὺ ἐγενε διὰ μέσου τοῦ θάπτισματος, καθ' ὅτ' ἡμεῖς καὶ ἀκριβῶς τὸν χωρ σμῶν καὶ τὴν ἀκριβείαν τῶν πιστῶν ἀπὸ τοῦς ἀπίστους. «Διὰ τῆς κοινῆς σας με αὐτὸν», λέγει, «ἐπεριτμήθητε καὶ με περιτομήν πνευματικὴν, ποὺ δὲν γίνεται ἀπὸ χερί ἀνθρώπου, ὅπως ἡ ἰουδαϊκὴ περιτομή ἀλλ' ἐνεργεῖται ἀπὸ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Συνίσταται δὲ ἡ περιτομή αὕτη εἰς τὸ γδύσασθαι καὶ τὴν ἀποβολὴν τοῦ σώματος, ποὺ ἐδούλευσεν εἰς τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός». Πραγματικὰ, ἐκεῖνο ποὺ κάνει ἐκεῖ ἡ περιτομή διὰ τῆς ἀποκοπῆς τῆς σαρκός, ἢ αὐτὸ πραγματοποιεῖται εἰς ἡμᾶς τὸ θάπτισμα διὰ τῆς ἀποθέσεως τῶν ἁμαρτιῶν.

Ἀφοῦ, λοιπόν, με τὸ θάπτισμα ἀπεβάλαμεν μίαν φορὰν τὰς ἁμαρτίας τῆς σαρκός καὶ ἐνεδύθημεν τὸ καθαρόν ἐνδύμα, ὡς παραμένοντες ἀγαπῶντες εἰς τὴν καθαρότητα καὶ ἀφοῦ ἀποδεχόμεθα ἀνωτέρω ἀπὸ τὰ πάθη τῆς σαρκός, ὡς πράττωμεν τὴν ἀρετὴν. Καὶ ὅσοι εὐρισκόμεθα ὑπὸ τὴν σκέπην τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ ὡς μνησθέντες αὐτὸν ποὺ ἔζησεν εἰς τὸν νόμον ἢ μᾶλλον πρὸ τοῦ νόμου, ὥστε, ἀφοῦ τακτοποιήσωμεν τὴν ζωὴν μας σύμφωνα με τὸ παράδειγμα αὐτοῦ, νὰ ἀξιοθώμεν νὰ καταλήξωμεν εἰς τοὺς κόλπους αὐτοῦ καὶ νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ αἰώνια ἁγὰθά, με τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, Ἐμὰς με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνηκεῖ ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

28. Κολλ. 2, 11.

29. Ἐβ. 6, 2.

ΟΜ ΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ

«ΚΑΙ Ο ΘΕΟΣ ΕΙΠΕΝ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ ΤΗΣ ΣΑΡΑΣ, ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΟΣ ΣΟΥ ΤΟ ΟΝΟΜΑ, ΔΕΝ ΘΑ ΕΙΝΑΙ ΗΑΡΟΝ ΣΑΡΑ, ΑΛΛΑ ΣΑΡΡΑ* ΘΑ ΟΝΟΜΑΖΕΤΑΙ ΑΥΤΗ.»

Ἐλῶτε νὰ σᾶς παραθέσω σήμερον τὰ ὑπόλοιπα τῆς χθεσινῆς πνευματικῆς τραπέζης καὶ ἔστω νὰ θεσπῶ τέλος εἰς τὸν λόγον αὐτὸν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν εὐλογίαν καὶ τὴν ὑπόσχασιν, τὴν ὁποῖαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς τοῦ συμπαντος εἰς τὸν πατριάρχην. Ἀλλὰ, ὅταν ἀκούσῃς ὑπόλοιπα, μὴ νομίσῃς ὅτι πρόκειται διὰ κατὰ τὸ ὀλίγον 404 Α. Διότι, δὲν εἶναι ὅμοια τὰ ὑπόλοιπα τῶν φαγητῶν με τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα. Τὰ πρῶτα, δέδοται, ὅταν ἐμπαγιατέψωμεν, δὲν προσφέρουν τὴν ἴδιαν εὐχαρίστησιν εἰς θεοῦς τὰ πράγματα. Ἐάν δὲ παραμείνουν ἐπὶ μίαν ἢ δυο ἡμέρας, τότε πλέον καθίστανται ἐξ ἀλοκλήρου ἐχρήστα. Ἀντιθέτως, τὰ πνευματικὰ ὑπόλοιπα καὶ ἂν ἀκόμη παραμείνουν ἔχ. μόνον ἐπὶ μίαν ἢ δυο ἡμέρας, ἀλλὰ αἰώνως, προσφέρουν καὶ πάλιν τὴν ἴδιαν ὠφέλειαν καὶ δὲν χάνουν τὴν γλυκύτητά των. Διότι, ἔχουν θεῖαν πρᾶξιν καὶ πνευματικὴν ὑπόστασιν καὶ δ' αὐτὸ δὲν παύουν καμμίαν ὁδὸν ἀπὸ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου, ἀλλὰ καθὲς ἡμέραν ἀποδεικνύουν πάντοτε νέαν τὴν χάριν των. Β. καὶ γεμίζουν ἀπὸ μεγάλῃ χαρὰν ἐκείνους ποὺ θέλουν νὰ τὰ ἀπολαύσων.

Ἀφοῦ, λοιπόν, αὐτοῦ τοῦ εἶδους εἶναι ἡ δύναμις τῶν ὑπολοίπων αὐτῶν, ἔλῶτε καὶ ἐστίς με προσβῆναι νὰ χορηγήσῃτε ἀπὸ τὴν ἀπόλαυσιν αὐτῶν καὶ ἐγώ, θαυσιζόμενος εἰς τὴν δύναμιν των, νὰ τὰ παραθέσω εἰς τὴν ἀγάπην σας. Ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ πρὸς κατανοήτως ὁ λόγος εἶναι ἀνάγκη νὰ σᾶς ὑπενθυμίσω τὸ τέλος τῆς χθεσινῆς διηγήσεως, ὥστε, ἀφοῦ συνδεθώμεν με τὴν σειρὰν τῶν σκέψεων ἐκείνων, νὰ

1. Σάρα. Ἑβραϊστικῶς: ἡ ἀρχὴ μου.

2. Σάρα. Ἑβραϊστικῶς: ἡ ἀρχή σου.

3. Γεν. 17, 15.

4. Ἡ λέξις τοῦ κεμένους εἶναι «εἰσφύων», ὅτ' αὐτὴν δὲ νομίζοις τὰ θεὰ δὲν ἔχοντες νὰ ἐκδέχῃ ὁ Χρυσόπτερος εἰς τὴν προσημασμένην του διάνυσιν.

συνεχισω τὴν διδασκαλίαν. Ζῆς ὁμίλησα, λοιπόν, χθὲς ὅτε τὴν ἐντολὴν τῆς περικομῆς καὶ συγκεκριμένῳ δι' ὅσα εἶπεν ὁ Θεὸς πρὸς τὸν πατρὶάρχην. Ἐκάθε ὁρσενικὸν τέκνον θὰ περτεμένετ' καὶ αὐτὸ θὰ εἶναι σημεῖον τῆς μεταξὺ μας συμφωνίας, ὅτι θὰ εἴπω. Θεὸς σας, καθὼς ὁρσενικὸν τέκνον σας θὰ περιτέμνεται ὀκτὼ ἡμέρας μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ καὶ καθὼς ἀπεριτέμνεται θὰ καταστραφῇ. διότι, περ ἀρρόνησε τὴν συμφωνίαν μου αὐτῇμα.⁵ Εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, δηλαδὴ εἰς τὸν λόγον περ. τῆς περικομῆς, ἐσταμάτησα τὴν διδασκαλίαν. Καὶ ὅτε νὰ μὴ κουράσῃ υπερβολικὰ τὸ μυαλὸν σας μετὰ τὸ μήκος τοῦ λόγου, θὲν ἤθελσα νὰ προχωρήσω παρακάτω. Διότι, θὲν εἴπω αὐτὸς μόνον ὁ σκοπὸς μου. δηλαδὴ, νὰ σὰς εἴπω πολλὰ καὶ νὰ φυγετε, Ὡ ἀλλ' ἐπιθυμῶ νὰ σὰς προσφέρω διδασκαλίαν ἀνάλογον πρὸς τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχήν σας, ὥστε, ἀφ' οὗ πάρετε κατ', ἀπὸ τὴν ὠφέλειαν ποὺ περιλαμβάνουν τὰ λεγόμενα, εἴσι νὰ φύγετε ὅλο διὰ τὰ σπ. τ. α. σας. Ἐλθετε λοιπόν, νὰ συμπληρώσωμεν τὰ λεχθέντα μετὰ βραχὺ ὑπολείπονται, καὶ νὰ ἴδωμεν, ὥστερα ἀπὸ τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περικομὴν, τ. προσέθεσεν ὁ φ. λάνθρωπος Θεὸς καὶ ὁμ. λέι πρὸς τὸν πατρὶάρχην.

«καὶ ὁ Θεὸς» λέγει ἡ Γραφή, «εἰπὼν εἰς τὸν Ἀβραάμ. Τῆς Σάρρας τῆς γυναίκός σου τὸ ὄνομα θὲν θὰ εἶναι, πλέον Σάρρα ἀλλὰ Σάρρα θὰ ὀνομάζεται αὐτή». Ὅπως ἀκριβῶς, λέγει, «ὅταν προσέθεσιν τὸ γράμμα ἄλφια εἰς τὸ ὄνομά σου, σοὺ ἐφωκέρωσα δι' αὐτὴν γυνὴν πατρὶάρχης πολλῶν λαῶν, ἔσται καὶ εἰς τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας προσθέτω καθ' ὅμοιον τρόπον τὸ γράμμα ρῶ. Εἰ δὲ νὰ μῶθης δι' τὴν πλέον ἡλθεν ὁ καιρὸς νὰ πραγματοποιηθῶν αἱ ὑποσχέσεις ποὺ ἀπὸ παιδείᾳ σοὺ ἔδωσα. διότι «θὰ ὀνομάζεται Σάρρα», λέγει «θὰ κάνω αὐτὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοὺ δώσω δ' αὐτῆς υἱόν. θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γ. νη πατρὶάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεῖς λαῶν θὰ γεννηθῶν ἀπ' αὐτοῦ». Δ' αὐτὸν τὸν λόγον ἐπρόφθεσα καὶ προσέθεσα τὸ γράμμα αὐτὸ εἰς τὸ ὄνομά της, διὰ νὰ πληροφωρηθῇς δι' ἐπιστάτην. θὰ πραγματοποιηθῶν τὰ ὅσα σοὺ λέγω ἐγώ. Ὅστε νὰ κυριεύσῃς ἀπὸ ἀπειλῶν, θὲν σκέπτεσαι τὴν ἀδυναμίαν τῶν φυσικῶν σας δυνάμεων, ἀλλὰ, λαμβάνων ὅπ' ὅσον τὸ μέγεθος τῆς ἰσχύος μου δυνάμεως, νὰ ἔχῃς πεποθήσῃς εἰς δι' σοὺ λέγω, «Διότι θὰ κάνω αὐτὴν καρποφόρον καὶ θὰ σοὺ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν».⁶ Ἀ θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ

5. Γεν. 17, 10, 11, 12 καὶ 14.

6. Ἐξ. 17, 16.

γίνῃ πατριάρχης πολλῶν λαῶν καὶ βασιλεῖς λαῶν θὰ γεννηθῶν ἀπ' αὐτοῦ.

Αἱ ὑποσχέσεις αὐταὶ ἦσαν ὑπεράνω τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως καὶ ὁμοίαν ὄν νὰ τοῦ ὑπέσχετο δι' ὅτε θὰ δημιουργήσῃ ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πέτραν. Διότι, πραγματικὰ, καθ' ὅσον θὲν διέφερον ἀπὸ λίθους, καθ' ὅσον μέρος ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα πρὸς παρνομοίαν, καὶ ὁ πατριάρχης, ὁ ὁποῖος ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος ἦτο πλέον ἀνικανὸς πρὸς συνουσίαν καὶ ἀκατάλληλος πρὸς παιδοποιεῖν, καὶ ἡ Σάρρα, ἡ ὁποία ἕκτος τῆς στεφάνου ἐδάρυνετο ἀκόμη ἀπὸ τὰ γεράματα. Μὰ, καὶ ὁ πατρὶάρχης, ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, ὡς ἐνόμιζεν δι' ὅτε ὑπόσχεται ποὺ τοῦ ἔδωκε παλαιότερα ὁ Θεὸς ἐπραγματοποιήθη εἰς τὸν ὁμοίον. Ἐπεὶ δὴ, δηλαδὴ, τοῦ εἶπεν ὁ Θεός, δι' αἷς ἐσένα καὶ εἰς τοὺς ἀπογόνους σου θὰ δώσω τὴν χώραν αὐτήν, θὲν ἀντελήφθη, ὡς, δι' αὐτὰ τα λέγει διὰ τὸ τέκνον ποὺ θὰ γεννηθῇ ἀπὸ τὴν Σάρραν, καὶ δι' αὐτὸ ἐσκέπτετο δι' ὅτε ὑπόσχεσις ἐπραγματοποιήθη. Ὡς, ὅταν ἤκουσε Κύριον τὸν Θεὸν νὰ τοῦ λέγῃ δι' αὐτὸν θὰ κάνω τὴν Σάρραν καρποφόρον καὶ θὰ σοὺ δώσω δι' αὐτῆς υἱόν, θὰ τὸν εὐλογῶ καὶ θὰ γίνῃ πατρὶάρχης πολλῶν λαῶν, καὶ ἀκόμη, δι' αὐτὰς λέγεις λαῶν θὰ γεννηθῶν ἀπ' αὐτοῦ, ἐπειδὴ θὲν ἤξερε τί νὰ εἴπῃ, (θὲν ἠμποροῦσε, βέβαια, νὰ ἀποκρίσῃ εἰς δι' τοῦ ἔλεγεν ὁ Θεός, ἐπειδὴ ἦτο εὐσεβής), καὶ σκεπτόμενος τὴν ἰσχύον του ἡλικίαν καὶ τὴν στεφάνου τῆς Σάρρας, ὁ ποὺ τὴν συνάδευσε μέχρις ἐκείνης τῆς ἡλικίας, καὶ εὗρε εἰς ὁμοίαν ἀπὸ τὴν ὑπόσχεσιν τοῦ Θεοῦ, «ἐπεσεν», λέγει, «τρινῆς καὶ ἐνέλασεν».⁷

Κατάλαβε, λοιπόν, τὴν σοβαρότητα τῆς ὑποσχέσεως ἀλλὰ ἐσκέπθη καὶ τὸ μέγεθος τῆς δυνάμεως τοῦ ὑπαρχομένου καὶ δι' αὐτὸ ἐπέπεσε πρηνῆς καὶ ἐγέλασεν, δηλαδὴ, ἐχάρηκεν ὑπερβολικὰ. Μὰ, ἔκανε καὶ τὰς ἀκολουθίας σκέψεως. Ὅπως ἦτο δυνατόν ποτὲ συμφωνῶν μετὰ τὰ ἀνθρωπινὰ δεδομένα νὰ συμβῇ αὐτό. Καὶ πῶς εἰς ἡλικίαν ἐκατὸν ἐτῶν θὰ ἀποκτήσῃ υἱόν καὶ πῶς ἡ στείρα, ποὺ παρμένει ἀγνοῦς μέχρι τὰ ἐνενήκοντα ἔτη τῆς θὰ ἠμπορήσῃ ἀπότομα νὰ γίνῃ κατάλληλος πρὸς τεκνοποιεῖν.⁸ Καὶ ἐνὶ αὐτὰ ἐσκέπτετο μέσῃ του, Ὡς ἐν τούτοις θὲν ἐτόλμησε νὰ ἐκφράσῃ

7. Μὲ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσαάκ.

8. Γεν. 17, 17. Διὸ ἐγέλασεν, ἐπειδὴ θὲν ἀποσυνεπὴς εἰς τοὺς λόγους τοῦ Θεοῦ. Ἐξ. 17, 16.

9. Πράξ. 13, 17.

κάτι παρόμοιον μέ την γλώσσάν του, ἀλλά, ἐκδηλώνων τὴν εὐγνωμοσύνην του, προσεύχεται¹⁰ διὰ τὸν Ἰσραὴλ, λέγων σχεδὸν τὰ ἑξῆς· Ἰ Κύριε, μετὰ παρηγόρησες εἰς ἱκανοποιητικὸν βαθμὸν καὶ μετὰ τὴν γέννησιν τοῦ Ἰσραὴλ μετέβαλες εἰς χάριν τὴν λυτὴν ποῦ ἔδωκεν ἡ ἀτακία. Διότι, ποτὲ πλεον, ἀφοῦ ἐγεννήθη αὐτός, δὲν ἔδωκεν εἰς τὸ μυαλό μου, ὅστε μοῦ ἐγεννήθη ἡ σκέψις καμμία φορὰ ὅτι θ' ἀποκτήσω υἱὸν ἀπὸ τὴν Σάρρα, μὰ καὶ ἡ ἰδία δὲν ἤλπισεν εἰς κατὰ παρόμοιον. Δι' αὐτὸ μοῦ ἔδωσε καὶ τὴν Ἀγαρ, ἐπειδὴ ἀπέδωκε κάθε ἐλπίδα τεκνοποιίας. Συνεπῶς, ἱκανοποιητικὴν παρηγορίαν μὰς ἔδωκεν ἡ γέννησις τοῦ Ἰσραὴλ. Αὐτός, λοιπόν, τὸν ὁποῖον ἐσὺ μὰς ἔδωκας, «ὅς ἔῃ ἐνωπιὸν σου»¹¹ καὶ θὰ εἶναι αὐτὸ μεγάλη παρηγορία μὰς καὶ τὰ ἰδικὰ μὰς γέγραμματα θὰ τὰ ἀναπληρώσῃ ἡ ζωὴ αὐτοῦ.

Τὶ ἔκανεν, ὁμῶς, ὁ φιλάνθρωπος Κύριος; Ἐπειδὴ, δεῖσθαι, καὶ τὴν εὐσέδειαν τῆς ψυχῆς τοῦ δικαίου ἐδακρύμασε μετὰ τὴν παράτασιν τοῦ χρόνου καὶ τὴν πύστιν τῆς Σάρρας καὶ εἶδεν ὅτι καὶ οἱ δύο ἀπεγοιτεύθησαν, ὁ μὲν Ἀβραάμ ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἡ δὲ Σάρρα καὶ ἐξ αἰτίας τοῦ γήρατος, ἀλλὰ καὶ τῆς στερώσεως, διὰ τοῦτο λέγει· Ὡρα θὰ συμῇ αὐτό, ἵνα διὰ τὰς φαίνεται καθ' ὁλοκληρίαν ὁδύνετον. Διότι δ' αὐτὸ ἀκριβῶς ἀνέβαλλα τὴν πραγματοποιήσασθαι τῆς ὑποσχέσεως ἐπὶ μακρὸν χρόνον, διὰ τὰς ἀποδείξω ὅτι ἡ δωρεὰ, ποῦ σὺς προσέφυγες, εἶναι ὑπὲρ φύσιν.¹² Ἄ καὶ, ἀκομή, διὰ τὰς μάθετε καὶ σὺς καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι διὰ μέσου τῶν γεγονότων αὐτῶν, ὅτι εἰμαι. Κυρίου καὶ τῆς φύσεως, μετὰ ὑπακούει, εἰς τὸ βέβαιον καὶ συμφοροῦται, πρὸς τὰς ἰδικὰς μου διαταγὰς. Διότι ἐὰν ἀπὸ τὴν ἀνυπαρξίαν τὴν ἐξ ἰδικὰς μου διατάσσας, ἐπὶ τῆς ὑπάρξεως, πολλὴ περισσότηρον τὴν δημιουργηθείσαν αὐτὴν φύσιν θὰ ἤμπορῶ νὰ διορθώσω, ἐὰν ὑστερήσῃ εἰς κατὰ Συνεπῶς, διὰ τὴν ἀποκτήσεως θάρρους, ἀκούει καὶ συνέλθῃ καὶ, ἀφοῦ διωξῇ τὰς σκέψεις ποῦ γυρίζουν εἰς τὸ μυαλό σου, ἀκούει μίαν σπουδαίαν ἐξήγησιν μετὰ αὐτὰ ποῦ θὰ σοῦ εἰπῶ. Νὰ λοιπόν, ἡ γυναῖκά σου, τὴν ὁποῖαν θεωρεῖς πλέον ἀνέκατον πρὸς τεκνοποιεῖν ἐξ αἰτίας τῆς στερώσεως καὶ τοῦ γήρατος, αὐτὴ θὰ σοῦ γεννήσῃ υἱόν.¹³ Ἐ καὶ διὰ τὰς μὴ σοῦ μένουν ἀμφιβολία, νὰ, σοῦ δίδω ἐκ τῶν προτέρων καὶ τὸ ὄνομα τοῦ παιδιοῦ τοῦ θὰ γεννηθῇ. Δηλαδή, θὰ ὀνομάσῃς τὸ γεννώμενον Ἰσαάκ.¹⁴

10. Πρῶτ. 18, στ. 18.

11. Ἐδ.

12. Ἐδ. στ. 19.

13. Ἐδ.

«Διότι, πρὸς αὐτὸν θὰ δώσω ὑπόσχεσιν, ἡ ὁποία θὰ ἔχη αἰώνιον ἰσχὺν εἰς αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ἀπογόνους του».¹⁴ Πραγματικά, αὐτὸς εἶναι, τὸν ὁποῖον ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀκαταπαύστου σοῦ ὑπασχέθην καὶ εἰς αὐτὸν θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ἰδική μου ὑπόσχεσις. Δ' αὐτὸ καὶ σοῦ προλέγω τὰ πάντα, δηλαδή, ὅχι μόνον ὅτι θὰ γεννήσῃ υἱόν, ἀλλὰ καὶ πῶς θὰ τὸν ἀναπαύσῃς καὶ ἀκομή ὅτι πρὸς αὐτὸν θὰ δώσω ὑπόσχεσιν, ὅ καὶ, ὅχι μόνον πρὸς αὐτὸν ἀλλὰ καὶ εἰς τοὺς μετ' αὐτὸν ἀπογόνους του.¹⁵ Ἐν συνεχείᾳ ὁ μεγαλόδωρος εἰς τὰς προσφορὰς, ὁ ὁποῖος τὰς παρακλήσεις καὶ τὰς ἀπλήρων μετὰ τὸ παραπάνω, ἀφοῦ ἐστήριξε τὸ φρόνημα τοῦ δικαίου καὶ, ἤμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς, μετὰ σοῦ ὑπασχέθῃ τὸν ἔκανε νέον ἀπὸ γέροντος ποῦ ἦτο καὶ τὸν νεκρόν, ὅπως λέγομεν, τὸν ἀνέστησε μετὰ τοὺς λόγους του τοῦ ὅτι μετὰ ἀφθονίαν τὰς εὐεργεσίας σου καὶ λίγας καὶ θὰ πραγματοποιήσῃς ἡμεῖς σοῦ ὑπασχέθην καὶ συγχρόνως, ἀφοῦ ὑπῆκουσε τὴν προσευχὴν τοῦ δικαίου διὰ τὸν Ἰσραὴλ προσέθετε. «Τὴν προσευχὴν σου διὰ τὸν Ἰσραὴλ, ἤκουσα καὶ ἰδοὺ τὸν ἐγὼ εὐλογῶ καὶ τὸν αὐξάνω, ἐὰν τὸν πληθύνῃς πολὺ. Ὡς δὲκα λαοὶ θὰ προέλθουν ἐξ αὐτοῦ καὶ ἐὰν θὰ γίνῃ αὐτὸς γενάρχης μεγάλου λαοῦ».¹⁶ Ἐπειδὴ θὴλαδὴ, λέγει, εἶναι ἰσχυρὸς σου ἀπόγονος τῶς πολλοῦ θὰ τὸν αὐξήσω καὶ θὰ τὸν πληθύνω ὑπερβολικά, ὥστε νὰ προέλθουν ἀπ' αὐτοῦ δώδεκα ἔθνη. Ἀλλὰ καὶ τὴν ἐσθίειν μου διὰ τὸν Ἰσαάκ θὰ πραγματοποιήσῃ. Αὐτὸν θὰ γεννήσῃ εἰς σὲ ἡ Σάρρα εἰς τὴν ἐποχὴν αὐτὴν κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος».¹⁷

Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κύτταξε ἀγαπῆτέ μου, κατὰ ποῖον τρόπον εἰς μὴν στιγμὴν ἔλαθεν ὁ δικαίος τὰς ἀμοιβὰς ὅλου τοῦ χρόνου καὶ ἐξέπληροῦτο ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον εἶπεν ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς μαθητὰς του, ὅτι καθένος ποῦ ἀφῆκε πατέρα ἢ μητέρα, ἢ σπύτιον ἢ ἀδελφούς, ὁ νὰ μείνῃ ἡνωμένος καὶ νὰ μὴ χωρισθῇ ἀπὸ ἐμὲ, ἔθὰ λάβῃ πολλὰ πλεονεκτήματα καὶ θὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν αἰώνιον ζωὴν.¹⁸ Σκέψου, σὲ παρακαλῶ, τὴν περίπτωσιν τοῦ δικαίου αὐτοῦ, ὁ ὁποῖος, ἐπειδὴ ὑπῆκουσε μετὰ προθυμίαν εἰς τὴν ἐντολὴν τοῦ Κυρίου καὶ, ἀφοῦ ἐγκατέλειπε τὴν πατρίδα του, προέτιμας τὴν ξένην χώραν αὐτοῦ, τῆς ἰδικῆς

14. Ἐδ.

15. Ἐδ. στ. 20.

16. Ἐδ. στ. 21.

17. Πρῶτ. Μικρ. 18, 20.

του, πως ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφοῦ ἔβλεψε μεγάλην ὑπομονήν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν κορυφὴν τῆς ἀρετῆς, κατέστη τόνον ἑνδοξος καὶ πασίγνωστος, ὥστε οἱ ἀπύγονοι, τοῦ νὰ παρομοιάζοντα μὲ τοὺς ἀστέρας κατὰ τὸ πλῆθος. Πιθανόν, εἰς καὶ νῦν θελήσει νὰ ὑπολογίσῃ τὰ θεὰ ἔλαθεν ὁ δικαίος αὐτός μὲ εὐσεβῆ δ' ἀθεοῶν, θὰ διαπιστώσῃ δὲ ὁ χυμὸν εἶναι ἑκατονταπλάσιος, ἀλλὰ κατὰ πολὺ περισσώτερος. Ἐάν, ὅμως, εἰδῶ εἰς τὴν γῆν ἔλαβε πόσας μεγάλας ἀκουσάς, ⁴⁹⁷ Ἄ ποσα γλώσσα θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιγράψῃ τὰς εἰς τὸν οὐρανὸν ἀκουσὰς αὐτοῦ, Μάλλον δὲ καὶ αὐτὸ θὰ ἠμπορέσῃ νὰ περιγράψῃ ἡ γλώσσα κατὰ τὰ δυνατόν. Διότι, ὅταν ἀκούσῃς ὅτι ὅλα οἱ δικαῖοι ἀπὸ αὐτὸν μέχρι σήμερα καὶ μέχρι τῆς συντελείας τῆς ζωῆς αὐτῆς, θεωροῦν ὡς εὐχῆς ἔργον νὰ καταλήξουν εἰς τοὺς κόλπους τοῦ πατράρχου, ποῖαν μεγαλυτέραν ἀπ' αὐτὴν τιμὴν θὰ ἠμπορέσῃ νὰ παρουσιάσῃ. Κατάλαβες πόσῃ δύναμιν ἔχει ἡ ὑπομονή, ποῖα ἡ ἀξία τῆς ἀρετῆς, τὸ σημαίνει νὰ εἶναι καμὲς εὐσεβῆς καὶ νὰ δεκνύῃ μεγάλῃ εὐγνωμοσύνῃ διὰ τὰς δωρεὰς τοῦ τοῦ εἶναι ὁ Θεός, ἔπειθ', δηλαδή, εἰς κάθε περίπτωση προσέφερεν ὅτι ἐξηγῆται ἀπὸ τὸν ἴδιον, μὲ τὸ νὰ δεχέται, μὲ εὐχαρίστησιν τὰ πάντα, καὶ τὰ καλὰ καὶ τὰ κακά, **Β** δι' αὐτὸ καὶ ὁ φιλάνθρωπος Θεός τοῦ ἐχάρισε τελευταῖον ἀπὸ ὅλα τὴν συγκεκριμένην τῶν ἀγαθῶν καὶ αὐτὸ τοῦ ὁ δικαίος ἐπέθηκεν περὶ σπώτερον ἀπὸ ὅλα. Διότι κυττάξῃς κατὰ ποῖον τρόπον ἐδοκίμαζεν ὁ Θεὸς τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου ἐπὶ εἰκοσι τέσσαρα ἔτη. Πραγματικὰ, ὅταν ἐδυνήκεν ἀπὸ τὴν Χαρρὰν, ὑπακούων εἰς τὴν προσταγὴν τοῦ Κυρίου, ἦτο, λέγει, ἐβδόμηκοντα πέντε ἔτην ⁴⁹⁸ καὶ ἔπειθ' ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ, ἄρκετο πλέον εἰς τὸ ἑκατοστὸν ἔτος τῆς ηλικίας τοῦ ⁴⁹⁹.

⁴⁹⁷ Ἀφοῦ ἠκούσαμεν αὐτὰ ἀγαπητοὶ μου, ἂς παραθεῖ γματισμῶμεθα, ὥστε νὰ ἔχωμεν μεγάλην ὑπομονήν, ὅπως ποτὲ νὰ ἀγανακτῶμεν, οὔτε νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τοὺς ἰδρωτάς ποὺ ἄπαιτα, ἡ ἀρετὴ, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ὁ Κύριός μας εἶναι φιλάνθρωπος καὶ μεγαλόδοτος καὶ μὲς ἀνταποδίδει μεγάλας ἀμοιβὰς εἰς ἀνταποδοθῆν μικρῶν κόπων καὶ ἀκόμῃ ὅτι, δὲν ἀποταμιεύει, τὰ ἀγαθὰ αὐτὰ διὰ νὰ τὰ ἀπολαύσωμεν εἰς τὸ μέλλον, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπίγειον τῶν

18. Ἰωάν. Γεν 32, 4.

19. Ἰωάν. Ε. 2, 1, 21. Τὸ κείμενον λέγει ὅτι ἡτο συνεχῆς ἑνὸς ἀσίου, 52α' ὁ Χριστός διὰ τὸ σιγητὸν τοῦ ἀριθμοῦ χρηματιστοῦ τὸν ἀριθμὸν ἑκατὸν.

νὴν ζωὴν μας μὲς διδε πολλοισιπάροχα μεγάλας δωρεὰς, διὰ νὰ ἐνισχύῃ τὴν δυνάμειν τῆς φύσεως μας. Διότι καὶ ὁ πατριάρχης ὁ ἴδιος δὲν ὑπέμεινε ἀλίγας κατὰ τὰ μεσολαβήσαν χρονικὸν δ' ὅστημα, ἔστω καὶ ἂν κάθε φορὰν ἀνεμεγλύοντο καὶ τὰ καλὰ μὲ τὰς βλίψεις. Δηλαδή, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς τοῦ σύμπαντος φροντίζει διὰ τὴν ἰδικὴν μας δύναμιν. **Δ** δὲν μὲς ἀφῆκε νὰ μένωμεν συνεχῶς μέσα εἰς τὰς θλίψεις, διὰ νὰ μὴ συντριβῇ ἡ ἀσθενική μας ὑπόστασις, ἀλλὰ γρήγορα μὲς εἶδε καὶ ὁ ἴδιος τὴν βοήθειαν αὐτοῦ, ἐνισχύων τὴν προθυμίαν μας καὶ στήριζον τὸν λογισμὸν μας. Ὅβτε πάλιν μὲς ἀφῆκε νὰ ζώμεν εἰς συνεχὴ ὄψιν, διὰ νὰ μὴ στραφῶμεν πρὸς τὴν κακίαν, ἀφοῦ γίνωμεν πρὸς ὅδ' ἀφοροῖ. Διότι ἡ ἀνθρώπινη φύσις, κάθε φορὰν ποῦ θὰ ἔχη μεγάλην ὄψιν καὶ εὐτυχίαν, ἠρπάζει τὴν εὐγνωμοσύνην τῆς προέλευσιν καὶ προορισμὸν καὶ δὲν παραμένει σταθερὰ μέσα εἰς τὰ ἀνθρώπινα πλάσια. **Δ** αὐτὸ καὶ ὁ Θεός, σὺν φιλότητος πατέρα, ἀλλοτε μὲν μὲς διδε ὄψιν, ἀλλοτε δὲ μὲς συγκρατεῖ καὶ μὲς καθοδηγεῖ διὰ τῶν θλίψεων, ὁσπερ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν νὰ διατηρήσῃ χωρὶς θλάθην τὴν ψυχικὴν μας ὑγίαν. **Ε** Ἐς ἄλλου καὶ ὁ ἱσχυρὸς, ὅταν ἐπὶ χειρὶ νὰ θεραπεύσῃ κάποιον ἀρρωστον, δὲν τοῦ ἐπιβάλλει συνήχη νηστείας, οὔτε πάλιν τοῦ ἐπιτρέπει νὰ τρώγῃ ἀπὸ ὅλα χωρὶς φόβου. **Δ** αὐτὸ καὶ ἡ ἐπιδοκίμηση τὴν ἀσθενίαν ἡ πολυπραγία, ἀφοῦ προκαλεῖται τυρετόν, οὔτε ἡ ἀσπὶς αὐτὸν ἐξασθενῇ περισσότερο. Ἀλλὰ, ἀφοῦ λάθῃ ὑπὸ τὴν τοῦ τὴν δύναμιν καὶ τὴν ἀντοχὴν τοῦ ἀρχιστοῦ καὶ χρησιμοποίησιν μὲ ἐπιμέλειαν τὰς ἱατρικὰς τοῦ γυναικός, καθορίζει ἐν συνεχείᾳ μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν τὴν θεραπευτικὴν ἀγωγὴν. Κατὰ τὸν ἴδιον λόγον, τρόπον καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ἐπειδὴ γνωρίζει τὸ συμφέρον τοῦ καθενὸς μας, ἀλλοτε μὲν μὲς ἐπιτρέπει νὰ ζώμεν ἐν ἀνέσει, ἀλλοτε δὲ, χάριν ἐξασκήσεως, μὲς ρίπτει εἰς τοὺς πειρασμούς. Πραγματικὰ, ⁵⁰⁰ Ἄ εἴτε μερικοὶ εἶναι, ἐνάρκτο, μὲ τὴν ἔλευσιν τῶν πειρασμῶν ἀπὸ τοῦ κυνοῦ, πρὸς ἑνδοξον, καὶ θὰ προσελευσύν ὀφθονώτερον, τὴν ἐξ οὐρανοῦ δοθῆναι. Ἐπεὶ, πάλιν, εὐρίσκονται εἰς τὴν ἀμαρτίαν, ὅταν δέχονται μὲ πρὸ χρηστικῶν τοὺς πειρασμούς, θὰ ἀπαλλαγούν ἀπὸ τὸ βαρὺ φορτὸν τῶν ἀμαρτιῶν καὶ θὰ εὕρουν καὶ αὐτοὶ μεγάλην συγχωρήσιν.

Δ αὐτό, σὺς παρακαλῶ, ἀφοῦ γνωρίζομεν τὴν ἀρετικότητα καὶ τὴν σφοδρίαν τοῦ ἱσχυροῦ τῶν ψυχῶν μας, εἰς καμὲν περιπτώσεων νὰ μὴ ἐρευνῶμεν μὲ περιέργειαν τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον τακτοῖται τὰ ζητήματα ὁ Θεός, δι.

ὅτι καὶ ἂν ἀκόμῃ τὸ ἱδικόν μας μυαλό δὲν ἡμπορεῖ νὰ τὰ καταλάβῃ αὐτά, καὶ πάλιν νὰ κατεχωμεθα ἀπὸ κατὰπληξιν διὰ τὰς μεθόδους τῆς ἀνερπείας τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τὸν δοξάζωμεν δ' ὅλα, δ' ὅτι ἔχομεν τάσων μεγάλων Κύριον, ἢ τοῦ ὅποιου δὲν ἡμπορεῖ νὰ χωρέσῃ ἡ ἀνθρωπίνη σκέψις καὶ οἱ ἀνθρώποι νὰ συλλογισμοὶ τοὺς τρόπους μετὰ τοὺς ὁποίους διευθετεῖ τὰ πάντα. Διότι οὕτε ἡμεῖς οἱ ἴδι οὐδὲν γνωρίζομεν τὸ συμφέρον μας ὅσον ὁ ἴδιος τὸ γνωρίζει. Οὕτε τάσων φροντίζομεν ἡμεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, ὅσον ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται διὰ τὴν σωτηρίαν μας καὶ κάνει τὰ πάντα καὶ χρησιμοποιοῖ τὸ κάθε τι, διὰ νὰ μᾶς ὁδηγήσῃ εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς καὶ νὰ μᾶς ἀρπάξῃ ἀπὸ τὰ χεῖρα τοῦ διαβόλου. Καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ σήμερ α δὲν ἡμπορεῖ νὰ μᾶς ὠφελήσῃ καθόλου, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ἀριστος ἰατρός, ὅταν ἴδῃ ὅτι ἡ πολυφαγία μᾶς ὁδηγεῖ εἰς παλινκαρτίαν, μᾶς ἐπαναφέρει εἰς τὴν ὑγίαν διὰ τῆς ἐγκρατείας, ἔτσι, λοιπόν, καὶ ὁ θαυμάσιος ἰατρός τῶν ψυχῶν μᾶς ἀφήνει ἔμ' ἀλίγον, ὅτι νὰ ἀντιληφθῶμεν μετὰ τὴν ἐλευσίαν τῶν περισσομένων τὴν ζημίαν, τὴν ὁποῖαν ὑπέστημεν ἀπὸ τὴν εὐημερίαν, καὶ ὅταν ἴδῃ ὅτι τὰ ἀναφερόμενα εἰς τὴν ὑγίαν μας εὐρασκονται εἰς καλὸν δρόμον, τότε πλέον μετὰ τὴν ἱδικὴν του βοήθειαν μᾶς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τοὺς περισσομένους, καὶ δεκνύει τὴν προνοίαν του δ' ἡμᾶς μετὰ ἀφθονίαν. Συνεπῶς ἔδωκεν συμβεβηκότα, ἐνάρξει νὰ περιπέσωμεν εἰς περισσομένους, ἀλλὰ μὴ ἀπελπίζωμεν καὶ νὰ μὴ τὰ χάσῃ, ἀλλὰ τότε περισσότερο νὰ ἐνισχυθῶμεν καὶ νὰ πρέψωμεν μετὰ τὰς καλὰς ἐλπίδας, ὅτι ἡ ἐλευσίαν τῶν περισσομένων γίνεται δ' αὐτοὺς ἀφορμὴ στεφάνων καὶ θραυτικῶν. Ἐπεὶ, πάλιν, ἐνὶ εὐρισκόμεθα εἰς τὰς ἀμαρτίας, ἐγκαταλείπομεθα εἰς τοὺς περισσομένους, ὅσοι καὶ ἔσονται νὰ δυσανασχετῶμεν, ἀλλὰ νὰ γνωρίζωμεν ὅτι ἡ ἐλευσίαν τῶν περισσομένων μᾶς καθαρίζει ἀπὸ τὰς ἀμαρτίας τῆς ζωῆς μας, ὅταν δεχώμεθα μετὰ εὐχαριστήσιν ὅλα τὰ ἐπερχόμενα κακὰ. Διότι αὐτὸ εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸν τοῦ εὐγνωμονοῦς δούλου, νὰ μὴ εὐχαριστῇ, δηλαδὴ, τὸν κύριόν του μόνον ὅταν περνοῖ καλὰ, ἀλλὰ νὰ ἐκδηλώσῃ τὴν εὐγνωμοσύνην του καὶ εἰς τὴν ἀντιθετὸν περίπτωσιν. Ἐτσι, λοιπόν, καὶ ὁ πατριάρχης προσδεύει καὶ, ἀφοῦ ἀπεκτίσῃ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν εὐγνωμοσύνην τοῦ Θεοῦ ἔδωκεν καὶ δωρεάν, ἡ ὁποία ὑπερεβάνε τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν.

Ἄλλ' εἶναι ἀνάγκη νὰ ἐπανέλθωμεν εἰς τὴν συνέχειαν τοῦ θεματοῦ τῆς ἀμείας μας, διὰ νὰ γνωρίσωμεν τὴν ὁ

πακοὴν τοῦ δικαίου καὶ μετὰ ποῖον τρόπον ἐφήρμοσε τὰς ἐντολάς τοῦ Θεοῦ, Ἐχωρὶς νὰ ζητήσῃ τὸν λόγον, οὔτε νὰ ἀπαιτήσῃ ἐξήγησιν, ὅπως ἀκριβῶς κάνουν πολλοὶ ἀνόητοι, οἱ ὁποῖοι ἐξετάζουν μετὰ περιέργειαν β.τ. κάνει ὁ Θεὸς καὶ λέγουσιν. Διότι συνέθετο αὐτό; Διότι συνέθετο ἐκεῖνο; Καὶ ποῖον τὸ ἐφέλος τοῦ ἐγίνε αὐτὸ ἢ τὸ ἄλλο, Ἄλλ' ὁ δικαίος δὲν ἐσκέφθη τοιαυτοτρόπως. Ἰδὲ, σὺν δούλους τοῦ ἀγαποῦ τὸν κύριόν του, ἔτσι, ἐσπεύει νὰ πραγματοποιήσῃ τὴν ἐντολήν ποῦ ἔλαβε, χωρὶς νὰ τὴν ἐξετάσῃ μετὰ περ ἐργασίαν. Καὶ διὰ νὰ τὸ μᾶθῃς αὐτό, ἀκουε τὸ ἀκόλουθον. Ὅταν λοιπόν, τοῦ ἔδωκε τὴν ἐπόσχασιν ὁ Κύριος, 499 Α καὶ ἐτελείωσε τὴν συνουσίαν του μετὰ αὐτόν, ἀμέσως ὁ δικαίος ἐφήρμοσε τὴν ἐντολήν καὶ ἔκρινεν εἰς τὸν ἱσχυρὸν τὸ σημεῖον, ποῦ τοῦ διέταξεν ὁ Θεός, ἐνωσθὲ τὴν περιτομήν καὶ εἰς τοὺς γεννηθέντας δούλους εἰς τὸ σπῆν. του καὶ εἰς τοὺς ἀγορασθέντας δούλους, σύμφωνα μετὰ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ 500 Γ. Γραμμὴν δὲ καὶ ὁ ἴδιος, α' Ο' Ἀδράμ, λέγει, «ἦτα ἐνεγκοντα ἐννέα ἐτὼν, ὅταν περιέκοψε τὴν σαρκίνην ἀκροβυστίαν αὐτοῦ, ὅταν καὶ ὁ ἴδιος περιετμήθη. Ὁ δὲ υἱὸς τοῦ ἱσχυροῦ ἦτο ἑκατὸν τριῶν ἐτῶν». Μὴ νομίσῃς ὅτι ταῦτα μᾶς ἐσημαίωσεν ἡ Γραφή τὴν ἡλικίαν τοῦ πατρὸς Ἀδάμ. Ἀλλὰ τὸ ἔκρινεν αὐτὸ διὰ νὰ μᾶθῃς καὶ ἀπὸ αὐτοῦ τὴν μεγάλην ὑπομονὴν τοῦ δικαίου, ὅτι, δηλαδὴ, μολονότι εὐρίσκειτο εἰς ἐσθλὴν γῆρας, ἐν τούτοις ὑπέμεινε μετὰ πραότητα τὸν πόνον δ' αὐτὸν συμμορφώθη πρὸς τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ Β δ' αὐτὸν τὸν λόγον μᾶς εἶδε τὴν ἡλικίαν του, καὶ ἔχ' μόνον αὐτὰς, ἀλλὰ καὶ δ' ἡ σαρξ καὶ ὅλα οἱ δοῦλοι τοῦ ἐγεννήθησαν εἰς τὸ σπῆν του, περιτεμνοντα. Διότι, ἀγαπητέ μου δὲν εἶναι ἀσημαντὸν πρῶγμα ν' ἀποκόψῃς ὑγιαίνουσαν σάρκα καὶ ἄλλην τοῦ νοσέ. Διότι καὶ ἂν οἱ δοῦλοι τῶν ἱατρῶν ἀποκόπτουν ἕνα ἀρρωστον μέλος εἰς τὴν περιτομῶν αὐτὴν δὲν ὑπάρχει ὁ ἴδιος πόνος, δεδωμένον δ' ἡμποροῦμεν νὰ εἰπωμεν, ἀποκόπτουν ἕνα μέλος, τὸ ὅποῦν ἔχει πλέον μακρῶς καὶ ἔχει χάσει τὴν ζωτικὴν του δύναμιν. Ἐν προκειμένῳ γέροντι καὶ προσβύτῃ, (δὲν ἦτο ἑκατὸν ἐτῶν) ὑπέφερε τοῦ πόνον μετὰ πρᾶτῃ, ἐπιδιώκων συγχρόνως καὶ τὴν ἐντολήν τοῦ Θεοῦ νὰ ἐφαρμόσῃ καὶ τὸν υἱὸν καὶ ὅλους τοὺς γεννηθέντας εἰς τὸ σπῆν του δούλους καὶ κτενοποιήσῃ πρὸς προθύμους, ὥστε νὰ μὴ διστάσουν, Γ ἀλλὰ νὰ ἐκτελέσων ἀμέσως β.τ. διέταξεν ὁ Θεός

20. *Ε.δ. σ. 22-28.

21. *Ε.δ. σ. 24-26.

Είδες τί σημαίνει άνθρωπος διυθρωπος και με ποιόν τρόπον διδίδειν όλους τους ανθρώπους του να μιμηθούν το παράδειγμα του, "Οτι, λοιπόν, ελγα χθές, το βδ.ον θα έπαινα λάδω και τώρα "Οτι, δηλαδή, εξ αιτίας εκείνου έδοθη εντολή από τον Θεόν, ώστε εις την νηπιακήν ηλικίαν να υφίστανται την περιτομήν τα παιδιά, δια να κόπτεται, ή αρά των, όταν δεν έχουν αισθήσιν πλήρως ανεπτυγμένην και έτσι να μη νοιάζον καθόλου πόνον.

Αλλά κύπταζε, αγαπητέ μου, την φιλοφροσύναν του Θεού και την ανέκφραστον ευεργεσίαν του προς ημάς "Εκεί εις την περιτομήν του "Αβραάμ, υπήρχε και δύνη και πόνος από την πράξιν εκείνην και κανένα άλλο θελος δεν προσέφερεν ή περιτομή, D παρό τοτο μόνον, το ότι με το σημείον αυτό ανεγνωρίζοντο μεταξύ των και διακρίνοντο από τους άλλους λαούς. "Εν ή ιδική μας περιτομή, έννοα την χάριν του βαπτισματος, προσφέρει, την θεραπείαν χωρίς πόνον, μάς δίδει ανυπολόγιστα αγαθά, μάς γεμίζει με την χάριν του Πνεύματος και δεν εχε, καθωρμύενον χρόνον της ηλικίας δια να γίνει, όπως τότε, αλλά είναι, δυνατόν να δοθή και εις την δευτερογενήν αυτήν περιτομήν και εις την νηπιακήν ηλικίαν, και εις την ώριμην και εις την γεροντικήν, χωρίς να υπομείνι πόνον, αλλά να απαλλαγ ή από το θάρος των αμαρτιών και να εύρη συγχωρησιν όλων των πλημμελημάτων που έχει διαπράξει εις την ζωήν του. "Επειδή, λοιπόν, ειδεν ο φιλόφρονας Θεός το μέγεθος της ασθενείας μας και ότ, είχαμεν ανάγκην από μεγάλην θεραπείαν, έπειδή ή ασθενεία μας ήτο βαρεία παρτοποιών την σωτηρίαν μας, μάς έχάρισε την δυνατότητα να ανακαινισθώμεν με το λουτρόν της ταλ γενεσεας, ώστε, αφού άρνηθώμεν τον παλαιόν άνθρωπον, δηλαδή τας πονηράς μας πράξεις, να ενδυσώμεν τον νέον και να βαδίζωμεν τον δρόμον της αρετής.

"Αλλά, σάς παρακαλώ, να μη γινώμεθα χειρότεροι από τους άγνωστους και άχωρίστους "ουδαους "Εκείνοι, δηλαδή, όταν άρχοντο το γινώρισμα αυτό της περιτομής * ή Α είχαν ικανοποιητικήν ασφάλειαν, ώστε να μη αναμνησκύνται με το άλλα βδ.η, λόγω της επικοινωνίας με αυτά ένψ, καθ' ό μέρος άφορ ή εις την ευσέβειαν πολλάς φορές ξεπερνούσαν τους μη "ουδαους, έπειδή απειχισθήσαν άγνωστους προς τον Θεόν "Αλλά ήμείς, αφού μ. αν φορδν έδεχθήμεν την δά του βαπτισματος περιτομήν, άς παρτοποιήσωμεν με ασφάλειαν β.τι μάς άφορ ή. Δέν λέγω να μη

έρχουμεθα εις επκοήν με τους ειδωλόλατράς, αλλά, μένοντες απαθεροί εις την αρετήν μας και συναναστρεφόμενοι με αυτούς, να τους προσελκύωμεν προς την ευσέβειαν και με τα καλά μας έργα να τους διδάσκωμεν τρόπον ζωής. Διότ, δι' αυτό ο Κύριος όλων μας B επέτρεψε να ζούν μαζί οι πονηροί και, οι άγαθοί, οι ευσέβεις και οι άσεβείς, δια να ώφελούνται οι πονηροί από την διανογήν των αγαθών και εκείνοι, που παραμένουν ακόμη αλημάλωτοι της άσεβείας, να άδηγνονται εις την ευσέβειαν. Διότ, τίποτε δεν εχε τόσιν σημασίαν δια τον Θεόν, βσον ή σωτηρία της ψυχής. Συνεπώς, σάς παρακαλώ, να μη παραμελώμεν ούτε τους έαυτούς μας ούτε τους πλησίον μας. Τους έαυτούς μέν με το να τακτοποιώμεν β.τ. αναφέρεται εις την σωτηρίαν μας κατά τον τρόπον που φαίνεται καλόν ες τον Θεόν, τους πλησίον μας δε, με το να άκτινοβολώμεν πόσον με τα έργα της αρετής, ώστε, και όταν ήμείς δεν άμιλώμεν, να παρουν Ικανήν δ βασκαλιαν όσοι μάς παρακολουθούν. "Όπως άκρ θάς, λοιπόν, όταν είμεθα έναρετοι, θα κερδίσωμεν πάρα πολλά και οι ίδιοι, αλλά και τους άπιστους θα άφελήσωμεν, καθ' όμοιον τρόπον, C εάν άδικοφρόσωμεν και οι ίδιοι θα ύποστώμεν μεγάλην τιμωρίαν και θα γίνωμεν αιτία να σκανδαλίσθουν και, οι άλλοι. Πραγματικά, β. πως, όταν είμεθα έναρετοι, θα λάβωμεν άμοιβήν δια δύο λόγους, δηλαδή άφ' ενός μέν διότι άκολουθούμεν τον δρόμον της αρετής, άφ' έτέρου δε διότι, προσήκωμεν και τους συνανθρώπους μας εις την γνωρίαν της αρετής. Κατά τον ίδιον, λοιπόν, τρόπον και προκειμένου περι της κακίας δεν τιμωρούμεθα μόνον δια τας άμαρτίας που έχομεν διαπράξει, αλλά και διότ, άγίνωμεν άφορμήν να άμαρτήσουν και άλλοι. "Αλλά, μακάρι να μη συμβή κανένας, από τους ευδαιμονιστάς εδδ, να δείξη παρνομίαν συμπεριφοράν, αλλά όλοι μας να κανονίζωμεν την ζωήν μας κατά τρόπον που συντελεί εις την στήριξιν και την οικοδομήν των συνανθρώπων μας, ώστε να ήμπερώσωμεν με παρνομίαν να σταθώμεν ένώπιον του θήματος του Χριστού, D και να καταστώμεν άξιοι των αναγκαράτων όκων άναθών, τα όποια είβη άλλο μας να έπ.τ. χωμέν με την χάριν και την φιλοφροσύνην του Κυρίου ήμων "Ιησού Χριστού, μαζί με τον όποιον ες τον Πατέρα και εις το "Άγιον Πνεύμα συγχρόνως άνήκει ή δόξα, το κράτος και ή τιμή, τώρα και πάντοτε και εις τους αιώνας των αίωνων "Αμήν.

ΟΜΙΛΙΑ ΤΕΣΣΑΡΑΚΟΣΤΗ ΠΡΩΤΗ

410 Ε «Ο ΘΕΟΣ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΑΒΡΑΑΜ ΕΥΓΙΣΘΗΜΕΝΟΝ ΠΛΗΞΟΝ ΤΗΣ ΔΥΡΟΣ ΤΟΥ ΜΑΜΒΡΗ ΚΑΙ ΚΑΘΗΜΕΝΟΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΘΥΡΑΝ ΤΗΣ ΣΗΝΗΣ ΤΟΥ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΚΕΣΧΑΜΒΙΑΝ.»¹

Διατάζω καὶ ἀποφεύγω σήμερα νὰ ἀρχίσω τὴν ἐρμηνευτικὴν διδασκαλίαν. Διότι ὅταν σκεφθῶ ὅτι, ἐνῶ καθὲς ἡμέραν οὕς ἀμύδω, οὕς συμδουλεύω καὶ οὕς παρορέω τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τροπὴν, ἐν ταῦτοις πολλοί, ποὺ ἦλθαν ἐδῶ καὶ ἤκουσαν τὴν πνευματικὴν αὐτὴν διδασκαλίαν καὶ ἔλαβον μέρος εἰς τὴν φρακτὴν καὶ φοβεράν πράξιν τῆς θείας εὐχαριστίας, περνοῦν τὰς ἡμέρας τὰς εἰς τὰς ἡπτοδραμίας, χωρὶς νὰ ἀπακομίσουν καμμίαν ὠφέλειαν ἀπὸ τὸν ἱσχύον μου ζῆλον ὅτι νὰ τοὺς διδάξω. Ἀλλὰ, σὺν νὰ εἶναι δοῦλοι εἰς κάποιαν συνήθειαν.⁴¹¹ Ἀ μάλιστα τοὺς καλέσῃ ὁ διδασκὴς ἀμέσως τρέχουν εἰς τὰ παράνομα ἐκεῖνα θέατρα καὶ καθιστοῦν μετὰ τὴν θέλησιν τῶν τοῦς ἐαυτοῦς τῶν σιχημαλῶν εἰς τὰ δικτυα τοῦ πονηροῦ δαιμονίου, καὶ οὕτως ἡ ἰδική μου νοθεύει, οὕτως ἡ πείρα καὶ τὰ ἀνώφελα τῆς ἐκεῖ παρρησίας πῶν γίνεται ἀφορμὴ νὰ διδασκαλοῦν. Μετὰ ποίαν λόγον, προθυμίαν νὰ ἐκθέσω τὴν διδασκαλίαν μου πρὸς ἀνδρας οἱ ὅποιοι δὲν θέλουν τίποτε νὰ κερδίσουν ἀπὸ τοῦ τοῦς λέγω, καὶ μὴ παραβλέψωσι ὅτι αὐτὸ διότι καὶ διὰ γεωργίας, ὅταν ἴδῃ ὅτι ὑστερεῖ ἀπὸ πολλοὺς κόπους καὶ ταλαιπωρίας ἢ γῆ παραμένει ἀκαρπύς, χωρὶς νὰ τοῦ διδῇ παραγωγὴν ἀντὶ τῶν κόπων του, γίνεται πλέον τὸ διδασκαλικὸς εἰς τὸ νὰ σπερῇ τοὺς σπόρους. Β καὶ δὲν ἐκτελεῖ τὰς γεωργικὰς ἐργασίας μετὰ τὴν ἰδίαν προθυμίαν. Καὶ ὁ ἱσχυρὸς ἐπίσης, ὅταν ἴδῃ ὅτι ὁ ὀρρωστας δὲν ὀπακοῦν εἰς τὰς ἐδουλίας του, ἀλλὰ καθὲς ἡμέραν προσπαθεῖ νὰ ἐκζητῇ τὴν ἀσθένειαν του, πολλὰς φορές τὸν ἀφίνει νὰ παραμελῇ ἀσθενῆς διὰ νὰ τὸν διδάξῃ ἢ ἰδίαν ἢ πείρα ποῖον εἶναι τὸ συμφέρον του. Καὶ αὐτοὶ ποὺ διδάσκουν τὰ γράμματα εἰς τὰ παδὰ ὅταν ἴδουν ὅτι ξεχνοῦν τὰ προηγούμενα μαθήματα καὶ ξεχνοῦν ὅσα ἤδη ἔχουν διδαχθῇ, πολλὰς

Γεν 8,1.

φορὰς ἐπανέρχοντα μετὰ ἐπιμονὴν καὶ διορθοῦν τὴν ἀκνήριαν τῶν καὶ τοὺς ἐμπνέουν μεγαλύτερον ζῆλον.

Γ Ἀλλὰ ὁ μὲν γεωργὸς εἶναι φυσικὸν νὰ καταλαμβάνεται πολλὰκις ἀπὸ διαταγῶν διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τῶν γεωργικῶν ἐργασιῶν, ἐπειδὴ γνωρίζει ὅτι ἡ ζῆμία ποὺ ὀφίσταται γίνεται μεγαλύτερα, ὅταν ὑπομένῃ τὸν πόνον καὶ ὑποβάλλεται εἰς τὴν δαπάνην τῆς σποράς, ἐνῶ παράλληλα χάνει τοὺς καρπούς του. Καὶ ὁ ἱσχυρὸς, πάλιν, οὐκ παράλογον ἐγκαταλείπει πολλὰς φορές τὴν ἀσθεῖν, διότι τὸ θεραπευόμενον εἶναι σῶμα καὶ δὲν τοῦτο τὸ ἀφίνει, ὥστε ἡ ἐπιβίωσις τοῦ πόνου νὰ τὸν κἀνῃ νὰ γνωρίσῃ τὴν ἀσθένειαν του καὶ ὅτι, νὰ δεχθῇ τὴν θεραπείαν ποὺ συνιστᾷ ὁ ἱσχυρὸς. Καὶ ὁ διδασκαλικὸς τῶν παιδίων ἐξ αἰτίας τῆς μικρότης τῶν ἡλικίας πολλὰς φορές ἐπιτείνει τὰς τιμωρίας κατὰ τὸν τρόπον συμφέροντα. Μὰ, ἐγὼ, σήμερα, ὑποσκελίζων τοὺς αὐτοὺς, ἐτοιμάζομαι νὰ δείξω πατρικὴν ἀγάπην πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπιτάσσω Δ καὶ νὰ τοὺς διδάξω ὅτι, εἰς ἐπιμένουν εἰς τὴν ἀδιαφορίαν τῶν, τότε αὐτὴ ἡ συμπαροφὴ τῶν θὰ γίνῃ αἰτία μεγαλύτερας τῶν καταθίκες, βλάβης, ὁ γεωργὸς δὲν σπερῇ τοὺς σπόρους μετὰ τὴν ἰδίαν προθυμίαν, ὅταν ἀντληθῇ ὅτι, ἡ δαπάνη αὐτὴ γίνεται μάταια καὶ ἀσκοπία, ἐγὼ, ὅμως, εἰμαι ἀπηλλαγμένος ἀπὸ τὴν ἀγωνίαν αὐτὴν. Δ ὅτι, καὶ ὅταν ἀκομῇ ἐνῶ σπείρω τὸν πνευματικὸν αὐτὸν σπῆρον, δὲν παίρνω τὸν καρπὸν ἐξ αἰτίας τῆς ἀδιαφορίας τῶν ἀκροατῶν, καὶ εἰς αὐτὴν τὴν περιπτῶσιν ὁ μισθός μου θὰ εἴη πληρὴς, καθ' ὅσον καὶ τὸ ἀργύριον, τοῦ ὁποίου μοῦ ἔχει ἀνατεθῇ ἢ διαχέσῃς, Ε ἐξουδεύει, καὶ τὴν ἐντολήν τοῦ Κυρίου ἐφάρμοσα. Συνεπῶς, οἱ ἀκροαταὶ θὰ δώσουν λόγον εἰς ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ ζητήσῃ τὰ προσφοθέντα μετὰ τόκον. Ἀλλὰ δὲν ἐξετάζω αὐτό, τὸ ὅτι, δηλαδή, ἐγὼ ἀπαλλασσομαι τῆς τιμωρίας καὶ ἔκανα τὰ ἱσχύον μου χρεός, ἀλλὰ ἐπιβίωω καὶ ἐσείς νὰ πολλοπλοῦν ἄσπετα ὅτι οὕς ἐδόθη, δὲν νὰ μὴ εἰσθε ἐνοχοὶ ἐκείνης τῆς τιμωρίας, τὴν ὁποία ὑπεστήκετε ἐκεῖνος ποὺ ἐχῶσε τὰ τέλαντα καὶ τὰ χρήματα τοῦ κυρίου του καὶ δὲν μόνον δὲν τὰ ἐπὶ ἀλλοπλοῦσεν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐθαπνεν.⁴¹² Α Παρόμοιοι εἶναι οἱ σπῆροντες, τὸν λόγον τῆς διδασκαλίας (διότι τέλαντα καὶ ἀργύριον αὐτὴν ὀνομάζει), καὶ δὲν προσπαθεῖ νὰ δώσουν καρπούς καὶ νὰ τὸν πολλαπλασιάσων.

Μὴ εἶναι ἐνδοχόμενον νὰ ἱσχυρισθῇ κάποιος ὅτι ἡ παρομοία αὐτὴ τῶν τελάντων ἔχει λεχθῇ διὰ τοὺς διδασκάλους. Καὶ ἐγὼ τὸ ἴδον λέγω ὅτι ὅμως τὴν ἐρευνήσω.

μεν με ἀκριβέως, θὰ καταλάβετε ὅτι οἱ μὲν δ.δασκάλοι, εἶναι ὑποχρεωμένοι διὰ τὴν διδασκαλίαν μόνον, ἐνῷ ἔσπεις ἔχετε τὴν ὑποχρέωσιν διὰ μόνον νὰ φυλάξετε αὐτήν, ἀλλὰ καὶ νὰ τὴν χρησιμοποιοῦτε κοπῶντες ὥστε νὰ τὴν πάλαι- πλάσιάζετε. Καὶ διὰ νὰ πληροφορηθῆς καλύτερα αὐτό, εἶναι ἀνάγκη νὰ τὴν μελετήσωμεν μαζί. Λέγε, λοιπόν. Καί ποιος κύριος ποῦ πρόκειται νὰ παρῇ εὐαγγέλιον, ἀλάσσε τοὺς δούλους τοῦ καὶ εἰς ἄλλον μὲν ἔδωκε πέντε τάλαντα, εἰς ἄλλον δὲ δύο, εἰς ἄλλον δὲ ἓνα. Ὑποτίθεται ὅτι ἀποκετόν χρόνον ἦλθεν ὁ κύριος καὶ ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιόν του οἱ δούλοι. Καὶ ἀπὸ προσῆλθεν αὐτὸς τοῦ ἐπῆρε τὰ πέντε τάλαντα λέγει, Κύριε, πέντε τάλαντα μοῦ παρῆδωκας, ἰδοὺ ἔλλα πέντε τάλαντα ἐκέρδισα με αὐτά.² Μεγάλη ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ δούλου, ἀλλὰ πλυσίαι καὶ τοῦ Κυρίου ἡ φιλανθρωπία. Διότι, τί ἀπαντᾷ; «Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστὲ εἰς ὅλα ἦσαν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ ἀγκαταστήσω. Ἔλα μέσαι διὰ νὰ ἀπολαύσῃς τὴν αὐτὴν χαρὰν με τὸν Κύριόν σου».³ Ἐπειδὴ, λέγει, ἔδειξες μεγάλην εὐγνωμοσύνην εἰς ἐκεῖνα ποῦ σοῦ ἐνεπιστεύθη εἶσαι πλέον ἀξίος νὰ σοῦ ἀνατεθῇ ἡ διαχείρισις περισσότερων χρημάτων. Προσῆλθε δὲ καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἐπῆρε τὰ δύο τάλαντα καὶ εἶπε ὁ Κύριε, δύο τάλαντα δὲν μοῦ ἔδωκας, ἡ, ἀλλὰ δύο τάλαντα ἐκέρδισα με αὐτά.⁴ Μεγάλη ἦτο καὶ αὐτοῦ ἡ φρονιμία διὰ τὰ χρήματα τοῦ Κυρίου του, ὅς αὐτὸ καὶ παῖρε τὴν δόξαν ἀποδοῦναι με τὸν προηγούμενον καὶ δὲ αὐτὸν λόγον τῆς μάταις ἀποστολῆς αὐτοῦ ποῦ ἔφερε τὰ δύο τάλαντα με ἐκεῖνον ποῦ ἔφερε τὰ πέντε. Αὐτὸ εἶναι λογικόν. Διότι τὰ περισσότερα ἢ τὰ ὀλιγωτερα δὲν τὰ ἔβη οὐράνην οὔτε τοῦ ενός ὁ ζῆλος, οὔτε τοῦ ἄλλου ἡ ἀδιαφορία, ἀλλὰ τὸ πᾶν ποῦ τοὺς ἐνεπιστεύθη ὁ κύριός των. Ἡ προθυμία, ὅμως προσεφέρθη καὶ ἀπὸ τοὺς δύο ἡ ἰδία. Δὲ αὐτὸ καὶ ἐπῆραν τὴν ἰδίαν ἀμοιβήν.

Ὁ ὁ τριτος, ὅμως, δὲν ἔκανε τίποτε παράμοιον. Ἀλλὰ τὸ ἔκανεν. Προσῆλθε καὶ λέγει, «Κύριε, σὲ ἐγνωρίσα δὲ τί εἶσαι ἀνθρώπος σκληρός, ποῦ φέρεις ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσπερες καὶ μαζεύεις εἰς τὴν ἀποθήκην σου ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσκόρπισες καὶ δὲν ἐλύτρωσες τὸ ἄλυν σῆμα. Καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθην, ἐπῆρα καὶ ἐκρύψα τὰ τάλαντά σου ὑπὸ τὴν

² Πράξ. Μάρτ. 27. 14 15 18 καὶ 20.
³ Ἔβ. 4. 21.
⁴ Ἔβ. 1. 22.

γῆν. ἡ, ἔχεις τὰ ἱδικόν σου».⁵ Ὡς καὶ δούλου, ὡς μέγεθος ἀγνωμοσύνης, ὅχι μόνον διότι δὲν ἐργάσθη καθόλου με τὰ τάλαντα ποῦ τοῦ ἐδόθη, ἀλλὰ καὶ διότι, ἀντὶ τὸ προσφέρει τάλαντον, κατηγορήσας τὸν κύριόν του. Πραγματικὰ αὐτὸ εἶναι, τὸ γνωρισμα τῆς πονηρίας. Σκοτίζει τὸ μυαλὸ καὶ ὁδηγεῖ κατ' ἐξέχον εἰς τὸν κρημνὸν ἐκείνον ποῦ μισοὶ φορὰν παρεστράφη τῆς εὐθείας ὁδοῦ. Ὅλα αὐτὰ ἐλεχθήσαν διὰ τοὺς διδασκάλους, διὰ νὰ μὴ ἀποκρύπτου τοῦ θησαυροῦ ποῦ τοὺς ἔχε ἐμπιστευθῇ ἀλλὰ με καθεὶ προθυμίαν νὰ τὸν προσφέρουν εἰς τοὺς μαθητάς των. Ἐ Μά, ἔκουσε βρώς, ἀγαπητέ μου, ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησιν τοῦ κυρίου πρὸς ἐκεῖνον τὸν τρίτον δούλον ὅτι καὶ οἱ μαθηταὶ εἶναι ὑπεύθυνοι καὶ δὲν θὰ τοὺς ζητηθῶν μόνον διὰ τοὺς ἐδόθησαν, ἀλλὰ με τόκον θὰ κάνουν τὴν ἐξάρτησιν. ⁴¹² Δ. Λοιπόν, τ. εἶπε πρὸς αὐτόν ὁ κύριος; «Δοῦλε πονηρὲ» Φοβερά ἡ ἀγανάκτησις καὶ ἰκανὴ νὰ προκαλέσῃ καταπληξιν ἡ ἀπελθῇ. Εἰς ἐργαζόμενος, λέγει, «ὅτι θερίζω ἐκεῖ ὅπου δὲν ἐσπερα, καὶ συνάγω ἀπὸ ἐκεῖ, ὅπου δὲν ἐσκόρπισα εἰς τὸ ἄλυν δὲ νὰ ληυσθῇ εἰς τὸν ἄερα, ἔπρεπε λοιπόν, σὺ νὰ καταθέσῃς τὸ χρημᾶ σου εἰς τοὺς τραπεζίτας καὶ ὅταν θὰ ἤρχομην ἐγώ, θὰ ἔπαρτα με τόκον αὐτὸ ποῦ μοῦ ἐνέχε».⁶ Ὅταν λέγῃ «ἀργύριον», ἐννοεῖ τὰ πᾶσι λόγια ἐνῷ «τραπεζίτας» ὀνομάζει ἑσᾶς, ποῦ ἀκούετε καὶ δέχεσθε τοὺς λόγους αὐτοῦ. Ἰδικόν σου καθήκον εἶναι, λέγει, νὰ καταβάλῃς, ἐνῷ ἱδικόν μου εἶναι ν' ἀπατήσω ἀπὸ ἐκείνου διὰ μωρὸν τὰ καταβληθέντα, ἀλλὰ καὶ τὸν τόκον ποῦ θὰ ἀπέδιδον αὐτὰ.

Βλέπετε, ἀγαπητοί μου, ὅτι εἶναι μεγάλος ὁ φόβος ποῦ περικλύουν τὰ λεγόμενα. Ἦ θὰ ἠμποροῦσαν νὰ εἴπουν αὐτοὶ ποῦ παραμεινὸν καὶ τὴν φύλαξιν των καταβληθέντων, ἢ ὅταν χρεωνοῦνται καὶ διὰ τὸν τόκον αὐτῶν, καὶ πρόσθε τὴν φανθρωπῶν τοῦ Κυρίου. Εἰς μὲν τὰ ὑλικά χρήματα ἀπηγόρευσε νὰ ληυδάνωμεν τόκον. Διὰ ποῖον λόγον καὶ πρὸς ποῖον σκοπὸν, Δὲ καὶ ὁ δανειστής καὶ ὁ δανειζόμενος ὑφίστανται μεγάλην ζημίαν ἀπὸ τὴν ὑπακοὴν αὐτῇ. Πραγματικὰ τοῦ τελευταίου ἡ πενία χειροτερεύει, ἐνῷ ὁ πρῶτος μαζί, με τὴν αἰχμήν των χρημάτων φορτῶν τὸν εαυτὸν τῶν μετὰ πλῆθος ἁμαρτιῶν. Δὲ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀρχὴν καὶ ἀπὸ τὸ προαιμιον ἔθηκες ἄνω εἰς τοὺς Ἰουδαίους, οἱ ὅποιοι ἦσαν πρὸ σκληροί, ὅταν εἶπεν, «Δὲν θὰ τοκίσῃς τὰ

⁵ Ἔβ. 4. 24 25.
⁶ Ἔβ. 1. 22.

χρήματά σου εἰς τὸν ἀδελφόν σου καὶ τὸν πλησίον σου, Πόσον ἀπολογίαν λοιπόν, θὰ ἔχουν αὐτοὶ ποὺ φέρονται σκληρότεροι καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους Γ' καὶ ὕστερα ἀπὸ τὴν χάριν καὶ τὴν τόσην φιλευστέλειαν τοῦ Κυρίου ἀποδεκνύοντα κατώτεροι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν συμφωνοῦν μὲ τὸν Νόμον τοῦ Μωϋσέως, μᾶλλον δὲ καὶ χειρότεροι αὐτῶν; Εἰς τὰ πνευματικά ὁμῶς ζητήματα ὑπόσχεται δὲ ὁ ἴδιος θὰ ἄπα τῆσιν τοὺς τόκους. Διότι, Διότι ἐν ἀντιθέσει, πρὸς τὰ υλικά χρήματα, ὁ τόκος αὐτὸς εἶναι πνευματικός. Πραγματικά, ἐκεῖ ὁ θονησθεὶς ἀμέσως καταντᾷ εἰς ἐσχάτην πένιν. Εὐφ' ἔδω ὁ θανεζόμενος, ὅταν ἐξ ἡ μεγάλης εὐγνωμοσύνης, δῶν περισσότερον τόκον θὰ εἰσφέρει τόσον ἀφθονώτερον θὰ δεχθῇ τὴν ἐξ οὐρανοῦ ἀμοιβήν.

Συνεπῶς, ὁ καθένας ἀπὸ σᾶς ἀγαπᾶται μου, ὅταν ἐγὼ σᾶς προσφέρω δ,τ' μοῦ ἔχε, ἀνατεθῇ Δ εἶνα. Ὑποχρεωμένος νὰ κοπᾷσῃ καὶ νὰ ἀγρυπνήσῃ διπλᾶ, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ διαφυλάξῃ τὰ καταβληθέντα, ὥστε νὰ εἶναι σταθερά, ἀφ' ἑτέρου δὲ νὰ ἐργασθῇ, ὥστε νὰ τὰ μεταβώσῃ καὶ εἰς τοὺς ἄλλους καὶ νὰ ὁδηγήσῃ πολλοὺς εἰς τὸν θρόνον τῆς ἀρετῆς διὰ νὰ εἶναι πάλιν καὶ τὸ κέρθός σας διπλόν, δηλαδή καὶ διὰ τὴν ἰδίαν σας σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν τῶν ἄλλων. Ἀσφαλῶς, ἐάν κάνετε αὐτὸ θὰ καταστήσετε καὶ ἑμὲν πρὸ εὐτυχῆ, διότι, λέγει «Εὐτυχὴς εἶναι ὁ κεῖνος, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ πρὸς ἀνθρώπους ποὺ ἔχουν τὴν διδασίαν νὰ τὸν ἀκούσιν».⁷ καὶ θὰ μοῦ δώσετε τὴν δύναμιν, ὥστε νὰ σας παραβῶ τλοσικώτερον τὴν πνευματικὴν αὐτὴν τράπεζαν. Ἐ μὴ παραμελεῖτε λοιπόν, τοὺς ἀδελφούς σας, οὔτε νὰ κυττάτετε τὸ ἴδιόν σας μόνον συμφέρον, ἀλλ' ὁ καθένας σας νὰ φροντίζῃ νὰ γλιτώσῃ τὸν πλησίον τοῦ ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ διαβόλου καὶ ἀπὸ τὰ ἁμαρτανλά ἐκεῖνα θεάματα καὶ νὰ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὑποδεκνύοντες εἰς αὐτὸν μὲ μεγάλην ἐπιείκειαν καὶ πραότητα καὶ τὸ μέγεθος τῆς ἡμέρας τοῦ ἁγίστου, ἀπὸ αὐτὰ καὶ τὴν ἀφθονίαν τῶν ἀγαθῶν ποὺ ἔχομεν ἔδω.⁸ Ἀ καὶ αὐτὸ νὰ μὴ τὸ κάνετε μίαν καὶ δύο φορές, ἀλλ' ἀδ' ἀκόπως. Διότι καὶ ἂν ἀκούῃς δὲν τεισθῇ σήμερα εἰς δ,τ' τοῦ λέγεις, θὰ πεισθῇ αὐρὸν. Καὶ ἂν δὲν πεισθῇ αὐρίον, ὅταν σὲ βλέπῃ νὰ ἐπιμένῃς πῶς νὰ ἐντραπῇ καὶ νὰ σεβασθῇ τὴν φροντίδα σου δι' αὐτὸν καὶ ἔτσι νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ τὰ πράγματα ποὺ τὸν βλάπτουν. Εἰς κομμίαν δὲ πε-

⁷ Δαυτ. 33, 20.
⁸ 2ορ. Σειρ. 26, 9.

ριπώσιν νὰ μὴ λέγῃς δ,τ' μίαν καὶ δύο καὶ πρεῖς καὶ πολλές φορές τοῦ ἠμίλησαι, καὶ τίποτε δὲν ἐπέτυχῃ. Νὰ μὴ παύσῃς νὰ τὸν συμβουλεύῃς. Διότι ὅσον περισσότερον ἐπιμένεις, τόσον καὶ ὁ μισθός σου θὰ αὐξάνῃ. Δὲν βλέπετε πόσην μακροθυμίαν δεκνύει εἰς ἡμᾶς ὁ Θεὸς τοῦ σύμπατος Β καὶ δ,τ' ἐνὶ κάθε ἡμέρᾳ παραβαινόμεν τὰς ἐντολάς του, ἐν ταῦτοις δὲν παύει νὰ φροντίζῃ δι' ἡμᾶς, ἀλλὰ μᾶς χορηγεῖ διὰ τὰ ἰδικά του μὲ τὸ νὰ ἀναπέλῃ τὸν ἥλιον, νὰ δώρῃ τὰς ἐροχάς καὶ διὰ τὰ ἄλλα. Κατὰ τὸν ἴδιον λοιπόν τρόπον καὶ ἡμεῖς ἕως φροντίζομεν διὰ τοὺς συναδελφούς μας καὶ νὰ ἀντιστρατεύωμεθα εἰς τὸν πονηρὸν ἐκείνον δαίμονα, ὥστε νὰ ματαιώσωμεν τὰ τεχνάσματά του. Πραγματικά, ἐάν ὁ καθένας ἀπὸ σας ἐρχόνται ἔδω κατάρθωσιν νὰ κερδίσῃ δῶτα καὶ εἶνα ἄλλον, σκέψου δ,τ' καὶ ἡ Ἐκκλησία θὰ διακωλύσῃ μεγάλην χαράν, ἐπεὶ ἡ ἡδύγησεν τὰ παδὰ τῆς καὶ ὁ διαβόλος θὰ ἐντροπισθῇ ὅταν ἴδῃ δ,τ' τὰ δ' κτὼς τοῦ εἶναι σπημένα ἀσκαπα καὶ ἀναφέλα. Γ' Ἐάν, λοιπόν, κάνετε αὐτὸ, θὰ ἀκούσῃτε καὶ ἐσεῖς κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην τὸ «εὐγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ, εἰς ὀλίγα ἡσούν πιστός, εἰς πολλὰ θὰ σὲ καταστήσω».

Ἀλλὰ εἶμαι ἀπολύτως βέβαιος δ,τ' θὰ κάνετε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα. Διότι βλέπω τὰ πρόσωπά σας καὶ σκέπτομαι δ,τ' μὲ εὐχαριστήσιν ἐδέχθητε τὴν συμβουλὴν μου καὶ δ,τ' αὐτὸ ἐλπίσω δ,τ' θὰ πράξετε δ,τ' ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς. Συνεπῶς, σταματῶ ἔδω τὸν λόγον διὰ τὸ θέμα αὐτό. Θὰ σας παραβῶ δὲ τώρα τὴν πτωχὴν καὶ ἀσήμενον τράπεζαν, ὥστε ἀφοῦ ἀπολαύσετε τὴν συνθησικὴν διδασκαλίαν, νὰ γυρίσετε ὕστερα εἰς τὰ σπιτία σας.

Εἶνα, ὅμως, ἀνάγκη καὶ σήμερα Δ νὰ ἀσχοληθῶμεν μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ, διὰ νὰ μάθετε ποιὰς ἀμοιβὰς ἐδέχθη ἀπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν φιλοθυλίαν οἷο Θεὸς παρουσιάσθη, λέγει, «εἰς τὸν Ἀβραάμ ἐδρικόκμενον πλησίον τῆς θρύος Μοιρῆ καὶ καθήμενον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηπῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Ἄς ἐξετάσωμεν κάθε μ.αν λέξιν μὲ προσοχὴν ἕως ἀναπτύξωμεν τὸν θησαυρὸν καὶ ἀς γνωρίσωμεν ὅλον τὸν πλοῦτον ποὺ κρύπτεται εἰς αὐτάς. «Παρουσιώσθη», λέγει, ὡς Θεὸς εἰς αὐτόν. Διὰ ποῖαν λόγον ἤρχισεν ἔτσι; «Παρουσιώσθη ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν»; Κύτταξε τοῦ Κυρίου τὴν φιλευστέλειαν καὶ πρόσθε τὴν εὐγνωμοσύνην τοῦ δούλου. Ἐπεὶ δὲ δηλαδὴ, κατὰ τὸ παρελθὸν ἐνεφανίσθη εἰς αὐτόν καὶ μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα τοῦ ἔδωκε καὶ

τὴν ἐντολὴν διὰ τὴν περιτομήν, ἡ αὐτὸς δὲ ὁ ἀξιοθαύμαστος πάντοτε ἐσπεύδε νὰ ἐφαρμόσῃ τὰς ἐντολάς τοῦ τοῦ ἐδίδεν ὁ Θεός, δ' αὐτὸ ἀμέσως, χωρὶς τὴν παρασκίαν ἀναβολῆν καὶ ὁ ὅς περ ἐπιβή, ἐκπληρῶν τὴν προσταγὴν τοῦ Θεοῦ, καὶ τὸν ὁ σμῆλ' περιέτεμε καὶ δούλους τοὺς εἰς τὸν οἶκόν του γεννηθέντας δούλους του, καὶ ἀπέδειξε τὴν μεγάλην του ἐπισκοπὴν, δι' αὐτὸ καὶ πάντων ἀφανίζεται εἰς αὐτόν. Διότι το αὐτὸς εἶναι ὁ Κύριός μας, ὅταν ἴδῃ, ἀπὸ δοῦλ' ἔχουν γ' καί, ὅτι, εἰμὲθα εὐγνωμονεῖς, χορηγεῖ μὲ ἀρεσκίαν καὶ, δὲν παύει ποτὲ νὰ μᾶς αὐραγετῇ, ἀμείδων ἔτσι τὴν εὐγνωμοσύνην ἐκείνων ποῦ ὑπακούουν. Δ' αὐτὸ, λοιπόν, ἐπεὶ δὴ ἀπήκουσε, λέγει δὲ πάλιν «παρουσιάσθη εἰς αὐτόν ὁ Θεός», ⁴⁵ Δ' αὐτὴν τὴν αἰτίαν, συνεπῶς, καὶ ὁ μακάριος Μωσῆς ἤρξατο τὴν διήγησιν λέγων «Ὁ Θεὸς παρουσιάσθη εἰς αὐτὸν εὐρισκόμενον πλησίον τῆς δροῦς Μαμβρῆ καὶ καθήμενον εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». Εἰς τὸ σημεῖον αὐτὸ κυτταρε, σὲ παρακαλῶ, τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, «Καθήμενον», λέγει «εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του». Τόσῃν μεγάλῃν σημασίαν ἀπέδιδεν εἰς τὴν φιλοξενίαν ὥστε δὲν ἠνεχτο νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς κανένα ἄλλον τὴν πρόσκλησιν τῶν φιλοξενουμένων. Ἀλλὰ μολοντ', εἶχε τριακσίους δέκα ὀκτὼ δούλους γεννηθέντας εἰς τὸ σπῆν, του, ἐν ταῦταις ὁ ἴδιος, ἄνθρωπος πρεσβυτῆς, Β' φθάσας εἰς βαθὺ γῆρας (διότι ἦτο πλέον ἑκατὸν ἐτῶν), ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Καὶ αὐτὸς μὲν αὐτὸ τὸ ἔργον ἔκανε χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ τὸ γῆρας, χωρὶς νὰ ἀναπαύεται, χωρὶς νὰ εἶναι ἐξαπλωμένος εἰς τὸ κρεβάτι του, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν. Ἀλλοί, ὅμως, πολλάς φορὰς ὅχι μόνον δὲν δεκνύσαν αὐτὸν τὸν ἥλιον διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀντιθετὸν τρόπον συμπεριφέρονται καὶ παραπαθοῦν νὰ ἀποφεύγουν τὰς συναντήσεις μὲ τοὺς ξένους, μὴ τυχὼν ἀνοηκισθοῦν νὰ τοὺς φιλοξενήσων χωρὶς νὰ τὸ θέλουν. Μα, ὁ δικαίος δὲν ἀμαρτάνει αὐτοῦς, ἀλλὰ ἐκάθητο εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς του κατὰ τὴν μεσημβρίαν». ⁴⁶ Πραγματικὰ, τὸσον μεγάλην ἦτο ἡ ἐπιθυμία του νὰ φιλοξενῇ τοὺς διερχομένους καὶ τόση ἦτο ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, ὥστε καὶ κατὰ τὴν μεσημβρίαν ἔκανε τὸ ἔργον αὐτὸ. Φυσικὰ, ἄλλωστε Ἐπειδὴ, δηλαδὴ, ἐγνωρίζον ὅτι θεοὶ εἶναι, ὑποχρεωμένοι νὰ ὁδοιποροῦν κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην πρὸ πάντων εἶχαν ἀνάγκην ἀπὸ ἐξυπηρέτησιν, ὁ αὐτὸ καὶ ἐδιόλεξεν ὡς κατάλληλον ὥραν αὐτὴν καὶ καθήμενος προσεκάλει τοὺς διερχομένους, βαρύνων σάν ἰ

δικὴν του ἀνάπαυσιν τὸ νὰ ἐξυπηρέτῃ τοὺς πεζοπόρους, φροντίζων νὰ εἰσάγῃ εἰς τὸ σπῆν τοῦ τοὺς διασκεύαζοντες ἀπὸ τὸν καιρὸν χωρὶς νὰ τοὺς ἐρωτῇ ποῖα εἶναι καὶ ποῦ πηγαίνουν, ὅτε νὰ ἐξετάσῃ, ἐάν τοῦ ἦσαν γνωστοὶ ἢ ἄγνωστοι. Διότι δὲν τρωπάζει εἰς τὸν φιλοξενούντα νὰ ἐρευνᾷ τὰ πράγματα αὐτὰ, ἢ ἀλλὰ νὰ δεκνῇ τὴν καλὴν του διάθεσιν εἰς δούλους τοὺς περιστοικούς ἀνθρώπους.

Καὶ ἀφοῦ, λοιπόν, ἔστησε τὸ δικτυον διὰ νὰ συλλάβῃ βαθέας πρὸς φιλοξενίαν, ἐστάθῃ ἀξίος νὰ ὑποδεχθῇ τὸν Κύριον τοῦ κόσμου μὲ τοὺς ἀγγέλους του. Δ' αὐτὸ καὶ ὁ Παῦλος ἔλεγε «Μὴ ξεχνᾷτε τὴν φιλοξενίαν, διότι μὲ αὐτὴν μαρκοί, χωρὶς νὰ γνωρίζουν ποίους ἐδέχοντο, ἐφιλοξενήσαν ἀγγέλους», ⁴⁷ ὑπονοῶν ὅπως ὅποτε τὸν πατριάρχην. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν «ὅποιος θὰ ὑποδεχθῇ δι' ἐμὲ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἔνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι σάν νὰ δεχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἐμένα». ⁴⁸ Ὡς τὰ ἀκούωμεν αὐτὰ, ἀγαπητοί μου καὶ ὅταν προκειται νὰ φιλοξενήσωμεν κάποιον νὰ μὴ ἐρωτώμεν ποτὲ ποῖος εἶναι καὶ ἀπὸ ποῦ ἔρχεται. Διότι ἐάν ὁ πατριάρχης εἶχε κάνει παρημοίας ἐρωτήσεις, πῶσθ' οὐκ ἠμάρτανεν. Ἀλλὰ ἀτελήγη λέγει, τὴν ἀξίαν τὴν προσερχομένων. Ἀπὸ τοῦ ἀποδεκνύεσθαι αὐτό; Καὶ τότε διότι ἐθεωρήθη ἀξίος θαυμασμοῦ, ἐπειδὴ ἔκανε αὐτό; Εἰ διότι δὲν θά ἦτο τόσον ἀξιοθαύμαστος, ἐάν εἶχεν ἀντ' ἀληθείας ποῖοι ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, ὅσον εἶναι τώρα τοῦ δὲν ἐγνωρίζε ποῖοι. ἦσαν οἱ προσερχόμενοι καὶ τοὺς πλησιάζει μὲ τόσῃν προθυμίαν καὶ τιμῇ, ὅπως ὁ ὑπηρέτης τοὺς κυρίους του, σχεδὸν δεαμεύων αὐτοὺς μὲ τοὺς λόγους του καὶ παρακαλῶν αὐτοὺς νὰ μὴ ἀρνηθῶν τὴν φιλοξενίαν του καὶ τοῦ προσενηθῶν ἔτσι μεγάλην στενοχωρίαν. Αὐτὸ, δέδομαι, τὸ ἔκανε μὲ τὴν θέλησιν του. Δ' αὐτὸ καὶ μὲ μεγάλην προθυμίαν καὶ θερμὴν διάθεσιν ἐξεδήλωνε τὴν πρόθεσιν του νὰ τοὺς φιλοξενήσῃ. Ἀλλὰ ὡς ἀκούσωμεν τὰ ἱερά τὰ λόγια τοῦ συγγραφέως τῆς Γραφῆς, ⁴⁹ Δ' αὐτὸ νὰ γνωρίσῃς νεανικὴν προθυμίαν εἰς τὰ θαθεὰ γερόματα, τὸν γέροντα νὰ φέρεται σάν νέος, νὰ νεμίσῃ, σχεδὸν, ἀπὸ χαρὰν καὶ νὰ θεωρῇ ὅτι κάποιον θησαυρὸν εὗρε μὲ τὴν παρουσίαν τὸν προσελθόντων ξένων. ⁵⁰ Ὁ Ἀβραάμ, λέγει, «σπρώξας τὰ δέματά του εἰδὲν ἀφ' ὧν τρεῖς ἀνδρας ἀρβύλους ἐνώπιόν του καὶ ἀφοῦ τοὺς

10. Εβρ. 13, 2
11. Ματθ. 18, 5.

εἶδεν ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκητῆς τοῦ πρὸς συνάντησίν των.¹² Τρέχει καὶ περὶ ὁ γέρον, διότι εἶδε τὸ θῆραμα, καὶ δὲν σκέπτεται καθόλου τὴν ἀδυναμίαν του, ἀλλὰ τρέχει πρὸς τὸ θῆραμα, χωρὶς νὰ τοὺς προσκαλέσῃ ἀπὸ μακριά, οὔτε νὰ διατόξῃ κάποιον ἀπὸ τοὺς δοῦλους του νὰ πράξῃ αὐτὸ οὔτε νὰ φερθῇ μὲ σκληρότητα καὶ ἀδιαφορίαν, ἀλλ' ἔτρεξεν ὁ ἴδιος, σχεδὸν λέγων· Μοῦ ἔτυχε με γάλας θησαυρός, σπουδαῖον ἐμπόρευμα, καὶ πρέπει, ὁ ἴσος προσωπικῶς νὰ διαχειρισθῶ αὐτὸ, μὴ τυχὸν καὶ μοῦ ξεφυγῇ τόσον μεγάλο κέρδος.¹³ Β Καὶ ὁ δικαίος ἔκανεν ὅλα αὐτὰ, νομίζων ὅτι ὑποδέχεται ἀγνωστους ἐς αὐτὸν περὶ πόρους.

Ἄς γνωρίσωμεν καὶ ἄς μιμηθῶμεν τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου. Διότι ἐὰν πράττωμεν αὐτὰ, εἶναι φυσικὸν κάποτε νὰ μᾶς τύχῃ κάποιο παρόμοιον θῆραμα.¹⁴ Μᾶλλον, ὅμως ἐὰν θέλωμεν, συνεχῶς ἠμποροῦμεν νὰ ἐπιτυχάνωμεν αὐτὴν τὴν φιλοξενίαν. Ἐξ ἄλλου δ' αὐτὸ ὁ φιλόθεωπος Κύριος, δὲ νὰ μὴ διστάζωμεν νὰ ἀποηλώσωμεν παρομοίαν φιλοπροσύνῃν, οὔτε νὰ ἐξετάζωμεν τοὺς διερχομένους, λέγει· ὁποῖος θὰ ὑποδεχθῇ ἐμὲ καὶ πρὸς τιμὴν μου ἕνα ἀπ' αὐτοὺς τοὺς ἐλαχίστους, αὐτὸς εἶναι, σὺν νὰ δέχεται καὶ νὰ τιμᾷ ἐμένα. C Συνεπῶς, νὰ μὴ δῇς σημασίαν εἰς τὴν ἀσχημότητα τοῦ προσερχομένου, οὔτε νὰ περιφρονήσῃς αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἐξωτερικὴν του ἐμφάνισιν, ἀλλὰ σκέψου· τι, β ἂ μίσου αὐτοῦ ὑποδέχεσαι τὸν Κύριόν σου. Διότι ὅταν προσφέρῃς τὴν φιλοξενίαν σου ἐξ ὀνόματος τοῦ Κυρίου, σὺν νὰ ὑποδεχθῇς τὸν ἴδιον ἔτσι θὰ ἀμειψθῇς. Καὶ ἂν ἀκόμη εἶναι ἀδιαφορὸς καὶ ἀμελής αὐτὸς ποὺ δέχεται τὴν φιλοξενίαν σου, νὰ μὴ σὲ ἀπασχολῇ καθόλου τὸ ζήτημα αὐτό, διότι ὁ μισθὸς θὰ σοῦ προσφερθῇ ἀκέραιος· διότι, μὲ τὴν πράξιν σου τιμᾷς τὸν Κύριον καὶ μιμῇσαι τὴν ἀρετὴν τοῦ πατρὸς ἁρχου. «Καὶ ἄφου τοὺς εἶδεν», λέγει, «ἔτρεξεν ἀπὸ τῆς θύρας τῆς σκητῆς τοῦ πρὸς συνάντησίν των». D Πολὺ σωστὰ χρησιμοποιοῖ τὸ «προσέδραμεν», διὰ νὰ καταλάβῃς ὅτι ἦσαν ἀγνωστοὶ εἰς τὸν Ἀβραάμ οἱ προσερχόμενοι καὶ ἔθεν ἐπήγαν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ μόνου των. Δι' αὐτό, λοιπὸν διὰ νὰ μὴ χάσῃ τὸ πνευματικόν αὐτὸ κέρδος, ὁ γέρον, ὁ ἀσχημίζων ἀπὸ τὰ χρόνια, ὁ ἐκατοντησέτης

12. Γεν. 18, 2.

13. Μεταφορικῶς ἡμῶς ἂν προσκαλέσῃ ὁ ἱερεὺς πνεύ.

14. Ἀγγελὸν, παρομοίαν φιλοξενίαν.

τρέχει, καὶ μὲ τὴν ταχυτητα τοῦ ἀποδεκτικῆς τὴν προσέλευσιν του. Καὶ ἄφου τοὺς εἶδεν «προσεκύνῃσαν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἑδάφους» καὶ εἶπεν εἰς τὸν πρῶτον¹⁵ ἀπὸ τῶν ξένους αὐτοῦ· Κύριε, ἐὰν ἔτυχον χάριν ἐνώπιόν σου μὴ παρίδῃς τοῦν δοῦλόν σου. Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ λοιπὸν νὰ πάρω καὶ νὰ σὰς φέρω νερό, νὰ πλύνουν οἱ δοῦλοί μου τὰ πόδια σου¹⁶ καὶ νὰ βροσιθῇτε κάτω ἀπὸ τὴν ὄρν. Ἐγὼ δὲ θὰ ἑτοιμάσω καὶ θὰ σὰς φέρω φαγητόν, ἔθ' φάγετε καὶ μετὰ ταῦτα θὰ συνεχίσῃτε τὸν δρόμον σας, δ' ὅτι διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμεῖ τὸν δοῦλόν σας, διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ τιμὴ νὰ σὰς φιλοξενήσω». Μεγάλον θαυμασμὸν προκαλοῦν οἱ λόγοι τοῦ δικαίου. Διότι, ὅχι, μόνον τοὺς ὑπεδέχθη καὶ αὐτοὶ εἶναι ἀξιοθαύμαστος ἐνέργεια πηγάζουσα ἀπὸ τὴν προσέλευσιν του, ἀλλὰ τοὺς ὑπεδέχθη μὲ μεγάλῃν εὐχαριστήσιν, χωρὶς νὰ τὸν ἐμποδίσῃ ἡ ἡλικία του, οὔτε νὰ διστάσῃ διὰ τοὺς ξένους, (οἱ ὅποιοι ἀσφαλῶς θὰ τοῦ ἐδίδαν τὴν ἐντύπωσιν ξένων καὶ ἀγνωστων ἀνθρώπων), οὔτε πάλιν νὰ ἀρκεσθῇ εἰς τὴν πράσκειαν ποὺ τοὺς ἀπηθύμει διὰ τῶν λόγων, ἀλλὰ «προσεκύνῃσαν αὐτοὺς», λέγει· ἕως τοῦ ἑδάφους» ἐηλασθῇ, σχεδὸν τοὺς ἰκέτευε καὶ μὲ θερμὴν τοὺς προσεκάλει, διὰ νὰ μὴ νομίσῃ ὅτι ἡ πρόσκλησις του ἦτο ἐπιφανειακὴ καὶ τυτικὴ.¹⁷ Διὰ τοῦτο καὶ ἡ θεία Γραφὴ ἀποδεκνόμενα τὴν πολλὴν καὶ ἀνέκφραστον ἀρετὴν τοῦ δ. καὶ οὗ λέγει· «Προσεκύνῃσαν αὐτοὺς μέχρι τοῦ ἑδάφους», ἀποδεκνόμενα τὴν θερμότητα τῆς προσκλήσεώς του καὶ μὲ τὰς κινήσεις καὶ μὲ τοὺς λόγους του, ἐπίσης ἐφανερώσῃ τὴν μεγάλῃν του ταπεινοφροσύνην τὴν μεγίστην φιλοξενίαν του καὶ τὸ ἀπερίγραπτον ἐνδιαφέρον του.

«Καὶ ἄφου προσεκύνῃσαν, λέγει, «κείμεν εἰς τὸν πρῶτον ἐξ αὐτῶν τῶν ξένων. Κύριε, ἐὰν τυχὸν εὕρῃς χάριν ἐνώπιόν σου, μὴ παρίδῃς τοῦν δοῦλόν σου». Τί ἠμπορεῖ νὰ εἴπῃ κανεὶς ἀντίξιον τοῦ δικαίου αὐτοῦ, «Ἦ τὼς ἠμπορεῖ κανεὶς μὲ χίλια στόματα νὰ τὸν ἐπαινέσῃ, διότι· τὸ νὰ εἴπῃ «Κύριε», εἶναι κάπως κατανοητόν· ἀλλὰ τὸ νὰ εἴπῃ ἐὰν τυχὸν εὕρῃς χάριν ἐνώπιόν σου, αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ παράδοξα. B Χάριν, λέγει, εἴδεις, δὲν παίρνεις, ὅταν φιλοξενήσῃς. Πραγματικὰ τέτοιον πρᾶγμα εἶναι ἡ φιλοξενία, περισ-

15. Ἀναστέλλεται πρὸς τὸν δικαίον ἐξ αὐτῶν, τοῦ θεοῦ.

16. Τὸ πρῶτον θεῖμα φιλοξενίας εἰς τὴν Ἀμετλήν ἦτο νὰ νίπουν τοὺς πόδας τῶν φιλοξενομένων διότι φέροντες οἱ ὁδοποιοὶ ἐκβάλλουν ὅλας τὰς ἀκαθαρσίας.

17. Γεν. 18, 2-5.

σώτερος δηλαδή, παίρνει, παρά δίδει, δτοίως μὲ προθυμὴν αὐτὴν ἐπιδίδεται, εἰς αὐτήν.

Ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ὁσίων ἀκούουσιν αὐτὰ νὰ μὴ μεκύνῃ τὴν ἀρετὴν τοῦ δικαίου, νομίζον ὅτι ὁ δικαίος ἔλεγεν αὐτά, ἐπειδὴ ἐγνωρίζε ποῖοι ἦσαν οἱ ξένοι· Διότι τότε, ὅπως πολλὰς φορές ἐλάμβαν, δὲν θὰ εἶχε καμμίαν ἀξίαν τὸ γεγονὸς αὐτὸ, ἐὰν ἔλεγεν αὐτὰ γνωρίζων τοὺς ξένους. Ἀλλὰ τὸ ἔξω θαυμάσιον καὶ τὸ παράδοξον εἶναι αὐτὸ ἄκροβώς, ὅτι ἔλεγεν αὐτὰ μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι, ἀπευθύνεται πρὸς ἀνθρώπους. Μὴ σοὺ κἀνὴρ δὲ ἐντύπων τὸ ὅτι, ἐνφ' ὑπεδέχεται τρεῖς, ἐν τούτοις ὁ δικαίος οὐκ νὰ ἀποτενεταί πρὸς ἓνα πρόσωπον λέγει «Κύριε». Ὁ δὲ ὅτι πῶς ὁ κάποιος ἀπὸ τῶν προσελθόντων νὰ τοῦ ἐμάνῃ μεγαλοπρεπέστερος, πρὸς τὸν ὅποιον ἀφ' ὧς ἀπευθύνει καὶ τὴν προσκλήσιν. Εἰς τὴν συνέχῃ, ὅμως, ἀπευθύνει λόγον καὶ πρὸς τοὺς τρεῖς καὶ λέγει «Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ, λοπόν, νὰ πάρω καὶ νὰ σᾶς φέρω νερό, νὰ πλύνουν οἱ δοῦλοί μου τὰ πόδια σας» καὶ πάλιν «Καὶ νὰ δροσισθῇτε κάτω ἀπὸ τὴν δρυὶν καὶ νὰ φάγετε φαγητόν καὶ μετὰ ταῦτα νὰ συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι δὲ αὐτὸ ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸν δούλόν σας, διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ τιμὴ νὰ σᾶς φιλοξενήσω». Βλέπετε ὅτι οὐκ νὰ μὴ γνωρίζῃ ποῖοι εἶναι, ἔτι οὐκ αἰεὶ πρὸς αὐτοὺς δηλαδὴ οὐκ νὰ ἀπευθύνεται πρὸς ἀνθρώπους ποὺ τώρα ἤλθαν καὶ μίαν καὶ δύο φορές ἀνακάζει τὸν ἑαυτὸν τοῦ δούλου των. Καὶ προσέξε ἀκόμη μὲ ποῖον τρόπον προλάγει τὴν ἀπλότητά τῆς τραπέζης του, ἢ μάλλον τὴν πολυτέλειαν αὐτῆς. Ὁ «Ἄς μοῦ ἐπιτραπῇ, λοιπόν, νὰ πάρω καὶ νὰ σᾶς φέρω νερό», λέγει, «νὰ πλύνουν οἱ δούλοι μου τὰ πόδια σας καὶ νὰ δροσισθῇτε κάτω ἀπὸ τὴν δρυὶν». Ἐπειδὴ, δεῖχαι, λέγει, ἐκουράσθητε καὶ ὑποφέρατε ἀπὸ τὴν μεγάλην ζέσθην δι' αὐτὸ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὴ μὲ περιφρονήσετε. Διότι μήπως εἶναι τίποτε σπουδαῖον αὐτὸ ποὺ κάνω ἐγώ, Νερό ἢ μπορῶ νὰ σᾶς προσφέρω μόνο διὰ νὰ πλυθῇτε κάτω ἀπὸ τὴν σκιά τοῦ δένδρου καὶ νὰ ξεκουρασθῇτε ἀπὸ τὴν κοπιαστικὴν ὁδοιπορίαν. Ἐπεὶ τὰ τοὺς δίδει καὶ τοῦ φαγητοῦ τὴν εἰκόνα. Μὴ νομίζετε ὅτι, θὰ σᾶς παρασθῶ κανένα πολυτελὲς τραπέζι, μὲ ποικίλων καρυκευμάτων καὶ ἀφθονίαν φαγητῶν. Ψωμί θὰ φάτε μόνον καὶ μετὰ αὐτὸ συνεχίσετε τὸν δρόμον σας, διότι, διὰ τοῦτο ἐπεράσατε ἀπὸ ἐμὲ τὸν δούλόν σας, Ἐ διὰ νὰ μοῦ δοθῇ ἡ τιμὴ νὰ σᾶς φιλοξενήσω».

Εἶδες ὅτι χρησιμοποιεῖ διαφόρους τρόπους ἐπειδὴ ἐπιθυμεῖ νὰ προλάβῃ τοὺς προσρχομένους καὶ θέλει, μὲ τὰς κινήσεις μὲ τοὺς λόγους καὶ μὲ ὅλα νὰ τοὺς προσελκύσῃ. Πραγματικὰ, κατὰ πρῶτον, λέγει, τοὺς προσκυνήσαν, ἔπειτα τοὺς ὀνομάζει. Κυρίου αὐτοῦ καὶ τὸν ἑαυτοῦ τοῦ δούλου των. Κατόπιν, ἀναφέρει, τί πρόκειται νὰ τοὺς προσφέρῃ, ἀνευτελλόμενος αὐτὸ καὶ ἀποδεικνύων ὅτι, δὲν εἶναι τίποτε τὸ σπουδαῖον. Διότι, λέγει, νερό ἔχω νὰ σᾶς προσφέρω, ποὺ εἶναι δωρεάν δ'. Ἄλλως, διὰ νὰ πλύνετε τὰ πόδια σας καὶ ψαμί καὶ τὴν σκιά τῆς δρυὸς. Ἄ Ἄ Συνεπῶς, νὰ μὴ ταπεινώσετε τὴν σκηνὴν μου, νὰ μὴ περιφρονήσετε τὰ γεράματά μου, νὰ μὴ ἀρνηθῇτε τὴν πρόσκλησίν μου. Γνωρίζω καλὰ πόσῃν ταλαιπωρίαν ὑπεφέρατε, φαντάζομαι τὴν ζέσθην τοῦ καύσινος καὶ δ' αὐτὸ θέλω νὰ σᾶς προσφέρω μικρὰν ἀνακούφισιν. Ποῖος φιλόστοργος πατέρας θὰ δδείκνυε τόσην μεγάλην ἀγάπην πρὸς τὸ παιδί του, ὅσῃν ἔδει ξεν. αὐτὸς πρὸς τοὺς ἀγνώστους καὶ τοὺς ξένους, τοὺς ὅποιους καθόλου δὲν ἐγνώσκειν ἐκ τῶν προτέρων, Ἀλλ' ἐπειδὴ προσήλθε μὲ προθυμίαν καὶ μεγάλην θερμὴν, δ' αὐτὸ ἐπέτυχεν τὸ θήραμα καὶ κατέκωλυσε νὰ συλλάβῃ μὲ τὸ δίκτυον τὴν λέαν «Καὶ οἱ ἄνδρες ἀπήντησαν», λέγει ἔτι θὰ κάνωμεν, ὅπως εἶπε». Καὶ ὁ γέρων ἐπῆρε ζωὴν Β' Ἐχω, λέγει, εἰς τὰ χεῖρά μου τὸν θησαυρόν, κατέκτησα τὸν πλοῦτον, συνεπῶς ἐληομένησα τὰ γεράματα. Καὶ κύτταξε αὐτὸν πόσον χαίρεται διὰ τὸ γεγονὸς καὶ σχεδὸν σκρῶ ἀπὸ ἀγαλλίαςιν καὶ τοσόν εὐχαριστεῖται, οὐκ νὰ κρατῇ εἰς τὰ χεῖρά του ἀνυπολόγιστα αγαθά.

«Καὶ ἔτρεξεν ὁ Ἀδράμης», λέγει ἡ Γραφή «εἰς τὴν σκηνήν»¹⁸ Ὅπως, δηλαδὴ, ὅταν ἐστρεφε δὲ νὰ προσκαλέσῃ αὐτοὺς ἐναντιώσων ἡ θεὰ Γραφή τὴν θερμὴν καὶ τὴν προθυμίαν αὐτοῦ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ ὅτι «ἔτρεξεν πρὸς συνάντησιν αὐτῶν», ἔτι καὶ τώρα ὅταν εἶδε τοὺς θυδῶρας καὶ ἐπέτυχεν αὐτὸ ποῦ ἠθέληεν, δὲν ἐξαντλεῖ τὴν προθυμίαν του ἀλλὰ ἐκδηλώνει πάλιν θεομώτερον τὸν πόθον του. Ὁ αὐτὸς γίνεται ἀδ' ἀσφαροὺς πλέον, ὅτε δὴ εὐραίστα εἰς ἀσφάλειαν. Αὐτὸ, τὸ ὅποιον πολλὰς φορές ἡμεῖς παθαινομεν, δηλαδὴ εἰς τὴν ἀρχὴν δεικνύομεν μεγάλην προθυμίαν κατὰ περιπτώσιν ὅταν, δυνά, ἐπιτυχόμεν τὸ ἐπιθυμ.

18. ῥ.δ. στ 5.
9. ῥ.δ. στ 6.

κόμενον, τότε δὲν καταβάλλομεν τὴν ἰδίαν προσπάθειαν. Μὰ ὁ δίκαιος δὲν συμπεριφέρεται ταιουτοτρόπως. Ἀλλὰ τί κάνει; Πάλιν σπεύδει καὶ διάζειται καὶ τρέχει ὁ γέρον πρὸς τὴν σκηνὴν τοῦ ὄπου ἦτο ἡ Σάρρα καὶ εἶπεν εἰς αὐτήν. Τρέφε καὶ ζύμωσε τρία «μέτρα»²⁰ καίμινδάλιν.²¹ Κύτταξε δὲ τι παίρνει καὶ τὴν Σάρραν βοηθὸν εἰς τὸ κυνῆγι καὶ δὲ ἐξοπαιδεύσειν αὐτὴν νὰ μιμῆται τὴν ἀρετὴν τοῦ. Πραγματικὰ, καὶ ἐκείνην τὴν συμβουλεύει νὰ μὴ ἀντιμετωπίζῃ μετ' ἀδιαφορίας τὸ ἔργον αὐτό. Ὡς ἀλλὰ «τρέξει», λέγει. Ἐπειὶ ὄχι μὲν τὴν μεγάλην εὐκαιρίαν, ὅς μὴ χάσωμεν τὸν θησαυρὸν, ἀλλὰ «τρέξε καὶ ζύμωσε τρία «μέτρα» σιμιγδάλιν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, ἀντελήφθη τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος, ἤθελε νὰ ἔχη κοινωνὸν τῶν μισθῶν καὶ τῶν ἀμοιβῶν καὶ αὐτὴν, ἡ ὁποία ἦτο ἡ σύντροφος τῆς ζωῆς τοῦ. Διότι πῆς μου σὲ παρακαλῶ, διαπὶ δὲν διέταξε νὰ κἀνῃ τὴν ἐργασίαν αὐτὴν μία δούλη, ἀλλ' ἀπευθύνθη πρὸς τὴν γυναῖκα τοῦ ποῦ ἦτο γηρασκίμη; Ἦτο βέβαια τότε ἐνέηκοντα ἐτῶν. Καὶ ἡ Σάρρα δὲν ἀντιδρᾷ εἰς τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ καὶ αὕτῃ δεικνύει τὴν ἰδίαν προθυμίαν.

Ἄς τὰ ἀκούουν αὐτὰ οἱ ἄνδρες, ὅς τὰ ἀκούουν καὶ αἱ γυναῖκες. Εἰ μὲν ἄνδρες διὰ νὰ ἀπαιδεύουν ταιουτοτρόπως τὰς συζύγους των, ὥστε, ὅταν παρουσιασθῇ κάποιο ἔργον, ἀπὸ τὸ ὁποῖον θὰ προκύψῃ πνευματικὴ ὠφέλεια, νὰ μὴ τὸ ἐκτελοῦν διὰ μέσου τῶν δούλων, ἀλλὰ νὰ τὰ φέρουν ὅλα αὐτὰ εἰς πέρας μόνον των, αἱ δὲ γυναῖκες, διὰ νὰ τρέχουν πρόθυμα νὰ βοηθοῦν τοὺς ἄνδρας εἰς τὰ πορῶμοια ἔργα, χωρὶς νὰ ἀποφεύγουν τὴν φιλοξενίαν καὶ τὴν ἐξυπηρέτησιν τῶν φιλοξενουμένων, ἀλλὰ νὰ μιμοῦνται τὴν ἡλικιωμένην Σάρραν, ἡ ὁποία εἰς τόσῃν μεγάλῃν ἡλικίᾳ κατεδέχετο νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ἐκτελῇ ἔργα ποῦ ταυρίζουν εἰς τὰς δούλας. Ἀλλὰ γνωρίζω δὲ κανένας δὲν θὰ ἀνεχθῇ τὰ ὅσα σὰς λέγω. ⁴¹⁹ Α. Διότι τώρα ὅλοι φροντίζουν νὰ φέρωνται διαφορετικὰ ἀπὸ ἐκείνην καὶ μεγάλη δολακία κατέχει τὰς γυναῖκας, ὥστε νὰ φροντίζουν διὰ τὰ πολυτελῆ ἐνδύματα, τὰ κοσμήματα, τὰ περιβέρετα καὶ τὸν ἐξωτερικὸν ἐν γένει καλλωπισμὸν, χωρὶς νὰ ἐνδ'απέρωνται καθόλου διὰ τὴν ψυχὴν. Καὶ οὕτῃ ὁ Παῦλος δὲν τὰς συγκινεῖ, ὅταν φωνάξῃ καὶ λέγῃ αἱ γυναῖκες νὰ

20. «Μέτρον». Ἐξαρτῶν μέτρον τῶν σταρεῶν ἐκλήμενον πρὸς 13,62 λίτρα.
21. Γεν. 18, 6.

στολίζονται ἔχι μετ' ἐλπίδας πλεξίματα τῶν μαλλίων των ἢ μετ' χρυσοῦ ἢ μαργαριταρένις κοσμήματα ἢ μετ' αὐτελῇ ρούχῳ.²² Κύτταξε δὲ ἡ ἀδρανόμητις αὕτη ψυχὴ δὲν ἐθεώρησεν ἀνάξιον πρὸς τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ ἀμιλήσῃ δι' αὐτὰ τὰ πράγματα καὶ νὰ συμβουλεύσῃ ἀκόμη καὶ διὰ τὰ πλεξίματα τῶν μαλλίων. Εἶναι, βέβαια, φυσικὸν αὐτό. Διότι ὅλη τοῦ ἡ φροντίδα ἀπέδωκεν εἰς τὴν ἐπιμέλειαν τῆς ψυχῆς. Β. Ἐπειδὴ, λοιπόν, γνωρίζει δὲ ὅλα αὐτὰ προκαλοῦν κυρίως τὴν ψυχικὴν καταστροφὴν, διὰ τοῦτο δὲν πορεύει τίποτε ἀπὸ ὅσα ἦσαν κατάλληλα διὰ τὴν διδασκαλίαν τῶν γυναικῶν ἐκείνων, αἱ ὁποῖαι ἐνεφάνισαν ἀδυναμίαν εἰς τὰ ζητήματα αὐτά. Ἀλλὰ λέγει, εὖν βέλῃς νὰ στολίζεσαι, νὰ στολίζεσαι μετ' αὐτῶν στολίσια, τὰ ὁποῖα ταυρίζουν εἰς τὰς εὐσεβεῖς γυναῖκας. Δηλαδή, νὰ στολίζεσαι μετ' ἀγαθὰ ἔργα. Αὐτὰ εἶναι: τὸ στολίσιν τῆς ψυχῆς, αὐτὰ δὲν δέχονται καμμίαν κατηγορίαν ἀπὸ τοῦ ἄλλου ἀνθρώπου, αὐτὰ δὲν ἡμπορεῖ κανεὶς νὰ τὰ ἀποκρίσῃ, αὐτὰ μένουσι ἀδαπάνητα διορκῶς. Ἀντίθετα, ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ στολίσια γινώσκονται ἀπειρὰ κακά. Καὶ δὲν κάνω ἀκόμη λόγον διὰ τὴν ζημίαν τῆς ψυχῆς, τὴν αὐλαζονείαν ποῦ γινώσκονται ἀπὸ αὐτὰ, ὅτι τὸν ἐγωισμὸν ποῦ ἐκδηλώνομεν πρὸς τοὺς συνανθρώπους μας, τὴν ἀνοησίαν τῆς συμπεριφορᾶς, τῆς ψυχῆς τὴν διαφθοράν, τὴν ἀφθονίαν τῶν παρρησιῶν ἡδονῶν, ἀλλὰ λέγω δὲ τὰ στολίσια αὐτὰ εἶναι εὐλόγητα ἀπὸ τὰς κακοφυγίας τῶν δούλων, τὰς ἐπιβίσεις τῶν ἡσυχῶν, τὰς σκευωρίας τῶν συκοφαντῶν, καὶ θὰ ἡμπορούσε κανεὶς νὰ ἀναφέρει δὲ ἀπὸ αὐτὰ προέρχονται ἀνυπολόγιστα κακά καὶ συνεχεῖς στενοχωρίαι.

Μὰ, ἡ Σάρρα δὲν εἶχε παρρησίας ἀντιλήψεις, ἀλλ' ἦτο στολισμένη μετ' αὐτῶν κοσμήματα. Δι' αὐτὸ καὶ ἦτο ἀνταξία τοῦ πατριάρχου σύζυγος καὶ, ὅπως ἀκριβῶς ἐκείνος ἔσπευσε καὶ ἔτρεξε πρὸς τὴν σκηνὴν, ἔτσι καὶ ἐκείνη μετ' ἐπιθυμίαν ἐξέτελλε τὴν ἐντολήν τοῦ καὶ ἐζύμωσε τρία «μέτρα» σιμιγδάλιν. Ἐπειδὴ, δηλαδή, τρεῖς ἦσαν οἱ φιλοξενούμενοι, δι' αὐτὸ διέταξε νὰ ζύμωσῃ τρία «μέτρα», ὥστε γρηγορώτερον νὰ ἐταιριασθῇ τὸ ψωμί. Δ. Καὶ ἀφοῦ ἔδωκε αὐτὴν τὴν ἐντολήν, ὁ ἰσὶος ἔτρεξε πάλιν εἰς τὰ δόδια τοῦ. ²³ Ὡς νεότης τοῦ γέροντος, ὡς προθυμία τῆς ψυ-

22. Α' Τιμ. 2, 8.
23. Πρὸς. Γεν. 18, 7.

χῆς. Τρέχει εἰς τὰ βέδια του καὶ δὲν ἀφῆκε νὰ πῇ κάποιος ὑπηρέτης, ἀποδεικνύων μὲ κάθε μέσον εἰς τοὺς προσελθόντας μὲ πόσῃ χαρὰν ἐγέμισε καὶ πόσον σπουδαῖον γεγονός βεβαίη τὴν παρουσίαν των καὶ ἁκόμη ὅτι τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν τὴν θεωρεῖ ὡς θεοκυρτόν. «Καὶ ἐπῆρε, λέγει, μοσχάριον μικρὸν καὶ τρυφερόν».²⁴ Ὁ ἴδιος προσωπικῶς ἔκανε τὴν ἐκλογὴν καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε τὸ καλῦτερον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα, τὸ ὤωσεν εἰς τὸν ὑπηρέτην διὰ νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ, προτρέπων καὶ ἐκείνον νὰ μὴ ἀμελήσῃ. Ἐ ἀλλὰ νὰ δείξῃ μεγάλην προθυμίαν.

Κύτταξε ὅτι δὲλα γίνονται μὲ ταχύτητα, μὲ θερμὴν προθυμίαν, μὲ φαιδρότητα, μὲ χαρὰν, μὲ μεγάλην ἀγαλλίασιν. «Καὶ ὁ ὑπηρέτης ἔσπασε νὰ τὸ ἐτοιμάσῃ».²⁵ λέγει. Μὰ ὁ γάρων οὐτὲ τότε ἠσύχασεν, ἀλλὰ καὶ πάλιν κάνει τὰς ἐργασίας τοῦ ὑπηρέτου. Καὶ ἀφοῦ ἐπῆρε «βοῦτον, γάλα καὶ τὸ μοσχάρι, τὸ ὁποῖον ἔφησεν ὁ ὑπηρέτης, τὰ παρέθεσεν εἰς τοὺς ξένους».²⁶ Ὁ ἴδιος αὐτοπροσώπως ἔκανε τὰ πάντα καὶ ἠτοίμασε τὸ τραπέζι. Καὶ δὲν ἔκρινε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἔξιν νὰ καθίσῃ μετὰ μὲ αὐτοὺς εἰς τὸ τραπέζι, ἀλλὰ ἐνῷ ἐκεῖνοι ἔτρωγον, ὁ ἴδιος ἦτο ὁρθὸς πλησίον αὐτῶν ὑπὸ τὴν δρυὶν.²⁷ Ἄ ὦ μέγας φιλοξενίας, ὦ ὑπερβολὴ ταπεινοφροσύνης, ὦ φιλοθεία ψυχῆς μεγαλείον. Ὡστατο πλησίον των ὁ ἑκατοντάτης αὐτὸς ἄνθρωπος, ἐνῷ αὐτοὶ ἔτρωγον. Ἐγὼ νομίζω, ὅτι ἀπὸ τὸν μέγαν πόθον καὶ τὴν προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν ὑπερένικησε τότε τὴν γεραντικὴν τοῦ ἀδυναμίου καὶ ἀπέκτησε κάποιαν μεγαλυτέραν δύναμιν. Συνηθίζεται, βέβαια, πολλὰς φορὰς ἡ προθυμία τῆς ψυχῆς, ὅταν εἴναι δυνατὴ, νὰ νικᾷ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος. Ὡστατο, λοιπόν, ὁ πατριάρχης σὰν δοῦλος, ἐπειδὴ ἐθεώρει μεγίστην τιμὴν τὸ νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς φιλοξενουμένους καὶ νὰ ἀνακουφίσῃ τὸν κόπον τῆς ὁδοπορίας.

Ἐ εἶδες πόση εἶναι ἡ φιλοξενία τοῦ δικαίου; Βέβαια, μὴ σκέπτεσαι ὅτι τοὺς παρέθεσε νὰ φᾶνε μόνον ψωμί καὶ τὸ μοσχάρι, ἀλλὰ θέλουν νὰ συλλογίζεσαι, μὲ πόσῃ, δηλαδή, τιμὴν καὶ πόσῃ ταπεινοφροσύνῃ ἔκανε τὴν φιλοξενίαν. Δὲν συμπεριφέρθη, βέβαια, ὅπως οἱ πολλοί, οἱ ὁποῖοι, ὅταν κάνουν κάτι καὶ κάποιον ἀνάλογον ἐνέργειαν,

24. *Ε. δ.

25. *Σ. Δ.

26. *Κ. ε. στ. 8.

ὑπαρρησκύονται πρὸς τοὺς φιλοξενουμένους καὶ πολλὰς φορὰς περιφρονοῦν αὐτοὺς διὰ τὴν ἐξυπηρέτησιν πού τοὺς προσφέρουν. Αὐτὴ δὲ ἡ συμπεριφορὰ ὁμοιάζει μὲ τὸ νὰ συγκεντρώσῃ κάποιος πλοῦτη καὶ νὰ πετάξῃ ἀπὸ τὰ χεῖρά του τὰ συγκεντρωθέντα, ἐνῷ δὲ τὰ μεταφέρει. Πραγματικῶς, ὅποιος κάνει κάτι μὲ ἀνόητον διάθεσιν καὶ φιλοξενεῖ κάποιον μὲ τὴν ἰδεάν ὅτι μάλλον προσφέρει παρά λαμβάνει, δὲν γνωρίζει ποῖον ἔργον ἐπιτελεῖ, δι' αὐτὸ καὶ χάνει τὴν ἀμοιβὴν καὶ πράττεται ἀπ' αὐτό. Ὁ Μὰ ὁ δικαίος αὐτός, ἐπειδὴ ἤξερε τί ἔκανε, μὲ δὲλα ὅσα ἐπραττεν ἀνανέρωνε τὴν προθυμίαν τῆς ψυχῆς του. Καὶ ἐπειδὴ μὲ ἀφθονίαν καὶ μεγάλην χαρὰν ἐσπεῖρε τὴν φιλοξενίαν, ἀμέσως ἀπὸ πλουσιопάροχον χεῖρ ἐδέχετο τὰ δέματα τῆς καρποφορίας. Ὅταν, λοιπόν, ἔκρινεν ὅτι ἐξηρτάτο ἀπὸ αὐτὸν, χωρὶς νὰ παραλείψῃ τίποτε, ἀλλὰ ἐτελείωσεν ἡ φιλοξενία καὶ ἀπεδείχθη ἡ ἀρετὴ τοῦ δικαίου, τότε πλέον, διὰ νὰ πληροφορηθῇ ὁ δικαίος ποίους ἀφλοχένησε καὶ ποίαν ἀγαθὴν αἰτία ἔγινε δι' αὐτὸν τὸ γεγῆνός αὐτὸ τῆς φιλοξενίας, Ὁ ἀποκαλύπτει τὸν ἑαυτὸν τοῦ ὁ προσελθόντος²⁸ καὶ σιγά-σιγά φανερώνει εἰς τὸν δικαίον τὸ μέγας τῆς δυνάμεώς του. Ὅταν, δηλαδή, εἶδε τὸν δικαίον νὰ ἱσταται κάτω ἀπὸ τὴν δρυὶν καὶ μὲ τὴν στάσιν τοῦ ν' ἀποδεικνύῃ τὴν μεγάλην του τιμὴν καὶ φροντίδα δι' αὐτοὺς, λέγει πρὸς αὐτόν, «Πῶς εἶναι ἡ γυναῖκά σου Σάρρα»;²⁹ Ἀμέσως μὲ τὴν ἐρώτησιν τοῦ ἔκρινεν ὑπαινιγμὸν, ὑποδεικνύων εἰς αὐτόν ὅτι δὲν ἦτο κάποιος τυχαῖος ὁ προσελθὼν, ἀφοῦ βέβαια ἐγνωρίζε καὶ τὸ ὄνομα τῆς γυναίκας του. Ὁ δὲ Ἄβραάμ ἀπάντησεν· «Νά, εὐρίσκειται ἐντός τῆς σκηνῆς».³⁰ Καὶ ἐπειδὴ, λοιπόν, ὁ Θεὸς ἐσκόπευε νὰ ὑποσχεθῇ εἰς αὐτὸν πράγματα ὑπὲρ φύσιν, δι' αὐτὸ καὶ μὲ τὸ νὰ εἴπῃ τὸ ὄνομα τῆς Σάρρας ἀνανέρωνεν εἰς αὐτόν ὅτι ἦτο πᾶνω ἀπὸ ἄνθρωπον αὐτός Ἐ πού ἤλθεν εἰς τὴν σκηνὴν του. Πραγματικῶς λέγει ὁ ξένος³¹ ὅταν ἐπιστρέψωμ ἔλθω πρὸς σὲ κατὰ τὸ ἐπάμενον ἔτος³² καὶ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν θὰ ἔχῃ υἱὸν ἡ γυναῖκά σου Σάρρα».³³ Νά, λοιπόν, οἱ καρποὶ

27. Δηλαδή, ὁ πρῶτος τῶν φιλοξενουμένων, τὸν ὁποῖον ὁ Ἀβραάμ παραπέμπει ἀνακαλεστέον.

28. Γεν. 18, 2.

29. *Ε. δ.

30. *Ε. δ. λέγει τὸν κατέμεινον κατὰρξας σημαίνει ἔτος καὶ ἡ ἑβραϊκή σημαίνει ἐποχὴν.

31. Γεν. 18, 10.

τῆς φιλοξενίας, νά, ὁ μοσθὸς τῆς μεγάλης προθυμίας, νά, αἱ ἀμοιβαὶ τῶν κόπων τῆς Σάρρας. «Καὶ ἡ Σάρρα», λέγει, «ἤκουσεν αὐτὰ εὐρισκομένη εἰς τὴν θύραν τῆς σκηνῆς διπλοῦν τοῦ Ἀδραάμ». ³² Καὶ ὅταν ἤκουσε αὐτό, ἀγέλασε καθ' ἑαυτὴν λέγουσα. Μέχρι τώρα δὲν ἀπέκτησα υἱόν. Ὁ δὲ σύζυγός μου εἶναι γέρων. ³³ Καὶ διὰ τὴν δικαιολογίαν ἡ θεία Γραφή τὴν ἀμφιβολίαν τῆς Σάρρας, ἐπρόφθασε καὶ ἐσημείωσεν ὅτι «ὁ Ἀδραάμ καὶ ἡ Σάρρα ἦσαν γέροντες προχωρημένοι εἰς τὴν ἡλικίαν». ³⁴ Καὶ δὲν ἐστάθη εἰς αὐτὸ τὸ σημεῖον, ἀλλὰ προσέθετε· ³⁵ «Εἰς τὴν Σάρραν ἐπαύσαν νὰ ὑπάρχουν τὰ γυναικεῖα ἐμμηνα συμπτώματα καὶ ἐπομένως ἦτο ἀνίκανος πρὸς τεκνοποίησιν». ³⁶ Ἐχει ζηραθῇ, λέγει, ἡ πηγὴ, ἔχει τυφλωθῇ ὁ ὀφθαλμός, τὸ ὡς τὸ ἐργαστήριον εἶναι κατεστραμμένον πλέον. ³⁷ Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Σάρρα, ἀποδέλοιπα εἰς τὸ γεγονὸς αὐτό, συνελογίζετο καθ' ἑαυτὴν καὶ τὴν ἰδικήν της ἡλικίαν καὶ τὸ γῆρας τοῦ πατριάρχου. Ἀλλ' ἐνῷ ἐκείνη εὐρισκομένη εἰς τὴν σκηνὴν ἔκανε αὐτὰς τὰς σκέψεις, αὐτὸς ποῦ γνωρίζει τὰς ἀποκρύφους σκέψεις, ἐπειδὴ ἤθελε ν' ἀποδείξῃ καὶ τῆς ἰδικῆς του δυνάμει τὸ μέγεθος καὶ ὅτι δὲν τοῦ διαφεύγει κανὲν ἀπὸ τὰ ἀπόρητα, λέγει πρὸς τὸν Ἀδραάμ. «Διότι ἐγέλασεν ἡ Σάρρα καθ' ἑαυτὴν λέγουσα, «πραγματικὰ θὰ γεννήσω; ἐγὼ ἔχω γηράσει». ³⁸ Διότι ἐκείνη ἐσκέπτετο καθ' ἑαυτήν. Μήπως», λέγει, εἶναι τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; ³⁹ Ἔ Νὰ ποῦ ἀπακάλυψεν ἐξ ἀλακλήρου τὸν ἑαυτὸν τοῦ. Δὲν γνωρίζετε, λέγει, ὅτι, ὁποῦ εἶμαι Κύριος τῆς φύσεως, ἢ μπορῶ νὰ φέρω εἰς πέρας ὅ,τι θελήσω, καὶ ἀκόμη νὰ δώσω ζωὴν εἰς τὴν νεκρωμένην μήτραν καὶ νὰ τὴν καταστήσω κατὰλληλον πρὸς τεκνογονίαν; Μήπως ὑπάρχει, λέγει, τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Μήπως δὲν δημιουργῶ καὶ δὲν ἀλλάσσω τὰ πάντα; Μήπως δὲν εἶμαι Κύριος τῆς ζωῆς καὶ τοῦ θανάτου; Ὑπάρχει τίποτε ἀδύνατον διὰ τὸν Θεόν; Δὲν σὰς ὑπεσχέθην, λοιπόν, αὐτὸ ἐκ τῶν προτέρων; Μήπως εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ μὴ πραγματοποιηθῇ ὅ,τι εἶπας; Ἀκουσε, λοιπόν» «Ναί, θὰ ἐ-

32. *Ε. α.

33. *Ε. α. στ. 12.

34. *Ε. α. στ. 11.

35. *Ε. α.

36. Μεταφορικῶς εἰλεῖται διὰ τὴν ἐξουσίαν τῆς Σάρρας πρὸς τεκνοποίησιν.

37. Γεν. 18, 13.

38. *Ε. α. στ. 14.

πιστρέψω πρὸς σέ κατὰ τὸ ἐπόμενον ἔτος καὶ κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν καὶ θὰ ἔχη ἡ Σάρρα υἱόν». ⁴⁰ C' Ὅταν θὰ ἐπαυέλῃ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτος, τότε θὰ καταλάβῃ ἀπὸ τὰ γεγονότα ἡ Σάρρα ὅτι δὲν θὰ σταθῇ ἐμπόδιον εἰς αὐτὴν οὔτε τὸ γῆρας οὔτε ἡ στειρώσις. Ἀλλὰ ἡ ἰδική μου ὑπόσχεσις θὰ ἐπαληθεύσῃ καὶ ἡ γέννησις τοῦ υἱοῦ θὰ τῆς δειξῇ τὴν δύναμιν τῶν δυνάμεων ἐγὼ λέγω.

⁴¹ Ἐν συνεχείᾳ ἡ Σάρρα, ὅταν ἀντελήφθῃ ὅτι δὲν διεφύγαν τῆς προσοχῆς τοῦ φιλοξενουμένου καὶ αἱ σκέψεις της ἀκόμη, «ἠρνήθη λέγουσα, δὲν ἐγέλασα». ⁴² Διότι ὁ φόβος τῆς ἐπερὶ σύγκρισιν. Δι' αὐτὸ καὶ ἡ Γραφή, ἀποβίδουσαι τὸ πᾶν εἰς τὴν ἀδυναμίαν της, λέγει· «Τὸ εἶπεν αὐτὴ ἡ Σάρρα, θιότι ἐφοβήθη». ⁴³ Ἀλλ' ὁ πατριάρχης λέγει πρὸς αὐτήν· «Ὅχι, ἀλλὰ ἐγέλασεν». ⁴⁴ Μὴ νομίσῃς, λέγει, ὅτι ἡμιπορούσας νὰ ξεγελᾷς τὴν δύναμιν τοῦ φιλοξενουμένου. Δι' ἐπειδὴ τὰς σκέψεις αὐτὰς τὰς ἔκανες μέσα σου καὶ κρυφὰ ἐγέλασας. Συνεπῶς, μὴ ἀρνήσῃς τὸ γεγονὸς καὶ μὴ ἀυθιγῇς τὸ ἁμάρτημα. Διότι σήμερον θὰ μὰς δοθῶν μεγάλη ἀγαθὰ, ὁπορὴν δὲ ὧν αὐτῶν θὰ γίνῃ ἡ φιλοξενία αὐτῇ.

Αὐτὸν, λοιπόν, ἅς μεμνηθῶμεν διδοὶ καὶ ἅς δείξωμεν μεγάλην προθυμίαν διὰ τὴν φιλοξενίαν, ἔχι, ἐθέσια, διὰ τὴν λαθόμεν ὡς ἀμοιβὴν τὰ πρόσκαιρα καὶ φθαρτὰ ἐπίγεια ἀγαθὰ, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀποταμιεύομεν διὰ τοὺς ἑαυτοὺς μας τὴν ἀπόλαυσιν τῶν ἀθανάτων ἀγαθῶν. Πραγματικὰ, ἐάν πράττωμεν αὐτό, καὶ ἡμεῖς ἐσθὶ θὰ ὑποδεχθῶμεν τὸν Χριστὸν καὶ ὁ Χριστὸς θὰ μὰς ὑποδεχθῇ εἰς τὰς οὐρανίους μονάς, ἔ ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθῇ δι' ἡμᾶς ἀγαθῶν αὐτῶν, καὶ θὰ ἀκούσωμεν ἀπὸ τὸν ἴδιον. «Ἐλᾶτε σῆς ποῦ εἰσθε ἐλογημένοι ἀπὸ τοῦ Πατέρα μου, λάβετε ὡς κληρονομίαν τὴν βασιλείαν, ποῦ ἔχει ἐτοιμασθῇ διὰ σᾶς ὅπ' ὅπου ἐθαμιζώμετο ὁ κόσμος». ⁴⁵ Χάριν ποίου καὶ διατί; «Σὺς ἀνῆκει ἡ κληρονομία αὐτή, διότι ἐπεινάσατε καὶ μοῦ δώσατε νὰ φάγω, ἤμουν διψασμένος καὶ μὲ ἐποτίσατε, ξένος ἤμουν καὶ δὲν εἶχα ποῦ νὰ μένω καὶ μὲ ἐστεγάσατε εἰς τὸ σπῆτι σας, μέσα εἰς τὴν φυλακὴν ἤμουν καὶ ἤλθατε νὰ μὲ ἰδῇτε καὶ νὰ μὲ παρηγορηθετε». ⁴⁶ Ποῖον πράγμα εἰ-

39. *Ε. α. στ. 14 καὶ σημειώσιν 30 τῆς παρόσης ὁμιλίας.

40. *Ε. α. στ. 15.

41. *Ε. α.

42. *Ε. α.

43. Ματθ. 23, 24.

44. *Ε. α. στ. 35-36.

να εὐκολώτερον ἀπὸ αὐτά; Διότι μήπως μᾶς διέταξεν ὁ Κύριος νὰ περιεργαζώμεθα καὶ νὰ ἐξετάζωμεν σχολαστικὰ 422 Α αὐτοὺς ποὺ πρόκειται νὰ φιλοξενήσωμεν καὶ νὰ ἐξυπηρετήσωμεν; Σὺ, λέγει, κάνε τὸ καθήκόν σου, εἴτε εἴναι εὐτελής, εἴτε ἀσήμεντος φαινομενικὰ αὐτὸς ποὺ θὰ περιποιηθῇς, διότι ὅ,τι προσφέρεις εἰς αὐτούς, τὰ παίρνει ἐγώ. Δι' αὐτὸ καὶ προσέθεσεν· «Κάθε τι ποὺ ἐκείνατε εἰς ἐνα ἀπὸ τοὺς πτωχοὺς αὐτοὺς ἀδελφούς μου, ποὺ ἐφαίνοντο ἄσημοι καὶ πολὺ μικροί, τὰ ἐκείνατε εἰς ἐμέν.»⁴⁵

Ἄς μὴ περιφρονήσωμεν, λοιπόν, τὸ μεγάλο κέρδος ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν φιλοξενίαν, ἀλλὰ κάθε ἡμέραν ἕως διεξάγωμεν μὲ ζήλον τὸ καλὸν αὐτὸ ἐμπόριον, γνωρίζοντες ὅτι ὁ Κύριός μας ἀπαιτεῖ ἀφθονίαν τῆς προθυμίας καὶ οὐκ ὀγκον φαγητῶν, οὐκ τράπεζαν πολυτελεῖ, ἀλλὰ ψυχὴν ἀγαθὴν, οὐκ περιποιήσιν ἀπλῶς μὲ τὰ λόγια μόνον. Ἐὰν ἀγάπην ποὺ προέρχεται ἀπὸ τὴν καρδίαν καὶ τὴν εὐκρινὴ διάνοιαν. Δι' αὐτὸ καὶ κάποιος σοφὸς ἔλεγε· «Περισσότερον ἀξιῶ λόγος ἀγάπης, παρά ἡ προσφορά ὀλικῶν ἀγαθῶν.»⁴⁶ Πραγματικὰ, πολλὰς φορές ἕνας λόγος παρηγορητικὸς προσέφερε πρὸς πολλὰ εἰς τὸ ἔχοντα ἀνάγκην ἀπὸ τὴν ὀλικὴν προσφοράν. Ἐχοντες, λοιπόν, ὑπὲρ μᾶς αὐτά, ἕως μὴ φερώμεθα ποτὲ μὲ σκληρότητα πρὸς τοὺς προσερχομένους ξένους. Ἀλλὰ, ἐὰν μὲν ἡμπορώσωμεν νὰ ἀνακουφίσωμεν τὴν πένιν αὐτῶν, ἕως τὸ κάνωμεν αὐτὸ μὲ χαρὰν καὶ μεγάλην εὐχαρίστησιν, μὲ τὴν ἰδέαν ὅτι δὲν προσφέρουμεν, ἀλλὰ τὰ μέγιστα κερδίζουμεν. Ἐάν, ὅμως, δὲν ἡμπορώμεν, ἕως μὴ τοὺς φερώμεθα μὲ σκληρότητα, ἀλλὰ ἕως τοὺς προσφέρωμεν τὴν περιποίησιν ἐστὶ καὶ διὰ τοῦ λόγου καὶ ἕως τοὺς ἀπαντῶμεν μὲ ἐπιείκειαν. Οὐδὲ ποῖον λόγον, ὅμως, φέρεται σκληρὰ πρὸς αὐτόν; Μήπως σὲ ἀναγκάζει νὰ τὸν δεχθῇς; Μήπως σὲ διδάσκει; Σὲ ἐκλιπαρεῖ, σὲ ἱκετεύει, σὲ παρακαλεῖ. Καὶ ὅποιος κάνει αὐτά, δὲν εἶναι ἄξιος περιφρονήσεως. Μὰ, εἰ λέγω σὲ ἐκλιπαρεῖ καὶ σὲ παρακαλεῖ; Χύλιας εὐχὰς σοὺ κάνει. Καὶ ὅλα αὐτὰ εἰς νὰ λάβῃς ἐνα ὀσολὸν καὶ οὐτε αὐτὸν δὲν δίδωμεν. Ποῖαν ὁμῶς συγγνώμην θὰ εὐρωμεν; Ποῖαν ὀπολογίαν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἡμεῖς κάθε ἡμέραν ποροσβέτωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας τόσον πλουσίον τράπεζαν καὶ πολλὰς φορές τρώγομεν περισσότερον ἀπὸ τὸ ἀπαραίτη-

του φαγητόν, ἐνῷ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην δὲν δίδωμεν οὐτε κατὰ ἀσήμεντον, ὅταν μάλιστα μὲ τὴν προσφοράν μας αὐτὴν ἀποκτῶμεν ἀνυπολόγιστα ἀγαθὰ; Δ' Ἀλλὰ, ὦ τῆς μεγάλης μας ἀδυσφορίας μας. Πόσα, βέβαια, κακὰ ὑφιστάμεθα ἐξ αἰτίας αὐτῆς; Καὶ πόσον κέρδος χάνουμε μέσα ἀπὸ τὰ χερίά μας; Ἀκόμη, ἀποδιώκομεν τὴν εὐκαρίαν τῆς σωτηρίας μας ποὺ μᾶς προσέφερον ὁ Θεός, χωρὶς νὰ ἐννοῶμεν οὐτε νὰ σκεπτόμεθα τὴν μηδαιμινὴν ἀξίαν τῶν διδομένων οὐτε τὸ μέγεθος τῶν ἀμοιβῶν ποὺ θὰ λάβωμεν δι' αὐτά. Ἀλλὰ ὅλα τὰ ἀγαθὰ μας τὰ κλείομεν εἰς τὰ χρηματοκιβώτια καὶ ἐπιτρέπομεν νὰ καταπρώγῃ ἡ σκουριά τὰ χρήματά μας, ἢ μᾶλλον τὰ προσφέρουμεν εἰς τὰ χεῖρα τῶν κλεπτῶν, τὰ δὲ ποικίλα ἐνδύματά μας τὰ ἀφήνομεν νὰ τὰ τρώγῃ ὁ σκάρος καὶ δὲν ἀνεχόμεθα νὰ χρησιμοποιοῦμεν ὅπως πρέπει ὅσα παρομένονα ἀχρησιμοποίητα, ὥστε πάλιν νὰ διαφυλάττωνται πρὸς χάριν μας Ἐ καὶ διὰ μέσου αὐτῶν νὰ κατορθώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὰ ἀπόρητα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα, μακάρι, νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μαζί με τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα συγχρόνως ἀνῆκει ἡ δόξα, τὸ κράτος καὶ ἡ τιμὴ, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

45. Ἐ. ἁ. σ. 40.
46. Συμφ. Συμφ. 18, 16.